

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Luboš Bližňák

Sonda do dějin sociální nauky
české katolické teologie

Časopis katolického duchovenstva,
časopis Hlídka, časopis Museum

Rigorózní práce

OLMOUC 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci vypracoval samostatně a použil jsem při tom jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne 10. září 2018

Luboš Bližňák

Obsah

Úvod	5
1 Sociální nauka církve.....	8
1.1 Základy a zásady sociální nauky.....	8
1.2 Sociální encykliky a sociální témata v dokumentech II. vatikánského koncilu.....	19
2 Historický kontext doby	33
3 Sociální problematika v <i>Časopise katolického duchovenstva</i>	37
3.1 <i>Časopis katolického duchovenstva</i>	37
3.2 Články v <i>ČKD</i> týkající se sociální problematiky v období do vydání první sociální encykliky (1828 - 1891).....	39
3.3 Články v <i>ČKD</i> týkající se sociální problematiky v období od vydání první sociální encykliky do začátku první světové války (1892 - 1913)	44
3.4 Články v <i>ČKD</i> týkajících se sociální problematiky v období dvou světových válek, v období poválečném až do zákazu vydávání časopisu (1914 - 1949)	47
3.5 Dílčí závěr.....	50
4 Sociální otázky v časopise <i>Hlídky</i> (1884 – 1941).....	52
4.1 Časopis <i>Hlídky</i>	52
4.2 Robert Neuschl: <i>Malthusova teorie čili zákon lidnatosti (populační)</i> (1896).....	53
4.3 František Janovský: <i>Církev a socialismus</i> (1897).....	54
4.4 Jan Sedlák: <i>O smlouvě pracovní</i> (1898).....	56
4.5 Josef Samsour: <i>Sociální význam svěcení neděle</i> (1900)	57
4.6 Pavel Julius Vychodil: <i>Antisemitismus</i> (1900).....	59
4.7 Ladislav Kunte: <i>České strany a křesťanská politika</i> (1901 – 1902)	60
4.8 Methoděj Kubíček: <i>Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost</i> (1906 - 1908).....	61
4.9 Jan Koutný: <i>Úkoly sociálního pojištění</i> (1913).....	64
4.10 S. Fr. Bařina: <i>K řešení sociálního problému</i> (1927).....	66
4.11 Josef Jančík: <i>Sociální spravedlivost</i> (1936)	67
4.12 Dílčí závěr.....	69
5 Sociální otázky v časopise <i>Museum</i> (1867 - 1948)	72
5.1 Časopis <i>Museum bohoslovců</i> (1867 -1948)	72
5.2 Rainhold Vágner: <i>O socialismu</i> (1886 – 1887).....	73
5.3 Jan Staněk: <i>Válka v právu mezinárodním a teorie věčného míru</i> (1894 – 1895).....	75
5.4 Karel Th. Kotrouš: <i>Chudinství v církvi katolické</i> (1889 – 1890).....	77
5.5 Antonín Lujka: <i>Socialismus v boji proti modernímu řádu společenskému</i> (1889 – 1890).....	78
5.6 František Husar: <i>Úvaha o sociální otázce</i> (1889 – 1890).....	79

5.7	Josef Kreutzer: <i>Nauky encykliky „Rerum novarum“</i> (1891 – 1892)	79
5.8	Josef Lukášek: <i>Mzda</i> (1895 – 1896)	80
5.9	Vladimír Běhal: <i>Duchovenstvo a sociální otázka</i> (1897 – 1898).....	81
5.10	Jan Kovář: <i>Jak řeší církev katolická otázku sociální?</i> (1898 – 1899).....	82
5.11	Josef Janíček: <i>Nábožensko-mravní živel v otázce sociální</i> (1900 – 1901).....	83
5.12	Václav Frait: <i>Kritický rozbor základů Marx-Engelsovy sociálně-demokratické soustavy</i> (1903 - 1904).....	83
5.13	František Martínek: <i>Zásluhy katolické církve o stavy pracující vůbec a o dělnictvo zvláště</i> (1903 – 1904).....	84
5.14	Karel Háňavka: <i>Od Luthera až po Marxe</i> (1904 – 1905)	85
5.15	František Kunka: <i>Sociální otázka a společnost</i> (1908 – 1909).....	86
5.16	Josef Kružík: <i>Myšlenkový základ křesťanského socialismu</i> (1910 – 1911).....	86
5.17	Josef Příkryl: <i>Vznik a vývoj křesťanského socialismu v zemích českých</i> (1910 – 1911).....	87
5.18	Vilém Klim: <i>Světové hospodářství a židé</i> (1923 – 1924)	88
5.19	<i>Ježíš Kristus a sociální otázka</i> (1932 – 1933).....	89
5.20	Method Klement: <i>Rozhovor o komunismu</i> (1933 – 1934)	90
5.21	Alois Pekárek: <i>S palčivou starostí</i> (1936 – 1937).....	92
5.22	Ludvík Teplík: <i>20 let SSSR a bolševické vlivy v Evropě</i> (1937 – 1938)	92
5.23	František Václav Holakovský: <i>Sociální obsah Otčenáše</i> (1937 – 1938).....	94
5.24	Josef Hrbata: <i>Ozvěny z Říma</i> (1945 – 1946).....	95
5.25	Dílčí závěr	97
	Závěr	101
	Seznam zkratk	104
	Použité zdroje.....	105
	1. Prameny	105
	2. Další použitá literatura	126
	3. Ostatní použité zdroje	130
	Příloha č. 1: Titulní strana prvního vydání časopisu <i>ČKD</i> (1828).....	134
	Příloha č. 2: Titulní strana posledního vydání časopisu <i>ČKD</i> (1949).....	135
	Příloha č. 3: Oznámení o zákazu vydávání časopisu <i>ČKD</i> (1949)	136
	Příloha č. 4: Titulní strana prvního vydání časopisu <i>Hlídka</i> (1884).....	137
	Příloha č. 5: Titulní strana posledního vydání časopisu <i>Hlídka</i> (1884)	138
	Příloha č. 6: Titulní strana prvního vydání časopisu <i>Museum</i> (1884).....	139
	Příloha č. 7: Titulní strana posledního vydání časopisu <i>Museum</i> (1884).....	140
	Anotace	141

Úvod

Rigorózní práce *Sonda do dějin sociální nauky české katolické církve* navazuje na diplomovou práci *Sociální a politická problematika očima katolických teologů v Časopise katolického duchovenstva*.¹ Zaměření diplomové práce jsem si zvolil při konzultaci s panem profesorem Ctíradem Václavem Pospíšilem,² který mi toto téma navrhl. Po obhajobě diplomové práce jsme se s panem profesorem dohodli, že by bylo vhodné v práci na tématu dále pokračovat a výsledky přinést v rigorózní práci.

Diplomová práce zjišťovala, jakým způsobem se projevovala sociální nauka katolické církve v *Časopise katolického duchovenstva* (ČKD), který vycházel v poměrně dlouhém období od roku 1828 do roku 1949, jestli byl o sociální problematiku v té době zájem a nakolik se jí časopis věnoval a jaké byly postoje tehdejších teologů k těmto otázkám. Závěry diplomové práce prokázaly, že sociální tematika rozhodně nebyla v časopise ČKD okrajovou záležitostí, čeští duchovní se o sociální problémy aktivně zajímali, důkladně se seznamovali se sociální naukou církve a v praxi postupovali podle jejích zásad, kladně přijali sociální encykliky *Rerum novarum* a *Quadragesimo anno*. Česká církev nestála na straně bohatých a snažila se zlepšit situaci chudých. Kněží nekompromisně odmítli ideologie komunismu a fašismu.

Z toho vyplynul i cíl této práce: potvrdit závěry, ke kterým dospěla práce diplomová.

Sociální nauka katolické církve je jedním z účinných způsobů, jak oslovit a zaujmout sekularizovanou společnost.³ Není to jen nějaká zajímavá teorie způsobu vývoje lidstva, jakých je mnoho. Jedná se o propracovaný a komplexní systém, který je založen na hlubokých duchovních hodnotách, který vychází z Boha a k Bohu směřuje a jako jediný je správným ukazatelem opravdové cesty člověka a společnosti k dosahování nejvyššího cíle.

¹ BLIŽŇÁK, Luboš. *Sociální a politická problematika očima katolických teologů v Časopise katolického duchovenstva*. Olomouc, 2016. Diplomová práce. Vedoucí práce: prof. Ctírad Václav Pospíšil, Th.D. UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Cyrilometodějská teologická fakulta.

² Prof. Ctírad Václav Pospíšil, Th.D. se narodil v roce 1958 v Trnavě. Je katolický teolog, profesor systematické teologie, vyučuje na CMTF UP v Olomouci, na KTF UK a HTF UK v Praze. Jeho publikační vědecká činnost je nesmírně bohatá, věnuje se i odborným překladům. Je držitelem mnoha ocenění a členem řady vědeckých a odborných společností.

Srov. Ctírad Václav Pospíšil. In: *Katedra systematické teologie Cyrilometodějské teologické fakulty*. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/menu/struktura-cmtf/katedry/katedra-systematicke-teologie/> menu/okatedre/ctirad-vaclav-pospisil/>.

³ „Hlásání a šíření sociální nauky je ve skutečnosti podstatnou součástí poslání církve evangelizovat a součástí křesťanské zvěsti, protože toto učení ukazuje její konkrétní důsledky pro život ve společnosti. [...] “Nová evangelizace”, kterou moderní svět naléhavě potřebuje a na které jsem opakovaně trval, se musí stát podstatnou součástí hlásání sociální nauky církve.“

JAN PAVEL II. *Laborem exercens*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. 1. vydání. Praha: Zvon, 1996. 505 s. ISBN 80-7113-154-7. Str. 420 - 421. Čl. 5.

Zmapování postojů a aktivit českého duchovenstva v oblasti sociální nauky od poloviny 19. století do poloviny 20. století je tématem zajímavým i proto, že sice existují dílčí práce k tomuto námětu,⁴ ale souhrnnější zpracování dosud chybělo.

Při zpracování tématu jsme zvolili následující postup. Práce je rozdělena do pěti kapitol.

První dvě kapitoly představují širší teoretický úvod celé práce. V první kapitole nejprve připomínáme základní linie sociální nauky katolické církve a zaobíráme se také sociálními encyklikami. Druhá kapitola zasazuje námi zkoumané období do historického kontextu.⁵

Třetí kapitola nejdříve popisuje *Časopis katolického duchovenstva* (1828 – 1949), poté se už věnuje článkům vztahujícím se k sociálním otázkám. Pro značné množství odpovídajících textů, jsme je chronologicky rozdělili do tří zvolených časových úseků, abychom zachovali větší přehlednost. Vznikly nám tři zhruba stejně obsahově srovnatelné soubory článků. V každém souboru jsme se podrobně seznámili s jednotlivými texty a na závěr každého oddílu jsme provedli shrnutí zjištěných informací. Článkům v *ČKD* se podrobně věnovala diplomová práce. Rigorózní práce z ní čerpá a tato třetí kapitola přináší přehled dosavadního bádání včetně dílčího závěru.

Ve čtvrté kapitole zpracováváme články o sociálních tématech vydaných v časopise *Hlídky*, který vycházel od roku 1884 do roku 1941. Na začátku uvádíme charakteristiku časopisu a dále se už zabýváme jednotlivými články. Postupujeme opět chronologicky. Dílčí závěr obsahuje nalezené poznatky.

Pátá kapitola pátrala v sociálních textech časopisu *Museum*, jenž byl vydáván v období 1867 – 1948. Zde jsme znovu nejdříve představili periodikum a poté provedli rozbor článků v chronologické ose. Názory autorů shrnujeme v dílčím závěru.

V závěru předkládáme získané poznatky a hodnotíme, zda se nám podařilo splnit cíl rigorózní práce.

Časopis katolického duchovenstva je přístupný na internetu v digitalizované knihovně *Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze* (depositum.cz). Některá chybějící čísla se dají dohledat na internetových stránkách *Depozitum CMTF UP Olomouc*. V člancích se nedá vyhledávat fulltextově, můžeme je hledat podle názvů a třídit buď jednotlivá čísla časopisu chronologicky, nebo vyhledávat texty podle autorů. Přímé citace textů z *ČKD* a názvy článků ponecháváme v původním jazykovém tvaru. Citační odkazy

⁴ Srov. např.: SVOBODA, Rudolf. Sociální a charitativní aktivity českobudějovických biskupů v letech 1785–1883. In: *Studia theologica* č. 18. 2016. ISSN 1212-8570. Str. 97 – 114.

Nebo např.: BAHOUNEK, Jiří. *Sociální učení církve*. 1. vyd. Brno: Petrov, 1991. 77 s. ISBN 80-85247-14-3.

⁵ Text první a druhé kapitoly přebíráme z diplomové práce *Sociální a politická problematika očima katolických teologů v Časopise katolického duchovenstva*.

na články *ČKD* zachováváme ve formě, jak jsou uváděny na internetovém serveru *Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy* (depositum.cz).

Časopis *Hlídky* byl digitalizován na CMTF UP Olomouc v letech 2014 – 2015 a je přístupný na *Depozitum CMTF*.⁶ Digitalizaci prováděli studenti teologie Jaroslav Jurka a Jan Jurečka pod vedením profesora Ctirada Václava Pospíšila. Při této práci byly využity existující zdroje (z tzv. „Torontských fontů“, web Moravské zemské knihovny v Brně). Neúplná a chybějící čísla byla fyzicky naskenována, byly provedeny i úpravy existujících chyb. Byl připojen abecední seznam autorů s uvedením všech jejich příspěvků, což značně usnadňuje hledání příslušných statí.⁷

Na CMTF UP Olomouc pod vedením profesora C. V. Pospíšila proběhla v roce 2016 digitalizace časopisu *Museum*, na které se podíleli studenti Jaroslav Jurka, Jan Jurečka a Vojtěch Radoch.⁸ Periodikum je rovněž umístěno na *Depozitum CMTF*.⁹

Při používání biblických zkratk jsme vycházeli z českého překladu *Písma svatého* včetně deuterio-kanonických knih podle ekumenického vydání z roku 1985 (*ČEP*).

⁶ Přístupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/veda/depozitum-cmtf>.

⁷ Srov. Digitalizace periodika „Hlídky“. In: *Depozitum CMTF*. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://old.cmtf.upol.cz/menu/struktura-cmtf/katedry/katedra-systematicke-teologie/menu/depositum-cmtf/hlidka/>>.

⁸ Digitalizace periodika „Museum bohoslovců“. In: *Depozitum CMTF*. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://old.cmtf.upol.cz/menu/struktura-cmtf/katedry/katedra-systematicke-teologie/menu/depositum-cmtf/museum-bohoslovcu/>>.

⁹ Přístupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/veda/depozitum-cmtf>.

1 Sociální nauka církve

Abychom mohli přikročit k vypracování hlavního tématu této práce, ukážeme si základní principy a zdroje, ze kterých vychází sociální nauka církve (SNC). Jaké zahrnuje oblasti a témata lidského života a jaké poskytuje člověku možné otázky a odpovědi.

Prozkoumáme *Kompendium sociální nauky církve (KSNC)*,¹⁰ podíváme se na sociální encykliky katolické církve a některé dokumenty II. vatikánského koncilu.

Text kapitoly přebíráme z diplomové práce.¹¹

1.1 Základy a zásady sociální nauky

V této části práce prezentujeme základy sociální nauky podle principů katolické církve obsažených v *KSNC*. Nauka obsažená v *KSNC* patří svou závazností do tzv. „třetího koše“ magisteria.¹² *KSNC* patří svou důležitostí do stejné řady s *Katechismem katolické církve (KKC)* a *Kodexem kanonického práva (KKP)*.¹³

Kapitolu dělíme na podkapitoly, jejichž názvy korespondují se strukturou *KSNC*.¹⁴

Seznámíme se s Božím plánem pro lidstvo a posláním církve ve světě, a také jak se sociální nauka dívá na člověka jako jednotlivce a na člověka jako vztahovou bytost, na rodinu a na společnost. Projdeme pojmy bohatství, chudoby a soukromého vlastnictví. Zjistíme význam lidské práce. V dalších podkapitolách se budeme věnovat politice a mezinárodnímu společenství, ochraně životního prostředí, válce a míru.

1.1.1 Plán Boží lásky pro lidstvo a poslání církve

V první kapitole *KSNC* je představen plán Boží lásky pro lidstvo.

Lidé vždy toužebně hledali vyšší smysl života a mohli v autentické náboženské zkušenosti částečně nahlížet Tajemství. Boží zjevení izraelskému lidu odpovídá na toto

¹⁰ *Kompendium sociální nauky církve*. Překlad: Ctirad Václav Pospíšil. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. 534 s. ISBN 978-80-7195-014-1.

¹¹ Srov. BLIŽŇÁK, Luboš. *Sociální a politická problematika očima katolických teologů v Časopise katolického duchovenstva*.

¹² „To znamená, že zde neprohlašují nová dogmata ani nové definitivní pravdy, přesto platí, že toto učení, které patří do tak zvaného třetího koše magisteria, věřící ve svědomí zavazuje.“

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Kompendium sociální nauky církve, trinitární teologie a soteriologie*. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2009. ISBN 978-80-87127-16-2. Str. 75.

¹³ Srov. tamtéž. Str. 76. Pro doplnění lze také citovat: „*Kompendium* je tedy v jistém slova smyslu posledním velkým dokumentem, jímž se do života uvádí II. vatikánský koncil, a svou důležitostí se řadí k již zmíněným velkým počínům magisteria, jako je *Kodex kanonického práva* a *Katechismus katolické církve*.“

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Pozvání ke spolupráci (editorial)*. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. Str. 5.

¹⁴ Nejedná se o úplnou shodu názvů podkapitol. Pokud však chceme načrtnout celkový obraz sociální nauky, zdála se nám inspirace *Kompendiem* více než vhodná.

Srov. *KSNC*. Str. 525 - 534.

hledání a Boží láska se projevuje konkrétními skutky v dějinách. Bůh se ve své lásce sklonil k člověku a dává se mu svobodně poznat.¹⁵ Na tuto Boží iniciativu má člověk odpovědět mravným životem, uznáním, projevením úcty a díkůčiněním. S láskou k Bohu se má podílet a spolupracovat na Božím plánu.¹⁶

Bůh je Stvořitelem všeho, světa i člověka. Stvořil člověka k obrazu svému, stvořil jej jako svobodnou bytost a ustanovil ho pánem nad pozemským stvořením jako odpovědného správce. Zjevil se a dal se poznat praotcům, uzavřel s lidstvem smlouvu a lid tuto smlouvu přijal. Desatero učí člověka pravému lidství. Člověk se zavazuje zachovat věrnost svému Bohu a chovat se spravedlivě k druhým. Tento závazek je ztížen prvotním hříchem, kdy bylo narušeno a zastřeno společenství lidí s Bohem, vnitřní jednota člověka, vztah mezi mužem a ženou, vztahy mezi lidmi i vztah k ostatnímu tvorstvu.¹⁷

Bůh však člověka nezavrhl a poslal svého Syna. Ježíš Kristus lidem zjevil, kdo je Bůh a jaká je jeho láska. Svým příběhem, ukřižováním a vzkříšením Ježíš ukázal nevýslovnou lásku Boží. Ježíš obnovuje a naplňuje Boží smlouvu s člověkem. Příkázání vzájemné lásky, jejímž vzorem je nevýslovná Boží láska v Trojici, má lidstvo inspirovat, očišťovat a přenést se na lidské vzájemné vztahy mezi nejbližšími, rodinou i v širším a celosvětovém společenství.¹⁸

Papež Benedikt XVI. řekl: „Bůh nás miluje. To je velká pravda našeho života, která dává smysl všemu ostatnímu. Nejsme plodem náhody nebo iracionality, ale na počátku naší existence je plán Boží lásky.“¹⁹

Člověk ve své svobodě a svět směřují k cíli, jímž je Bůh sám – eschatologické naplnění je Boží dar, který nekonečně přesahuje očekávání člověka a jehož prostřednictvím se završí definitivní určení lidstva a stvoření. Člověk musí jednat s tímto vědomím a nezaprodávat se nesprávným utopiím či pokřiveným projekcím skutečnosti.²⁰

¹⁵ Srov. tamtéž. Str. 23 – 24. Čl. 20 – 23.

¹⁶ Srov. *Katechismus katolické církve*. Překlad Josef Koláček. Vyd. 2. [dopl. a opr.], V Karmelitánském nakl. 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 793 s. ISBN 80-7192-473-3. Str. 512. Čl. 2062.

¹⁷ „Narušení vztahu k Bohu vede k narušení vnitřní jednoty lidské osoby, vztahu mezi mužem a ženou, mezi člověkem a jinými tvory. Toto narušení je nejhlubším kořenem veškerého zla, které poškozují sociální vztahy mezi lidskými osobami. Je zdrojem všech situací, které v hospodářském a politickém životě ohrožují důstojnost osoby, spravedlnost a solidaritu.“

CHALUPA, Petr. Starozákonní východiska Kompendia sociální nauky církve. In: *Interdisciplinární úvod do čtyř kompendia sociální nauky církve*. Str. 34.

¹⁸ „Každá osoba je Bohem stvořena, milována a spasena v Ježíši Kristu a realizuje se tím, že vytváří množství vztahů lásky, spravedlnosti a solidarity s ostatními osobami, když rozvíjí svou mnohotvárnou aktivitu ve světě.“

KSNC. Str. 39. Čl. 35.

¹⁹ Z promluv papeže Benedikta XVI. k mládeži. In: *Víra.cz*. Cit. 2015. Dostupné z: <<http://www.vira.cz/Texty/Knihovna/Z-promluv-papeze-Benedikta-XVI.html>>.

²⁰ Srov. *KSNC*. Str. 44 - 45. Čl. 47 - 48.

Církev jako „Kristovo tělo“ je „znamením a záštitou transcendence lidské osoby“.²¹ Posláním církve je zvěstovat evangelium a zprostředkovat spásu všem lidem, vést lidstvo ke společenství s Bohem, vést je k Božímu království.²² Církev „ozdravuje a povyšuje důstojnost lidské osoby, upevňuje soudržnost lidské společnosti a dodává každodennímu lidskému počínání hlubší smysl a význam“.²³ Církev při plnění svého úkolu vést člověka ke spáse má právo a zároveň povinnost vypracovat sociální nauku a její pomocí ovlivňovat společnost na cestě k vyššímu společnému dobru.²⁴ Evangelium má být uváděno do praktického života a člověk musí na dar spásy odpovídat celým svým životem.²⁵

1.1.2 Lidská osoba a lidská práva

V této části textu si ukážeme pohled katolické církve v *KSNC* na lidskou osobu a její práva.

Bůh stvořil člověka k obrazu svému a člověk tak obdržel od Boha nevýslovnou a nezcizitelnou důstojnost. Boží Syn, Ježíš Kristus, se svým vtělením spojil jistým způsobem s každým člověkem. Takto vidí církev člověka a vyzývá, aby v každém člověku, zejména v trpícím a chudém, byl uznáván bratr, za kterého Ježíš zemřel. Důstojnost každého jednotlivce je nedotknutelná. Hlavním činitelem společenského a sociálního života je lidská osoba a jako taková má zůstat subjektem, základem a cílem života společnosti.

Člověk byl stvořen jako vztahová bytost²⁶ a jen ve vztazích k Bohu a k ostatním lidem může plně rozvíjet svou osobnost. Člověk byl stvořen k Božímu obrazu, k obrazu Trojjediného a proto je pro člověka vzorem vztahovost mezi osobami Trojice.²⁷ Muž a žena

²¹ *KSNC*. Str. 45. Čl. 49.

²² „Z toho vyplývá, že církev má ohromnou integrující schopnost, že spojuje všechny lidi a národy, že překonává všechny rozdíly, ať už rasové, národní či sociální, a je proto schopna vytvářet jednotu v různosti a solidaritu v nerovnosti.“

KRUMPOLC, Eduard. Kompendium sociální nauky církve z pohledu fundamentální teologie. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. Str. 63 – 64.

²³ Gaudium et spes. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Překlad Oto Mádr. Vyd. 2., V KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 603 s. ISBN 80-7192-438-5. Str. 213 – 214. Čl. 40.

²⁴ „Úkolem církve je podporovat a povznášet všechno, co je v lidské společnosti pravdivé, dobré a krásné, proto když se věrně drží evangelia a vykonává ve světě své poslání, upevňuje mír mezi lidmi k Boží slávě.“ Gaudium et spes. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Str. 251. Čl. 76.

²⁵ Srov. *KSNC*. Str. 51 - 57. Čl. 60 - 71.

²⁶ „Kvalifikace osoby „lidská“ znamená, že tato osoba je svou povahou společenská a že tudíž nemůže být chápána jako absolutní a izolované individuum. Lidská osoba totiž nemůže sama ani vstoupit do existence, ani se sama rozvinout, ani dosáhnout svého naplnění bez druhých.“

MOHELNÍK, Benedikt. Kompendium sociální nauky církve z hlediska teologické antropologie. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. Str. 105.

²⁷ „Pravzorem každé smlouvy jsou věčné vztahy Otec – Syn a pravzorem Božího sebedarování je osoba Ducha svatého, jenž je věčným Darem Otce Synovi a Syna Otcí.“

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Kompendium sociální nauky církve, trinitární teologie a soteriologie. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. Str. 79.

jsou rovnocenní a ve vzájemném vztahu prožívají naplnění své osoby upřímným sebedarováním se druhému.

Vztah člověka k Bohu je narušen prvotním hříchem, je poraněno lidské nitro. Člověk odloučený od Boha má zároveň narušené vztahy k ostatním. Hřích má dvě roviny. Člověk hříchem vždy zraňuje sám sebe, ale také zároveň pokřivuje své sociální vztahy. Ježíš Kristus nás vysvobodil z hříchu a přinesl lidem naději spásy, zjevil nám Boží lásku a tak dává člověku poznat vznešenost jeho povolání.

Osobu nelze nikdy považovat za absolutní individualitu, stejně tak není nevýznamnou částí celku. Není možné prosazovat totální individualismus ani úplný kolektivismus.

Člověk byl stvořen jako jednota duše a těla. Tělo člověka začleňuje do materiálního světa a jeho duše mu pomáhá překračovat materiální skutečnost a člověk je otevřen transcendenci.

Každý člověk je jedinečný a neopakovatelný, který může své já integrálně rozvíjet. Zdravá společnost musí mít v úctě důstojnost osoby²⁸ a nemůže ji zneužívat k cílům, které omezí její rozvoj na cestě ke konečnému naplnění, k Bohu.

Důstojnost člověka znamená, že člověk se může svobodně a vědomě rozhodovat a utvářet tak sám sebe i ovlivňovat uspořádání společnosti.²⁹ Svoboda člověka však není bezbřehá, jen pokud člověk jedná v souladu s přirozeným mravním zákonem, který mu vtiskl Bůh, jen pokud se rozhoduje pro dobro,³⁰ pak jedná opravdu svobodně a přebírá za své činy odpovědnost. Vzdává tím také úctu Bohu, který jej stvořil jako svobodnou bytost.

Všichni lidé mají stejnou důstojnost. Všichni jsou stvořeni k obrazu Božímu. Všichni jsme jedno v Ježíši Kristu. To zakládá rovnost a bratrství mezi lidmi bez ohledu na rasu, pohlaví, věk, zdravotní stav, původ, kulturu či společenskou třídu.

Člověk často propadá pýše a egoismu, které v něm probouzejí asociální chování, individualistickou nadřazenost a agresi k druhým. Zdravá společnost má dbát o společné dobro, formovat člověka v rámci společenského pluralismu, umožnit člověku jeho svobodný

²⁸ „Osoba předchází společnost, protože žádná společnost nemůže existovat jinak než složená z jednotlivých lidí. Člověk je měřítkem společnosti, protože smyslem společnosti je, aby umožnila každému člověku dosáhnout jeho naplnění.“

MOHELNÍK, Benedikt. *Kompendium sociální nauky církve z hlediska teologické antropologie*. In: *Interdisciplinární úvod do čtyř kompendií sociální nauky církve*. Str. 105.

²⁹ „Lidská osoba, jakožto autonomní subjekt, uplatňuje svůj intelekt a svou vůli. Díky těmto schopnostem si je lidská osoba vědoma sebe sama, poznává se a svobodně samu sebe utváří.“

Tamtéž. Str. 107.

³⁰ „Mravní a náboženské pravdy mohou poznat všichni bez obtíží, bezpečně a bez jakékoli příměsi bludu jedině s pomocí milosti a zjevení.“

KSNC. Str. 99. Čl. 141.

vývoj jako jedince i ve společenství, vytvářet harmonický celek, vytvářet jednotu v mnohosti a mnohost v jednotě.³¹

Církev má za úkol bránit a rozvíjet lidská práva. Pozitivně hodnotí *Všeobecnou deklaraci lidských práv*, ve vymezení a dodržování lidských práv je možné dosáhnout všeobecného uznávání lidské důstojnosti, kterou Bůh člověku při stvoření dal. Tato práva mají zajistit uspokojení základních materiálních i duchovních potřeb člověka, mají prosazovat vyšší dobro jedince i společnosti. Lidská práva také vyžadují po člověku odpovědnost³² a ohled na druhého.³³

1.1.3 Zásady sociální nauky

Sociální nauka se opírá o trvalé zásady, které jsou obecného charakteru a významu. Vztahují se na kompletní společenský život, od osobních vztahů až po vztahy mezi národy.³⁴ Jedná se o důstojnost lidské osoby, o společné dobro, o zásadu subsidiarity a solidarity. Tyto zásady se k sobě vzájemně vztahují, prolínají a ovlivňují. Důstojnost lidské osoby jsme popsali v předchozím textu. Nyní pojednáme o zásadách zbývajících.

Zásada společného dobra vychází z důstojnosti lidské osoby a dává naplnění všem stránkám společenského dění. Vyšší společné dobro napomáhá jedincům a společenstvím v jejich rozvoji a usnadňuje jim cestu k dokonalosti. Společnost se má snažit o dosahování a zvyšování společného dobra, které má být dobrem všech lidí a každého člověka v jeho úplnosti. Člověk je povinen přispívat podle svých možností a předpokladů k společnému dobru. Stát má být garantem prosazování společného dobra a toto dobro zpřístupňovat členům společnosti. Nesmí se zapomínat, že společné dobro nemá sloužit jen k zajištění hmotného blahobytu, ale má napomáhat lidstvu a člověku ke spáse, má vést člověka k Bohu, k nejvyššímu Dobru.³⁵

K tématu společného dobra se váže univerzální určení statků. „Bůh určil zemi a všechno, co je na ní, k užívání všem lidem a národům, takže stvořených statků se má dostat všem spravedlivou měrou; to žádá spravedlnost provázená láskou.“³⁶ Každý člověk

³¹ Srov. *KSNC*. Str. 81 - 105. Čl. 105 - 151.

³² „Bůh je pro člověka trvale nastaveným zrcadlem, v němž se člověk vidí jako bytost volaná k odpovědnosti. Odpovědnost vyplývá ze svobody, která je základem a východiskem lidské důstojnosti.“
MOHELNÍK, Benedikt. *Kompendium sociální nauky církve z hlediska teologické antropologie*. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. Str. 105.

³³ Srov. *KSNC*. Str. 105 - 111. Čl. 152 - 159.

³⁴ „Pro jejich trvalost v čase a pro jejich univerzální význam je církev označuje za první a zásadní měřítko interpretace a hodnocení společenských jevů; jsou nezbytné k tomu, aby se z nich čerpala kritéria pro rozlišování i směrnice pro společenské působení v jakékoli oblasti.“
KSNC. Str. 113. Čl. 161.

³⁵ Srov. *KSNC*. Str. 115 - 118. Čl. 164 - 170.

³⁶ *Gaudium et spes*. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Str. 243. Čl. 69.

by měl žít materiálně zabezpečen tak, aby byl umožněn jeho všestranný rozvoj a člověk by tak mohl svým úsilím dále přispívat k vyššímu obecnému blahu. Ekonomika by vždy měla mít mravní rozměr a povědomí o univerzálním určení statků a na tomto základě budovat svět spravedlnosti a solidarity.

Člověk má právo na svůj soukromý majetek, který získá svým přičiněním, svou prací. Soukromý majetek dává člověku a jeho rodině určitou nezávislost, větší míru svobody. Církev chápe právo na soukromý majetek v souvislosti a v podřízenosti k univerzálnímu určení statků. Člověk by měl svůj soukromý majetek chápat jako prostředek ke svému vlastnímu prospěchu, ale také jako prostředek k prospěchu druhých – má tedy svůj majetek užívat způsobem, který přinese zisk nejen jemu samotnému, ale i druhým, tedy společnému dobru.

Univerzální určení statků nám určuje, že je nutné přednostně rozhodovat ve prospěch chudých, či jinak trpících lidí, kteří jsou odsunováni na okraj společnosti.³⁷

Zásadu subsidiarity vysvětluje jasně encyklika *Quadragesimo anno*: „To, co mohou jednotlivci provést z vlastní iniciativy a vlastním přičiněním, to se jim nemá brát z rukou a přenášet na společnost. Stejně tak je proti spravedlnosti, když se převádí na větší a vyšší společenství to, co mohou vykonat a dobře provést společenství menší a nižší.“³⁸ Je to vlastně princip svépomoci a princip pomoci k svépomoci.³⁹

Zásada solidarity souvisí s tím, že člověk je vztahová bytost a své vztahy uskutečňuje životem ve společnosti. Solidarita je sociální zásada a mravní ctnost, je „pevná a trvalá odhodlanost usilovat o společné blaho neboli dobro všech a jednoho každého, protože všichni jsme zodpovědní za všechny.“⁴⁰

Všechny výše zmíněné obecné zásady úzce souvisí se základními hodnotami člověka.⁴¹ Těmito hodnotami jsou pravda, svoboda, spravedlnost a láska. Vyznávání těchto hodnot

³⁷ „Je to specifická a prvořadá forma prokazování křesťanské lásky, o které svědčí celá církevní tradice. Týká se života každého křesťana, protože tím křesťan napodobuje život Kristův. Týká se však také našich závazků vůči společnosti, a tím našeho způsobu života a našeho rozhodování o vlastnictví a užívání statků.“ JAN PAVEL II. *Sollicitudo rei socialis*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. 1. vydání. Praha: Zvon, 1996. 505 s. ISBN 80-7113-154-7. Str. 398 – 399. Čl. 42.

³⁸ PIUS XI. *Quadragesimo anno*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 88. Čl. 79.

³⁹ Srov. MIČO, Milan. Morální aspekty kompendia sociální nauky církve. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. Str. 132.

⁴⁰ JAN PAVEL II. *Sollicitudo rei socialis*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 393. Čl. 38.

⁴¹ „Společenské hodnoty jsou výrazem vážnosti ocenění těch aspektů mravního dobra, k jejichž uskutečňování jsou zaměřeny zásady, nabízející se jako orientační body k vhodnému uspořádání společenského života a k jeho řádnému vedení.“ KSNC. Str. 135. Čl. 197.

v praktickém životě vede k osobnímu růstu a k lepšímu soužití společnosti.⁴² Proto by se o tyto hodnoty měli opírat zejména ti, kteří mají na starosti veřejné záležitosti.⁴³

1.1.4 Rodina a manželství

Katolická církev vnímá rodinu jako první přirozené společenství, které má ústřední postavení ve společnosti. V rodině se člověk může rozvíjet, učí se poznávat druhé a sebe sama, učí se poznávat materiální a duchovní hodnoty, učí se poznávat Boha.⁴⁴ Rodina je významná pro každého člověka, je velmi důležitá pro společnost a přispívá k společnému dobru.⁴⁵ Společnost musí rodinu podporovat, aby mohla plnit své poslání.⁴⁶

Základem rodiny je manželství, které je „důvěrné společenství života a manželské lásky, které Stvořitel založil a vybavil vlastními zákonitostmi.“⁴⁷ Manželství má základní charakteristiky. Jsou to úplnost, kdy se manželé vzájemně plně darují, jednota – manželé se stávají „jedním tělem“ (srov. *Gn 2,24*), nerozlučitelnost, věrnost, plodnost a výchova dětí.

„Manželský svazek, kterým muž a žena mezi sebou vytvářejí nejnuitnější společenství celého života, zaměřené svou přirozenou povahou na prospěch manželů a na zplození a výchovu dětí, je mezi pokřtěnými povýšen Ježíšem Kristem na svátost.“⁴⁸ Svátostné manželství je vzájemnou láskou, čerpající z lásky Ježíše Krista a manželé jsou posvěceni Boží milostí. Úkolem manželů je vydávat svým životem svědectví evangelium, a se vzájemnou podporou jít po cestě spásy.

⁴² „Lidské soužití je spořádané, bohaté na dobro a odpovídá lidské důstojnosti, když se zakládá na pravdě; když se naplňuje podle spravedlnosti, tedy ve skutečném respektování práv a ve věrném plnění patřičných povinností; když se uskutečňuje ve svobodě příslušející důstojnosti lidí, kteří jsou vedeni požadavky rozumem obdařené přirozenosti k tomu, aby na sebe brali odpovědnost za své vlastní jednání; když je oživováno láskou, která člověku dává pocítovat potřeby a požadavky druhého jako své vlastní a která prohlubuje sdílení duchovních hodnot i péči o materiální potřeby.
KSNC. Str. 140. Čl. 205.

⁴³ Srov. tamtéž. Str. 136. Čl. 197.

⁴⁴ „Prožívají-li rodiče své manželství jako vzájemné darování a přitom umožňují a podporují stálý rozvoj osobnosti toho druhého, vyrůstají pak děti v obohaceném prostředí, ve kterém mohou rozvíjet své schopnosti, kde prohlubují svou osobní identitu a uvědomují si svou důstojnost.“

SMAHEL, Rudolf. Postavení a význam rodiny v současné společnosti dle kompendia sociální nauky církve. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. Str. 136.

⁴⁵ „Společnost budovaná podle měřítek rodiny je nejlepší zárukou proti každé deformaci individualistického nebo kolektivistického typu, protože právě v rodině je osoba stále v centru pozornosti jakožto cíl, nikdy jako prostředek.“

KSNC. Str. 149. Čl. 213.

⁴⁶ „Společnost a stát nesmějí nahrazovat nebo umenšovat společenský rozměr rodiny, nýbrž mají mít rodinu v úctě, uznávat ji, respektovat a všemožně podporovat. To vše vyžaduje uplatňování opravdové a účinné rodinné politiky.“

SMAHEL, Rudolf. Postavení a význam rodiny v současné společnosti dle kompendia sociální nauky církve. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. Str. 144.

⁴⁷ Tamtéž. Str. 150. Čl. 215.

⁴⁸ *Codex iuris canonici = Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vydání s věcným rejstříkem*. Překlad Miroslav Zedníček. 1. vyd. Praha: Zvon, 1994. XXIII, 812 s. ISBN 80-7113-082-6. Str. 471. Kán. 1055.

1.1.5 Lidská práce

Práce patří k člověku. Stvořitel svěřil člověku úkol podmanit si zemi a vládnout nad všemi živými tvory (srov. *Gn* 1,28). Je nutné podotknout, že člověk má vládnout uvážlivě a prospěšně, je pouze správcem toho, co Bůh stvořil a jemu se bude za svou péči o svěšené dary zodpovídat. Práce je postižena trestem za prvotní hřích, kdy člověk musí v potu dobývat svůj chléb (srov. *Gn* 3,17-19). Práce ale není zatracena, zůstává důležitým nástrojem zdokonalování člověka, je jednou z jeho povinností, je pro něj dobrem a jeho základním právem. Pracovní činnost člověka hmotně zabezpečuje, rozvíjí jeho osobnost, má sociální rozměr, umožňuje mu pomáhat druhým, prací se člověk podílí na uskutečňování Božího plánu v dějinách, spoluvytváří krásu světa a přispívá k společnému dobru.⁴⁹

Sociální nauka církve klade důraz na důstojnost práce. Člověk je jako osoba subjektem práce a důstojnost práce vychází z tohoto subjektu. „Prvním základem hodnoty práce je sám člověk – její subjekt. S tím se ihned pojí důležitý závěr mravní: ačkoli je pravda, že člověk je určen a povolán k práci, přece má především práce sloužit člověku, a ne člověk práci.“⁵⁰

1.1.6 Ekonomika

Sociální nauka církve tvrdí, že ekonomika musí mít morální rozměr a má člověku sloužit. „I v životě hospodářsko-společenském je třeba mít v úctě a rozvíjet důstojnost lidské osoby a její celé povolání, a rovněž dobro celé společnosti. Člověk je přece původce, střed a cíl veškerého hospodářsko-společenského života.“⁵¹ Ekonomika, která nemá morální rozměr, se nutně obrací proti člověku, podkopává jeho práva a narušuje klidné soužití a vztahy ve společnosti.

Církev podporuje soukromou iniciativu a podnikání. Svobodné podnikání aktivuje lidskou tvořivost. Podnikání však nemá obohacovat jen samotného podnikatele, má vždy sociální a morální rozměr a má přispívat k obecnému dobru. Stát má podnikání podporovat, zároveň má být garantem zákonodárných podmínek, které zachovávají určitou rovnost a brání extrémům nárůstu moci nebo utiskování slabých. Stát je oprávněn vybírat daně a používat je pro rozvoj společného dobra.⁵² Stát má zároveň umožňovat soukromým

⁴⁹ Srov. *KSNC*. Str. 175 - 180. Čl. 255 - 266.

⁵⁰ JAN PAVEL II. *Laborem exercens*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 312. Čl. 6.

⁵¹ *Gaudium et spes*. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Str. 238. Čl. 63.

⁵² „Spravedlivá, výkonná a efektivní správa veřejných financí má blahodárný vliv na hospodářství, protože dokáže podporovat růst zaměstnanosti, znamená oporu pro podnikatelské aktivity a pro neziskové iniciativy, a tak přispívá k rostoucí věrohodnosti státu jakožto záruky systémů zdravotního a sociálního zabezpečení, které mají chránit především ty nejslabší.“
KSNC. Str. 228. Čl. 355.

neziskovým organizacím jejich činnost, neboť touto iniciativou je vhodně doplňováno působení státu i trhu.

Spotřebitel se má chovat hospodárně, mít na paměti společenskou odpovědnost a principy spravedlnosti, lásky a solidarity.⁵³

1.1.7 Politika

Základem a cílem politického působení je lidská osoba. Proto musí být uznávána lidská důstojnost. Musí být kladen důraz na dodržování a rozvíjení lidských práv. Politické a občanské soužití by mělo být založeno na svobodě, spravedlnost, rovnosti a bratrství, aby se člověk mohl rozvíjet a zvyšovalo se společné dobro.

Aby mohla společnost řádně fungovat, je zapotřebí uznávání autority, která bude společnost řídit. Tato autorita je darována Bohem. Politická autorita je důležitá, aby mohla řádně plnit úkoly a společenská zadání, aby zabezpečila spravedlivý život společnosti. Politická autorita musí být založena na mravním řádu, jelikož se má zodpovídat Bohu za správu společnosti. „Subjektem politické autority je lid, chápaný ve svém celku jako nositel suverenity.“⁵⁴ Občané se v demokratické společnosti podílejí na politickém dění a kontrolují činnost svým politických představitelů. Politická činnost musí sloužit občanské společnosti.

KSNC podrobně popisuje podmínky politického života, včetně práva na náboženskou svobodu a vztahu církve a politiky.⁵⁵

1.1.8 Mezinárodní společenství

Lidská osoba podle své přirozenosti je bytost vztahová a žije ve společenství a ve společnosti. Vytváření dobrých vzájemných vztahů platí i na mezinárodní úrovni a lidstvo jako celek by mělo dbát, aby byl svět zaměřen k vytváření univerzálního dobra. V mezinárodním společenství platí také hodnoty pravdy, spravedlnosti, solidarity a svobody.

Světové společenství se má řídit mezinárodním právem, kdy každý stát má nárok na svou suverenitu.⁵⁶ Národy mají vytvářet společnou rodinu, kdy ve společné jednotě bude zachováno sebevyjádření každého národa. K tomu je zapotřebí, aby se světové

⁵³ Srov. *KSNC*. Str. 211 - 231. Čl. 323 - 360.

⁵⁴ Tamtéž. Str. 252. Čl. 395.

⁵⁵ Srov. tamtéž. Str. 241 - 269. Čl. 377 - 427.

⁵⁶ „Mezinárodní společenství je právní komunitou, která se zakládá na suverenitě každého členského státu bez vazeb poddanosti, které by popíraly nebo omezovaly jeho nezávislost.“
Tamtéž. Str. 275. Čl. 434.

společenství řídilo stejným mravním řádem, kterým se upravují vztahy mezi osobami.⁵⁷ Mravní a právní řád musí být v souladu, aby bylo možno řešit případné rozpory pokojnou cestou a zabránit použití násilí. K zachování mezinárodního pořádku je potřeba dodržovat svobodu a teritoriální integritu každého národa, ochranu práv menšin, spravedlivé rozdělování zdrojů, odmítání války a odzbrojení, dodržování smluv a náboženské svobody. To vše by mělo být uskutečňováno na základě vzájemné důvěry.⁵⁸

Učitelství úřad církve uznává potřebu existence celosvětové veřejné autority, která bude zabezpečovat spravedlnost a podporuje mezinárodní organizace (např. OSN) v jejich úsilí prosazovat mezinárodní právo směřující k zachování míru, k respektu lidské osoby a její důstojnosti a k přijetí dalších požadavků, které přispívají ke společnému dobru. Mezinárodní spolupráce má umožňovat celkový rozvoj lidstva a pokrok jednotlivých národů v duchu solidarity, sociální spravedlnosti a lásky.

Je potřeba řešit celosvětově problém chudoby, zahraničního dluhu chudých zemí a mnohé další.⁵⁹

1.1.9 Ochrana životního prostředí

Vztah člověka ke světu a k okolnímu prostředí patří k lidské identitě. Bůh člověku svěřil správu nad zemí. Člověk se svým způsobem podílí na Božím stvoření a má spolupracovat na Božím plánu v dějinách. V dnešní době prudkého rozvoje vědy a techniky, kdy člověk mohutně ovlivňuje svým působením životní prostředí, je třeba o to více dbát na odpovědné správce. Věda a technika přináší do života člověka mnoho pozitivních věcí, ale dává také člověku velkou moc, která při nesprávném použití může způsobit mnoho zla. Je třeba přistupovat k vědecko-technickým vymoženostem s vědomím a dodržováním mravních zásad a hodnot, s vědomím zachování lidské důstojnosti. Nelze se stavět na místo Boha a „převzít“ vládu nad světem, podlehnout pocitu moci, drancovat a ničit, ale používat vše stvořené jako Boží dar a odpovědně se starat o rozvoj světa. „Učitelství úřad církve zdůrazňuje lidskou odpovědnost za zachování celistvého a zdravého životního prostředí.“⁶⁰

Ochrana životního prostředí je v zájmu celého lidstva, je to naše odpovědnost vůči budoucím generacím, proto prosazování ekonomických a jiných zájmů musí dbát na rizika a čelit poškození životního prostředí.

⁵⁷ „Je nezbytné, aby univerzální mravní zákon vepsaný do srdce člověka byl vnímán jako účinný a nezrušitelný, protože jde o živý výraz svědomí, které je celému lidstvu společné; o určitou „gramatiku“, na níž je možno stavět budoucnost světa.“

KSNC. Str. 276. Čl. 436.

⁵⁸ Srov. tamtéž. Str. 277 - 278. Čl. 438 - 439.

⁵⁹ Srov. tamtéž. Str. 271 - 286. Čl. 428 - 450.

⁶⁰ Tamtéž. Str. 295. Čl. 465.

Sociální nauka církve stojí v otázce ochrany životního prostředí ve zdravém středu mezi extrémem zbožšťování přírody a planety a mezi druhou krajností bezohledného ničení životního prostředí „v zájmu pokroku“ a většího finančního zisku.⁶¹

1.1.10 Mír a válka

„Mír je nejen Božím darem a lidským úmyslem, který odpovídá Božímu plánu, mír je především základní atribut Boha.“⁶² Zjevení a Písmo svaté nám ukazuje, že mír není pouhá nepřítomnost války, mír zde znamená plnost života a pokud člověk porušuje řád Boží, je to cesta vedoucí k násilí a válce. Mír je cíl života společnosti, mír je Boží požehnání, jak často zdůrazňoval náš Pán (srov. např. *Lk* 24, 36).

Aby mohl být mír zachováván, musí být společnost postavena na mravních základech, na vědomí a uznání existence Všepřesahujícího, společnost musí vyznávat hodnoty spravedlnosti a lásky.

Učitelství úřad církve odsuzuje válku jako zlo, je proti rozumu řešit konflikt válkou, která způsobuje nesmírné utrpení. Je nutné dělat vše proto, aby se problémy řešily v prostředí vzájemné důvěry a jiným způsobem než válečným.

Církev však uznává právo na oprávněnou obranu, právo na vedení spravedlivé války. I zde platí, že spravedlivá válka je krajním řešením a musí být dodržovány normy mezinárodního práva a maximálně chránění nevinní.

Církev je ze svého poslání znamením míru a pokoje pro celé lidstvo. Církev se modlí za mír a říká, že skutečného míru je možné dosáhnout odpuštěním a smířením.

1.1.11 Sociální nauka katolické církve (SNC)

SNC chce napomáhat k budování lepšího světa, obrací se na celou společnost a chce aplikovat křesťanské poselství na sociální problémy doby.⁶³ Chceme-li dospět k lidštějšímu světu, musí všechny roviny společenského života a sociální vztahy prolnout láska. „Křesťan ví, že láska je důvodem, proč Bůh navazuje vztah s člověkem. A je to opět láska, kterou Bůh očekává od člověka jako odpověď. Láska je proto nejvyšší a nejvznešenější formou vztahů i mezi lidskými bytostmi.“⁶⁴

⁶¹ Srov. *KSNC*. Str. 287 - 307. Čl. 451 - 487.

⁶² Tamtéž. Str. 309. Čl. 488.

⁶³ Srov. UMLAUF, Michal. Sociální nauka církve – integrální součást křesťanské nauky o člověku. In: *Interdisciplinární úvod do čtyř kompendií sociální nauky církve*. Str. 12.

⁶⁴ *KSNC*. Str. 367. Čl. 582.

1.2 Sociální encykliky a sociální témata v dokumentech II. vatikánského koncilu

Tato podkapitola představuje sociální encykliky katolické církve a zmiňuje se i o dvou důležitých dokumentech II. vatikánského koncilu. Připomínáme, že nauka obsažená v těchto dokumentech spadá do tzv. „třetího koše“ magisteria.⁶⁵

Podrobněji se zmíníme o dvou sociálních encyklikách *Rerum novarum* (RN) a *Quadragesimo anno* (QA), které byly vydány v době existence námi analyzovaných časopisů a které měly vliv na autory textů. Další sociální encykliky popíšeme jen krátce, ale zdůrazňujeme, že v této práci zohledňujeme i jejich obsah a jejich učení je součástí SNC obsažené v KSNC.

1.2.1 Sociální encyklika *Rerum novarum*

Encykliku RN (*O nových věcech*) vydal papež Lev XIII. 15. května 1891.

Lev XIII. (1878 – 1903, vlastní jméno Vincenzo Gioacchino Pecci) byl římským biskupem od roku 1878 do roku 1903. Zemřel ve věku 94 let. Byl prvním papežem po přijetí dogmatu o neomylnosti papeže a po ztrátě papežského státu. Snažil se propojit církve s moderním světem. Vydal 36 encyklik. Jako první začal nazývat nekatolické křesťany „odloučenými bratry“. Otevřel vatikánské archivy a to i pro nekatolické badatele.⁶⁶

Encyklika RN reaguje na „dělnickou otázku“ a problémy sociálního napětí v době prudkého rozvoje průmyslové výroby.⁶⁷ Rozmach průmyslu s sebou přinesl hromadění majetku v rukou malého počtu lidí a na druhé straně vytvořil nedostatek v širokých masách obyvatelstva. Vznikl spor mezi vlastníky kapitálu a těmi, kteří jim poskytovali svou práci. Po zrušení starých cechů a opuštění náboženských zásad zůstali dělníci bez ochrany. Hrabivost, nesevědomitost a touha zaměstnavatelů po zisku zhoršila situaci dělnictva neúnosným způsobem – „malá hrstka boháčů vložila téměř otrocké jho na nesmírné množství proletářů“.⁶⁸

⁶⁵ „Nauky spadající pod třetí odstavec („třetí koš“) jsou hlášány autentickým magisteriem římského papeže a jednotlivých biskupů, kam patří například: dokumenty 2. vatikánského koncilu, všechny papežské encykliky, adhortace, apoštolské listy atd., pokud v nich není výslovně řečeno, že určitá nauka je předkládána jako zjevená nebo definitivní.“

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Hermeneutika mystéria: struktury myšlení v dogmatické teologii*. 2. vyd. Praha: Krystal OP, 2010. 294 s. Teologie. ISBN 978-80-87183-16-8. Str. 103.

⁶⁶ Srov. GELMI, Josef. *Papežové: od svatého Petra po Jana Pavla II.* Překlad Marie Goldmannová. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1994. 326 s., 40 s. fotogr. ISBN 80-204-0457-0. Str. 247 – 251.

⁶⁷ „V encyklice *Rerum novarum* katolická církev poprvé v dějinách oficiálně mluví o nedůstojném a ponižujícím postavení dělníků a poprvé pronáší kritiku kapitalistického systému, a to kritiku velmi tvrdou.“ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918*. Vyd. 1. Praha: Torst, 1998. 801 s. ISBN 80-7215-059-6. Str. 80.

⁶⁸ LEV XIII. *Rerum novarum*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 26. Čl. 2.

Papež kritizuje socialistická hnutí, která podněcují nenávisť mezi bohatými a chudými, a navrhuje zrušení soukromého vlastnictví a jeho nahrazení vlastnictvím společným, včetně zrušení dědického práva. Lev XIII. obhajuje právo mít soukromý majetek, které je člověku dáno od přirozenosti. Zrušením soukromého vlastnictví by rodinná péče byla nahrazována péčí státní nad únosnou míru, snížila by se podnikavost a přičinlivost člověka a vedlo by to ke snížení obecného blaha a všeobecné bídě. Není správné šířit myšlenky třídního boje, je potřeba nacházet společnou řeč a cestu k rozumnému soužití a harmonii celku společnosti. Proletář by tak měl plnit své povinnosti vyplývající z pracovní smlouvy, nepůsobit úmyslně zaměstnavateli škodu a prosazovat své zájmy bez použití násilí. Zaměstnavatel nesmí pokládat své podřízené za otroky, považovat je jen za bezduchý pracovní nástroj, ale má vždy mít v úctě lidskou důstojnost a musí brát ohled i na duchovní dobro dělníků a vyplácet spravedlivou mzdu (zohlednění více otázek: dělník a jeho rodina, finanční stav podniku, výše zisku, atd.).

Představitelé státu se mají snažit o větší blaho celku i jednotlivců. K spokojenému životu občanů napomáhá mravní život společenství i jednotlivce, podpora spořádané rodiny, péče o náboženství a spravedlnost, rozvoj zemědělství, živností a obchodu a podobně. Vždy budou v postavení jednotlivých občanů rozdíly a má to tak být, zdravá společnost je rozmanitá a každý by měl přispívat svým dílem k vytváření společných statků, k obecnému blahu dle svých osobních předpokladů. Stát má chránit práva všech občanů a zamezovat křivdám a má zvlášť dbát o ochranu slabých a chudých, kteří nemají prostředky na obranu. Stát má zabezpečit soukromé vlastnictví, aby každý člověk měl možnost poctivou prací zlepšovat své postavení.

Encyklika považuje dělnickou stávkou za „obvykle velmi škodlivé jednání, poškozující zájmy zaměstnavatele i dělníků samotných, škodí obchodu i státním zájmům. Snadno může dojít k násilnostem a bouřím, ohrožuje často i obecný mír“.⁶⁹ Zákonodárná moc by proto měla včas odstraňovat příčiny, které by mohly vést k těmto konfliktům.

Každý občan by měl dbát o svůj náboženský a duchovní život a nesmí mu být bráněno v jeho úsilí o větší dokonalost. Před Bohem jsme si všichni rovni a nikdo nesmí konat proti důstojnosti člověka.

Encyklika dále odsuzuje zneužívání lidí pro zisk, aby podnikatel chtěl po člověku tolik práce, že by námahou otupělo tělo i duch. Zaměstnanci musí být dopřán odpočinek dle druhu práce, ročního období a dalších okolností. Žena nemůže vykonávat těžkou práci

⁶⁹ LEV XIII. Rerum novarum. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 44. Čl. 31.

určenou zdatným mužům a stejně tak nelze předčasně zaměstnávat dítě, které není dostatečně fyzicky a duševně vyvinuté.

Je podporován vznik dělnických spolků, odborových sdružení a zejména katolických organizací, které se snaží pomáhat jednotlivcům, rodinám, dbají o větší spravedlnost mezi zaměstnavateli a dělníky, posilují vědomí, že člověk je povinen zachovávat přikázání evangelia, dbají o mravní a náboženské zdokonalení.

Encyklika *RN* tedy zavrhuje tezi o nutnosti třídního boje, podtrhuje přirozené právo na soukromé vlastnictví, právo na pracovní a mzdové smlouvy, spolčovací svobodu a na nutnost státní sociální politiky.⁷⁰

1.2.2 Sociální encyklika *Quadragesimo anno*

15. května 1931 k 40. výročí vydání *RN* vyšla encyklika *QA* (*Čtyřicátého roku*), kterou vydal papež Pius XI.

Pius XI. (1857 – 1939, vlastní jméno Achille Ratti) byl zvolen papežem 6. února 1922. Jeho pontifikát probíhal v letech 1922 – 1939, v době nástupu komunismu a fašismu. Bývá označován jako „bojovník proti totalitám“. Byl dobrým politikem, uzavřel řadu konkordátů a mezinárodních smluv, včetně Lateránských dohod, kterými Itálie uznala státní svrchovanost Vatikánu. Uzavřel konkordát i s nacistickým Německem – doufal, že zajistí alespoň omezenou svobodu vyznání německým křesťanům. Neúspěšně se pokoušel navázat kontakty se Sovětským svazem, kde byla církev (zvláště na Ukrajině) systematicky likvidována.

Ve svých encyklikách kritizoval italského vůdce Mussoliniho, odsoudil německý nacionální socialismus, sovětský komunismus označil za agresivní, nelidský a pokrytecký. Kritizoval pronásledování křesťanů ve Španělsku a Mexiku.

Věnoval se i sociálním problémům. Odmítal jak divoký kapitalismus, tak i marxismus.⁷¹

Encyklika *QA* nese podtitul *o uspořádání společnosti, obnově společenského řádu a jeho zdokonalení podle zásad evangelia*.⁷²

V úvodu papež připomíná encykliku *RN*, která odpovídala na sociální otázky v době rozmachu industrializace, kdy se lidé rozdělili do dvou skupin, v úzkou skupinu bohatých a v masu dělnictva, tísněnou hroznou chudobou. Lev XIII. se „nedoprošoval pomoci ani u liberalismu, ani u socialismu; vždyť liberalismus se ukázal naprosto neschopným řádně vyřešit sociální otázky a socialismus přicházel s lékem, který byl daleko horší než choroba

⁷⁰ Srov. OCKENFELS, Wolfgang. *Katolická sociální nauka*. Překlad Ludmila Martinková. 1. vyd. Praha: Zvon, 1994. 125 s. ISBN 80-7113-081-8. Str. 28.

⁷¹ Srov. GELMI, Josef. *Papežové: od svatého Petra po Jana Pavla II.* Str. 264 – 272.

⁷² PIUS XI. *Quadragesimo anno*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 57.

sama“.⁷³ Lev XIII. čerpal ze zdravého rozumu a Božího zjevení a věděl, že řešení nelze najít bez pomoci náboženství a církve. Stanovil práva a povinnosti mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem, napsal, jaké jsou povinnosti státu a církve jaká by měla být činnost odborových sdružení.

Pius XI. oceňuje, že mnoho myšlenek z encykliky *RN* bylo uvedeno do praxe a ukázaly se životaschopnými.

Papež Pius XI. říká, že hospodářská činnost nemůže a nesmí být odtržena od mravního řádu. Poslední cíl našeho snažení je Bůh a tomuto cíli by měla být podřízena veškerá lidská činnost.

Upřesňuje chápání práva na soukromé vlastnictví. Vedle individuálního vlastnictví musí existovat i vlastnictví veřejné a sociální, jehož výši má spravedlivě regulovat stát, aby se nesklouzávalo k extrémům sobeckého individualismu nebo naopak k bezduchému kolektivismu. Se soukromým majetkem má člověk nakládat v souladu s požadavky evangelia, majetek má užívat v souladu s mravními zásadami a lidé mají v rámci svých možností konat dobročinné skutky pomáhající jednotlivcům i obecnému blahu.

Dále píše, že Lev XIII. správně tvrdí: „Kapitál nemůže být bez práce, ani práce bez kapitálu.“⁷⁴ Kapitál si ale nárokoval pro sebe příliš velký podíl a dělníkům zůstávalo minimum a žili v trvalé bídě. Liberalismus s tímto stavem souhlasil a považoval jej za hospodářský zákon. To vyvolalo protireakci socialistických a komunistických hnutí, které propagovaly myšlenky, že naopak veškerý zisk má jít dělníkům a kapitál má mít jen nutný podíl pro zachování výroby či prosazovaly, že všechny výrobní prostředky mají být znárodněny.

Papež uznává, že dnes je v rozdělení majetku vážný nesoulad a rozdělování by mělo být děláno podle zásad sociální spravedlnosti a obecného blaha. Měly by být vytvořeny takové podmínky, aby se i chudí svou prací mohli domoci alespoň nějakého majetku, který by jim umožnil překonat existenční nejistotu a dal jim naději, že mohou něco odkázat svým potomkům. Papež varuje, že pokud se nepodaří uskutečnit tyto změny, hrozí nepokoje a revoluce.

Aby mohla nastat změna k lepšímu, je také zapotřebí nápravy mravů a dodržování principů subsidiarity.⁷⁵ Podporuje zakládání stavovských i odborových spolků, které povede

⁷³ PIUS XI. *Quadragesimo anno*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 65. Čl. 10.

⁷⁴ Tamtéž. Čl.53.

⁷⁵ „Princip, podle kterého by ústřední správní orgány (úřady) měly vykonávat pouze ty úkoly, jež nelze provést na úrovni místní, bezprostřední, tj. přenesení rozhodování na co nejnižší, bezprostřední úroveň.“

Pojem subsidiarita. In: *Slovník cizích slov*. Cit. 2015. Dostupné z: <<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/subsidiarita>>.

k pokojné spolupráci mezi třídami. Stávky jsou zakázány, spor mezi stranami rozhodne úřad.

Papež také kritizuje individualistickou myšlenku, že volný trh bez jakékoli regulace vyřeší vše nejlépe. Praxe ukázala zhoubné následky. Nelze popírat morální a sociální stránku ekonomiky a v tomto směru je potřeba ji správně regulovat. Důsledkem neomezené hospodářské svobodné soutěže je nahromadění obrovského majetku a moci v rukou úzké skupiny lidí. „Svobodná soutěž ponechává naživu pouze ty životaschopnější; jinými slovy ty nejnásilnější a ty, kdo nejméně dbají hlasu svědomí.“⁷⁶ Vznikají konflikty v boji o ekonomickou moc a to i na úrovni státu i mezi státy, na místo volné soutěže tu máme hospodářskou diktaturu, ze snahy po zisku se stala bezuzdná chtivost po moci. Stát ztratil na vážnosti, stává se hračkou lidského sobectví, nesnaží se o obecné blaho. Lékem je vyvažování individuální a sociální stránky za pomoci křesťanské lásky, stát má regulovat volnou soutěž a udržovat ji v patřičných mezích. Veřejné instituce musí jednat ve shodě s obecným blahem a podle zásad sociální spravedlnosti.

Komunismus už v praxi předvedl nejostřejší třídní boj, zánik soukromého vlastnictví, jedná nelidsky, pronásleduje křesťany. Tváří v tvář této hrozbě je třeba změnit společenské poměry k dobrému a odvrátit nebezpečí zkázy. I umírněnější socialisté, zděšení praktikami komunismu, změkčili své požadavky a usilují o dialog, který povede k sociálnímu smíru, a jejich snahy se často shodují s křesťanskými sociálními zásadami. Jejich záporný postoj k Bohu a věčným pravdám však ukazuje naprostou odlišnost našeho směřování. I umírnění socialisté míří k falešné svobodě a ke ztrátě lidské důstojnosti.

Současné poměry sociálního a hospodářského života jsou pro lidi velkou překážkou v péči o to nejpotřebnější, o věčnou spásu. Lidé jsou pokoušeni a dávají přednost pomíjivým statkům před nepomíjejícími statky nebeskými. Pracovníci jsou nuceni k neustálému vypětí všech sil, podnikatelé zvyšují zisk jakýmkoli způsobem a to otupuje jejich svědomí, lidé jsou stále více odtrženi od mravního zákona a ochabuje jejich křesťanské cítění. Tělesná práce, kterou Bůh určil k tělesnému i duševnímu blahu lidí, se v továrnách stává pramenem mravní zkázy.

Je potřeba obnovit hospodářství v křesťanském duchu. Bez sobectví a za použití lásky k upevnění míru mezi lidmi a pro vzájemnou pomoc a spolupráci. Duch evangelia povede každého, aby dle svých schopností, a s hrdostí napomáhal směřování k obecnému dobru. Je nesnadným úkolem křesťanů vést odvrácené duše zpět k Bohu. Je nutné, aby prvními

⁷⁶ PIUS XI. Quadragesimo anno. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 95. Čl. 107.

a nejbližšími apoštoly dělníků byli zase dělníci, apoštoly průmyslu a obchodu také lidé z těchto oborů. Výchova těchto laiků, šířících evangelium, je úlohou kléru.

1.2.3 Sociální encykliky Jana XXIII.

Jan XXIII. (1881 – 1963, vlastní jméno Angelo Giuseppe Roncalli) vykonával svůj pontifikát v letech 1958 – 1963. Zvolen byl ve svých 77 letech, a přesto se stal jedním z nejvýznamnějších papežů. Byl člověk velmi srdečný, plný humoru, se zdravým selským rozumem a až s dětskou zbožností. Navštěvoval nemocnice, vězení a chudinské čtvrti. Usiloval o mír, zapojil se do řešení kubánské krize (1962).⁷⁷ V roce 1962 svolal II. vatikánský koncil. V průběhu koncilu zemřel. Byl to on, kdo přivedl církve do nové epochy.⁷⁸

Encyklika Jana XXIII. *Mater et Magistra* s podtitulem *o nejnovějším vývoji života společnosti a o jeho utváření ve světle křesťanského učení* vyšla 15. května 1961.⁷⁹ Dokument je vydán po děsivé zkušenosti druhé světové války, kdy se světová společnost snažila poučit z chyb a ve společnosti vládla touha po spravedlivější obnově životních poměrů lidstva. Ale existoval též východní blok zemí v čele se Sovětským svazem, kde vládla tvrdá totalita postavená na marxisticko-leninské ideologii.

Papež se snažil reagovat na nové problémy doby a přinést praktické návody k řešení, „aby nastal spravedlivý sociální řád a všechny národy v něm dosáhly blahobytu, radosti a míru.“⁸⁰

Papež Jan XXIII. vydal 11. dubna 1963 svou druhou sociální encykliku *Pacem in terris*, která má podtitul *o míru mezi všemi národy v pravdě, spravedlnosti, lásce a svobodě*. Okružní list vzniká v době, kdy je svět ohrožen nebezpečím jaderné války.⁸¹

Papež připomíná, že Bůh stvořil svět a tudíž zachování míru na zemi vyžaduje plnění posvátného řádu, který Stvořitel ustanovil a který je člověk svým rozumem a svým svědomím schopen odhalovat. Ale mezi lidmi a národy vládne mnoho neshod a hrozí, že vzájemné vztahy budou řešeny násilím. To je v rozporu s Božím záměrem a s cestou k vyššímu obecnému dobru.

⁷⁷ „Ještě v noci obdržela text poselství v ruském a anglickém překladu příslušná velvyslanectví. V sedm hodin ráno oznámil Chruščov, že oceňuje pozitivní obsah poselství. O hodinu později došlo i Kennedyho sdělení, že „poselství neobsahuje nic, co by uráželo Ameriku“. Téhož dne vyzval papež obě velmoci k mírovému urovnání konfliktu. Jeho apel byl korunován úspěchem, k obávané intervenci nedošlo.“

GELMI, Josef. *Papežové: od svatého Petra po Jana Pavla II.* Str. 287.

⁷⁸ Srov. tamtéž. Str. 281 – 289.

⁷⁹ Srov. JAN XXIII. *Mater et magistra*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 113.

⁸⁰ Tamtéž. Str. 174. Čl. 263.

⁸¹ Srov. JAN XXIII. *Pacem in terris*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 177.

Je důležité dodržovat lidská práva⁸² na celém světě a spolupracovat na mezinárodní úrovni. Státy se mají řídit zásadami pravdy, spravedlnosti, solidarity a svobody. Papež ve své encyklice rozebírá otázku politických uprchlíků, vyzdvihuje důležitost odzbrojení a zachování míru, odsuzuje válku,⁸³ připomíná nutnost podpory rozvojových zemí, vzájemnou propojenost a závislost států. Zdůrazňuje potřebu existence celosvětové autority, která se bude snažit dosahovat všeobecného blaha za souhlasu všech národů. Oceňuje roli OSN a *Všeobecnou deklaraci lidských práv*.⁸⁴

Závěrem vyzývá křesťany, aby se účastnili veřejného života v zájmu rozvoje obecného blaha a míru mezi lidmi, ve jménu Krista - Knížete pokoje.⁸⁵

1.2.4 Sociální témata v dokumentech II. vatikánského koncilu

Z dokumentů II. vatikánského koncilu se zmíníme jen o dvou nejdůležitějších dokumentech, které se zabývají sociální otázkou. Prvním je pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes (GS)* a druhým je deklarace o náboženské svobodě *Dignitatis humanae (DH)*.

GS pojednává o složité situaci dnešního světa a člověka a nabízí konkrétní řešení ve světle evangelia.

Postavení člověka v dnešním světě je poznamenáno rychlými změnami životních, společenských a kulturních podmínek, které dávají určité výhody, ale také závažné nejistoty. Přes vzájemnou propojenost a všestranný rozvoj světa například v oblasti ekonomické, vědecko-technické, informační nebo politické, stále existují velké problémy, které přinášejí mnohá bezpráví a nebezpečí, včetně války. Tyto poměry ovlivňují člověka v oblasti psychologické, mravní a náboženské v pozitivním i negativním smyslu a často vyvolávají zmatek v zavedených pořádcích. Všechny tyto vlivy narušují rovnováhu člověka i společnosti ve všech oblastech života.

Člověk je stvořen k Božímu obrazu, Ježíš Kristus nás přišel spasit v lidském těle a z toho plyne jeho neporušitelná důstojnost. Člověk je jednotou duše a těla, touží po Bohu,

⁸² Jan XXIII. věnuje v encyklice velký prostor lidským právům a k dovysvětlení ochrany práv člověka cituje papež slova, která vyslovil jeho předchůdce Pius XII.: „Z právního řádu, jaký chtěl Bůh, vyplývá nezczitelné a věčně platné právo, aby každý člověk měl zaručenu právní bezpečnost a aby se mu přiznal okruh práv, který byl zajištěn před každým svévolným útokem.“

Srov. JAN XXIII. *Pacem in terris*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 187. Čl. 27.

⁸³ „Přítí se rozumu, že by v naší době, která si hrdě říká atomová, mohla být válka prostředkem k znovunabytí porušených práv.“

JAN XXIII. *Pacem in terris*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 210. Čl. 127.

⁸⁴ „Encyklika *Pacem in terris*, jakýsi duchovní testament Jana XXIII., se do značné míry ztotožnila s myšlenkami *Všeobecné deklarace lidských práv OSN* z 10. prosince 1948.“

GELMI, Josef. *Papežové: od svatého Petra po Jana Pavla II.* Str. 287.

⁸⁵ Srov. JAN XXIII. *Pacem in terris*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 221. Čl. 171.

je obdařen svědomím a rozumem, je svobodný, je stvořen jako vztahová bytost. Člověk se podílí na Božím plánu spásy. Je však také postižen hříchem, který narušuje jeho jednotu s Bohem, kterou může obnovovat jen s velkým úsilím a za pomoci Boží milosti.

Lidská osoba potřebuje společnost a společnost potřebuje každého člověka, aby byl umožněn pokrok lidstva, a k tomu je potřeba rozvoj obecného dobra. Je nutné dodržovat úctu ke každé lidské osobě, mít na vědomí zásadu rovnosti všech lidí a potřebu sociální spravedlnosti. Člověk má svá práva a povinnosti, stejně tak společnost a obojí je nutné respektovat ve vzájemné rovnováze.

GS dále v duchu sociální nauky církve podrobněji rozebírá otázky manželství a rodiny, správného rozvoje kultury, stánky hospodářsko-společenského života, politického a veřejného života, mezinárodního společenství, otázku míru a války, úkol církve a křesťanů ve světě.⁸⁶

Dokument *DH* rozebírá právo člověka na náboženskou svobodu. Nejvyšším naplněním člověka je Bůh, který jej zve k vzájemnému sdílení. Aby člověk mohl hledat v pravdě smysl svého života a žít podle pravdy, nesmí mu být bráněno v náboženské svobodě. Katolická církev říká jasně: „V zájmu vytvoření a upevnění pokojných vztahů a svornosti v lidstvu je proto žádoucí, aby byla všude na zemi právní ochranou zajištěna náboženská svoboda a aby byly zachovávány vrcholné lidské povinnosti a práva týkající se svobodného života ve společnosti.“⁸⁷

1.2.5 Sociální encykliky Pavla VI.

Pavel VI. (1897 – 1978) vlastním jménem Giovanni Battista Montini vykonával svůj pontifikát v letech 1963 – 1978. Jeho hlavním úkolem po zvolení bylo pokračovat ve II. vatikánském koncilu a pokusit se přiblížit církvi moderní době. Byl velkým obhájcem míru ve světě. Hodně cestoval a jako první papež navštívil Ameriku. Setkal se s patriarchou Athenagorem v Jeruzalémě, políbil nohy metropolitovi Melitonovi, odložil a nechal prodat papežskou tiáru a peníze rozdál potřebným.⁸⁸

Populorum progressio je encyklika Pavla VI. z 26. března 1967 s podtitulem *o rozvoji národů* a je celá věnována mezinárodnímu rozvoji.

Encykliku začíná papež konstatováním, že sociální otázka má celosvětové rozměry. „Národy trpící hladem volají s nářkem o pomoc k národům, které mají blahobyť.“⁸⁹ Lidé po celém světě chtějí mít zabezpečenu obživu, zaměstnání, svobodu, aby se mohli rozvíjet

⁸⁶ Srov. *Gaudium et spes*. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Str. 183 - 265. Čl. 1 - 93.

⁸⁷ *Dignitatis humanae*. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Str. 573 - 574. Čl. 15.

⁸⁸ Srov. GELMI, Josef. *Papežové: od svatého Petra po Jana Pavla II.* Str. 289 – 297.

⁸⁹ PAVEL VI. *Populorum progressio*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 230. Čl. 3.

ve své důstojnosti. Stejně tak touží po spravedlnosti všechny národy. Ve světě však existují propastné rozdíly mezi lidmi a národy, kdy jedni žijí v nadbytku a další umírají v bídě. Situaci ve světě je třeba řešit.⁹⁰ Církev podporuje humánní pokrok a všeobecný rozvoj celého člověka a celého lidstva, chce pomáhat lidem v duchu evangelia.⁹¹

Je nutné odstranit nespravedlnost ze světa a k tomuto úkolu je potřeba spojit úsilí všech složek společnosti.⁹² Všestranný rozvoj lidstva musí být založen na solidaritě, na sociální spravedlnosti a na vzájemné lásce. Jako bohatý člověk musí podporovat chudáka, tak také bohaté národy musí pomáhat chudším státům a starat se o jejich opravdový rozvoj – jen tak může být zachován mír ve světě. Chudý Lazar má s bohatým zasednout ke společnému stolu a to od bohatých vyžaduje šlechtnost, oběti a neúnavné úsilí. Rozvoj a stírání hospodářských, sociálních a kulturních rozdílů je nové jméno pro mír.

V závěru se papež obrací na všechny lidi, na křesťany, státníky, novináře, učitele a další. Burcuje je k aktivnímu zapojení se do úsilí o vybudování spravedlivějšího světa.⁹³

Druhou sociální encyklikou papeže Pavla VI. je *Octogesima adveniens* a byla vydána 14. května 1971 k 80. výročí RN.

Papež píše, že encyklikou navazuje na sociální učení svých předchůdců a chce se zamyslet nad některými problémy doby a aktualizovat sociální nauku církve v měnícím se světě.⁹⁴ Stále existují velké rozdíly v rozvoji států, některé národy strádají hospodářsky i kulturně, jiné žijí v blahobytu. Také křesťané jsou v některých státech pronásledováni a umlčováni. Církev chce být všem lidem nadále oporou a hájit spravedlnost a mír ve světě.

Pavel VI. popisuje nové sociální problémy, jako je například urbanizace, konzumní „hodnoty“ propagované masivní reklamou, otázka mládeže, postavení ženy ve společnosti, práva pracujících a pracovní příležitosti, různé formy diskriminace, vliv hromadných sdělovacích prostředků a otázka zhoršujícího se životního prostředí.

⁹⁰ „Nynější světová situace žádá společnou činnost všech, počínaje novou a jasnou koncepcí v oblasti hospodářské, sociální, kulturní a duchovní.“

PAVEL VI. *Populorum progressio*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 233 Čl. 13.

⁹¹ „Proto Kristova církev, která má s člověkem bohaté zkušenosti a nechce se už nikterak vměšovat do politiky států, snaží se jen o jedno: pod vedením Ducha Utěšitele pokračuje v díle Krista, jenž přišel na svět, aby vydal svědectví pravdě, aby spasil, ne soudil, aby sloužil, na aby si nechal sloužit.“

Tamtéž. Str. 233 Čl. 13.

⁹² „Pouhá iniciativa jednotlivců a svobodná konkurence k úspěšnému rozvoji nepovedou. Nesmíme se vystavovat nebezpečí, že ještě zvětšíme majetky boháčů a moc silných a chudí že zůstanou ve své bídě a zotročení bude ještě utuženo.“

Tamtéž. Str. 240. Čl. 33.

⁹³ Srov. tamtéž. Str. 229 - 259. Čl. 1 - 87.

⁹⁴ Pavel VI. také zdůrazňuje: „Evangelium nesmí však být využíváno ve prospěch časných cílů tak, že by se zatemnilo jeho poselství všeobecné a věčné.“

Srov. PAVEL VI. *Octogesima adveniens*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 269. Čl. 4.

Určitě je třeba hledat možnosti dalšího vývoje, lze na mnohé přijít, co bude pro společnost přínosem.⁹⁵ Ale pokrok za každou cenu, bez vyšších norem, bez uvažování o celém člověku a jeho poslání, bude vždy slepou uličkou.

Církev zkoumá nové problémy doby a chce člověku a společnosti pomoci, její sociální nauka je dynamická, vnímá měnící se poměry společnosti a světa. Církev dokáže do svých pevných zásad, které stojí na Božím zjevení a v jejich duchu, zapracovat a aplikovat adekvátní reakce na změny současného světa.

Je nutné dosáhnout větší spravedlnosti v rozdělování statků na státní i mezinárodní úrovni se zřetelem na společné blaho všech. Každá země má právo na svůj vlastní rozvoj, i v mezinárodní spolupráci je třeba klást důraz na solidaritu a spravedlnost. Je zde nebezpečí velkých globálních koncernů, které mohou zneužívat svou ekonomickou moc.

Lidé chtějí mít svobodu a žít v dostatku. Svoboda však vždy začíná uvnitř člověka, pravá svoboda se projevuje láskou k druhému.⁹⁶

Papež vyzývá křesťany k aktivitě, k práci na zlepšení světa, k šíření křesťanské mravnosti ve společnosti, k zdokonalování společenských struktur, k činnosti prosazující spravedlnost, lásku a mír mezi lidmi.⁹⁷

1.2.6 Sociální encykliky Jana Pavla II.

Jan Pavel II. (1920 – 2005) vlastním jménem Karol Wojtyła, byl prvním slovanským papežem a pontifikátu se ujal v roce 1978. Jako mladý zažil druhou světovou válku a měl také dlouholeté zkušenosti s komunistickou diktaturou ve své rodné zemi.⁹⁸ Výrazným způsobem se zasloužil o konec komunismu ve východní Evropě. Velké úsilí věnoval tomu, aby se závěry II. vatikánského koncilu promítly v praxi.⁹⁹

⁹⁵ „Uprostřed světa je uloženo tajemství člověka: člověk poznává, že je Božím dítětem, v průběhu dějinného a psychologického procesu, v němž bojují a střídají se nátlak a svoboda, tíha hříchu i vanutí Ducha.“
PAVEL VI. Octogesima adveniens. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 285. Čl. 37.

⁹⁶ „Avšak jen tehdy, jak soudí křesťané, když se úplně odevzdá Bohu, který ho osvobozuje, nalézá člověk opravdovou svobodu, obnovenou smrtí a vzkříšením Krista Ježíše.“
Tamtéž. Str. 293. Čl. 47.

⁹⁷ „Dnes více než kdy jindy bude moci být Boží slovo hlášáno a slyšeno jenom tenkrát, je-li doprovázeno svědectvím moci Ducha svatého. Neboť on působí při službě křesťanů jejich bratřím, ve chvílích, kdy jim jde o život a budoucnost.“
Tamtéž. Str. 296. Čl. 51.

⁹⁸ O jeho prožitcích s komunisty bylo napsáno mnoho. Pro ilustraci zmíníme jen jednu příhodu z českého prostředí. Kardinál Wojtyła se v roce 1974 účastnil pohřbu litoměřického biskupa Štěpána Trochty. Přítomní kardinálové nesměli sloužit mši svatou, mluvit nad hrobem a setkat se s českými biskupy. Přes zákaz promluvil krátce nad hrobem Karol Wojtyła a nazval Štěpána Trochtu mučedníkem.
Srov. TROCHTA, Štěpán. *Štěpán Kardinál Trochta: životopisná črta a výběr z proslovů a pastýřských listů: (k 10. výročí smrti vydali čeští salesiáni)*. Řím: [Čeští salesiáni], 1984. 436 s., [32] s. obr. příl.]. Str. 420.

⁹⁹ Srov. GELMI, Josef. *Papežové: od svatého Petra po Jana Pavla II.* Str. 300 - 311.

Jan Pavel II. vydal tři sociální encykliky, navázal na své předchůdce a má velký podíl na rozvoji *SNC*.

V roce 1981, k 90letému výročí *RN*, vyšla *Laborem exercens*. Encyklika se zabývá otázkou práce a považuje ji za klíčové téma sociální otázky. Důstojnost lidské práce je dána tím, že základem hodnoty práce je člověk jako subjekt. A konečným cílem práce je opět vždy člověk.¹⁰⁰ Papež v závěru encykliky výstižně shrnuje problematiku lidské práce: „V těchto meditacích, věnovaných lidské práci, jsme se snažili vyzvednout všechno, co se zdá nezbytné, jestliže se má prací na zemi rozmnožovat nejen „ovoce našeho přičinění“, ale i „lidská důstojnost, bratrské společenství a svoboda“. Každý křesťan, který slyší slovo živého Boha a spojuje práci s modlitbou, ať ví, jaké místo zaujímá tato jeho práce nejen v pozemském pokroku, ale i ve vzrůstu Božího království, do kterého jsme všichni povoláni mocí Ducha svatého a slovem evangelia.“¹⁰¹

Encyklika *Sollicitudo rei socialis* s podtitulem *o starosti církve o sociální otázky* vyšla v roce 1987. Navazuje zejména na encykliku Pavla VI. *Populorum progressio* a jelikož problémy popsané Pavlem VI. nejsou dosud vyřešeny, chce ji Jan Pavel II. aktualizovat. „Rozvoj národů“, přes dílčí pokroky, nepřináší celosvětové zlepšení společenské situace, spíše naopak.¹⁰² Papež kritizuje jednotlivé záležitosti, včetně rostoucího zadlužení chudých zemí a také existenci dvou nepřátelských bloků, která ohrožuje mír – kapitalistického Západu a komunistického Východu.

Opravdový lidský rozvoj musí respektovat lidskou důstojnost a lidská práva v oblasti osobní, společenské, hospodářské a politické. To platí i na mezinárodní úrovni.¹⁰³

Jan Pavel II. je přesvědčen, že: „Mír, po kterém všichni touží, bude jistě dosažen uskutečněním sociální a mezinárodní spravedlnosti a také pěstováním ctností, které usnadňují soužití a učí lidi žít v jednotě, aby uměli dávat i přijímat od druhých a spojenými silami budovali lepší svět“.¹⁰⁴

Třetí encyklikou je *Centesimus annus* z roku 1991 (stoleté výročí *RN*). Papež hodnotí encykliku *RN* a aktualizuje ji vůči současným problémům. Reaguje na rozpad

¹⁰⁰ Srov. JAN PAVEL II. *Laborem exercens*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 312 - 313. Čl. 6.

¹⁰¹ Tamtéž. Str. 350. Čl. 27.

¹⁰² „Mnoho milionů lidí je bez naděje, protože se jejich postavení v mnoha částech světa citelně zhoršilo. Tváří v tvář těmto dramátům krajní bída a největší nouze, v nichž žije tolik našich bratří a sester, nás volá k odpovědnosti sám Ježíš Kristus (srov. *Mt 25,31-46*).“

JAN PAVEL II. *Sollicitudo rei socialis*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 367. Čl. 13.

¹⁰³ „Jinými slovy, opravdový rozvoj se musí opírat o lásku k Bohu a k bližnímu a přičiňovat se o zlepšení vztahů mezi jednotlivci a společností. To je „civilizace lásky“, o které tak často hovořil papež Pavel VI.“

Tamtéž. Str. 388. Čl. 33.

¹⁰⁴ Tamtéž. Str. 395. Čl. 39.

socialistického bloku,¹⁰⁵ kdy se svět ocitá na „novém začátku“. Věnuje se ekonomicko-etickým problémům, například problematice rozvoje, konzumismu, ekologii a dalším. Rozebírá otázku státu a kultury, demokracii a lidská práva, vztah mezi svobodou a pravdou.¹⁰⁶

1.2.7 Sociální encykliky Benedikta XVI.

Benedikt XVI. vlastním jménem Joseph Ratzinger se narodil v roce 1927. Primát zastával v letech 2005 – 2013 a v současnosti je emeritním papežem. Před svým zvolením byl dlouholetým blízkým spolupracovníkem Jana Pavla II.

Na první generální audienci po svém zvolení řekl: „Chtěl jsem se nazývat Benedikt XVI., abych ideálně navázal na ctihodného papeže Benedikta XV., který vedl církev v trýznivém údobí první světové války. Byl odvážným a ryzím prorokem míru a s neohroženou odvahou se nejprve snažil zabránit válečnému dramatu a pak zmírňovat jeho zhoubné následky.

V jeho stopách chci své ministerium dát do služeb smíření a harmonie mezi lidmi a národy, neboť jsem hluboce přesvědčen, že velké dobro míru je především Božím darem, je to křehký a vzácný dar, o nějž je nutno prosit, chránit jej a budovat den co den s přispěním všech lidí dobré vůle.“¹⁰⁷

Papež vydal dvě encykliky, které jsou řazeny k sociálním. První je *Deus caritas est* z roku 2006. Zabývá se křesťanskou láskou a charakterizuje ji úvodní citát z *Písma*: „Bůh je láska; kdo zůstává v lásce, zůstává v Bohu a Bůh zůstává v něm“ (*1 Jan 4,16*). V první části encykliky papež rozebírá křesťanskou lásku jako *erós* a *agapé* a popisuje jejich vzájemný vztah, mluví o vtělené Boží lásce – o Ježíši Kristu. Druhá část se věnuje lásce církve *caritas* a identifikuje ji jako projev lásky Trojice. *Caritas* je úlohou církve,¹⁰⁸ pomáhat slabým a bezmocným, a církev se tomuto úkolu věnuje od počátku. Vysvětluje poměr mezi *caritas* a spravedlností. Změnou společenských poměrů a potřebou reagovat na ně vznikla SNC.

¹⁰⁵ „Události roku 1989 jsou dokladem vítězství vůle k jednání a evangelijního ducha nad protivníkem, který byl odhodlán nedat se omezovat mravními normami. Jsou varováním pro všechny, kteří ve jménu politického realismu chtějí z politiky vypudit právo a morálku. Boj, který vedl ke změnám roku 1989, jistě vyžadoval čistotu úmyslů, umírněnost, utrpení a oběti. Vznikl v jistém smyslu i z modlitby a nebyl by myslitelný bez bezmezných důvěry v Boha, Pána dějin, který má v rukou lidská srdce.“

JAN PAVEL II. Centesimus annus. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 438. Čl. 25.

¹⁰⁶ Srov. UMLAUF, Michal. Sociální nauka církve – integrální součást křesťanské nauky o člověku. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. Str. 24 – 25.

¹⁰⁷ První generální audiencie Benedikta XVI. In: *Česká sekce Vatikánského rozhlasu*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=3703>>.

¹⁰⁸ „Níterná povaha církve se vyjadřuje v trojím úkolu: zvěstování Božího slova (*kérygma – martyria*), slavení svátostí (*leitúrgia*), služba lásky – *caritas (diakonia)*. Jedná se o úkoly, které se vzájemně podmiňují a které od sebe nelze oddělovat.“

BENEDIKT XVI. *Deus caritas est: encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI. [biskupům, kněžím a jáhnům, Bohu zasvěceným osobám a všem věřícím laikům o křesťanské lásce]*. Překlad Ctírad Václav Pospišil. 1. vyd. Praha: Paulínky, 2006. 63 s. ISBN 80-86949-03-6.

Církev se ale nezapojuje do politiky, nemůže nahrazovat stát. Musí se však zapojovat do budování spravedlivého světa a probouzet duchovní vnímání a mravní síly. Benedikt XVI. dodává: „Touto encyklikou jsem chtěl vybidnout právě k tomu, aby lidé žili láskou a nechávali do světa vstupovat Boží světlo.“¹⁰⁹

Druhá encyklika *Caritas in veritate* o integrálním lidském rozvoji v lásce a pravdě vyšla v roce 2009. Papež píše, že: „Láska je základní cestou sociální nauky církve“.¹¹⁰ A také: „Pravdu je třeba hledat, nalézat a vyjadřovat v „ekonomii“ lásky, a lásku je třeba zase chápat, docenovat a uskutečňovat ve světle pravdy“.¹¹¹ Sociální nauka církve je *caritas in veritate in re sociali*. Benedikt XVI. rozebírá encykliku *Populorum progressio* a považuje ji za *Rerum novarum* dnešní doby. Papež se zamýšlí se nad aktuálními problémy globalizovaného světa. Vyzývá k opravdovému rozvoji, k pravému humanismu, který nevyklučuje Boha - jen s Boží láskou a v pravdě můžeme zachránit a zlepšit náš svět.

1.2.8 Sociální encyklika *Laudato si*

Papež František, vlastním jménem Jorge Mario Bergoglio, se narodil v roce 1936. Konkláve kardinálů jej zvolilo papežem v roce 2013. Je prvním Petrovým nástupcem, který pochází z amerického kontinentu. Při prvním setkání s novináři po svém zvolení, vzpomínal František na průběh konkláve, kdy již začínalo být jasné, že právě on bude vybrán: „On¹¹² mne objal, políbil a řekl mi: „Nezapomeň na chudé“. A toto slovo mi utkvělo v mysli: chudí, chudí. Potom se mi v této souvislosti vybavil František z Assisi. Potom jsem myslel na války a skrutinium pokračovalo až do sečtení všech hlasů. A František byl člověkem pokoje. A tak vstoupilo do mého srdce toto jméno: František z Assisi. Člověk chudoby, člověk pokoje, člověk, který má rád a chrání stvoření. V současné době máme vůči stvoření vztah ne právě dobrý, že? František je člověkem, který nám dává tohoto ducha pokoje, je chudým člověkem ... Ach, jak bych chtěl, aby církev byla chudá a pro chudé!“¹¹³

Papež František vydal v roce 2015 sociální encykliku *Laudato si* s podtitulem *o péči o společný domov*. Dnešní doba, lidská aktivita a změny ve společnosti jsou ve znamení stále se zvyšující rychlosti, která se dostává do rozporu s přirozenou pomalostí biologické evoluce. Současné změny i jejich rychlost vedou často ke zhoršování životního prostředí

¹⁰⁹ BENEDIKT XVI. *Deus caritas est: encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI. [biskupům, kněžím a jáhnům, Bohu zasvěceným osobám a všem věřícím laikům o křesťanské lásce]*. Str. 55. Čl. 39.

¹¹⁰ BENEDIKT XVI. *Caritas in veritate = Láska v pravdě: encyklika o integrálním lidském rozvoji v lásce a v pravdě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. 109 s. ISBN 978-80-7195-414-9. Str. 4. Čl. 2.

¹¹¹ Tamtéž. Str. 4. Čl. 2.

¹¹² Papež František mluvil o svém příteli kardinálu Claudiu Hummesovi, o emeritním biskupovi ze Sao Paolo, který při papežské volbě seděl vedle něj.

¹¹³ FRANTIŠEK. Církev nemá politickou, ale bytostně duchovní povahu. In: *Česká sekce Vatikánského rozhlasu*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=17968>>.

a k radikálnímu snižování kvality života velkého počtu lidí. Znečišťujeme, drancujeme a ničíme svět, žijeme v kultuře „použij a vyhod“, lidstvo sociálně upadá a roste nerovnost mezi lidmi, potácíme se v bludném kruhu a následky jsou vážné ve všech oblastech, na rovině ekologické, sociální, ekonomické a politické. Důsledky bolestně dopadají zejména na nejchudší obyvatele planety. Vše na světě je propojené a proto je nutné zavést „integrální ekologii“, která zahrne i lidský a sociální rozměr. Vztah člověka k ostatním živým bytostem je zmíněn například v článku 69. Nelze vyznávat extrémní antropocentrismus, každá živá bytost má před Bohem svou vlastní hodnotu. „Dnes církve nemluví zjednodušeně o tom, že ostatní tvorové jsou podrobena lidské bytosti, jako by neměli hodnotu sami o sobě a my bychom jimi mohli disponovat podle své libovůle.“¹¹⁴

¹¹⁴ *Laudato si'* papeže Františka = *Bud' pochválen: encyklika o péči o společný domov: 24. května 2015*. První vydání. Praha: Paulínky, 2015. 159 stran. ISBN 978-80-7450-187-6. Str. 46 Čl. 69.

2 Historický kontext doby

Při našem pátrání v dějinách české katolické sociální nauky se budeme pohybovat v období od r. 1828 až do r. 1949. V těchto letech se stala řada významných dějinných událostí, které formovaly další vývoj společnosti. Také autoři, jejichž texty se budeme v této práci zabírat, v těchto dobách žili a byli svou současností ovlivňováni. Proto jsme se rozhodli v této kapitole krátce připomenout historický kontext doby.

Text kapitoly je převzat z diplomové práce *Sociální a politická problematika očima katolických teologů v Časopise katolického duchovenstva*.

Třicetiletá válka (1618 – 1648) zasáhla celou Evropu a zvýšila rozdíly mezi zeměmi. Náboženská nesnášenlivost byla významným faktorem války. Dvě námořní velmoci soupeřily ve válce o světovládu – Anglie a Španělsko. Polský král Jan III. Sobieski v roce 1683 osvobodil Vídeň a ukončil tím tureckou expanzi. V 17. století nastupují absolutistické vlády téměř v celé Evropě.

Pokračoval rozvoj průmyslu a obchodu. Rozvíjela se věda a zaváděly se nové průmyslové technologie. Podnikatelé bohatli a situace nižších vrstev se začínala zhoršovat.

S rozvojem vědy vzniklo v 18. století osvícenství, které svým vlivem zasáhlo celou společnost. Šířilo víru v moc rozumu a schopnosti člověka a potlačovalo víru v Boha.¹¹⁵ Osvícenství připravilo půdu pro francouzskou revoluci (1789 – 1799).¹¹⁶

V českých zemích v průběhu a po skončení třicetileté války probíhala rekatolizace. Ze země byli vypovězeni nekatoličtí duchovní i laikové – přibližně čtvrtina obyvatel odešla do emigrace. Byla prováděna rekatolizace šlechty, měst a venkova. Postupně se většina českého lidu obrátila upřímně ke katolické víře a lid stal se velmi zbožným – to se projevilo například ve velkém rozmachu mariánského kultu, svatojanské úctě, v poutích a procesích.¹¹⁷ Po Bílé hoře čeština ustupovala němčině, která posléze převládla.

¹¹⁵ „V 18. století se rozvinul do té doby nejhorší a nejnebezpečnější boj proti církvi a křesťanství vůbec. Zde už nešlo o pouhé bludy, ale o podmiňování samotného nadpřirozeného základu křesťanství. Jednalo se o nový myšlenkový proud zvaný osvícenství.“

MALÝ, Radomír. *Církevní dějiny*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001. 283 s. ISBN 80-7266-083-7. Str. 225.

¹¹⁶ Srov. ČAPEK, Vratislav, PÁTEK, Jaroslav a ZWETTLER, Otto. *Světové dějiny. [Díl] 2, Dějiny lidských civilizací od poloviny 17. století po současnost*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1993. 255 s. ISBN 80-7168-091-5. Str. 7 – 17.

¹¹⁷ Srov. KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin. [Sv.] 2*. Praha: Zvon, 1991. 281 s. ISBN 80-7113-003-6. Str. 108 – 118.

Osvícenství¹¹⁸ k nám přineslo josefinismus. V době vlády Marie Terezie (1740 – 1780) vstupovaly osvícenecké myšlenky do rakouských univerzit. K zásadám osvícenství patřilo přirozené a státní právo vycházející z rozumu – to vedlo k absolutistickému státu, jemuž se mělo podříditi vše včetně církve.

Marie Terezie musela od počátku vlády bojovat o zachování říše. Potřebovala silnou armádu a spoustu peněz na její vydržování. Její opatření k získání financí se dotýkala i církve. Nastalo omezení poutí a procesí, aby se lidé mohli více věnovat práci, pro kláštery Marie zavedla kvóty, aby stát nepřicházel o pracovníky, klášterní statky byly pod státní kontrolou za účelem vyšších výnosů. Církvi byla omezována svoboda, stát zasahoval do majetkových a právních záležitostí a do života řeholníků, omezoval styk místní církve s Římem.

Josef II. vládl v letech 1780 – 1790. Pokračoval v linii své matky a ještě zesílil ovládnutí církve státem a dále omezoval její pravomoci. V roce 1781 povolil náboženskou svobodu (nebyla udělena plná svoboda, jen tolerance nekatolíků).

Císař zrušil za své vlády více než polovinu klášterů. Z jejich jmění byl zřízen náboženský fond a úroky z něj šly na církevní účely. Rušeny byly také kostely a kaple. Pozitivní změnou bylo rozšíření sítě farností. Ovšem zdokonalený systém sloužil i státu – kněz prováděl mnoho úředních prací a úkonů.

Leopold II., bratr Josefa II. vládl od roku 1790 do roku 1792 a církevní politika se příliš nelišila od jeho předchůdců.

V době 1792 – 1835 se ujal trůnu Leopoldův syn František II. Jeho teta Marie Antoinetta byla popravena za francouzské revoluce (1793) a odtud zřejmě pramenil jeho strach před nepokoji a revolucí. Spolu s tajnou policií a tvrdou cenzurou měla na pořádek dohlížet i církev. Myšlenky francouzské revoluce přesto pronikaly mezi lid.¹¹⁹

Napoleonské války proběhly v době 1803 – 1815 a dotkly se i české země (r. 1805 - bitva u Slavkova).

Marie Terezie reformovala školský systém, zavedla povinnou docházku a němčina byla hlavním vyučovacím jazykem. Český národ byl stále více germanizován. Čeština jako jazyk umírala a pravopis i slovní zásoba stagnovaly. Tento tlak vyvolal zápornou reakci a probudil české národní cítění. Nejprve to byl zájem o poznání českých dějin a literatury (Dobner, Dobrovský). Roku 1786 znovu vychází Dalimilova kronika. Další vývoj národního obrození

¹¹⁸ „Charakteristickou známkou osvícenství je přeceňování hodnot přirozených na úkor nadpřirozena, přiznávání rozhodujícího slova v nejvyšších životních otázkách rozumu (racionalismus), nadměrné zdůrazňování individuální svobody (tolerance a parita) a autonomní kulturní úsilí (kulturní optimismus).“
KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin. [Sv.] 2.* Str. 149.

¹¹⁹ Srov. tamtéž. Str. 73 - 178.

byl ve znamení vlastenectví a snahou o povznesení českého jazyka. Jungmannův spis *O jazyku českém* vychází v roce 1803. Zde nacházíme i počátek snah, aby čeština byla jazykem, který může komunikovat i na odborné a vědecké úrovni. František Palacký (1798 – 1876) usiluje o mravní a kulturní povznesení českého národa. Mimo jinou bohatou činnost založil *Časopis Českého muzea* (1827) a začal vydávat *Dějiny národa českého*.

České národní obrození a český jazyk ovlivnily i významné osobnosti české katolické církve: Gelasius Dobner (1719 – 1790), Václav Fortunát Durych (1735 – 1802), Josef Dobrovský (1753 – 1829), Karel Alois Vinařický (1803 – 1869), František Sušil (1804 – 1868) a mnoho dalších.¹²⁰

Pařížská revoluce v roce 1848 vyvolala revoluční bouři po celé Evropě i v Rakousku. 25. dubna 1848 byla vyhlášena první ústava rakouského císařství. Vlady se ujal František Josef I. Protože katolická církev dlouho sloužila a stála po boku absolutistických vlád, ocitla se v nepříjemné situaci a musela čelit protináboženské agitaci. V církvi docházelo ke střetům mezi josefinisty a zastánci konstituce a svobodné církve. Pražský arcibiskup Schrenk požehnal deputaci, která jela do Vídně předložit požadavky lidu. Mnoho českých duchovních se účastnilo veřejného dění a kněží se zapojili i do pozdějších pražských bouří.

Katolická církev a jiná náboženství získaly svobodu (1849 – 1850). Katolické vyznání přestalo být státním náboženstvím a tím přišlo o výsadní postavení. Roku 1855 byl uzavřen konkordát mezi římskou církví a rakouskou monarchií (volný styk církve s Římem, biskupové mají svobodnou jurisdikci, dozor nad školstvím, ...). Narůstající vliv liberalismu vedl k tomu, že roku 1870 byl konkordát zrušen a v roce 1874 byly vydány církevně politické zákony. Církev byla opět pod státním dozorem a ztratila vládu nad školstvím.

Roku 1866 byla rakouská armáda poražena Pruskem v bitvě u Hradce Králové a Čechy utrpěly řadu válečných škod. Prohra umožnila pozdější sjednocení Německa.

Papež Pius IX vyhlásil r. 1854 dogma o Neposkvrněném početí Panny Marie. První vatikánský koncil se konal v letech 1869 až 1870, na kterém bylo vyhlášeno dogma o papežské neomylnosti.

V Čechách nastává rozvoj průmyslu a svobodnému podnikání nejsou dávány žádné překážky. České vlastenectví a kultura byly na vzestupu (prosazuje se čeština, založení Sokola, stavba Národního divadla).¹²¹

Do Čech vstupují politické vlivy liberalismu a socialismu. Proti nim se staví politický katolicismus. Objevují se obavy ze sociálních konfliktů a utopické i reálné snahy o řešení

¹²⁰ Srov. KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin. [Sv.] 2..* Str. 177 - 192.

¹²¹ Srov. BĚLINA, Pavel et al. *Dějiny země Koruny české. II., Od nástupu osvícenství po naši dobu.* 1. vyd. Praha: Paseka, 1992. 308 s. ISBN 80-85192-28-4. Str. 120 – 136.

situace. Do rozkolísané doby přicházejí další poznatky narušující dosavadní pohled na svět, například Einsteinova teorie relativity nebo psychoanalýza Sigmunda Freuda. Dělníci procházejí velkou změnou životního stylu. Dlouhá pracovní doba, stěhování z venkova do měst, bída – to vše vedlo k náboženské lhostejnosti a poklesu mravů.

Na scénu vstoupil roku 1886 Tomáš Garrigue Masaryk, když zpochybnil pravost *Rukopisů zelenohorského a královédvorského* a vyvolal velký odpor a prudkou diskuzi.

Mezinárodní svátek práce ustanovený II. internacionálou se poprvé slavil 1. května 1890. Prahou prošel průvod 30 000 dělníků.

Jubilejní výstava v Praze (1891) ukázala, že Češi dohnali Němce kulturně i ekonomicky. Pokračovaly národnostní spory.¹²² V tomtéž roce vychází encyklika Lva XIII. *Rerum novarum*.

V roce 1914 byl proveden sarajevský atentát, při němž byl zabit rakouský následník trůnu. Následně byla rozpoutána první světová válka (1914 – 1918), která přinesla mnoho lidských obětí a hospodářských ztrát. Bolševická revoluce proběhla v Rusku v roce 1917.¹²³

Vyhlášení samostatného Československa se uskutečnilo v roce 1918. Na vzniku státu se nepodílel žádný katolický politik. Vzrostl odpor proti církvi (zničení mariánského sloupu na Staroměstském náměstí) a zesílila protikatolická propaganda. *Jednota katolického duchovenstva* (J. Š. Baar, Xaver Dvořák) vypracovala memorandum (1919), kde požadovala bohoslužby v češtině, volbu biskupů z kněží diecéze, z dobrovolnění celibátu a další. Memorandum bylo papežem zamítnuto. Vzniká *Církev československá* (1920), k níž přechází zhruba půl milionu katolíků. Stát podpořil oficiální oslavy výročí upálení Jana Husa a Svatá Stolica reagovala odvoláním svého nuncia. Spor byl urovnán a diplomatické styky byly obnoveny (1927 – 1928). Celostátní sjezd katolíků se konal roku 1935 a vláda oficiálně přivítala papežského legáta.¹²⁴

Svět zasáhla hluboká hospodářská krize (1929 – 1933). V Německu nastupuje fašismus s vůdcem Adolfem Hitlerem. Ničivá druhá světová válka zuřila v letech 1939 – 1945. V Čechách byl za války vyhlášen protektorát. Po osvobození se v roce 1948 v Československu dostávají k moci komunisté pod vedením Klementa Gottwalda.

¹²² Srov. ČAPEK, Vratislav, PÁTEK, Jaroslav a ZWETTLER, Otto. *Světové dějiny. [Díl] 2, Dějiny lidských civilizací od poloviny 17. století po současnost*. Str. 80 – 99.

¹²³ Srov. tamtéž. Str. 110 – 115.

¹²⁴ Srov. KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin. [Sv.] 2*. Str. 239 – 251.

3 Sociální problematika v *Časopise katolického duchovenstva*

Tato kapitola se věnuje sociální problematice obsažené v *Časopise katolického duchovenstva* (ČKD), který vycházel v letech 1828 až 1949. Touto oblastí jsme se podrobně zabývali v diplomové práci *Sociální a politická problematika v Časopise katolického duchovenstva*¹²⁵ a text kapitoly z této práce vychází. Na začátku si připomeneme historii časopisu a dále přineseme zjištěné závěry, ke kterým dospěla výše uvedená diplomová práce. Pro větší přehlednost byly články věnované sociální a politické problematice rozděleny do tří období. Nejprve byl zvolen časový úsek od vzniku časopisu do vydání první sociální encykliky (1828 – 1891). Druhým obdobím byla etapa po vydání *Rerum novarum* až do začátku první světové války (1892 – 1913). Jako poslední byly zpracovány texty doby dvou světových válek, ruské revoluce, vzniku našeho samostatného státu až po komunistický převrat v roce 1948 a následný brzký zánik časopisu (1914 – 1949).

Ke každému období připojujeme seznam článků, které zpracovávala diplomová práce.

3.1 *Časopis katolického duchovenstva*

Časopis katolického duchovenstva byl profesním periodikem pro české duchovní s vysokoškolským vzděláním.¹²⁶ Vycházel od roku 1828 až do roku 1852 pod názvem *Časopis pro katolické duchovenstvo*. Potom byl vydáván znovu od roku 1860 již pod názvem *Časopis katolického duchovenstva*. Vydávání bylo zastaveno v roce 1949 komunistickým režimem. Ročně bylo tištěno v průběhu trvání časopisu 4 až 10 čísel. Předplatitelé se pohybovali v počtu 500 až 1300.

Po celou dobu se na vydávání podílely významné české osobnosti a to jako redaktoři, přispěvatelé i odběratelé. Najdeme mezi jimi V. Zahradníka, J. Tumpacha, J. V. Jirsíka, A. Podlahu, J. Hejčla a mnohé další.¹²⁷ Například Antonín Skočdopole přispíval do časopisu takřka padesát let.¹²⁸ Tito lidé se významně podíleli na národním obrození, na vytváření české kultury, na kultivaci českého jazyka a odvedli nesmírnou teologickou i pastorační práci.

¹²⁵ Srov. BLIŽŇÁK, Luboš. *Sociální a politická problematika očima katolických teologů v Časopise katolického duchovenstva*.

¹²⁶ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Různé podoby české trinitární teologie a pneumatologie 1800-2010: tvárnosti české katolické trojiční teologie a pneumatologie 1800-1989: komentovaná bibliografie 1800-2010*. 1. vyd. [Brno]: L. Marek, ©2011. 544 s. ISBN 978-80-87127-37-7. Str. 493.

¹²⁷ Srov. ČIHÁK, Dr.: Jubilejní stý ročník Časopisu katolického duchovenstva, ČKD, 1934/1, str. 1-4, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23614> (2015).

¹²⁸ Srov. PODLAHA, Dr. Ant.: Po osmdesáti letech ..., ČKD, 1909/3, str. 229-232, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3188> (2016). Str. 231.

Karel Vinařický,¹²⁹ jeden z hlavních strůjců podílejících se na vzniku časopisu, píše, že předním důvodem vydávání bylo vzbudit v českém duchovenstvu lásku k mateřskému jazyku.¹³⁰ Český kněz, aby dosáhl požadovaného vzdělání, absolvoval studia používaje pouze latinu a němčinu. Český jazyk se mu vytrácel. Pokud chtěl však kněz řádně vykonávat své povolání, musel oslovovat věřící v jejich rodném jazyce a také česky komunikovat, aby svým ovečkám lépe porozuměl. Dalším důvodem bylo vědecké vzdělávání kléru.

Prvními redaktory byli Mikuláš Tomek, Vojtěch Procházka a Ignác Mráz a časopisu se od počátku velmi věnovali Karel Vinařický a Vincenc Zahradník.¹³¹ V letech 1831 a 1832 vedl redakci Václav Vilém Václaviček. Dalším redaktorem byl Václav Pešina (1833 – 1847). Štafetu převzal Jan Valerián Jirsík (1848 – 1851). Do roku 1852 byli v redakci František Havránek a Eduard Tersch. Na konci roku 1852 klesl počet odběratelů časopisu na 500 a navíc vládní cenzura požadovala od vydavatelů vysokou kauci. Časopis přestal vycházet.

Znovu vyšel časopis r. 1860 pod vedením redaktora Karla Vinařického.¹³² Po něm se stal redaktorem Klement Borový (1869 – 1897). V letech 1876 až 1920 byl časopis orgánem vědeckého odboru Křesťanské akademie v Praze. Po smrti Klementa Borového převzali redakci František Krásal, František Kryštůfek a Josef Tumpach. Roku 1905 nastupuje do redakce Antonín Podlaha, který po smrti Krásala, Kryštůfka a Tumpacha vedl časopis od roku 1917 sám, „v nejhorší době válečné s velikými obětmi finančními“.¹³³

V roce 1921 přicházejí do redakce František Stejskal a Josef Čihák. V tomto roce se také časopis stává orgánem české bohoslovecké fakulty a Společnosti sv. Cyrila a Metoděje v Praze. V roce 1923 je časopis vyhlášen orgánem Klubu duchovenstva Československé strany lidové, začíná vycházet příloha *Sursum* a redaktorem této přílohy se stává Josef Hronek. Roku 1925 se *Časopis katolického duchovenstva* stal také orgánem

¹²⁹ Karel Alois Vinařický (1803 – 1869) byl katolický kněz, vlastenec, spisovatel, básník a překladatel. Významná osobnost národního obrození, obránce a propagátor českého jazyka.

Srov. ŠAFRÁNEK, Jan: Karel Alois Vinařický, *ČKD*, 1922/3+4, str. 77-85, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=7935> (2016).

¹³⁰ „Jos. Jungmann měl veliké účastenství při počátcích našeho Časopisu; ve svých zápiskách poznamenal sobě: „Počal vycházeti časopis theologický, jehož první svazek mně co do správnosti jazyka svěřen byl, a k němuž jsem i předmluvu vyhotovil“. Při korekturách pomáhal mu opět Vinařický.“

PODLAHA, Dr. Ant.: Po osmdesáti letech..., *ČKD*, 1909/1. Str. 5.

¹³¹ „Vzorem trpělivého přispěvatele byl Zahradník; píšeť dne 31. ledna 1832: „Z mých zaslaných prací a recenzí již tuším devět kusů bylo zavrženo. To se jistě žádnému přispívateli nestalo, mne to ale od dalšího přispívání nic neodstrašilo.“

PODLAHA, Dr. Ant.: Po osmdesáti letech ..., *ČKD*, 1909/2. Str. 156.

¹³² Srov. BOROVIČ, Dr. Kl.: Před čtyřiceti lety., *ČKD*, 1868/2, str. 81-95, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13278> (2016).

¹³³ ČIHÁK, Dr.: Jubilejní stý ročník Časopisu katolického duchovenstva, *ČKD*, 1934/1. Str. 2.

Akademie sv. Tomáše Akvinského. Od roku 1925 je opět Antonín Podlaha jediným redaktorem. Do redakce se v roce 1930 vrací Josef Čihák a nastupuje Josef Vajs. Když zemřel Antonín Podlaha (1932), stává se vedoucím redaktorem Josef Čihák a přichází Karel Kadlec. Aby mohl být časopis zdokonalen po obsahové stránce a stal se celorepublikovým spojovatelem všech vědeckých teologických pracovníků, získává časopis v roce 1933 silnou redakční podporu, přicházejí pánové Cibulka, Dvorník, Hejčl, Funczik a Perlík.¹³⁴

Josef Čihák je v redakci do roku 1944 a posledním redaktorem v období 1945 až 1949 je Karel Kadlec.

„Jest nesporno, že *Časopis katolického duchovenstva* jest z nejstarších českých časopisů vůbec, že jest jediným důstojným representantem časopiseckým theologické vědy v českém národě, že zásluhy jeho o vybudování české theologické literatury a o vzdělání katolického duchovenstva v naší vlasti jsou nesmírné a nehynoucí.“¹³⁵

3.2 Články v *ČKD* týkající se sociální problematiky v období do vydání první sociální encykliky (1828 - 1891)

Diplomová práce se nejdříve zaměřila na články vycházející od založení časopisu v roce 1828 až do roku 1891, kdy vyšla sociální encyklika papeže Lva XIII. *Rerum novarum*. Nejvyššími představiteli katolické církve byli v této době papežové Lev XII. (1823 – 1829), Pius VIII. (1829 – 1830), Řehoř XVI. (1831 – 1846), Pius IX. (1846 – 1878) a Lev XIII. (1878 – 1903).

V období let 1828 až 1891 jsme v *ČKD* našli a představili 29 kratších i delších článků, které pojednávaly o sociálních a politických tématech a které se začaly v časopise objevovat pravidelně až po roce 1848.

Autoři psali své články v neklidné době, kdy se radikálně měnila společnost a její vnímání.¹³⁶ Nejen průmyslový rozvoj přinášel řadu problémů. Vytvářela se úzká skupina bohatých kapitalistů a zástupy chudých, jejichž životní situace se stále zhoršovala.¹³⁷ Na scénu dějin se tlačil materialistický princip a začal vytlačovat ze života společnosti

¹³⁴ Srov. ČIHÁK, Dr.: Jubilejní stý ročník Časopisu katolického duchovenstva, *ČKD*, 1934/1. Str. 1 - 4.

¹³⁵ ČIHÁK, Dr.: Jubilejní stý ročník Časopisu katolického duchovenstva, *ČKD*, 1934/1. Str. 3.

¹³⁶ „Během 19. století postupuje proces sekularizace a katolicismus je čím dál více zatlačován na periferii veřejného zájmu. [...] Církev je stále ve světě – ne už svět v církvi.“

PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918*. Vyd. 1. Praha: Torst, 1998. 801 s. ISBN 80-7215-059-6. Str. 35.

¹³⁷ „Zejména první polovina 19. století byla obdobím, kdy v důsledku industrializace rychle postupoval rozklad mechanismů primární solidarity, aniž by na jejich místě stačily vyrůst nové mechanismy sociálního zajištění. Výsledkem byly velké masy vykořeněných existencí, výrazný nárůst anomie a prudké výbuchy sociálního napětí.“

KELLER, Jan. *Soumrak sociálního státu*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ii, 158 s. Studie; sv. 40. ISBN 978-80-7419-017-9. Str. 91.

duchovní hodnoty, popíral existenci Boha a zpochybňoval autoritu církve. Církev nesla břemeno svého spojení s josefinismem.

Jaroslav Kadlec poukazoval na skutečnost, že většina tehdejších kněží nebyla teologicky a filozoficky na takové úrovni, aby mohla úspěšně čelit novým protináboženským proudům. Přesto se mnoho duchovních chopilo aktivity a dosahovali hmatatelných kladných výsledků. Byly zaváděny některé nové pobožnosti, konaly se lidové misie a křesťanská cvičení, liturgický život byl ožívován kostelními písněmi, oblibu znovu získaly poutě. Kněží se věnovali podpoře spolkového života. Začalo se využívat tisku k obraně a šíření katolické víry, což ale občas vedlo až k přepjatým útokům na odpůrce.¹³⁸

Sociální a politické texty v *ČKD* v tomto období se vyznačovaly silnou obranou křesťanských hodnot a katolické církve. Při hledání historických příčin neutěšeného stavu společnosti docházeli pisatelé přes liberalismus a osvícenství k protestantské reformaci 16. století.¹³⁹ To vedlo některé až k tomu, že dobu před reformací považovali za „zlatý věk“ lidstva,¹⁴⁰ kdy společnost žila v naprosté spokojenosti.¹⁴¹

Hlavní důvody krize společnosti jim byly ihned zřetelné. Lidský rozum a člověk chce zaujmout Boží místo, popírá se Boží existence a Boží působení v dějinách. Ztráta duchovních hodnot vede k rozpolcenosti člověka, který začíná marně hledat adekvátní náhradu v touze po okamžitém uspokojení svých vášní a požitek. Člověk měl převzít Boží statut a získat svobodu – místo toho ji ztrácel.¹⁴²

Hned od počátku jsou si autoři vědomi velkého nebezpečí, které přinášejí změny společenských podmínek a materialistické myšlenky a varují před kolapsem společnosti, před násilím a chaosem.¹⁴³

V textech není cítit rezignace a bezradnost, autoři vybízeli katolíky k aktivnímu přístupu a byli přesvědčeni, že katolická církev má k dispozici všechny prostředky k nápravě a správnému nasměrování společnosti.¹⁴⁴

¹³⁸ Srov. KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin. [Sv.] 2.* Str. 221 - 228.

¹³⁹ Srov. HLOŽEK, Karel: Náčrtky k otázce socialistické., *ČKD, 1869/2*, str. 122 – 143.

¹⁴⁰ „První restaurace se duchovně a kulturně orientovala na nejbližší minulou církvi příznivou epochu – na baroko, zvláště na venkově dosud živé. Druhá restaurace preferuje středověk, období venkoncez vzdálené, velebené především jako ideál harmonického a jednotného „světa v církvi“, ale podvědomě i jako „onen čas“, „zlatý věk“, bezčasí – tedy jako alternativu vůči vševládnému principu lineárního pokroku.“
PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918.* Str. 88.

¹⁴¹ Srov. Pauperismus - Proletariat - Socialismus - Kommunismus., *ČKD, 1849/4*, str. 38 - 51.

¹⁴² Srov. K. K.: Záhubná tendence moderního liberalismu., *ČKD, 1868/3*, str. 181-197.

¹⁴³ „Na zemi jsme učinili vše směšné, nebo jsme odstranili, kdož nás nyní potěší? Lidé slabí a utlačovaní doufali jindy v Boha; kdož jim ale nyní odmění anebo jich pomstí? Synové naši nám budou klnouti a my musíme býti spokojeni, ješto jsme jim vše vzali, co by je síliti a těšiti mohlo. Stanou se horšími a bídnejšími nás! O kéžbychom mohli brzy zemřít, abychom nemuseli očima svýma patřiti na spoustu námi utvořenou!“
HLOŽEK, Karel: Náčrtky k otázce socialistické., *ČKD, 1869/2*, str. 142.

¹⁴⁴ Srov. SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: Snahy sociální revoluce a úloha církve., *ČKD, 1871/2*, str. 111-137.

Argumenty se v průběhu let neměnily, plně se využívalo křesťanské katolické nauky a můžeme konstatovat, že názory zcela odpovídají i dnešnímu učení katolické církve po stránce dogmatické a morální i principům současné sociální nauky. Teologové odpovědně pracovali s *Písmem svatým* a aktualizovali jeho výpovědi pro potřeby a problémy doby. Čteme-li tehdejší články, máme pocit jako bychom listovali dnešním *Kompendiem sociální nauky církve*.

Velmi dobře se autoři vyrovnali například s obviněním, že socialistické myšlenky společného majetku a naprosté rovnosti byly vlastní prvotní církvi. Vysvětlili, že příčinou tohoto přechodného stavu byl nový křesťanský duch, hojnost Boží milosti a svatý život.¹⁴⁵ Vše bylo založeno na dobrovolnosti a nebylo vyžadováno odevzdání všeho osobního majetku. Prostředky nebyly rozdělovány rovným dílem, ale dle potřeby. Mít majetek není hřích, špatné je lpění na majetku, právo na osobní majetek není popíráno. Principy společného života prvotních křesťanů jsou v církvi stále živé a uskutečňují se v řeholních společenstvích.¹⁴⁶

V textech nalézáme kritiku státní daně na chudé, kdy autoři dokazovali, že funguje velmi špatně, ale hlavně je zde cítit oprávněná obava, že církvev bude dále vytlačována z oblasti péče o chudé.¹⁴⁷

Duchovní té doby si plně uvědomují a vcítují se do zoufalé situace chudých vrstev.

3.2.1 Seznam hodnocených článků v *ČKD* (1828 – 1891)

Pro úplnost připojujeme seznam článků za dané období hodnocených v diplomové práci. Články řadíme chronologicky.

F. J. Sláma: *Zásluhy křesťanského náboženstwj o prozřetedlné zaopatřenj nuzných* (1831)¹⁴⁸

Vincenc Zahradnjik: *Obraz dokonalého kněze* (1833)¹⁴⁹

Fr. Peter: *Co jest křesťanské vlastenectwí?* (1847)¹⁵⁰

¹⁴⁵ Není zde přímo řečeno, pouze naznačeno, že působil i faktor očekávání brzkého druhého Kristova příchodu.

¹⁴⁶ Srov. TURNER, Dr. Jan: Společnost statků v prvotní Církvi., *ČKD*, 1867/5, str. 387-394, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13212> (2015).

¹⁴⁷ Srov. LAMPA, Josef: Církev a pauperismus., *ČKD*, 1861/3, str. 171.

¹⁴⁸ SLÁMA, F. J.: Zásluhy křesťanského náboženstwj o prozřetedlné zaopatřenj nuzných., *ČKD*, 1831/1, str. 33-72, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=8935> (2015).

¹⁴⁹ ZAHRADNJK, Vinc.: *Obraz dokonalého kněze.*, *ČKD*, 1833/1, str. 28-46, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=9007> (2015).

¹⁵⁰ PETER, Fr.: *Co jest křesťanské vlastenectwí?*, *ČKD*, 1847/2, str. 266-275, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=11455> (2015).

František Josef: *Alojs Josef,... kníže arcibiskup pražský a t. d. pozdravuje všech věřících,...* (1848)¹⁵¹

J. B.: *Svoboda, Rovnost, Bratrství!* (1849)¹⁵²

Dlužno-li duchovnímu pastýři také o pozemské dobré jednotlivých lidí veškerého obecnstva pečovati? A kterak to lze jest duchovnímu pastýři? (1849)¹⁵³

Hlasy reform se dovolávající (1849)¹⁵⁴

Pauperismus - Proletariat - Socialismus – Kommunismus (1849)¹⁵⁵

Vrchnost a poddanost (1850)¹⁵⁶

Něco o kommunismu (1850)¹⁵⁷

J. E. K.: *O pauperismu či chudinství* (1851)¹⁵⁸

Jan Valerian: *Jan Valerian z Božího milosrdenství a z milosti apoštolské stolice biskup Česko-Budějovický* (1852)¹⁵⁹

Josef Lampa: *Církev a pauperismus* (1861)¹⁶⁰

J. H.: *Slovo o svobodě* (1862)¹⁶¹

Antonín Skočdopole: *O kterých předmětech má duchovní správce častěji jednati ve svých kázáních podle nynějších časových poměrův? (1 - 2)* (1863)¹⁶²

¹⁵¹ JOSEF, František : Alojs Josef,... kníže arcibiskup pražský a t. d. pozdravuje všech věřících,..., *ČKD, 1848/1*, str. 10-21, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=11517> (2016).

¹⁵² J. B.: Svoboda, Rovnost, Bratrství!, *ČKD, 1849/1*, str. 51-63, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=11929> (2015).

¹⁵³ Dlužno-li duchovnímu pastýři také o pozemské dobré jednotlivých lidí veškerého obecnstva pečovati? A kterak to lze jest duchovnímu pastýři?, *ČKD, 1849/4*, str. 59-73, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12036> (2015).

¹⁵⁴ Hlasy reform se dovolávající., *ČKD, 1849/4*, str. 73-95, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12037> (2015).

¹⁵⁵ Pauperismus - Proletariat - Socialismus - Kommunismus., *ČKD, 1849/4*, str. 38-51, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12034> (2015)

¹⁵⁶ Vrchnost a poddanost., *ČKD, 1850/1*, str. 35-47, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13531> (2015).

¹⁵⁷ Něco o kommunismu., *ČKD, 1850/4*, str. 67-90, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13629> (2015).

¹⁵⁸ J. E. K.: O pauperismu či chudinství., *ČKD, 1851/4*, str. 60-68, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13753> (2015).

¹⁵⁹ VALERIAN, Jan: Jan Valerian z Božího milosrdenství a z milosti apoštolské stolice biskup Česko-Budějovický,..., *ČKD, 1852/1*, str. 3-24, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13779> (2015).

¹⁶⁰ LAMPA, Josef: Církev a pauperismus., *ČKD, 1861/3*, str. 161-181, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12122> (2015).

¹⁶¹ J. H.: Slovo o svobodě., *ČKD, 1862/4*, str. 294-302, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12345> (2015).

¹⁶² SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: O kterých předmětech má duchovní správce častěji jednati ve svých kázáních podle nynějších časových poměrův?, *ČKD, 1863/2*, str. 81-104, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12521> (2015).

Jan Turner: *Společnost statků v prvotní Církvi* (1867)¹⁶³

K. K.: *Záhubná tendence moderního liberalismu* (1868)¹⁶⁴

Karel Hložek: *Náčrtky k otázce socialistické* (1869)¹⁶⁵

Antonín Skočdopole: *Katolictví a liberální žurnalistika v Čechách* (1869)¹⁶⁶

Antonín Skočdopole: *Snahy sociální revoluce a úloha církve (1 – 2)* (1871)¹⁶⁷

Matěj Procházka: *Otázka dělnická (1 – 11)* (1872 - 1873)¹⁶⁸

Josef Hausmann: *Církevní péče o chudé* (1872)¹⁶⁹

Josef Pazderka: *Ovoce státního chudobnictví* (1882)¹⁷⁰

Josef Kyselka: *Duchovenstvo a sociální otázka* (1884)¹⁷¹

Václav Hlavatý: *O sociální otázce* (1886)¹⁷²

František Vaněček: *Pamětný list o sociální otázce adresovaný nejdůst. episkopátu západního Rakouska* (1891)¹⁷³

Antonín Skočdopole: *Skromný příspěvek ku porozumění otázce sociální a dělnické* (1891)¹⁷⁴

Karel Vondruška: *Dělnictvo v boji za svá práva* (1891)¹⁷⁵

SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: O kterých předmětech má duchovní správce častěji jednati ve svých kázáních podle nynějších časových poměrův?, *ČKD*, 1863/3, str. 180-211, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12543> (2015).

¹⁶³ TURNER, Dr. Jan: Společnost statků v prvotní Církvi., *ČKD*, 1867/5, str. 387-394, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13212> (2015).

¹⁶⁴ K. K.: Záhubná tendence moderního liberalismu., *ČKD*, 1868/3, str. 181-197, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13302> (2015).

¹⁶⁵ HLOŽEK, Karel: Náčrtky k otázce socialistické., *ČKD*, 1869/2, str. 122-143, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13427> (2015).

¹⁶⁶ SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: Katolictví a liberální žurnalistika v Čechách., *ČKD*, 1869/4, str. 241-274, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13448> (2016).

¹⁶⁷ SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: Snahy sociální revoluce a úloha církve., *ČKD*, 1871/1, str. 1-18, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6150> (2015).

SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: Snahy sociální revoluce a úloha církve., *ČKD*, 1871/2, str. 111-137, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6177> (2015).

¹⁶⁸ PROCHÁZKA, Matěj: Otázka dělnická., *ČKD*, 1872/1, str. 37-56, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6357> (2015).

Kompletní citační odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla *ČKD* a čísla stran jsou uvedeny v pramenech na konci této práce.

¹⁶⁹ HAUSMANN, Josef: Církevní péče o chudé., *ČKD*, 1872/8, str. 608-613, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6445> (2015).

¹⁷⁰ PAZDERKA, Josef: Ovoce státního chudobnictví., *ČKD*, 1882/7, str. 405-418, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=1648> (2015).

¹⁷¹ KYSELKA, Jos.: Duchovenstvo a sociální otázka., *ČKD*, 1884/8, str. 506-510, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13970> (2015).

¹⁷² HLAVATÝ, prof. dr. Václav: O sociální otázce., *ČKD*, 1886/4, str. 214-232, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=14273> (2016).

¹⁷³ VANĚČEK, Frant.: Pamětný list o sociální otázce adresovaný nejdůst. episkopátu západního Rakouska., *ČKD*, 1891/2, str. 65-76, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3918> (2015).

¹⁷⁴ SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: Skromný příspěvek ku porozumění otázce sociální a dělnické., *ČKD*, 1891/7, str. 385-399, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4037> (2015).

Josef Kousal: *O sociální otázce* (1891)¹⁷⁶

3.3 Články v ČKD týkající se sociální problematiky v období od vydání první sociální encykliky do začátku první světové války (1892 - 1913)

Další období jsme ohraničili rokem 1892, který následoval po vydání encykliky *RN* v roce 1891 až těsně před začátek první světové války – rok 1913. Do roku 1903 byl papežem Lev XIII. a v letech 1903 až 1914 vykonával pontifikát Pius X.

Více než dvacetileté období (1892 – 1913) znovu přineslo řadu zajímavých článků se sociálními tématy. Sociální otázku, přes určité pokroky, se stále nedařilo úspěšně vyřešit. Hospodářství, přestože se stále rozvíjelo, čelilo mnoha krizím, které nejvíce dopadaly na slabé vrstvy obyvatel. Sílilo socialistické a komunistické hnutí, šířily se dělnické nepokoje. Nebezpečí revolučních převratů rostlo. Ateismus a materialismus nadále útočily na duchovní hodnoty a křesťanství. Katolická církev se učila účinněji bránit proti svým nepřátelům.¹⁷⁷

Duchovní velmi uvítali vydání encykliky *RN*, která potvrdila správnost jejich předchozího snažení a sloužila jim jako mocná argumentační opora.¹⁷⁸ Český klér se snažil seznamovat se blíže se situací v okolních zemích a čerpat z úspěšných kroků v cizině. Přebírali a překládali odbornou literaturu¹⁷⁹ a zaznamenali, že v Evropě se studium sociálních otázek stalo součástí teologického studia.¹⁸⁰ Neváhali cestovat a osobně poznat poměry mimo vlast a nabrat zkušenosti, které potom předávali doma.¹⁸¹

V řadách českého duchovenstva se objevili uznávaní odborníci na sociální problematiku a na křesťanskou sociologii, například Robert Neuschl nebo Matěj Procházka.

Čeští kněží věděli, jak závažná je doba - že se rozhoduje o dalším osudu lidstva. Aktivně se snažili ovlivnit vývoj pozitivním směrem, ale byli odhodláni nadále působit všemi silami i v případě špatného směřování společnosti a být svědomím lidstva.¹⁸²

¹⁷⁵ VONDRUŠKA, Karel: Dělnictvo v boji za svá práva., *ČKD*, 1891/8, str. 508-509, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4113> (2015).

¹⁷⁶ KOUSAL, Josef: *O sociální otázce.*, *ČKD*, 1891/9, str. 527-542, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4118> (2016).

¹⁷⁷ Srov. SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: *O působnosti duchovenstva v otázce sociální.*, *ČKD*, 1906/1, str. 7-13.

¹⁷⁸ Srov. např. PAULY, Jan: *Sociální význam papeže Lva XIII.*, *ČKD*, 1894/1, str. 35-41.

¹⁷⁹ Srov. např. TUMPACH, Dr.: *Liberalismus, Socialismus und christliche Gesellschaftsordnung.*, *ČKD*, 1897/8, str. 511-512.

¹⁸⁰ Srov. TUMPACH, Dr.: *Pěstění věd socialních.*, *ČKD*, 1895/2, str. 102-104

¹⁸¹ Srov. J. P-y.: *Zařízení ku blahu dělnictva.*, *ČKD*, 1892/3, str. 180-181.

¹⁸² „Můžeť z nenadání nastati doba, ve které bude třeba odhodlánu býti i na smrt; nastane-li pak skutečně, bude nás v posledním okamžení povznášeti blahé vědomí, že jsme pro společnost dosti učinili. A bude-li nutno život položití, staň se vůle Boží, rádi i to podstoupíme jsouce přesvědčeni, že i to jest skutek nápravy sociální. Ať svět pozná, že jest něco ještě vyššího, než svět vezdejší a to hájiti, po případě i vlastním životem, že jest naší úlohou.“

O socialních úlohách duchovenstva v čase nynějším., *ČKD*, 1894/9, str. 549.

V textech můžeme zaznamenat vzrůstající nepřátelství proti Židům, kteří jsou stále více obviňováni, že způsobili neutěšený stav společnosti a těží z něj nemalé bohatství.¹⁸³ Židé jsou dle autorů zastoupeni na obou stranách konfliktu, na straně liberalismu hájí své zájmy jako význační bankéři, na straně socialismu vystupují jako organizátoři a vůdci hnutí.¹⁸⁴

3.3.1 Seznam hodnocených článků v ČKD (1892 – 1913)

Zařízení ku blahu dělnictva (1892)¹⁸⁵

Socialismus v dějinách lidstva (1893)¹⁸⁶

Antonín Skočdopole: *Katolická církev a sociální demokracie* (1893)¹⁸⁷

Jan Pauly: *Sociální význam papeže Lva XIII. (1 – 2)* (1894)¹⁸⁸

Josef Kousal: *Mojžíš a sociální otázka* (1894)¹⁸⁹

O sociálních úlohách duchovenstva v čase nynějším (1894)¹⁹⁰

František Vaněček: *Abbé Garnier a sociální otázka* (1894)¹⁹¹

Josef Tumpach: *Pěstění věd sociálních* (1895)¹⁹²

Josef Tumpach: *Der Socialismus... Victor Cathrein* (1895)¹⁹³

Josef Tumpach: *Protokol prvního sjezdu katolického dělnictva...* (1895)¹⁹⁴

¹⁸³ „K ideovým důvodům katolického antisemitismu 19. století se družily i jiné – sociální. Ve středověku směli být jen Židé kapitalisty, přičemž Židé směli být jen kapitalisty. V moderní době tedy Židé zůstali tím, k čemu je křesťané určili – jen váha kapitalisty ve společnosti se markantně zvýšila a pozvolna učinila z ovládaných vládnoucí.“

PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918*. Str. 92.

¹⁸⁴ Srov. např. VRBA, Rudolf: Ovoce zhoubného kapitalismu., *ČKD*, 1902/1, str. 14-20.

¹⁸⁵ J. P-y.: Zařízení ku blahu dělnictva., *ČKD*, 1892/3, str. 180-181, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4204> (2015).

¹⁸⁶ Recenze je rozdělena na dva články. První článek: Socialismus v dějinách lidstva, *ČKD*, 1893/1, str. 62-64, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5245> (2015). Druhý článek: J. P.: Socialismus v dějinách lidstva... Antonín Lenz, *ČKD*, 1893/2, str. 122-123, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15917> (2015).

¹⁸⁷ SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: Katolická církev a sociální demokracie., *ČKD*, 1893/5, str. 307-309, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15968> (2015).

¹⁸⁸ PAULY, Jan: Sociální význam papeže Lva XIII., *ČKD*, 1894/1, str. 35-41, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=14936> (2015).

PAULY, Jan: Sociální význam papeže Lva XIII., *ČKD*, 1894/2, str. 101-107, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=14949> (2015).

¹⁸⁹ KOUSAL, Josef: Mojžíš a sociální otázka., *ČKD*, 1894/7, str. 408-413, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15034> (2015).

¹⁹⁰ O sociálních úlohách duchovenstva v čase nynějším., *ČKD*, 1894/9, str. 536-550, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15073> (2015).

¹⁹¹ VANĚČEK, Frant.: Abbé Garnier a sociální otázka., *ČKD*, 1894/10, str. 605-615, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15104> (2015).

¹⁹² TUMPACH, Dr.: Pěstění věd sociálních., *ČKD*, 1895/2, str. 102-104, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15134> (2015).

¹⁹³ TUMPACH, Dr.: Der Socialismus... Victor Cathrein, *ČKD*, 1895/6, str. 380-381, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15218> (2015).

- Josef Tumpach: *Křesťanský dělník... P. Aug. Lehmkuhl* (1897)¹⁹⁵
- Josef Tumpach: *Liberalismus, Socialismus und christliche Gesellschaftsordnung* (1897)¹⁹⁶
- Josef Tumpach: *Sociologie křesťanská* (1898)¹⁹⁷
- Josef Tumpach: *Křesťanská sociologie... Robert Neuschl* (1898).¹⁹⁸
- Ferdinand Beneš: *Socialismus... P. V. Cathrein T. J.* (1899)¹⁹⁹
- Josef Tumpach: *Otázka dělnická... Matěj Procházka* (1899)²⁰⁰
- Robert Neuschl: *Smlouva pracovní a spravedlivá mzda práce (1 – 5)* (1899)²⁰¹
- Ferdinand Beneš: *Některé katolické chudobince diecése královéhradecké* (1899)²⁰²
- Ferdinand Beneš: *Křesťanská sociologie. Sepsal Dr. Robert Neuschl, professor theologie v Brně. Díl II.* (1900)²⁰³
- Rudolf Vrba: *Ovoce zhoubného kapitalismu (1 – 5)* (1902)²⁰⁴
- Antonín Skočdopole: *O působnosti duchovenstva v otázce sociální (1 – 5)* (1906)²⁰⁵
- Robert Neuschl: *Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských (1 - 17)* (1908 - 1909)²⁰⁶

¹⁹⁴ TUMPACH, Dr.: Protokol prvního sjezdu katolického dělnictva..., *ČKD*, 1895/9, str. 565-567, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15262> (2015).

¹⁹⁵ TUMPACH, Dr.: Křesťanský dělník... P. Aug. Lehmkuhl, *ČKD*, 1897/6, str. 383-384, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15559> (2015).

¹⁹⁶ TUMPACH, Dr.: Liberalismus, Socialismus und christliche Gesellschaftsordnung., *ČKD*, 1897/8, str. 511-512, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15591> (2015).

¹⁹⁷ TUMPACH, Dr.: Sociologie křesťanská., *ČKD*, 1898/1, str. 62-63, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15666> (2015).

¹⁹⁸ TUMPACH, Dr.: Křesťanská sociologie... Robert Neuschl, *ČKD*, 1898/5, str. 318-320, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15802> (2015).

¹⁹⁹ BENEŠ, Dr. Ferdinand: Socialismus... P. V. Cathrein T. J., *ČKD*, 1899/5, str. 329-330, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20778> (2015).

²⁰⁰ TUMPACH, Dr.: Otázka dělnická... Matěj Procházka, *ČKD*, 1899/2, str. 138-139, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20702> (2015).

²⁰¹ NEUSCHL, Dr. Robert: Smlouva pracovní a spravedlivá mzda práce., *ČKD*, 1899/1, str. 1-11, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20666> (2015).

Kompletní citační odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla *ČKD* a čísla stran jsou uvedeny v pramenech na konci této práce.

²⁰² BENEŠ, Dr. Ferdinand: Některé katolické chudobince diecése královéhradecké., *ČKD*, 1899/9, str. 529-537, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20852> (2015).

²⁰³ BENEŠ, Dr. Ferdinand: Křesťanská sociologie. Sepsal Dr. Robert Neuschl, professor theologie v Brně. Díl II., *ČKD*, 1900/7, str. 530-533, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=197> (2016).

²⁰⁴ VRBA, Rudolf: Ovoce zhoubného kapitalismu., *ČKD*, 1902/1, str. 14-20, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=504> (2015).

Kompletní citační odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla *ČKD* a čísla stran jsou uvedeny v pramenech na konci této práce.

²⁰⁵ SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: O působnosti duchovenstva v otázce sociální., *ČKD*, 1906/1, str. 7-13, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=21251> (2015).

Kompletní citační odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla *ČKD* a čísla stran jsou uvedeny v pramenech na konci této práce.

Fr. Reyl: *Poměr individua ke společnosti (1 – 16) (1912 - 1913)*²⁰⁷

Josef Smrček: *Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla (1 – 28) (1913 – 1916)*²⁰⁸

3.4 Články v ČKD týkající se sociální problematiky v období dvou světových válek, v období poválečném až do zákazu vydávání časopisu (1914 - 1949)

Text této kapitoly se věnoval tematickým článkům v posledním a velmi rušném období trvání časopisu, kdy lidstvo zasáhly dvě světové války, v Rusku proběhla bolševická revoluce, vzniklo samostatné Československo a následně v naší zemi převzali moc komunisté. Skončíme v roce 1949, kdy bylo vydávání časopisu zakázáno. V těchto letech zasedli na Petrově Stolci a čelili dějinným zvrátům papežové Benedikt XV. (1914 – 1922), Pius XI. (1922 – 1939) a Pius XII. (1939 – 1958).

V letech 1914 až 1949 se kolo dějin roztočilo závratným tempem a na lidstvo dopadala rána za ranou. Článků se sociální a politickou problematikou v tomto období v ČKD poněkud ubylo. Jako jeden z důvodů vidíme přítomnost cenzury ve válečných dobách. Pokud pročítáme články, které vycházely v průběhu obou válek, takřka nezaznameníme, až na pár drobných výjimek,²⁰⁹ že válka byla. Cenzura fungovala a také si musíme uvědomit, že zvláště za druhé světové války hrozilo autorům podezřelých textů smrtelné nebezpečí.

Po první světové válce vyšel v ČKD článek, který podrobně seznámil čtenáře s pojetím války z pohledu katolické církve.²¹⁰

Vlivem válečných událostí a se vznikem samostatného Československa je znovu nastolena otázka správného pojmání vlastenectví.²¹¹ Kněží se více zapojovali do politického života samostatného národa a chtěli i z této pozice ovlivňovat další vývoj

²⁰⁶ NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., ČKD, 1908/1, str. 59-65, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=2835> (2016).

Kompletní citační odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla ČKD a čísla stran jsou uvedeny v pramenech na konci této práce.

²⁰⁷ REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., ČKD, 1912/1, str. 6-17, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4215> (2015).

Kompletní citační odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla ČKD a čísla stran jsou uvedeny v pramenech na konci této práce.

²⁰⁸ SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., ČKD, 1913/1, str. 23-30, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4795> (2015).

Kompletní citační odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla ČKD a čísla stran jsou uvedeny v pramenech na konci této práce.

²⁰⁹ Srov. např. STEJSKAL, Fr.: Za války může každý kněz světiti škapulířové medailky pro vojíny., ČKD, 1915/3, str. 275, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4661> (2016).

²¹⁰ Srov. STAŠEK, B.: Válka ve světle učení církve katolické, ČKD, 1924/6, str. 398-408.

²¹¹ Srov. KUDRNOVSKÝ, Prof. Mons. Dr. Alois: Dnešní vlastenecké úkoly duchovenstva, ČKD, 1924/Sursum 1, str. 2 - 4.

společnosti. Obhajovali účast duchovních v politice, ale také si uvědomovali rizika, která kněžím při této práci hrozila.²¹² V sociální oblasti nadále čerpali ze zahraničních zkušeností,²¹³ ale opírali se také o domácí odborníky. Nezapomínali na chudé a na nezbytnost pomoci potřebným.²¹⁴ Začali akceptovat existenci státní daně na chudé, ale zdůrazňovali, že správné pojetí křesťanské almužny nemá s touto daní nic společného.²¹⁵

Duchovenstvo vidělo nastolování totalitních režimů v Rusku, Německu nebo Itálii a naprosto odmítlo, že by katolická církev mohla někdy najít s těmito systémy společnou řeč.²¹⁶

Do druhé světové války pokračovalo také nepřátelství vůči Židům.²¹⁷ Vadilo zejména jejich bohatství: „Počala vláda peněz a Židé – v středověku kasta opovržená – stali se pány světa, neboť ovládli obchod, průmysl, kulturu i celý veřejný život.“²¹⁸ Postoj českého kléru se nelišil od mínění většinové společnosti.²¹⁹

3.4.1 Seznam hodnocených článků v ČKD (1914 – 1949)

Josef Hanuš: *Sociální křesťanské hnutí ve Francii (1 – 5)* (1920)²²⁰

P. Soukup: *Sv. Tomáš Akvinský, sociolog* (1924)²²¹

B. Stašek: *Válka ve světle učení církve katolické (1 – 4)* (1924)²²²

²¹² Srov. např. BUDAŘ, Dr. Jan: Kněz - politika - dělnictvo., *ČKD, 1924/Sursum 2*, str. 13-17.

²¹³ Srov. HANUŠ, J.: Sociální křesťanské hnutí ve Francii, *ČKD, 1920/1+2*, str. 12-22.

²¹⁴ Srov. PRAŽÁK, JUDr. Jiří: Spravedlnost, láska a charita., *ČKD, 1927/3*, str. 129-138 a KAUCKÝ, Dr. J.: Kněz ve službě Charity., *ČKD, 1925/Sursum 1*, str. 12-14.

²¹⁵ „Almužna má se dávat ze jmění spravedlivě nabytého, má se dávat dobrovolně, neboť nedává se z titulu spravedlnosti, nýbrž povinností lásky. – Dobrovolnost jest jednou z hlavních známek almužny. Proto veřejná, státem uložená daň nebude nikdy almužnou; ten, kdo ji správně ve formě určitých příspěvků zaplatil, není sprostěn povinností dávat almužnu.“

Pražák, JUDr. Jiří: Spravedlnost, láska a charita., *ČKD, 1927/3*, str. 134.

²¹⁶ Srov. VAŠEK, Dr. Bedřich: Totální stát a křesťanství., *ČKD, 1934/1*, str. 4-17.

²¹⁷ Srov. např. KUTAL, Dr. Bartol.: Prává tvář židovstva... PhDr. František Lelek., *ČKD, 1940/4*, str. 302-303.

²¹⁸ KRATOCHVÍL, Dr. Jos.: Základní směrnice křesťanské nauky sociální., *ČKD, 1931/4*, str. 361.

²¹⁹ Také ve 20. století platí stejný stav jako ve století předchozím, jak ho popisuje Martin Putna: „Celá Evropa je v 19. století z různých důvodů antisemitská. Křesťané v tomto ohledu nejsou solí země, to jest nositeli lidštějšího a tolerantnějšího postoje. Nejsou však ani (alespoň: hořká útěcha) horší než jejich okolí. Ani Evropu, ani evropské katolíky nechceme zbavovat viny a omlouvat. Jen se chceme ubránit myšlení zcela černobílému, modelu „zlí iracionální antisemité – nevinní a nezištní Židé“. Jen chceme zabránit předsudkům opačným.“

PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918*. Str. 93.

²²⁰ HANUŠ, J.: Sociální křesťanské hnutí ve Francii, *ČKD, 1920/1+2*, str. 12-22, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=7603> (2015).

Kompletní citační odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla ČKD a čísla stran jsou uvedeny v pramenech na konci této práce.

²²¹ SOUKUP, P. Em.: Sv. Tomáš Akvinský, sociolog, *ČKD, 1924/4*, str. 238-245, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=9727> (2015).

²²² STAŠEK, B.: Válka ve světle učení církve katolické, *ČKD, 1924/6*, str. 398-408, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=9980> (2015).

Kompletní citační odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla ČKD a čísla stran jsou uvedeny v pramenech na konci této práce.

Alois Kudrnovský: *Dnešní vlastenecké úkoly duchovenstva* (1924)²²³

Jan Budař: *Kněz - politika – dělnictvo (1 – 8)* (1924)²²⁴

J. Kaucký: *Kněz ve službě Charity (1 – 3)* (1925)²²⁵

Jiří Pražák: *Spravedlnost, láska a charita* (1927)²²⁶

V. Chlumský: *Pastorace a politika* (1928)²²⁷

Felix Hanoušek: *Bible a socialismus (1 – 8)* (1931 - 1932)²²⁸

Josef Kratochvíl: *Základní směrnice křesťanské nauky sociální* (1931)²²⁹

Bedřich Vašek: *Totální stát a křesťanství* (1934)²³⁰

Encyklika sv. Otce Pia XI. o situaci katolické církve v Německu (1937)²³¹

Encyklika Divini Redemptoris de comunismo atheo (1937)²³²

Bartol Kotal: *Totalismus a nacionalismus u starozákonního národa israelského a v sousedních veleříších asyrskobabylonské a egyptské - a dnešní totalismus* (1940)²³³

Život církevní u nás za války a po převratu (1945)²³⁴

Církev a dělnická otázka (1947)²³⁵

²²³ KUDRNOVSKÝ, Prof. Mons. Dr. Alois: *Dnešní vlastenecké úkoly duchovenstva*, *ČKD, 1924/Sursum 1*, str. 2-4, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=10494> (2015).

²²⁴ BUDAŘ, Dr. Jan: *Kněz - politika - dělnictvo*, *ČKD, 1924/Sursum 2*, str. 13-17, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23308> (2015).

Kompletní citační odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla *ČKD* a čísla stran jsou uvedeny v pramenech na konci této práce.

²²⁵ KAUCKÝ, Dr. J.: *Kněz ve službě Charity*, *ČKD, 1925/Sursum 1*, str. 12-14, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=16542> (2015).

Kompletní citační odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla *ČKD* a čísla stran jsou uvedeny v pramenech na konci této práce.

²²⁶ PRAŽÁK, JUDr. Jiří: *Spravedlnost, láska a charita*, *ČKD, 1927/3*, str. 129-138, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=16845> (2015).

²²⁷ CHLUMSKÝ, V.: *Pastorace a politika*, *ČKD, 1928/2*, str. 210-215, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=17478> (2015).

²²⁸ HANOUŠEK, dr. Felix: *Bible a socialismus*, *ČKD, 1931/1+2*, str. 145-156, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=19211> (2015).

Kompletní citační odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla *ČKD* a čísla stran jsou uvedeny v pramenech na konci této práce.

²²⁹ KRATOCHVÍL, Dr. Jos.: *Základní směrnice křesťanské nauky sociální*, *ČKD, 1931/4*, str. 353-368, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=19332> (2015).

²³⁰ VAŠEK, Dr. Bedřich: *Totální stát a křesťanství*, *ČKD, 1934/1*, str. 4-17, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23615> (2015).

²³¹ *Encyklika sv. Otce Pia XI. o situaci katolické církve v Německu*, *ČKD, 1937/2*, str. 182-184, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=24690> (2015).

²³² *Encyklika Divini Redemptoris de comunismo atheo*, *ČKD, 1937/2*, str. 184-187, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=24691> (2015).

²³³ KOTAL, Dr. Bartol.: *Totalismus a nacionalismus u starozákonního národa israelského a v sousedních veleříších asyrskobabylonské a egyptské - a dnešní totalismus*, *ČKD, 1940/1*, str. 1-13, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=19720> (2015).

²³⁴ *Život církevní u nás za války a po převratu*, *ČKD, 1945/4*, str. 187-192, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=22072> (2016).

3.5 Dílčí závěr

Na začátku kapitoly jsme představili *Časopis katolického duchovenstva*. Poté jsme pro větší přehlednost rozdělili články věnované sociální a politické problematice do tří období. Nejprve jsme zvolili časový úsek od vzniku časopisu do vydání první sociální encykliky (1828 – 1891). Druhým obdobím byla etapa po vydání *Rerum novarum* až do začátku první světové války (1892 – 1913). Jako poslední jsme zpracovali texty doby dvou světových válek, ruské revoluce, vzniku našeho samostatného státu až po komunistický převrat v roce 1948 a následný brzký zánik časopisu (1914 – 1949).

Zajímalo nás, jakým způsobem se tehdejší teologové vyrovnávali se sociální otázkou, s aktuální politickou situací, se společenskými změnami a jaká navrhovali řešení a zda se ve svých postupech neodchylovali od křesťanských hodnot.

Můžeme konstatovat, že postoj autorů publikujících v časopise byl od začátku pevný a odhodlaný, v souladu s učením katolické církve, plně vycházející z Božího zjevení. Srovnáme-li dnešní sociální nauku katolické církve obsaženou v *Kompendiu* s uvažováním našich předků, je velmi potěšující vidět, že pokud křesťan poctivě hledá řešení problému v pramenech Božího zjevení, v *Písmu svatém*, v učení Otců a magisteria, nalézá odpovědi, které jsou navzájem takřka identické nezávisle na konkrétní dějinné době. Tím rozhodně nechceme říci, že sociální nauka církve je uzavřená a neměnná, musí se stejně jako poselství *Pisma svatého* aktualizovat pro každou kulturu, společnost i dobu. Aktualizace nauky je však vždy prováděna s ohledem na základní principy a pilíře křesťanství.²³⁶

Lze tvrdit, že autoři článků v *ČKD* svými názory zcela vyvrátili předsudek, že katolická církev dříve stála na straně bohatých.²³⁷ Je zřejmé, že měli hluboké sociální cítění a ze srdce spoluprožívali utrpení chudých a zbídačených obyvatel, záleželo jim na každém konkrétním člověku.

Zaujalo nás, jak přesně dokázali autoři článků odhadnout budoucí vývoj, který způsobil materialismus a ateismus, a před kterým varovali a vyzývali všemi silami společnost k přimknutí se k duchovním hodnotám. Rázně odsoudili a odmítli praktiky individualistického liberálního kapitalismu, komunistického totalitního kolektivismu

²³⁵ Církev a dělnická otázka., *ČKD*, 1947/1, str. 19-22, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=22240> (2015).

²³⁶ Srov. JAN PAVEL II. *Sollicitudo rei socialis*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 358. Čl. 3.

²³⁷ „Sociální působení rakouských biskupů se většinou vyčerpávalo ve volání ke křesťanské dobročinnosti bohatých a k sebezapření, umrtvování a asketickému životu chudých. Tímto způsobem přispívali k zachování sociálních nepravostí a kritikům církve dávali dobrou příležitost, aby dokazovali, že církev stojí na straně bohatých.“

OVEČKA, Libor. *"Člověče, bylo ti oznámeno, co je dobré--": česká katolická morální teologie 1884-1948*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2011. 383 s. ISBN 978-80-246-1957-6. Str. 42.

a fašistickou ideologii. Neobhajovali žádné konkrétní státní zřízení,²³⁸ hájili lidskou důstojnost a společnost postavenou na křesťanských hodnotách.²³⁹

Teologové té doby vzali sociální otázku za svou a vyvinuli veliké úsilí k nápravě. O tom svědčí už jen značný rozsah textů zabývajících se touto tematikou. Autoři článků ze své pozice popírají tvrzení, že česká katolická církev byla na přelomu 19. a 20. století málo aktivní.²⁴⁰

Rozdíl proti dnešní době můžeme spatřovat v konkrétním zapojování se duchovních do politického života. Zatímco dříve se kněží přímo účastnili politického dění,²⁴¹ dnes se mají politiky účastnit především laici.²⁴² To ale neznamená, že by se kněží neměli vyjadřovat ke konkrétním otázkám a angažovat se v sociální oblasti.

²³⁸ „Obecné blaho vyhledávající král ospravedlňuje monarchii, dobří stavové aristokracii, dobrý lid demokracii.“

Vrchnost a poddanost., *ČKD, 1850/1*. Str. 39.

²³⁹ „A přec se upříti nedá, nač moderní liberalismus zcela zapomíná, že všechny otázky života, ať se nazývají státní nebo občanské, vědecké a rodinné, - sociální vůbec jsou v kořenu svém otázky náboženské, jelikož jest a zůstává člověk bytostí k Bohu vázanou, tudy náboženství zůstává základem jeho vnitřní bytnosti.“

K. K.: Záhubná tendence moderního liberalismu., *ČKD, 1868/3*. Str. 193.

²⁴⁰ „Je docela možné, že rozsáhlé odmítnutí katolické církve v české společnosti, jak ho dnes zažíváme, je důsledkem malé dynamičnosti české katolické církve a teologie na konci 19. a v první polovině 20. století. Byla ve svém celku příliš disciplinovaná a poslušná, nedovolovala si žádné vybočení a vlastní názor, nedávala proto odpovědi na nové a složité otázky, což se mohlo stát pro mnoho přemýšlivých lidí posléze podnětem k tomu, aby ji opustili.“

OVEČKA, Libor. *"Člověče, bylo ti oznámeno, co je dobré--": česká katolická morální teologie 1884-1948*. Str. 45.

²⁴¹ „Kněžská kariéra tak nezřídka končívá v různých typech zastupitelství i v poslaneckých lavicích. Působení duchovního v politice se tehdy stalo běžným standardem.“

HURT, Josef. Klerus a politika. In: *Signály.cz*. Cit. 2016. Dostupné z: <<https://inigo.signaly.cz/1005/-18>>.

²⁴² „Je třeba se vyhýbat laicizaci kněží a klerikalizaci laiků. Je nezbytné, aby každý jednal podle vlastního stavu. Laici jsou činní také v oblasti politiky podle hledisek křesťanské antropologie a sociálního učení církve, zatímco kněží se vyhýbají tomu, aby v první osobě zasahovali do politiky. Kněží se mají zasazovat za jednotu a společenství všech věřících a být styčným bodem pro všechny.“

BENEDIKT XVI. Kněží nemají osobně zasahovat do politiky. In: *Česká sekce Vatikánského rozhlasu*. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=11788>>.

4 Sociální otázky v časopise *Hlídka* (1884 – 1941)

Čtvrtá kapitola nejprve představí periodikum *Hlídka*. Dále se bude věnovat jednotlivým článkům od nejstaršího textu po nejmladší a také stručně představí autory. V dílčím závěru přinese získané poznatky.

4.1 Časopis *Hlídka*

Časopis *Hlídka* vycházel v Brně od roku 1884 do roku 1941. Časopis měl poněkud jiné zaměření než *ČKD*, ale svou kvalitou a širokým záběrem měl ve své době velký význam jako odborné periodikum mapující oblast katolické teologie, historiografie a filozofie.²⁴³

„*Hlídka literární* byla výjimečným prostředím, přitahujíc katolické vzdělance roztroušené po českých vlastech i generujíc vědecky a kriticky založené osobnosti nové.“²⁴⁴

Původní název periodika byl *Zprávy apoštolátu tisku. Listy věnované zájmům křesť. písemnictví*. Číslo 2/1885 vyšlo jako *Hlídka literární. Zprávy apoštolátu tisku*. Od čísla 3/1886 byl název *Hlídka literární. Listy věnované literární kritice*. Čísla 1/1896 až 4/1899 byly pod názvem *Hlídka. Měsíčník vědecký se zvláštním zřetelem k apologetice a filosofii*. Od čísla 1/1900 vycházel časopis pod titulem *Hlídka*.

V redakci *Hlídky* pracovala postupně řada významným katolických osobností. Nejdéle byl redaktorem Pavel Julius Vychodil²⁴⁵. První dva roky časopis vycházel jako příloha *Školy B. S. P.* a vedl jej Placidus Johannes Mathon, v letech 1886 až 1895 spolupracoval s P. J. Vychodilem Bernard Plaček. Od roku 1896 do roku 1898 se na redakci podíleli P. J. Vychodil, Josef Pospíšil a Jakub Hodr. Od roku 1900 vedl *Hlídku* P. J. Vychodil s širokým kolektivem spolupracovníků, u ročníku 16/1899 a od ročníku 18/1901 do ročníku 30/1913 je uveden pouze tento kolektiv. V období 1914 – 1938 vedl znovu časopis P. J. Vychodil. Po jeho smrti převzal chod časopisu Jan Václav Pokorný a pracoval zde až do posledního čísla v roce 1941.²⁴⁶

„Pavel Julius Vychodil redigoval *Hlídku* ve ztenčené a zmarginalizované podobě až do své smrti 1938. Nacisté ji zastavili roku 1941, stejně jako její vrstevníci a sokyni

²⁴³ Srov. Digitalizace periodika „*Hlídka*“. In: *Depozitum CMTF*. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://old.cmtf.upol.cz/menu/struktura-cmtf/katedry/katedra-systematicke-teologie/menu/depositum-cmtf/hlidka/>>.

²⁴⁴ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918*. Vyd. 1. Praha: Torst, 1998. 801 s. ISBN 80-7215-059-6. Str. 245.

²⁴⁵ Pavel Julius Vychodil (1862 Přemyslovice – 1938 Brno) byl katolický kněz, benediktin, moravský literární kritik a teoretik, ředitel papežské tiskárny benediktinů rajhradských v Brně a později ředitel Občanské tiskárny v Brně, redaktor *Hlídky*.

Srov. ThDr. Pavel Julius Vychodil. In: *Osobnosti. Internetová encyklopedie dějin Brna*. Cit. 2018. Dostupné z: <https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=444>.

²⁴⁶ Srov. *Hlídka – všechna čísla*. In: *Knihovna Libri nostri*. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://librinostri.catholica.cz/?id=1137>>.

Vlast. Své ovoce již vydala a své duchovní děti vyslala na další pouť dějinami českého katolicismu ...²⁴⁷

V roce 1920 k 25. výročí vzniku časopisu redaktor Vychodil napsal: „Všem pp. spolupracovníkům vzdávám při té příležitosti upřímné díky. Odměnou jim budiž také vědomí, že přispívali věci dobré a časopisu ne špatnému! Kdo zná apologetické časopisectvo cizí a započte ohromný rozdíl duchových i hmotných možností v cizině a u nás, uzná zajisté, že bohatstvím látky se *Hlídky* smí bez ostychu ukázat vedle kteréhokoli jiného podobného časopisu.“²⁴⁸

4.2 Robert Neuschl: *Malthusova teorie čili zákon lidnatosti (populační) (1896)*²⁴⁹

Robert Neuschl (1846 - 1914) byl katolický kněz, profesor morální teologie a křesťanské sociální etiky, kanovník brněnské kapituly, papežský prelát, biskupský rada, sociolog a spisovatel.²⁵⁰

R. Neuschl přinesl text o Malthusově teorii o lidnatosti (1798). Hned na začátku nazval tuto teorii liberalistickým bludem, který se podílí na chudobě dělníků a je v rozporu s křesťanskou mravností.²⁵¹ Existence teorie a jejích zastánců byly pro Neuschla znamením úpadku společnosti.

„Ať postavení jsou na pranýř ty pochybné veličiny vzdělanosti, ti kynikové nestydatosti a mravní zvrhlosti, jichž nauky musí každého slušného člověka naplnit ošklivostí, jichž památka bude věkům lepším zlořečena.“²⁵²

Novodobí stoupenci Malthusovi hájili například zákon o omezení porodnosti, někteří prý dokonce požadovali usmrcování lidských plodů a novorozenců nebo kastraci.

²⁴⁷ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918.* Str. 258.

²⁴⁸ Po pětadvaceti letech. In: *Hlídky 1920/12*, str. 710 - 713. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1920.pdf>>. Str. 712.

²⁴⁹ NEUSCHL, Robert, Dr. Malthusova teorie čili zákon lidnatosti (populační). In: *Hlídky 1896/3*, str. 193 – 200. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1896.pdf>>.

NEUSCHL, Robert, Dr. Malthusova teorie čili zákon lidnatosti (populační). In: *Hlídky 1896/4*, str. 271 – 275. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1896.pdf>>.

NEUSCHL, Robert, Dr. Malthusova teorie čili zákon lidnatosti (populační). In: *Hlídky 1896/5*, str. 321 – 327. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1896.pdf>>.

NEUSCHL, Robert, Dr. Malthusova teorie čili zákon lidnatosti (populační). In: *Hlídky 1896/6*, str. 405 – 414. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1896.pdf>>.

²⁵⁰ Srov. Msgr. ThDr. Robert Neuschl. In: *Encyklopedie dějin města Brna*. Cit. 2016. Dostupné z: <http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=3743>.

²⁵¹ „Celá tato domnělá teorie patří k řadě oněch bludů, z jakých celá soustava liberalismu utkána jest; zároveň však jest to jedna z nejčernějších skvrn a vin na liberalismu lpících, který ve své mrazivé sobětnosti a kruté nelidskosti massám strádajícím lidu dělnického pomocné ruky vlastní podati nechce, na vlastní pomoc je odkazuje, a proto takové prostředky jim radí, za které mysl šlechtná stydět se musí, jichž každý slušný člověk se hrozí, jelikož urážejí v nehlubších základech křesťanský cit slušnosti, křesťanský řád a mrav.“

NEUSCHL, Robert, Dr. Malthusova teorie čili zákon lidnatosti (populační). In: *Hlídky 1896/3*, str. 193.

²⁵² Tamtéž. Str. 194.

Malthusův zákon se v podstatě zakládal na tvrzení, že populace roste geometrickou řadou, zatímco zdroje k výživě pouze řadou aritmetickou. Proto je potřeba regulovat růst populace např. těmito prostředky: celibát a dobrovolná mravní zdrženlivost, nepodporovat soukromou a veřejnou dobročinnost, podporovat emigraci. Malthus se domníval, že člověk nemá právo žádat pro sebe obživu, pokud společnost nepotřebuje jeho práci nebo pokud jej nedokáže uživit jeho rodina. Takový člověk je zcela zbytečný a sama příroda se postará o jeho odstranění.

Malthus uveřejnil svou teorii v době, kdy už byla velká nezaměstnanost dělníků a lidé těžce sháněli obživu a jeden z důvodů spatřovali odborníci právě v přelidnění.

Robert Neuschl napsal, že při snižování chudoby nelze hledat lék ve snižování populace, ale ve spravedlivém způsobu rozdělování výtěžku práce.²⁵³

4.3 František Janovský: *Církev a socialismus* (1897)²⁵⁴

František Janovský (1860 Třebíč – 1918 Brno) byl katolický kněz, katecheta, teolog a překladatel.²⁵⁵

Autor na začátku textu přinesl čtenářům stručný obsah sociální encykliky *Rerum novarum*.²⁵⁶ Pokračoval rozepsáním myšlenek kardinála Manninga²⁵⁷, uvedl jeho životopis, zmínil se o jeho boji proti opilství, o velké péči o chudé, o boji proti otrokářství, o úsilí

²⁵³ Srov. NEUSCHL, Robert, Dr. Malthusova teorie čili zákon lidnatosti (populační). In: *Hlídky* 1896/6, str. 407.

²⁵⁴ JANOVSKEÝ, Fr. S., *Církev a socialismus*. In: *Hlídky* 1897/5, str. 335 – 340. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1897.pdf>>.

JANOVSKEÝ, Fr. S., *Církev a socialismus*. In: *Hlídky* 1897/6, str. 415 – 419. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1897.pdf>>.

JANOVSKEÝ, Fr. S., *Církev a socialismus*. In: *Hlídky* 1897/7, str. 492 – 502. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1897.pdf>>.

JANOVSKEÝ, Fr. S., *Církev a socialismus*. In: *Hlídky* 1897/8, str. 579 – 585. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1897.pdf>>.

JANOVSKEÝ, Fr. S., *Církev a socialismus*. In: *Hlídky* 1897/9, str. 662 – 667. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1897.pdf>>.

JANOVSKEÝ, Fr. S., *Církev a socialismus*. In: *Hlídky* 1897/10, str. 743 – 747. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1897.pdf>>.

JANOVSKEÝ, Fr. S., *Církev a socialismus*. In: *Hlídky* 1897/11, str. 826 – 830. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1897.pdf>>.

JANOVSKEÝ, Fr. S., *Církev a socialismus*. In: *Hlídky* 1897/12, str. 908 – 913. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1897.pdf>>.

²⁵⁵ Srov. Osobnost: František Janovský. In: *Příjmení.cz*. Cit. 2018. Dostupné z: <http://www.prijmeni.cz/osobnost/16787/frantisek_janovsky>.

²⁵⁶ Ve druhé části článku shrnuje autor obsah encykliky jednou větou: „Slyšeli jsme minule, jak soudí o socialismu Lev XIII. ...“. Janovský zde uvažuje pojem „křesťanský socialismus“.

Srov. JANOVSKEÝ, Fr. S., *Církev a socialismus*. In: *Hlídky* 1897/6, str. 415.

²⁵⁷ Henry Edward Manning (1808 – 1892), anglický katolický kardinál, druhý arcibiskup z Westminsteru, konvertita. Mimo jiné se zabýval otázkami sociální spravedlnosti, byl nazýván „otcem dělníků“.

Srov. Henry Edward Manning. In: *Catholic Encyclopedia*. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.newadvent.org/cathen/09604b.htm>>.

o mravní obrodu Anglie, o jeho snahách o zmírnění sociální bídy. Pro svou obranu dělníků byl kardinál několikrát obviňován z komunismu a socialismu.

František Janovský citoval jasný názor kardinála Manninga: „Socialismus je zlo; co je sociální, je dobro; rozdíl mezi socialismem a socialním je právě tak veliký, jako mezi racionalismem a rozumem (ratio); societas, společnost touž měrou působí dobro, jakou ratio, rozum; socialismus touž měrou působí zlo, jakou rationalismus. Občanská a politická společnost není, leč lidská společnost, a proto budiž zákonodárství socialní, budiž s prospěchem societě, společnosti, budiž na její ochranu. Socialismu, jenž se chystá nynější societu zvrátiti, jest kazisvětlem.“²⁵⁸

Kardinál Manning přivítal encykliku Lva XIII. *Rerum novarum* s velkým nadšením.²⁵⁹ Tvrdil, že mimo jiné papež tímto textem povznesl sobeckou politickou ekonomii (jen zisk) na ekonomii sociální, která dává odpovědi na řešení dělnické otázky.

Dále autor napsal o působení biskupa Kettelera,²⁶⁰ který kritizoval materialismus a liberalismus, opouštění náboženství a neutěšené poměry dělnictva. Nápravu viděl biskup v návratu ke křesťanským ideálům, ke křesťanské nauce o lidské důstojnosti, o svědomí a o nesmrtnosti duše. V křesťanství lze nalézt recepty na palčivé problémy doby a církvi leží na srdci osud dělnické třídy.

„Ketteler rozvinul úžasně bohatou pastorační činnost a sociální otázku postavil do středu svého episkopátu. Měl bojovný charakter: bojoval se socialisty i liberály, komunisty i individualisty, ale též se svou církví.“²⁶¹

Dále se autor článku zabýval osobností a dílem sv. Jana Bosca.²⁶²

Na konci článku František Janovský představil křesťanského továrníka F. Brandtse v München-Gladbachu ve Westfálsku. Zaměstnanci továrny jsou povinni se řídit mravními zásadami uvedenými v továrním řádu. Například nadřízení mají být vzorem pro ostatní

²⁵⁸ JANOVSÝ, Fr. S., Církev a socialismus. In: *Hlídky 1897/7*, str. 501.

²⁵⁹ Srov. např.: „Kardinál Maning o této encyklice napsal: „Od té doby, kdy pravena byla na poušti slova: lítost mám nad zástupem, nebylo slyšáno po celém světě hlasu hájícího pracující a strádající lid s tak hlubokou a lásky plnou soustrastí jako hlas Lva XIII.““

PAULY, Jan: Sociální význam papeže Lva XIII., *ČKD, 1894/2*, str. 105.

²⁶⁰ Wilhelm Emmanuel Ketteler (1811 – 1877), německý biskup, teolog a politik, iniciátor katolického sociálního učení.

„Solidarita je klíčový pojem katolické sociální nauky. Je to ochota převzít odpovědnost za vlastní jednání. Biskup Ketteler patří k lidem, kteří to ve své době přesvědčivě ukazovali. Jeho zápas se společenskými a politickými problémy zůstal příkladný až do dnešní doby.“

GLOMBIK, Manfred. Biskup Ketteler – průkopník spravedlivé společnosti. In: *Teologické texty 2013/2*. Překlad: Miloš Voplakal. Cit. 2018. Dostupné z: <<https://www.teologicketexty.cz/casopis/2013-2/Biskup-Ketteler-prukopnik-spravedlive-spolecnosti.html>>.

²⁶¹ Tamtéž.

²⁶² Sv. Jan Bosco (1815 – 1888), italský katolický kněz a světec, zakladatel salesiánského hnutí, vychovatel mládeže.

Srov. IHNÁT, Jan. Svatý Jan Bosco. In: *Církev.cz. Katolická církev v České republice*. Cit. 2018. Dostupné z: <<https://www.cirkev.cz/archiv/110125-svaty-jan-bosco>>.

v plnění mravních a náboženských povinností. V závodě je také zřízena dělnická pokladna, voleno dělnické představenstvo, jsou stanoveny podmínky pracovní doby (60 hod./týden), mzdy, minimálního věku zaměstnanců (nad 14 let) a výpovědi.²⁶³

František Janovský obsírně ve svém textu popsál, jak se církev zabývá sociální otázkou a jak vypadá její socialismus v praxi. Ukázal čtenářům rozdíl mezi křesťanským socialismem a socialismem.

4.4 Jan Sedlák: *O smlouvě pracovní (1898)*²⁶⁴

Jan Sedlák (1871 Třebíč – 1924 Brno) byl katolický kněz, vysvěcen r. 1894, doktor teologie, profesor náboženských dějin na Komenského univerzitě v Bratislavě, celoživotně se věnoval tématu Jana Husa, v r. 1915 vydal monografii M. J. Hus.²⁶⁵

Na začátku textu Jan Sedlák napsal, že je nutné hospodářskou vědu chápat jako vědu mravně právní a národohospodářské jevy posuzovat jak z právního hlediska, tak i z mravoučného. A tak chtěl prozkoumat i pracovní smlouvu. Proti opačnému chápání pojmů pracovní smlouvy se vymezil jasnými tezemi.

První teze: Pracovní smlouva není smlouvou kupní, prodejní, nájemní ani spolkovou. Každý jiný výklad by omezoval důstojnost a svobodu člověka, popíral by Boží stvoření.

Druhá teze: Pracovní smlouva je zvláštní smlouvou, v níž se jedna strana zavazuje vykonávat práci ve prospěch druhého a druhý slibuje vyplatit odměnu za tuto práci.

Z každé oboustranné smlouvy vyplývají práva a povinnosti. Mezi podnikatelem a dělníkem vzniká mravní pouto směnné spravedlnosti.

Pracovní smlouva musí být určitá, jasná a spravedlivá se stanovením spravedlivé mzdy.²⁶⁶ Stát by měl kontrolovat a nastavovat podmínky k ochraně obou stran. Sociální

²⁶³ Srov. JANOVSÝ, Fr. S., Církev a socialismus. In: *Hlidka 1897/12*, str. 908 – 912.

²⁶⁴ SEDLÁK, Jan, O smlouvě pracovní. In: *Hlidka 1898/7*, str. 501 – 506. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1898.pdf>>.

SEDLÁK, Jan, O smlouvě pracovní. In: *Hlidka 1898/8*, str. 598 – 603. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1898.pdf>>.

SEDLÁK, Jan, O smlouvě pracovní. In: *Hlidka 1898/9*, str. 669 – 674. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1898.pdf>>.

SEDLÁK, Jan, O smlouvě pracovní. In: *Hlidka 1898/10*, str. 748 – 751. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1898.pdf>>.

SEDLÁK, Jan, O smlouvě pracovní. In: *Hlidka 1898/11*, str. 824 – 827. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1898.pdf>>.

²⁶⁵ Srov. SLUKA, Jakub. Historik Jan Sedlák a věčný boj o objektivitu. In: *Studentský spolek Agora – post septem*. Cit. 2018. Dostupné z: <<https://spolekagora.wordpress.com/2014/04/07/historik-jan-sedlak-a-vecny-boj-o-objektivitu/>>.

²⁶⁶ „Nechceme ovšem popíratí nedostatkův a vad, k nimž mezdní smlouva dává příležitost, ale protiví se nám stanovisko úplně pesimistické o přítomnosti, stejně jako stařecké blouznění o minulosti a chimérické sny o budoucnosti. Jen jasné, nepředpojaté počítání se stávajícími poměry dá podnět k práci plodné.“
SEDLÁK, Jan, O smlouvě pracovní. In: *Hlidka 1898/11*, str. 827.

zákonodárství bylo dle autora teprve v počátcích, ale ocenil existenci moderních zákonů o pojištění nemoci, stáří a úrazu, zákon o nedělním klidu, o dětské práci a o vyplácení mzdy.

4.5 Josef Samsour: *Sociální význam svěcení neděle (1900)*²⁶⁷

Josef Samsour (1870 Vatín – 1930 Brno) byl katolický kněz, vysvěcen r. 1892, profesor církevních dějin na bohosloveckém ústavu, papežský komoří a biskupský rada, církevní historik, místopředseda Katolické politické jednoty.²⁶⁸

Autor se v článku zamyslel nad sociálním významem svěcení neděle. V katolickém smyslu svěcení nedělního svátku označil jako nutný a vlivný prostředek pro ožívování křesťanského ducha a křesťanských zásad ve společnosti, které už svým charakterem napomáhají také k úpravě sociálních poměrů.

Svěcení je odpočinkem od běžné práce a věnování se předepsaným službám k oslavě Boha. Dle autora mnozí neuznávají velký vliv této křesťanské zásady na řešení sociální otázky, a proto chtěl poukázat na význam tohoto svátku jen z přirozeného a materiálního hlediska.

Nedělní klid je odpočinkem pro tělo i duši člověka a je nutný k zachování zdraví. Autor doložil, že neděle jako den klidu prosazovaly i organizace, které se o náboženském rozměru neděle nezmiňovaly a záměrně se mu vyhýbaly.²⁶⁹ Autor doplnil, že nedělní odpočinek má příznivý vliv na rozvoj hospodářství: odpočínutý zaměstnanec odvádí lepší práci než člověk přepracovaný a uvedl i příklad zkracování pracovní doby, které přineslo lepší výkon dělníků.

Autor dále napsal, že pokud se díváme na otázku svěcení neděle z katolického hlediska, je sociální význam ještě vyšší. Bez náboženského základu se sociální poměry nezlepší nikdy

²⁶⁷ SAMSOUR, Josef, Dr., Sociální význam svěcení neděle. In: *Hlidka 1900/8*, str. 501 – 505. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1900.pdf>>.

SAMSOUR, Josef, Dr., Sociální význam svěcení neděle. In: *Hlidka 1900/9*, str. 561 – 566. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1900.pdf>>.

SAMSOUR, Josef, Dr., Sociální význam svěcení neděle. In: *Hlidka 1900/10*, str. 625 – 630. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1900.pdf>>.

SAMSOUR, Josef, Dr., Sociální význam svěcení neděle. In: *Hlidka 1900/11*, str. 712 – 716. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1900.pdf>>.

SAMSOUR, Josef, Dr., Sociální význam svěcení neděle. In: *Hlidka 1900/12*, str. 784 – 787. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1900.pdf>>.

²⁶⁸ Srov. Msgr, ThDr. Josef Samsour. In: *Osobnosti. Internetová encyklopedie dějin Brna*. Cit. 2018. Dostupné z: <https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=3713>.

²⁶⁹ Srov. např.: „Dr. A. Hägler z Basileje měl referát o týdenním dni odpočinku se stanoviska zdravotní. S velikou rozhodností zasazoval se o nutnost sedmého dne jakožto dne úplného odpočinku, nemá-li být zdraví dělníka úplně podkopáno a on donucen, aby v kořalce hledal zdánlivou náhradu za ztracené síly, která však ve skutečnosti zdraví jeho ještě více podrývá.“

SAMSOUR, Josef, Dr., Sociální význam svěcení neděle. In: *Hlidka 1900/8*, str. 502.

– zde se autor pro potvrzení svých slov odvolal na *Rerum novarum*.²⁷⁰ Vyšší sociální význam neděle z katolického hlediska je v tom, že se člověk upomíná na své vyšší určení a obohacuje svou duchovní složku (uspokojuje své duchovní potřeby). Pokud se člověk dlouhodobě zabývá pouze materiální stránkou života, dostaví se náboženská lhostejnost a duchovní život člověka postupně odumírá. Náhradu pak člověk hledá v ukojování fyzických potřeb, podlehně vášním a pudům.²⁷¹ A je zřejmé, jaký negativní vliv to bude mít na sociální poměry. Znovu autor odkázal a citoval encykliku *RN*.²⁷²

Text se dále zabýval námitkou, že právě v neděli často dělnictvo promrhá značnou část výdělku za věci, které nejsou mravné. Tady autor viděl hlavní příčinu v liberálním ekonomismu, který lpěl na materialismu a neuznával náboženství. Při stavu, kdy malá skupina lidí značně bohatne a zástupy lidí upadají do neřešitelné chudoby, přispívá opouštění náboženského svěcení neděle k prohlubování rozdílů mezi třídami, lidé už nemají spolu nic společného a hrozí nebezpečí zhroucení společenského řádu.

Autor k společnému svěcení neděle dodal: „Jestliže neděle a svátek bohaté a chudé spojuje, jestliže boháči a chudšasovi tytéž pravdy věčné na mysl se uvádějí, jestliže oživuje zvláště vědomí příslušnosti k jedné veliké rodině Boží, jež tam nahoře má stálý domov svůj: pak spočívá v tom záruka, že sociální poměry nebudou uspořádány dle zákona vykořisťování a využitkování bližního, nýbrž dle zákona pravé spravedlnosti a účinné lásky.“²⁷³

Další význam svěcení neděle viděl Josef Samsour v tom, že rodina tráví čas spolu a mohou se tak utvrzovat a rozvíjet vzájemné vztahy mezi manželi, mezi rodiči a dětmi.²⁷⁴

Autor nemohl nedodat, že sociální význam svěcení neděle je také v dostatku Božího požehnání.

Stát by měl vždy zákonem ochraňovat právo občanů na vyznávání svého náboženství a svěcení svátků: „Ochrana náboženské oslavy neděle má veliký význam sociální ano je

²⁷⁰ Srov. SAMSOUR, Josef, Dr., Sociální význam svěcení neděle. In: *Hlídky 1900/9*, str. 561.

²⁷¹ „Je to zajisté vážné a pravdivé slovo: uprostřed zevního lesku a pozlátka kultury materiální může se člověk snadno stát i bestii, zapomene-li, že život lidský a jeho význam dle vyšších zákonů se řídí a určuje, než dle pudů zvířecí přirozenosti a dle požadavků nižších vášní, zapomene-li, že proň platí vyšší ceny, než které se měří a určují dle počtu, míra a váhy.“

Tamtéž. Str. 564.

²⁷² Srov. LEV XIII. *Rerum novarum*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 45. Čl. 32.

²⁷³ SAMSOUR, Josef, Dr., Sociální význam svěcení neděle. In: *Hlídky 1900/10*, str. 627.

²⁷⁴ „Rodina, v níž neděle se neslaví nebo slaviti nemůže, přestává býti rodinou a stane se poněmáhle jen jistým druhem hostince, kde lidé sice pohromadě jedí, pijí a spí, navzájem však jen málo se znají a ještě méně milují.“

SAMSOUR, Josef, Dr., Sociální význam svěcení neděle. In: *Hlídky 1900/10*, str. 630.

podstatným momentem v řešení otázky socialní, kterou znesvěcování neděle pomáhalo vyvolati.²⁷⁵

4.6 Pavel Julius Vychodil: *Antisemitismus* (1900)²⁷⁶

Pavel Julius Vychodil²⁷⁷ (1862 Přemyslovice – 1938 Brno) byl katolický kněz, benediktin, moravský literární kritik a teoretik, ředitel papežské tiskárny benediktinů rajhradských v Brně a později ředitel Občanské tiskárny v Brně, redaktor *Hlídky*.²⁷⁸

Autor označil běžný antisemitismus jeho doby za nesourodý systém bez cíle, naivní, neobratný a vymezený především negativně. Ve své slabosti a nejistotě je antisemitismus často agresivní a směřuje k osobnímu násilí.

Pavel Vychodil napsal, že je tomu tak, protože jsme se zpronevěřili pravému antisemitismu, za který pokládá křesťanství. „Stanovisko naše jest rozhodně antisemitské, pokud se semitismem rozumí jednak náboženství, našemu nepřátelské, jednak jisté zásady a praktiky, ve kterých vidíme nebezpečí pro zdravý byt národní. Nekáže se tím ani osobní nebo společenské násilí, naopak odsuzuje se co nejrozhodněji zásadami křesťanskými...“²⁷⁹

Židé se k nynějšímu postavení ve světě a nárůstu moci dle Vychodila zaprvé dopracovali svým přičiněním, například přesvědčením o své výjimečnosti, životem v diaspoře, dle antropologů drobnou fyzickou konstitucí, ze které plyne odpor k těžší práci. Za druhé situaci ovlivnila většinová křesťanská společnost pronásledováním²⁸⁰ a izolací Židů nebo vymezením jim odpovídajících prací, zejména peněžnictví. Hlavní příčinu vzestupu Židů viděl Vychodil v etickém úpadku židovského obyvatelstva, doplňovanému

²⁷⁵ SAMSOUR, Josef, Dr., Socialní význam svěcení neděle. In: *Hlídky* 1900/12, str. 785.

²⁷⁶ VYCHODIL, Pavel, Julius. *Antisemitismus*. In: *Hlídky* 1900/1, str. 1 - 7. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1900.pdf>>.

VYCHODIL, Pavel, Julius. *Antisemitismus*. In: *Hlídky* 1900/2, str. 73 - 78. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1900.pdf>>.

VYCHODIL, Pavel, Julius. *Antisemitismus*. In: *Hlídky* 1900/3, str. 137 - 145. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1900.pdf>>.

VYCHODIL, Pavel, Julius. *Antisemitismus*. In: *Hlídky* 1900/4, str. 234 - 239. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1900.pdf>>.

²⁷⁷ „Vychodil žil v době těžkých zápasů proticírkevních a sociálních, v nichž vždy nekompromisně hájil věčné pravdy, nikdy neustupoval proti přesile, nikdy se nedal strhnouti ke zradě, vědom si své osobní zodpovědnosti nikdy se nechtěl zpronevěřiti své poctivosti, kterou žádal vždy ode všech a všem ji vnucoval. Všimaje si potřeb doby vydává v „Apoštolátu tisku“ časopisy a knihy, jimiž budí v lidu náboženské a národní vědomí. Tíha práce spočívala často jen na něm, ale poněvadž šlo o duše a národ, neumdléval.“

Laudemus viros gloriosos. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 69. Str. 117 – 118. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_69_rocnik.pdf>. Str. 117 – 118.

²⁷⁸ Srov. ThDr. Pavel Julius Vychodil. In: *Osobnosti. Internetová encyklopedie dějin Brna*. Cit. 2018. Dostupné z: <https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=444>.

²⁷⁹ VYCHODIL, Pavel, Julius. *Antisemitismus*. In: *Hlídky* 1900/2, str. 74.

²⁸⁰ „Jestliže bylo se židy v minulých dobách někdy opravdu kruté a nelidsky nakládáno, odvěta jejich za to vykonána již vrchovatě.“

VYCHODIL, Pavel, Julius. *Antisemitismus*. In: *Hlídky* 1900/1, str. 7.

zkažeností křesťanů. Nástup kapitalismu a rozvoj průmyslu dokázali Židé dobře využít, ale tento vývoj by se uskutečnil i bez nich.

Pavel Vychodil také napsal, že v našich novějších dějinách se při každé válce nebo při převratu vždy v zákulisí objeví židovský nebo zednářský vliv.

Autor vylíčil svou představu antisemitismu: „Předně méně nepřátelství k židům a raději více přátelství a podpory mezi sebou ... méně antisemitismu, více křesťanství ...“²⁸¹

4.7 Ladislav Kunte: *České strany a křesťanská politika (1901 – 1902)*²⁸²

Ladislav Kunte (1874 Čestín – 1845 Straubing) byl katolický kněz, v letech 1896 – 1905 kaplan v Dobrušce a Třebchovicích. Pod vlivem T. G. Masaryka v r. 1905 vystoupil z církve, stal se antiklerikálem a pracoval jako novinář. V 1. světové válce působil v protirakouském odboji, 1916 – 1917 byl vězněn. Na začátku 2. světové války přispíval do ilegálního časopisu, r. 1940 odsouzen, 1941 – 1945 v koncentračním táboře Dachau, zemřel při evakuaci vězňů před koncem války.²⁸³

Autor se ve svém textu zamyslel nad tím, jak má vypadat správná křesťanská politika. Z existence tří katolických politických stran (katolicko-národní, křesťansko-sociální a křesťansko-sociální lidová) a rozporů mezi nimi bylo zřejmé, že nebylo v té době jasné, jakým směrem by se měla křesťanská politika ubírat.

Ladislav Kunte vypsal úspěchy a neúspěchy dalších významných stran (mladočechů, staročechů, strana státoprávně-radikální, národně-sociální stranu, strana agrární, sociální demokracie, česká lidová strana, radikálně-pokroková strana).

Všiml si, že tři katolické strany spojuje pouze anti-antiklerikalismus, částečně antisemitismus a konzervatismus. Ráz křesťanské politiky je konzervativní a apologetický proti všem směrům, které na náboženství útočí. Ale tam, kde útoky na náboženství nejsou, tam projevují křesťanské strany většinou jen nezám a nečinnost.

Aktivita všech stran podle pozorování autora klesá s větším mírou konzervatismu, pákou aktivní politické činnosti je nespokojenost vrstev obyvatelstva, kterou politik dokáže využít. Křesťanské konzervativní strany jsou pasivní, těžko burcují své voliče a jejich

²⁸¹ VYCHODIL, Pavel, Julius. Antisemitismus. In: *Hlidka 1900/1*, str. 78.

²⁸² KUNTE, Ladislav. *České strany a křesťanská politika*. In: *Hlidka 1901/10*, str. 673 - 684. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1901.pdf>>.

KUNTE, Ladislav. *České strany a křesťanská politika*. In: *Hlidka 1901/11*, str. 753 - 765. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1901.pdf>>.

KUNTE, Ladislav. *České strany a křesťanská politika*. In: *Hlidka 1902/2*, str. 104 - 109. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1902.pdf>>.

KUNTE, Ladislav. *České strany a křesťanská politika*. In: *Hlidka 1902/3*, str. 166 - 169. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1902.pdf>>.

²⁸³ Srov. Kunte Ladislav. In: *Sociologická encyklopedie. Sociologický ústav AV ČR*. Cit. 2018. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kunte_Ladislav>.

aktivita je jen reakcí na ofenzivnější politické strany. Tímto přístupem škodí sami sobě, škodí samotnému křesťanství.²⁸⁴

Konzervatismus chce zachovat vše, jak to je. Autor tvrdil, že je to nemravné a nemožné. Nemravné proto, že každé společenské uspořádání má ve své době klady a zápory. Snažit se zachovat klady je dobré, ale lpět i na záporech je nemravné.²⁸⁵ Nemožné je to proto, že společnost se vyvíjí, pokrok v různých sférách se nedá zastavit a je potřeba na něj reagovat.

Účelem politiky je napomáhat společenskému vývoji. Musí být konzervativní (zachovat dobré a nutné) a zároveň radikální (odstranit špatné a zbytečné). Taková by dle autora měla být i křesťanská politika, reformní konzervatismus s důrazem na mravní a křesťanské hodnoty.

„O to tedy jde: bojovati proti zlu doby; zatlačovati druhou ze zmíněných pohnutek (individuální sobectví) a nahrazovati ji prvou (náboženství, vůli Boží), působiti, aby křesťanství vsutku bylo kvašem, který by pronikl všechno. ... Odstraňovati křiklavé nespravedlnosti socialní dle sil svých jest povinností každého, kdo miluje své bližní; a povinnost této lásky jest jednou z pilířů mravouky křesťanské.“²⁸⁶

4.8 Methoděj Kubiček: *Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost (1906 - 1908)*²⁸⁷

Methoděj Kubiček (1867 Klášterec u Zábřehu – 1919 Přerov) byl katolický kněz, pedagog, teolog, redaktor.²⁸⁸

V letech 1906 až 1908 přinesla *Hlidka* na pokračování rozsáhlý článek Methoděje Kubička o Marxově vědeckém socialismu.

Autor široce rozebral myšlenky, které v průběhu věků mohly marxismus inspirovat. Začal od Platónova *Státu a Zákonů* a vypočítává podobnosti s komunismem.²⁸⁹ Pokračoval

²⁸⁴ „Pohledme přece! Kdo se stará o zájmy lidu (vyjímaje zájmy náboženské)? Socialní demokraté, národní dělníci, radikálové – sami antiklerikalové; obstarávajíce zájmy lidu berou mu víru, dávají mu třicet stříbrných a berou mu Krista.“

KUNTE, Ladislav. České strany a křesťanská politika. In: *Hlidka 1901/11*, str. 755.

²⁸⁵ „Takovýto konservatismus jest vlastně radikalismus na ruby obrácený: kdežto radikalismus chce ničiti dobré spolu se špatným, usiluje takový konservatismus zachovati špatné spolu s dobrým.“

Tamtéž. Str. 756.

²⁸⁶ Tamtéž. Str. 758.

²⁸⁷ KUBÍČEK, Methoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlidka 1906/11*, str. 839 – 846. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1906.pdf>>.

Celý článek vyšel ve 21 vydáních časopisu. Kompletní citační odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla *Hlidky* a čísla stran jsou uvedeny v pramenech na konci této práce.

²⁸⁸ Srov. Osobnost: Metoděj Cyril Kubiček. In: *Příjmení.cz*. Cit. 2018. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kunte_Ladislav>.

²⁸⁹ Srov. např.: „Nejzajímavější shoda marxismu s Platonem je však v tom, že i Marx cítil potřebu regulovat se stanoviska komunistického také rodinu.“

KUBÍČEK, Methoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlidka 1906/11*, str. 841.

uvedením myšlenky o zrušení soukromého majetku a peněz z *Utopie* (1516) Thomase Mora. Zmínil se o *Slunečním státě* (1602) Tommase Campanelly. K prosazení utopických myšlenek do programů politických socialistických stran přispělo také dle autora prosazování neomezené svobody kapitálu (Smith, Ricardo, Malthus, Bastiat), která vedla k velkému nárůstu chudoby. Liberalismus zplodil socialismus a oba směry chybně vycházely pouze z materialismu. Autor si všiml počátečního velkého optimismu u zastánců obou směrů a jejich přesvědčení, že povedou lidstvo k vrcholnému blahobytu. K tomu M. Kubíček konstatoval: „Jak splnil naději národohospodářský liberalismus, víme již. Přinesl pozemské štěstí, ale jen hrstce vyvolených. Nepřehledným zástupům dělnictva přinesl zotročení, bídu a nouzi. Nyní hotoví se druhý směr dokázat, čeho první nedovedl.“²⁹⁰

Autor se dále rozepsal o reformaci 16. století, o francouzské revoluci, o dalším postupném nahrazování Boha rozumem se všemi negativními důsledky.²⁹¹

Pokračoval uváděním názorů „otců moderního socialismu“ (Saint-Simon, Bazard, Fourier). I zde se zmínil o optimismu těchto socialistů, který dle něj vychází z ateismu, z popírání Boha a nesmrtelnosti duše, z víry v neomezený pokrok, z přesvědčení o přicházejícím zlatém věku lidstva.²⁹² Člověku tedy zbude jen užít si krátkého pozemského života a ukojit své žádostivé touhy - proto se musí stát pánem světa, přírody i společnosti.

Dle autora tento optimismus přispěl k velkému rozšíření socialismu mezi dělníky, kteří žijí ve špatných podmínkách. Rozvoj techniky a průmyslu jim přinesl jen nouzi a zvýšil rozdíly mezi bohatými a chudými. Dravý kapitalismus potlačil křesťanského ducha a ze společnosti zmizela láska k bližnímu, soucit a milosrdenství. V této situaci přišel socialismus a slíbil dělníkovi svobodu a blahobyt. Marx pak postavil tyto názory na vědecké bázi a dodal jim tak přesvědčení o neomylnosti a jistotě budoucího vývoje.²⁹³ Socialistický optimismus a nadšení pro nadcházející zlatý věk přirovnal autor k očekávání křesťanského

²⁹⁰ KUBÍČEK, Methoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlídky 1906/11*, str. 844.

²⁹¹ „Všechny krásné naděje a lákavé vidiny rozplynuly se drsnou skutečností, která nastala, když dobořila revoluce. Místo štěstí a blaha národů následovaly dlouhé, kruté a krvavé války se všemi bédami, jež lítice války mívá v zápětí. Jed revoluce, vniknuv v organismus společenského tělesa, působí od té doby nové a nové choroby a záchvaty, nedopřáváje společnosti dojíti uzdravení.“

KUBÍČEK, Methoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlídky 1906/12*, str. 891.

²⁹² „Theorie o neomezeném pokroku a idea o štěstí bezměrném, neomezeném, která se tají v budoucnosti, jest hotova. Tak klame sebe lidská pýcha, aby zapomněla na slabosti a přítomné bídy.“

Tamtéž. Str. 893.

²⁹³ „Tyto lákavé naděje, ta jistota nepřipouštějící odmluvy, zdánlivá vědeckost výpočtů, vše to přispělo, že se marxismus stal spasným majákem, věšticím blížký přístav blaženosti a štěstí pozemského. Jen ještě krátce strádati, krátce bojovati – a bude dosaženo vytoženého cíle! Jakž neměly takové naděje získati marxismu hojných přívržencův, a jakž je nemají plniti nadšením, obětavostí a vytrvalostí v boji!“

Tamtéž. Str. 894.

chiliasm, jehož působení ovlivnilo mnoho osob i dějinných událostí. V této souvislosti kritizoval autor Židy a jejich touhu po světovládě.²⁹⁴

Víra v Boha byla nahrazena novým náboženstvím, socialismem. Pro potvrzení uvedl autor citát z knihy Pavla Janeta: „Idea pokroku nejeví se v našem století jen jako vědecké učení, nýbrž vzala na sebe i tvar vášně, víry, náboženství. Nepřepínáme tvrdíce, že lidé tohoto století našli ve víře v pokrok, ve víře v budoucnost lidstva řád citů, jež dosud mohli dáti, jak se zdálo, jedině náboženství: je to útěcha, je to naděje, je to hvězda pro množství duchů, jimž ráj pozemský nahrazuje ráj nebeský. Jakož má tato víra své věřící, zasvěcence, mučedníky, dlužno vyznati, že má též své fanatiky a má velký význam v revoluční horečce, již jest naše století zmítáno.“²⁹⁵ Citát končí prorockou předpovědí: „... ale zároveň tento pokrok může býti příčinou smrti, neboť duch utopie vida v tom, co jest, jenom zlo, a v tom, čeho dosud není, dobro, odsuzuje se k tomu, aby hromadil zhoubu na zhoubu, a přemění se konečně v jakousi nevyhléditelnou horečku ničivosti.“²⁹⁶

Mimo socialistického optimismu zarazilo autora sebevědomí, s jakým marxismus vystupuje.²⁹⁷ Proto autor rozebral filozofický podklad vědeckého socialismu a potvrdil, že k přehnanému sebevědomí není žádný důvod a celý systém není ani vědecký. Marxismus je postaven na hrubém materialismu, z čehož vyplývá negace víry, vědomí je jen hmotný úkaz a v mechanickém světě neexistuje nic transcendentního. Tím je vyloučena i svobodná vůle. Dále Metoděj Kubíček podrobně zkoumal a vysvětloval Marxovo a Engelsovo učení. Nesouhlasil s materialistickým pojetím dějin, jejich nutností a z nich vyplývajícím třídním bojem, nebo že bytí určuje vědomí, nesouhlasil s popíráním náboženství.²⁹⁸ Odmítl i konečný cíl marxismu: „Celý marxisty velebený triumf v budoucnosti scvrká se v podstatě na to, že by pak lidé snad dobře jedli a pili, pohodlně přebývali, pěkně se šatili, málo

²⁹⁴ „Podobnost mezi tisíciletou říší chiliastův a společností marxistů jest vysvětlitelná, povážíme-li, že chiliasmus se zrodil u židokřesťanů, vidina pak socialistické společnosti v hlavě žida Karla Marxa, tedy příslušníka národu, v němž dosud nevyměřely naděje na světovládu.“

KUBÍČEK, Metoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlídky* 1906/12, str. 894.

²⁹⁵ JANET, Paul. *Dějiny vědy politické se zřetelem k mravovědě. Díl II.* Překlad Břetislav Foustka. V Praze: Nákladem Jana Laichtera, 1896. 561 s. Laichterův výbor nejlepších spisů poučných; kn. 1. Str. 486.

²⁹⁶ Tamtéž.

²⁹⁷ „Vyhlášejte se a velebí zrovna jako největší a nejvzácnější vymoženost lidského ducha, jako vrchol a cíl veškeré dosavadní vědy.“

KUBÍČEK, Metoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlídky* 1907/1, str. 20.

²⁹⁸ „Nastolením socialistické společnosti ... všechny protivy v životě lidském budou vyrovnány a proto nikdo nebude očekávat vyrovnání na onom světě. Nebude tedy potřeba doplňovat pozemskou polovičatost a rozervanost jakousi fantastickou říší nadpozemskou a oblačnou. Konec kapitalismu bude i koncem boha, „zemře s posledním kapitalistou a již nevstane!“ Socialistická společnost bude si sama bohem!“

KUBÍČEK, Metoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlídky* 1907/6, str. 442.

pracovali a příjemně se bavili. Pravíme, snad! Ale je to vše, po čem lidské srdce touží? Marxisté myslí, že ano, a jako materialisté si věru ani více nežádají.²⁹⁹

Autor se věnoval popisu socialistické revoluce dle Marxe. Z textu článku lze na mnoha místech vysledovat vážné obavy autora z uskutečnění marxistických vizí.³⁰⁰

M. Kubíček pokračoval ve výčtu výdobytků podle představ marxistů, které bude mít každý člověk v budoucí socialistické společnosti, jak bude osvobozen od všech strastí a maximálně šťastný. Tyto sliby oslovují masy lidí přesto, že každý rozumný člověk musí pochybovat o reálnosti těchto věcí. Socialisté se hluboce mýlí, když předpokládají, že přirozenost člověka se zcela změní v novém řádu a lidstvo bude jen dobré, čehož lze dle marxistů dosáhnout správnou socialistickou výchovou. Metoděj Kubíček postupně vyvrátil představy marxistů o vyspělé socialistické společnosti jako nemožné (kolektivní vlastnictví, přerozdělování hodnot i práce, život jednotlivce a společnosti, socialistickou výchovu, ...).

V závěru autor napsal: „Dojde-li kdy k sociální revoluci, bude krvavým křtem lidstva, z něhož vyjde obrozeno. Nové pokolení budouc poučeno hroznou a bolestnou zkušeností, naučí se opět báti Boha a sloužiti jemu.“³⁰¹

4.9 Jan Koutný: *Úkoly sociálního pojištění* (1913)³⁰²

Autor³⁰³ napsal, že s rozvojem průmyslu v 19. století vznikla velká dělnická třída a postupně mizel osobní ráz pracovního poměru, nastoupilo zejména obchodní hledisko. Zapomínalo se na různá pomocná opatření chránící zaměstnance a nejvíce ohroženi byli právě nejchudší dělníci. Jelikož se člověk sám mohl jen těžko zabezpečit, organizovala se hromadná svépomoc, která postupně dospěla až k sociálnímu pojištění.

V roce 1881 se začalo řešit sociální pojištění zákonodárnou cestou. V Německu byl ten rok podán návrh na úrazové pojištění a dále pojištění nemocenské, invalidní a starobní. Ostatní státy Německo brzo následovaly. Sociální pojištění bylo v průběhu doby dále zdokonalováno a jeho hlavním účelem je chránit dělnictvo v jeho hospodářských zájmech proti nebezpečí, které mu v zaměstnání vznikají. Sociální pojištění přineslo výhody dělníkům, zaměstnavatelům, státu i všem ostatním.

²⁹⁹ KUBÍČEK, Metoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlidka 1907/5*, str. 341. Dnešní konzumní společnost u mnoha lidí tohoto cíle dosáhla, a ukázalo se, že nabízené štěstí nedokáže člověka naplnit, je jen prchavým, laciným pozlátkem.

³⁰⁰ Srov. např.: „Diktatura proletariátu bude bezpochyby opakováním hrůzovlády z dob francouzské revoluce, ovšem v rozměrech ohromnějších a co do způsobu krvavější. Všichni zjevní nepřátelé nového řádu aneb aspoň podezřelí, že mu nepřejí, budou prostě ubiti.“

KUBÍČEK, Metoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlidka 1908/1*, str. 22.

³⁰¹ KUBÍČEK, Metoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlidka 1908/7*, str. 507.

³⁰² KOUTNÝ, Jan, Dr. Úkoly sociálního pojištění. In: *Hlidka 1913/1*, str. 29 – 33. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1913.pdf>>.

³⁰³ K autorovi se nám bohužel nepodařilo dohledat životopisné údaje.

Jan Koutný ocenil, že sociální pojištění odstraňuje také příčiny, které jsou na vině pracovních úrazů a nemocí.³⁰⁴ Sociální pojištění dle něj podporuje dělníka jak po stránce fyzické, tak i duševní (pojištění posiluje jeho sebedůvěru a mění správně jeho návyky³⁰⁵).

Zaměstnavatel je díky sociálnímu pojištění zbaven starostí o nemocné a staré zaměstnance. Pojištění mu zároveň poskytuje stejné podmínky v konkurenčním boji s ostatními. Zdravější dělník přináší podniku více zisku, a proto často zaměstnavatelé přispívají nad rámec zákonného pojištění.³⁰⁶

Sociální pojištění přispívá na veřejné zdravotnictví, na všeobecné vzdělání a jiné dobročinné účely. Peníze ze sociálního pojištění podporují ekonomiku, posilují veřejný úvěr, poskytují se různé půjčky. Sociální pojištění má také své stinné stránky, zatěžuje rozpočet všech zúčastněných a nedaří se mu z různých důvodů radikálně odstraňovat chudobu.³⁰⁷

Autor napsal, že se změnilo chápání sociální politiky tak, že nezáleží až tolik na kapitálových rezervách, ale spíše na rezervách tělesných a duševních sil, na tělesném a mravním zdraví národa.³⁰⁸

Doktor Koutný navázal na tento text dalším článkem *Jak lze sociální pojištění doplniti pojištěním soukromým* (1913).³⁰⁹ Popsal vývoj sociálního pojištění, systém dobrovolného členství a závazný systém. Postupně se prosadil závazný systém doplňovaný principem dobrovolnosti. Autor představil další trendy prosazující se ve zdokonalování pojištění.

³⁰⁴ „Socialní pojištění zahajuje soustavný boj tuberkulóze, pijanství, nouzi bytové, nezaměstnanosti, zavádí a zdokonaluje všude bezpečnostní opatření. A poněvadž dělník právě následkem rozsáhlých opatření bezpečnostních je daleko méně vystaven nebezpečí nemoci, úrazův a invalidity, je zdravější a silnější.“

KOUTNÝ, Jan, Dr. Úkoly socialního pojištění. In: *Hlídko 1913/1*. Str. 30.

³⁰⁵ „Účast ve správě socialního pojištění dává dělníkovi příležitost, aby sám poznal právní a technickou stavbu celého pojištění, aby se přesvědčil, čeho pojištění socialní může a čeho nikoli. Proto nabývá dělník pravého pochopení pro socialní pojištění a důvěry v ně. Často prohlédne, že povinnost pojišťovací jest jen jedním z prostředků, které zabezpečují podporu v různých nehodách životních, a proto spoří a dobrovolně zákonitě příspěvky zvyšuje, aby ve chvíli neštěstí nebyl odkázán na předepsané minimum.“

Tamtéž. Str. 30.

³⁰⁶ „Zřizují na př. dělnické domky, nemocnice, ústavy pro rekonvalescenty, koupele, útulky pro kojence a batolata, zakládají dětské zahrádky, hospodyňské a kuchařské školy, knihovny, divadla, konsumy, podpůrné pokladny, podporují náboženské podniky, dávají uživateli pozemků, poskytují dovolené atd.“

Tamtéž. Str. 31.

³⁰⁷ „Neubývá-li přece, ovšem jen relativně, chudinství, jak by snad mohl někdo namítnouti, má to své socialní příčiny jako na příklad: velký koeficient vzrůstu u tříd nejchudších, okolnost, že mnozí z nejchudších nejsou v pojištění, větší potřeby životní, drahota, příliv chudého obyvatelstva venkovského do měst atd.“

Tamtéž. Str. 32.

³⁰⁸ Srov. KOUTNÝ, Jan, Dr. Úkoly socialního pojištění. In: *Hlídko 1913/1*, str. 29 – 33.

³⁰⁹ KOUTNÝ, Jan, Dr. Jak lze socialní pojištění doplniti pojištěním soukromým. In: *Hlídko 1913/4*, str. 278 – 284. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1913.pdf>>.

4.10 S. Fr. Bařina: *K řešení sociálního problému (1927)*³¹⁰

František Saleský Jan Bařina (26. 1. 1863 Břest – 22. 9. 1943 Brno) byl opatem augustiniánského kláštera v Brně. Pedagog (katecheta), spisovatel, překladatel z ruštiny a polštiny, politik a poslanec. Zasedal v Moravském zemském sněmu, byl členem Panské sněmovny Říšské rady a po vzniku Československa byl v Revolučním národním shromáždění za Československou stranu lidovou.³¹¹

Autor nazval novodobější éru dobou sociální, protože moderní vývoj přinesl nové životní poměry a problém sociální otázky. Socialistická a liberalistická řešení se ukázaly nejen nevhodné, ale i pochybné a nedokázaly navrhnout uspokojivé zásady, které by sladily touhy a potřeby jednotlivce a společnosti, jenž by vedly ke spokojenému a šťastnému životu. Příkladem fatálního nezdaru bylo Rusko. Tyto metody musely selhat, protože stály na nesprávných základech. Popíraly Boha, popíraly nesmrtelnost lidské duše a vyvyšovaly jen fyzickou složku člověka. Dále stavěly své soustavy na rozdělení tříd, kdy jednu z těchto skupin upřednostňovaly a význam druhých snižovaly, což nutně vyvolává boj mezi třídami. Navíc jsou tyto systémy zaváděny do praxe terorem a pod falešnými hesly.

Autor byl přesvědčen, že jen křesťansko-sociální soustava může vyřešit sociální problém. Jelikož má za základ křesťanské náboženství, vycházejí její zásady z Boží autority, bere v potaz celého člověka, jeho tělo i duši a od toho se odvíjí vztah člověka k jeho cílům, ke společnosti a k Bohu. Soustava není zaměřena třídně, nezaobírá se jen materiálním prospěchem člověka, i když zároveň ví, že uspokojení materiálních potřeb je důležitá součást spokojeného života.

Jedním z hlavních parametrů je spravedlnost v právech i povinnostech, která má být doplňována solidaritou, případně i dobročinností. Například při řízení podniku má být čistý zisk spravedlivě rozdělen mezi kapitál, vedení společnosti, úředníky a dělníky. Autor uvádí příklad firmy a vypočítává majetek, náklady, investice, mzdy, rozdělení případného zisku či ztráty. Navrhl, mimo jiné, zřídit rezervní fond na krytí ztrát. Psal i o bezpečnosti práce, pojistných fondech pro dělníky pro případ nemoci a stáří, nemocenské pojištění by dle něj platil podnik, starobní pojištění by si hradil dělník a jeho pojištění by spadalo pod dědická práva. Odchod do důchodu stanovil autor na 60 let a pojištění by bylo rozvrženo na splátky tak, aby vydrželo 20 let. Poté by důchodce dostával dále příspěvek z rezervního fondu.

³¹⁰ BAŘINA, Fr. S., K řešení sociálního problému. In: *Hlidka 1927/8*, str. 305 – 311. Cit. 2017. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1927.pdf>>.

BAŘINA, Fr. S., K řešení sociálního problému. In: *Hlidka 1927/9*, str. 349 – 353. Cit. 2017. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1927.pdf>>.

³¹¹ Srov. František Bařina. Národní shromáždění československé 1918 – 1920. In: *Poslanecká sněmovna PČR*. Online. Cit. 2017. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?org=296&id=553>>.

Autor následně uvedl příklady ze zemědělství. Byl si vědom vlivu počasí a navrhl také, aby zemědělec neprodával jen základní surovinu (např. ječmen), ale aby jej dále zpracoval (např. slad) a prodal tak svou úrodu s vyšším ziskem.

Krátce se zastavil u problému pracující inteligence a řemeslníků a pro bližší podrobnosti odkázal na svou knihu *Obraz sociální*.³¹²

Zamyslel se také nad tím, jak křesťanskou sociální soustavu uvádět do praxe. Domníval se, že to lze zejména správnou výchovou na podkladě Božích přikázání, která dává člověku svědomitost, odpovědnost za sebe i za druhé. Důležitost viděl i ve volbě povolání, pro které má člověk nadání, nalezne v něm zálibu a snáze tak překonává obtíže své práce. Každá práce musí být společností ceněna a řádně odměňována. Člověka nelze přetěžovat prací nad míru, je nutné upravit přiměřenou pracovní dobu a dbát na bezpečnost práce. Aby člověk mohl práci dobře vykonávat, je povinen se vzdělávat v oboru a také dbát na zdravý životní styl. Autor kritizoval systém peněžnictví a bankovnictví, který je zaměřen jen na svůj zisk, ale na prvním místě by neměl být zisk, ale účinná podpora podnikání.

Křesťanská sociální soustava není určena jen pro křesťany, ale pro všechny a ve vzájemné spolupráci může přinést mnoho dobrého nejen pro jednotlivce, ale i pro celou společnost, národ a pro celý svět.³¹³

4.11 Josef Jančík: *Sociální spravedlivost* (1936)³¹⁴

Josef Jančík (1900 Rozstání u Olomouce – 1968 Brodek) byl katolický kněz, teolog, spisovatel, středoškolský pedagog sociologie a morálky.³¹⁵

Doktor Jančík se zabíral sociální encyklikou *Quadragesimo anno* z roku 1931 a zmínil se, že papežský text vzbudil rozruch mezi katolíky i nekatolíky. Čekalo se na řešení sociální otázky nejvyšší církevní autoritou, neboť názory katolických sociologů nebyly jednotné. *Quadragesimo anno* doplnila a upřesnila různé výklady *Rerum novarum* a dále ukázala nové cesty, jak sociální problém doby řešit. Autor článku se zastavil u principu subsidiarity, zdůraznil potřebu zamezení boje mezi třídami, nutnost omezení volné hospodářské

³¹² BAŘINA, František Saleský Jan. *Mosaikový obraz sociální soustavy: vybudované na podkladě a zásadách křesťansko-katolického náboženství v rámci hanáckém*. V Brně: Tiskem a nákladem Občanské tiskárny, 1929. 538 s.

³¹³ Srov. BAŘINA, Fr. S., K řešení sociálního problému. In: *Hlídky 1927/8*, str. 305 – 311. BAŘINA, Fr. S., K řešení sociálního problému. In: *Hlídky 1927/9*, str. 349 – 353.

³¹⁴ JANČÍK, Josef, Sociální spravedlivost. In: *Hlídky 1936/1*, str. 1 – 5. Cit. 2017. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1936.pdf>>.

JANČÍK, Josef, Sociální spravedlivost. In: *Hlídky 1936/2*, str. 49 – 55. Cit. 2017. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1936.pdf>>.

³¹⁵ Srov. Jančík, Josef, 1900 – 1968. In: *Bibliografie dějin Českých zemí. Historický ústav AV ČR*. Cit. 2018. Dostupné z: <<https://biblio.hiu.cas.cz/authorities/224897?locale=cs>>.

soutěže³¹⁶ určitými pravidly a to zejména zásadami sociální spravedlnosti a sociální lásky, které mají být hlavní regulativní silou hospodářského života.

Josef Jančík se snažil uvést definici sociální spravedlnosti.³¹⁷ Sociální spravedlnost má být například v tom, že ve výnosu práce není kapitál nadřazen práci a naopak, ale obě složky mají být vyvážené.³¹⁸ Účelem hospodářství je uživit veškeré lidstvo a též institut soukromého vlastnictví má podporovat dosažení tohoto cíle. Encyklika hájí soukromé vlastnictví, ale obrovská nepřiměřená nerovnost v rozdělení majetku se podle ní nesrovnává s plány moudrého Tvůrce.³¹⁹ Dle autora má právě při přerozdělování statků velkou úlohu sociální spravedlnost a v této oblasti se dopouštějí chyb jak bohatí, kteří chtějí vše jen pro sebe a nedbají na druhé, ale stejně tak chybují i chudí rozhořčení křivdami, kteří se snaží zrušit soukromé vlastnictví a přijít ke svému dílu majetku bezpracně. Autor uvedl termín „rodinné mzdy“, kterou papež Pius XI. v encyklice rozvedl. Rodinná mzda měla zabezpečit důstojný život rodiny pracujícího, ale bylo nutno také přihlídnout ke konkrétní situaci firmy a k obecnému blahu.³²⁰

Autor dále z encykliky uvedl tři úkoly sociální spravedlnosti. Za prvé má být regulativní silou hospodářského života spolu se sociální láskou, za druhé musí ovlivňovat rozdělování statků a za třetí je potřeba, aby mzda zajistila člověku slušnou obživu. Josef Jančík napsal, že jelikož tyto úkoly sociální spravedlnosti mají pro celou společnost velký dosah a důležitost, bylo nutné začít zkoumat vztah mezi sociální spravedlností a mezi všeobecně užívanými druhy spravedlnosti směnné, zákonné a podílné. Je pojem sociální spravedlnost pouze jednou z těchto spravedlností nebo je to termín zcela nový? Dle autora se názory jednotlivých teologů značně liší. Většina tvrdí, že sociální spravedlnost je jen jiným označením spravedlnosti zákonné. Druzí jsou přesvědčeni, že zákonná a podílná spravedlnost jsou jen druhem sociální spravedlnosti. Další jsou přesvědčeni, že sociální

³¹⁶ „Svobodná soutěž ponechává naživu pouze ty životaschopnější; jinými slovy ty nejnásilnější a ty, kdo nejméně dbají hlasu svědomí.“

PIUS XI. Quadragesimo anno. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. 1. vydání. Praha: Zvon, 1996. 505 s. ISBN 80-7113-154-7. Str. 95. Čl. 107.

³¹⁷ „Sám termín „sociální spravedlnost“ není něčím naprosto novým. U katolických sociologů častěji se o ní mluvilo, ale někteří se proti ní stavěli a označovali ji dokonce za výplod modernismu. Zmínky o sociální spravedlivosti byly však celkem ojedinělé. Teprve v Q. a. mluví se o ní tolik a připisuje se jí tak význačná úloha, že někteří (Schmitt, Nell-Breuning) právem napsali, že termín „sociální spravedlivost“ je encyklikou Q. a. kanonizován.“

JANČÍK, Josef, Sociální spravedlivost. In: *Hlídky 1936/1*, str. 2 – 3.

³¹⁸ Srov. PIUS XI. Quadragesimo anno. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 65. Čl. 10.

³¹⁹ „Dobrý hospodářský řád záleží velmi mnoho na dobrém rozdělení statků.“

JANČÍK, Josef, Sociální spravedlivost. In: *Hlídky 1936/1*, str. 3.

³²⁰ Srov. PIUS XI. Quadragesimo anno. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 85 - 87. Čl. 71 – 75.

spravedlnost je samostatným druhem spravedlnosti³²¹ a zařadili ji ke třem ostatním. Josef Jančík tento teoretický spor vyřešil tak, že se opřel o citaci slov papeže Pia XI. z encykliky *Studiorum duces* (1923) a uvedl, že sociální spravedlnost není totožná se spravedlností zákonnou.

Autor v závěru článku konstatuje, že sociální nauka je stále tématem novým a mnohé odpovědi zatím nejsou konečné, ale je vidět snahu aplikovat na tyto odpovědi zásady katolické morálky.

4.12 Dílčí závěr

Časopis *Hlídky* vycházel více než 50 let (1884 - 1941). Nalezli jsme 10 významnějších článků zabývajících se sociální problematikou, což na první pohled není mnoho. Proto je nutné zdůraznit, že i když měl časopis poněkud jiné zaměření, sociálním tématům se nevyhýbal. Mimo zmíněných článků vycházely v periodiku tzv. rozhledy, krátké zprávy informující o vývoji v různých oblastech, např. v náboženství, ve školství, ve vědě a umění. Časopis přinášel rozhledy politické, národohospodářské a sociální, ve kterých informoval o stavu evropského a českého průmyslu, o finančních a hospodářských krizích, o stávkách a jejich průběhu, o sjezdech dělnických stran a spolků, o politických snahách o úpravu sociálních poměrů, o pokroku sociálního zákonodárství, o činnosti křesťanských a socialistických politických stran a podobně.³²² *Hlídky* přinášela recenze o vydaných sociálních knihách v tzv. posudcích.³²³ Sociálních témat se dotýkaly i jiné odborné články.³²⁴

Nejobsáhlejším článkem byl text M. Kubíčka *Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost*,³²⁵ který vycházel po dobu tří let (1906 – 1907) na celkem 140 stranách. Autor si všiml tří zajímavých věcí. Nejprve ho překvapil velký optimismus, s jakým jsou

³²¹ Josef Jančík uvádí definici J. Kleinhappla, který prý postoupil ve vymezení sociální spravedlnosti nejdále: „Předmět, kterým se sociální spravedlivost zabývá, jsou statky této země, hospodářské statky. Chce jejich účelné rozdělení jednotlivým lidem a skupinám, chce zajistiti a uskutečniti právo každého jednotlivce na příslušný podíl. Její obiectum materiále jsou tedy res opes, divitiae, emolumenta; její obiectum formale je právo každého jednotlivého člověka nebo každé skupiny lidí, suppositis supponendis obdržeti odpovídající podíl na nich.“

JANČÍK, Josef, Sociální spravedlivost. In: *Hlídky* 1936/2, str. 50.

³²² Srov. např.: Rozhled sociální. In: *Hlídky* 1904/2, str. 142 – 146. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1904.pdf>>.

³²³ Srov. např.: Posudky. In: *Hlídky* 1893/1, str. 65 – 87. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1904.pdf>>.

³²⁴ POSPÍŠIL, Josef. Křesťanský názor o přírodě. In: *Hlídky* 1896/1, str. 6 – 26. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1896.pdf>>.

³²⁵ KUBÍČEK, Metoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlídky* 1906/11, str. 839 – 846.

Kompletní citační odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla *Hlídky* a čísla stran jsou uvedeny v pramenech na konci této práce.

představovány socialistické myšlenky, který pravděpodobně vycházel z přesvědčení zastánců socialismu o přicházejícím zlatém věku. Ovšem zlatý věk v jejich pojetí znamenal vlastně pouze to, že každý člověk bude stejně a dokonale nasycen, napojen a ukojen ve svých pudech.

Poté M. Kubíčka zarazilo nezdravě velké sebevědomí při prosazování vědecké formy marxismu. Marx a následovníci byli přesvědčeni o neomylnosti svých názorů a o jistotě budoucího vývoje společnosti. Marxisté jednali s vědomím, že vlastní jednu jedinou neotřesitelnou pravdu, ačkoli byly jejich závěry postaveny na chybných a často i nelogických předpokladech, které později sami v některých částech korigovali.

Z těchto skutečností vyplynula třetí a nejzajímavější věc. Optimismus, brzký příchod zlatého věku a přesvědčení o jediné pravdě nápadně připomínaly křesťanský chiliasmus. Materialistický a ateistický marxismus se stal novým pseudonáboženstvím.³²⁶

Časopis *Hlídky* přinesl další důkazy o velkém vlivu sociálních encyklik *RN* a *QA* na rozvoj sociální nauky církve u nás.³²⁷ Autoři článků se při argumentaci o sociálních problémech pevně drželi křesťanských zásad a tvrdě kritizovali praktiky liberalismu, komunismu a fašismu. Trpělivě vysvětlovali chyby v materialisticko-ateistických systémech a představovali křesťanská řešení.

Autoři byli seznámeni s bídou a trpkými nesázemi chudých vrstev a chtěli zlepšovat jejich osud duchovně i hmotně.³²⁸

V textech *ČKD* jsme zaznamenali kritiku státní daně na chudé z obavy, že bude církev odsunuta z oblastí charity. Státní daň byla v pozdějších článcích postupně akceptována. V *Hlídce* se setkáváme s názory církve na sociální pojištění a to je od počátku přijímáno kladně jako účinný prostředek ke zmírnění nejistoty a chudoby pracujících.³²⁹

Katoličtí křesťané včetně duchovních se zapojovali do politického života. Podle hodnocení Ladislava Kunteho v článku *České strany a křesťanská politika (1901 – 1902)* ale nebyly výsledky příliš přesvědčivé. Důvodem byly vzájemné rozpory a následné štěpení na více politických subjektů. Dále spatřoval autor problém v přílišném konzervatismu, v pasivitě a v neochotě prosazovat nové věci. Kunteho kritika je dobovou výpovědí a nelze

³²⁶ Srov.: „Zapomenuta by neměla být rozsáhlá úvaha Metoděje Kubíčka (1867-1919) o kvazireligiózní povaze marxismu, prolínající ročníky 1906-1908.“

PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918*. Str. 257.

³²⁷ Srov. např.: JANČÍK, Josef, Sociální spravedlivost. In: *Hlídky 1936/1*, str. 1 – 5. Cit. 2017. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1936.pdf>>.

³²⁸ Srov. např.: „Sušil a jeho spolupracovníci vyšli z lidu, znali jeho potřeby a dovedli nalézt vhodný lék na jeho bolesti. A právě proto měli také vliv na lid, který viděl, že co se podniká, podniká se v jeho prospěch.“ JANČÍK, Josef. Katolické jednoty na Moravě. In: *Hlídky 1932/12*, str. 393 – 404. Cit. 2017. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1932.pdf>>. Str. 404.

³²⁹ Srov. např.: KOUTNÝ, Jan, Dr. Úkoly sociálního pojištění. In: *Hlídky 1913/1*, str. 29 – 33.

ji vztahovat na celé období, kterým se zde zabýváme, nejen proto, že v čase publikování článku ještě nenastala Šrámkova doba.³³⁰

Setkáváme se opět s antisemitismem českých duchovních.³³¹ Aniž bychom chtěli omlouvat protizidovské postoje, je potřeba dodat, že křesťansko-židovské vztahy byly komplikované už od dávných dob, kdy Židé nepřijali Ježíše. Dějinný vztah křesťanů k Židům bývá označován jako teologický antijudaismus, kdy křesťané Židy na jednu stranu vylučovali ze společnosti, na stranu druhou je ochraňovali jako Bohem vyvolený národ, ze kterého vyšel Kristus a který Ježíše jednou přijme v eschatologickém naplnění. Nebyla ještě známa hrůzná zkušenost holocaustu. Doba, které se věnujeme, přinesla vlnu antisemitismu, kterou pomáhaly vyvolávat sociální a hospodářské poměry a jednotliví lidé zastávali protizidovské postoje s různou intenzitou, od zdrženlivých až po radikální.³³²

V článku Pavla Vychodila se setkáváme s dobovou umírněnou formou antisemitismu, kdy autor několikrát rozhodně odmítl jakoukoli formu násilí proti Židům.³³³

³³⁰ „Ani dnešní společenská kultura není křesťanské politice nakloněna - své místo na veřejné scéně si musí obtížně probíjet. Šrámkovo úsilí proto může i dnes sloužit za vzor při hledání konsensu a smysluplných východisek v rozbouřených politických vodách za předpokladu udržení etických měřítek.“

ŠEBEK, Jaroslav. Jan Šrámek – politik a státník, katolický kněz. In: *Katolický týdeník 2006/16*. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.katyd.cz/clanky/jan-sramek---politik-a-statnik-katolicky-knez.html>>.

³³¹ Srov. např.: VYCHODIL, Pavel, Julius. Antisemitismus. In: *Hlídky 1900/1*, str. 1 - 7.

Nebo také: KUNTE, Ladislav. České strany a křesťanská politika. In: *Hlídky 1901/11*, str. 753.

³³² Srov. PUTNA, Martin C. a BEDŘICH, Martin, ed. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918-1945*. Vyd. 1. Praha: Torst, 2010. 1390 s. ISBN 978-80-7215-391-6. Str. 49 – 51.

³³³ Srov. VYCHODIL, Pavel, Julius. Antisemitismus. In: *Hlídky 1900/2*, str. 74.

5 Sociální otázky v časopise *Museum* (1867 - 1948)

V této části práce si nejprve blíže představíme samotný časopis *Museum* a poté si projdeme relevantní články včetně představení autorů. O výsledcích bude informovat dílčí závěr.

Poznámka: Jednotlivé články datujeme vždy v rozmezí dvou let, například 1904 – 1905, protože časopis vycházel ve školním roce a ne vždy lze identifikovat jednotlivé sešity v daném období.

5.1 Časopis *Museum* bohoslovců (1867 -1948)

Časopis *Museum* vycházel v letech 1867 až 1948 s různými podtituly: *List bohoslovců česko-moravských*, *Časopis bohoslovců českomoravských*, *Časopis bohoslovců československých*, *Časopis českých bohoslovců*, *Časopis katolických bohoslovců československých*, *Časopis katolických slovanských bohoslovců*, *Časopis slovanských bohoslovců*, *Revue slovanských bohoslovců*, *Časopis katolických bohoslovců*.³³⁴

Periodikum takřka po celou dobu existence provázelo motto, verše Františka Sušila: „Dvě krásy spanilých duše mé ovládnulo stánek: zemská jedna, druhá s výšiny posla nebes, církev a vlast – ty v mojích milují sestersky se nadrech, každá půl, každá má moje srdce celé.“

„Časopis byl dílem první posušilovské generace brněnských bohoslovců. Navazuje na předchozí ručně psaná periodika (*Jaro* 1861 - 62; *Concordia* 1862 - 64. Jedná se časopis studentský, nikoli laický nebo kněžský, proto zde byly otiskovány pouze prvotiny studentů teologie. Z řečeného vyplývá, že periodikum mělo na dobové odborné scéně minimální vliv.

Význam časopisu leží na rovině svědectví o počátcích literární činnosti pozdějších významných kněžských osobností. Postupně se časopis stával platformou i pro ostatní semináře a alumnáty. Od roku 1877 zde publikovali rovněž olomoučtí bohoslovci; od roku 1879 bohoslovci z Hradce Králové a z Ostřihomi; od roku 1882 také pražští seminaristé, jejichž pokusy o vlastní časopis (*Viola*; *Božetěch*) neuspěly. Dopisovateli byli též studující v Římě. Od roku 1877 se periodikum stalo orgánem Růže Sušilovy. Od 80. let 19. století sílily na stránkách časopisu projevy cyrilometodějské tradice jako společného základu spolupráce mezi Slovany. Objevovaly se práce v jiných slovanských jazycích, zejména jihoslovanských. V 90. letech 19. století letecké povídky, črty, cestopisy, a obsah článků se zaměřuje teologicky, filosoficky, církevně historicky, sociálně. Začátkem 20. století

³³⁴ Srov. *Museum* – všechna čísla. In: *Knihovna Libri nostri*. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://librinostri.catholica.cz/?id=1497>>.

se zájem obracel jako k určitému vzoru k Floriánově produkci ve Staré Říši. Ve svých studentských letech zde publikovali například: J. Pospíšil, F. Drašar, K. Dostál-Lutinov, J. Deml, J. Š. Baar, A. Koudelka, A. Musil, S. Bouška, E. Masák, D. Pecka, F. Dohnal a jiní.³³⁵

K 80. výročí vydávání časopisu *Museum* napsal Jiří Bezdíček, že různá jubilea významných veřejných událostí bývají příležitostmi k oslavám a řečnění. Jubileum *Musea* sice takovou událostí není, ale je možné bilancovat a pohlédnout zpět do minulosti.

Vladimír Šťastný³³⁶ v brněnském alumnátě vydal v květnu 1860 časopis *Jaro*, který se stal základem *Musea*. V roce 1866 navázal bohoslovec Hrudíčka a obnovil časopis pod názvem *Museum*. Byl psán ručně úhledným písmem a jeho cílem bylo, aby každý student mohl přispívat a cvičit se v češtině, ve psaní a projevu, vzdělávat se a připravovat se na další povolání.

Časopis se dařilo udržovat a ročník 1884 - 1885 už vyšel tištěným nákladem. *Museum* se brzy stalo oficiálním orgánem všech českých bohoslovců a v roce 1893 zástupci kněžských seminářů určili stanovy *Musea* na velehradském sjezdu. Časopis se postupně stal prostředkem literárního styku mezi bohoslovci a kněžími v pastoraci.³³⁷

Časopis věnoval poměrně hodně prostoru sociálním otázkám: „A když bohoslovci měli tiskový orgán, v němž mohli uložit práce své – *Museum* – pak, skutečně tam nalézáme mnoho prací sociologických: o práci, mzdě, kapitálu, o sociálním poslání Církve, o socialismu, o státě aj.“³³⁸

5.2 Rainhold Vágner: *O socialismu* (1886 – 1887)³³⁹

Rainhold Vágner (1854 - ???), katolický kněz, vysvěcen 1889, děkan v Bystřici nad Pernštejnem do roku 1935.³⁴⁰

³³⁵ POSPÍŠIL, Ctirad, Václav. Víra a přírodní vědy (1850 – 1950): Časopis Národního muzea, *Museum* – list bohoslovců česko-moravských, další doplňky a upřesnění. In: *Studia Theologica* 2014/4. Cit. 2018. Dostupné z: <<https://studiatheologica.eu/pdfs/sth/2014/04/09.pdf>>. Str. 146-147.

³³⁶ Vladimír Šťastný (1841 Rudíkov – 1910 Obrány) byl katolický kněz, kaplan v Židlochovicích, prefekt brněnského biskupského semináře, učitel náboženství na I. českém gymnáziu v Brně, zakladatel a redaktor časopisu *Obzor*, starosta literární jednoty Dědictví sv. Cyrila a Metoděje.

Srov. P. Vladimír Šťastný. In: *Osobnosti. Internetová encyklopedie dějin Brna*. Cit. 2018. Dostupné z: <https://encyklopedie.brna.cz/home-mmj/?acc=profil_osobnosti&load=15601>.

³³⁷ Srov. BEZDÍČEK, Jiří. K 80letému jubileu „*Musea*“. In: *Museum. Revue slovanských bohoslovců*. Ročník 74, 1946 – 1947. Str. 10 – 14. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_74_rocnik.pdf>. Str. 10 – 12.

³³⁸ MUSIL, František. Sušilovská retrospektiva. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 68. 1937 – 1938. Str. 1 – 10. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_68_rocnik.pdf>. Str. 6.

³³⁹ VÁGNER, Rainhold. *O socialismu*. In: *Museum. List bohoslovců česko-moravských*. Ročník 21. 1886 – 1887. Str. 58 – 76. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_21_rocnik.pdf>.

Podle autora vyvolávali v jeho době slova „socialista, nihilista, anarchista“ na straně mírumilovných lidí vážné obavy a u jiných vzbuzovaly nadějná očekávání. Řady socialistů se rozrůstaly závratným tempem. Vycházelo mnoho spisů objasňujících socialistické zásady a postupy. Sociální otázka zajímala všechny vrstvy obyvatelstva.

Podle autora bylo nutné, aby se duchovenstvo důkladně seznámilo s problematikou sociální otázky, protože socialismus přinesl ateismus³⁴¹ a dělníci houfně ztratili důvěru ke kněžím.³⁴² Autor dodal, že do jisté míry nesou vinu samotní kněží, protože se mnohdy spokojili jen s hlásáním křesťanské trpělivosti a nevyšli mezi dělníky a nezjišťovali jejich problémy a přání. A dělník si vzal za své, že církev se starala jen o nebe po smrti a pozemský život člověka ji nezajímal.

Povinností kněze je vyvracet mylné dělníkovo smýšlení a přesvědčit ho, že církev nezapomíná na pozemské blaho člověka, protože dobře ví, jak těžko se hladový pozvedá k vyšším duchovním sférám. Duchovní se musí aktivizovat a ukázat dělníkům, že církev má smysluplný křesťansko-sociální program a umí pomáhat.

Spuštěním prvního parního stroje a zavedením liberalistického hospodářství byly položeny základy všeobecné bídy. Kapitalismus, který měl na zřeteli jen zisk, zbídačil zástupy dělníků a oni se v zoufalství začali bránit stávkami. Rozpory mezi oběma stranami narůstaly. Mravní zásady se rozplynuly. Výchova dětí byla v troskách. Protiklady bohatství a chudoby byly do očí.

Nespokojené zástupy chudáků byly osloveny socialisty, kteří jim slibovali vyřešení všech negativ a nástup blahobytu. Socialistické názory byly následkem problémů doby a nezmizí sami od sebe, mohou být odstraněny jen účinnou nápravou společnosti a radikálním snížením bídy. Rozhodně nepomůže potlačovat socialismus násilím, musí se odstranit příčiny.

³⁴⁰ Srov. PODLAHA, Antonín, ed. *Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913: vydáno v paměť osmdesátiletého jubilea "Časopisu katolického duchovenstva" a padesátiletého jubilea "Dědictví sv. Prokopa". Část pátá.* V Praze: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1923. s. 1921-2319. Dědictví sv. Prokopa. Podíl Údů na rok 1923 a 1924; č. 64. Str. 2137.

„Dnem 1. ledna 1935 odešel dp. děkan bystrický Rainhold Wagner na odpočinek.“

Z farní kroniky. In: *Společnou cestou. Římskokatolická farnost Olešnice na Moravě. Č. 2005/6.* Str. 6. Cit. 2018. Dostupné z: <http://olesnice.katolik.cz/casopis/2005/2005_06.pdf>.

Další životopisné údaje se nám nepodařilo dohledat.

³⁴¹ „Náboženství vůbec a církev zvlášť činí socialistovi ze svobodného člověka bídňého otroka a proto pryč se vším náboženstvím!“

VÁGNER, Rainhold. O socialismu. In: *Museum. List bohoslovců česko-moravských.* Ročník 21. 1886 – 1887. Str. 63.

³⁴² „Kdo držel se víry, po otcích zděděné, prohlašován za tmáře a zpátečníka. Jak pak by bylo možno, aby muž z třídy dělnické, usilující o tak vážné opravy národo-hospodářské, byl považován za tmáře a zpátečníka! A potom, vždyť bez Boha se tak pěkně žije!“

Tamtéž. Str. 64.

Kapitalista viděl řešení v neregulovaném liberalismu, trh vyřeší vše, mravní otázky nejsou důležité. Radikální socialismus chtěl zrušit soukromé vlastnictví za pomoci revoluce, všechno všem, blahobyt pro všechny za dodržení zásad vrcholné regulace, které stály na stejných hliněných základech jako myšlenky liberalistické. Oba systémy vyznávaly materialismus a jejich společným nepřítelem byla církev. Socialismus a liberalismus nechtěl znát život plný námahy, odříkání, mravní sílu práce. Liberalista i socialista chtěl ukájet jen své pudy, věnovat se smyslým požitkům.

Křesťanství řeší sociální otázku zákonem spravedlnosti, lásky a oběti, řeší ji mírumilovnou cestou. Jak ale navrátit společnost zpátky ke křesťanství? Dle autora světem vládnou židovské peníze, materialistické zásady a tvrdá propaganda. Církev musí spolupracovat se státem, církev bude pracovat na zlepšení v oblasti mravní a stát v oblasti hmotné. Autor dále vypočítal nutná opatření, např. zákon o mzdě, zákon o délce pracovní doby, zákon o svěcení neděle, zákon o všeobecném hlasovacím právu atd.

Autor si položil otázku, co prozatím udělaly evropské vlády pro zabránění dělnické revoluce? A odpověděl si: „bohužel, až na nepatrný capart pranic!“³⁴³

V závěru textu si autor posteskl: „Věřu jest již na čase, aby se přikročilo se vší rázností k řešení sociální otázky. Kypí a vše to ve kruzích dělnických děsně a nemohu se zbaviti temné předtuchy, že v době nedaleké – nechají-li se věci, jak jsou – dojde ve valné části Evropy ke strašné sociální revoluci, po níž tak dychtivě touží, k níž tak neohroženě vybízejí dělnictvo výstřední socialisté.“³⁴⁴

5.3 Jan Staněk: *Válka v právu mezinárodním a theorie věčného míru* (1894 – 1895)³⁴⁵

Jan Staněk (1869 - ???) byl katolický kněz, vysvěcen 1895, kooperátor v Tišnově a Dražovicích, katecheta v Blansku.³⁴⁶

Válka provázela člověka po celou historii a lidé si stále kladli otázky o smyslu a dovolenosti války. Autor si všiml, že v jeho současnosti státy mocně zbrojily, a zveřejnil

³⁴³ VÁGNER, Rainhold. O socialismu. In: *Museum. List bohoslovců česko-moravských*. Ročník 21. 1886 – 1887. Str. 75.

³⁴⁴ Tamtéž. Str. 76.

³⁴⁵ STANĚK, Jan. *Válka v právu mezinárodním a theorie věčného míru*. In: *Museum. List bohoslovců českomoravských*. Ročník 29. 1894 – 1895. Str. 56 - 61, 92 - 103, 127 - 138, 185 - 194. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_29_rocnik.pdf>.

³⁴⁶ Srov. PODLAHA, Antonín, ed. *Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913: vydáno v paměť osmdesátiletého jubilea "Časopisu katolického duchovenstva" a padesátiletého jubilea "Dědictví sv. Prokopa". Část pátá*. V Praze: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1923. s. 1921-2319. Dědictví sv. Prokopa. Podíl Údů na rok 1923 a 1924; č. 64. Str. 2127.

tabulku státních výdajů na zbrojení a na školství (poměr ze 100 zl. odvedených na vojsko a školství):³⁴⁷

	Armáda	Školství
Švýcarsko:	54 zl.	46 zl.
Dánsko	65 zl.	35 zl.
Belgie	75 zl.	25 zl.
Rakousko	80 zl.	20 zl.
Německo	81 zl.	19 zl.
Anglie	86 zl.	14 zl.
Itálie	92 zl.	8 zl.
Francie	93 zl.	7 zl.
Rusko	98 zl.	2 zl.

Na základě tabulky se autor zeptal, zda by nebylo lepší přesměřovat státní výdaje jinam a napomoci tak řešit svízelnou sociální situaci.

Válka je velkým fyzickým zlem, proto člověk vždy toužil po období míru. Někteří myslitelé zavrhlí válku úplně jako zlo fyzické i mravní. To vedlo k úvahám, zda je válka v některých případech oprávněná a dovolená.

Jan Staněk se podrobně zabýval podmínkami války, právem na ochranu, mezinárodním právem a diplomacií. Připustil povolenost spravedlivé války a dodal: „Válka jest nejkrajnějším, nejnebezpečnějším a nejhroznějším prostředkem právní ochrany, a proto jest přísnou povinností těch, jimž jest svěřena péče o blaho státu, všemi silami se snažiti, aby vzniklé rozepře byly vyrovnány mírnější nebo méně nebezpečnou cestou. Válku mají podniknouti teprve tehdy, když se jí vůbec nelze vyhnouti.“³⁴⁸

Snažit se všemi možnými prostředky vyhnout válce, je požadavek přirozeného zákona a křesťanské morálky. Cílem války vždy musí být uzavřít mír.

K teorii věčného míru uvedl autor tři hlavní postoje (dle L. Tolstojce): za první: diplomacií lze dosáhnout trvalého míru, za druhé: válku nelze vymítit, stejně jako nemoc nebo smrt, za třetí: válka je prospěšná pro lidský pokrok.³⁴⁹ Jan Staněk posoudil, co je v jeho době možné a co nereálné, přiklonil se k druhé variantě a uvedl, že aby byla možnost války co nejvíce omezena, měl by být sestaven mezinárodní tribunál (rozhodčí soud) pod vedením papeže (nositele křesťanských idejí spravedlnosti a lásky).

³⁴⁷ STANĚK, Jan. Válka v právu mezinárodním a theorie věčného míru. In: *Museum. List bohoslovců českomoravských*. Ročník 29. 1894 – 1895. Str. 58.

³⁴⁸ Tamtéž. Str. 128.

³⁴⁹ Ke třetí variantě autor napsal: „Válka nikdy nepřinesla národům požehnaní, a deklamují-li přece takový nesmysl někteří moderní doktrináři, jest to jen nejapnou omluvou těch, jichž nenasytný egoismus se třese strachy před možností, že by války mohly jednou ustati.“
Tamtéž. Str. 132.

5.4 Karel Th. Kotrouš: *Chudinství v církvi katolické (1889 – 1890)*³⁵⁰

Karel Kotrouš (1866 Marcovice – 1919 Petrovice) byl katolický kněz, vysvěcen 1890, farář v Petrovicích u Sušice.³⁵¹

Autor napsal o své době, že průmyslový vývoj přinesl také velký vzrůst chudoby. Vznikly dvě třídy, masa chudých a vrstva bohatých, mezi kterými stoupalo nepřekonatelné nepřátelství. Všichni se snažili najít vhodný prostředek, který by snížil bídu a urovnal vztahy ve společnosti.

Jedinou opravdovou pomoc lze najít v katolické církvi. Chudoba bude ve světě vždy existovat, ale je nutné hledat prostředky, které ji pomohou co nejvíce zmírnit a potlačit.

Dějiny křesťanství nám ukázaly, jak se od počátku církev starala o chudé, na základě učení a příkladu Ježíše Krista. Křesťanská dobročinnost se rozvinula už v prvotní církvi a péče o chudé pokračovala po celou dobu.

Autor kritizoval státní chudinské zákony, které nejsou vydány na základě milosrdenství a lásky, nemají vyšší duchovní základ, chtějí jen „zamezit obtížné žebrotě“.

Stát by měl předat péči o chudé katolické církvi, která by se dovedla lépe postarat o potřebné a mohla by rozvinout systém do efektivní podoby. Péče by byla pod vedením biskupů přenesena na jednotlivé farnosti, které by se staraly o své chudé nejen materiálně, ale i duchovně. Bylo ale málo pravděpodobné, že by stát správu o chudé předal církvi.

V tehdejšímu stavu se měla církev prostřednictvím duchovních nadále starat o chudé soukromě, vychovávat chudé a dávat jim naději, zámožnější vyzývat k almužně, a všemožně jinak chudé podporovat, např. zakládáním chudinských spolků.

Účinnou křesťanskou pomocí chudým lze přispět také k potlačení socialistických myšlenek ve společnosti.³⁵²

³⁵⁰ KOTROUŠ, Karel, Th. Chudinství v církvi katolické. In: *Museum. List bohoslovců českomoravských*. Ročník 24. 1889 – 1890. Str. 5 – 12. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_24_rocnik.pdf>.

³⁵¹ Srov. PODLAHA, Antonín, ed. *Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913: vydáno v paměť osmdesátiletého jubilea "Časopisu katolického duchovenstva" a padesátiletého jubilea "Dědictví sv. Prokopa". Část pátá*. Str. 2096.

Další životopisné údaje se nám nepodařilo dohledat.

³⁵² „A věru, takto si počínaje velice uleví kněz chudobě na osadě své a získá si nehynoucí díky chudině a pozhánání tisícův a tisícův ubožáků bude se za něho vznášeti před trůn Všemohoucího. Takto si počínaje získá si i úctu a vážnost všech poctivě a vážně smýšlejících lidí, neboť takto nabádá jiné, aby konali skutky milosrdenství, dělá lidi lepšími a pomáhá zažehnavati onu děsnou bouři, která zdá se nám nastávati a všechn dobrý řád zvrátiti.“

KOTROUŠ, Karel, Th. Chudinství v církvi katolické. In: *Museum. List bohoslovců českomoravských*. Ročník 24. 1889 – 1890. Str. 12.

5.5 Antonín Lujka: *Socialismus v boji proti modernímu řádu společenskému (1889 – 1890)*³⁵³

Antonín Lujka (1857 Knihnice - ???), vysvěcen na kněze v r. 1891, kaplan v Brně, Zábřovicích, v roce 1902 v Pyšelu na Moravě.³⁵⁴

Podle autora byla v jeho době nejvážnější otázkou lidstva sociální otázka. Socialismus se během velice krátké doby mohutně rozšířil a útočil na společenský řád. Hlavním viníkem tohoto procesu byl liberalismus, „původce vši nynější hmotné i mravní bídy“³⁵⁵. S dělníky se jednalo bez soucitu a oni nenalézali nikde ochranu. Přišli socialisté a slíbili dělníkům nápravu. Socialismus chtěl odstranit a zmírnit nepřirozené rozdíly ve společnosti a chtěl toho dosáhnout revoluční cestou.

Křesťanství také hlásá rovnost mezi lidmi a vzájemnou lásku. Ujímá se chudých proti bohatým. Dle autora se dalo tvrdit, že proti bohatství užívá stejně prudké výrazy jako radikální socialisté (srov. *Mt* 19, 22; *Lk* 6, 24, *Jk* 5,1, *1 Tim* 6,17-19). Křesťanství však nekáže nápravu poměrů revolucí, ale chce chyby ve společnosti odstranit za pomoci bratrské lásky a spravedlnosti.

Socialisté jsou vyznavači ateismu a materialismu, chtějí revoluci a přesvědčují ostatní, že poté založí nejdokonalejší společnost. Svými sliby získali mnoho lidí. Liberalismus, místo aby se snažil napravit společenské problémy, kontraproduktivně potlačuje socialismus násilím a pronásleduje jeho stoupence.

Nebezpečí socialistického hnutí lze zastavit jedině tím, že se vynasnažíme vrátit náboženství do společnosti. Všichni, zejména bohatí, musí začít žít podle křesťanské morálky a starat se o chudé. Bez náboženství není možná mravní a sociální reforma.

„Jen vzkveteli opět pravá láska křesťanská, pravý to humanismus, obrodí se lidská společnost. Přičinímeli se o to dle svých sil, můžeme spokojeně budoucím událostem hleděti vstříc.“³⁵⁶

³⁵³ LUJKA, Antonín. *Socialismus v boji proti modernímu řádu společenskému*. In: *Museum. List bohoslovců českomoravských*. Ročník 24. 1889 – 1890. Str. 168 – 174. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_24_rocnik.pdf>.

³⁵⁴ Srov. PODLAHA, Antonín, ed. *Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913: vydáno v paměť osmdesátiletého jubilea "Časopisu katolického duchovenstva" a padesátiletého jubilea "Dědictví sv. Prokopa"*. Část pátá. Str. 2103.

Další životopisné údaje se nám bohužel nepodařilo dohledat.

³⁵⁵ LUJKA, Antonín. *Socialismus v boji proti modernímu řádu společenskému*. In: *Museum. List bohoslovců českomoravských*. Ročník 24. 1889 – 1890. Str. 168.

³⁵⁶ Tamtéž. Str. 174.

5.6 František Husar: *Úvaha o sociální otázce (1889 – 1890)*³⁵⁷

František Husar (1861 – 1903) byl katolický kněz, od roku 1894 ředitel Diecézního ústavu pro hluchoněmé v Českých Budějovicích.³⁵⁸

F. Husar charakterizoval svou dobu jako osvícené století - epochu rychlého rozvoje ve všech oblastech společnosti. „Než nesmíme zapomínati, čím jasnějším bývá světlo, tím tmavější že mívá stín.“³⁵⁹ Tento stín představoval liberalismus, socialismus a komunismus. Vzájemný boj mezi stranami se vyostřoval a otrásl společností, kontrast mezi bohatstvím a chudobou se násobil, fyzická a morální bída byla všudypřítomná.

Bylo už předloženo mnoho různých receptů na řešení situace, ale všechny se minuly účinkem. „Humanita“ bylo slovo skloňované ve všech pádech, ale bez praktických dopadů.

Mezitím se katolická církev nadále zabývala křesťanskou humanitou. Starala se o nalezence, o nemocné, zřizovala útulky pro chudé, zakládala dobročinné spolky, snažila se umenšovat mravní bídu.

Autor uvedl mnohé příklady za světa (např. dílo Dona Bosca) a zmapoval situaci v Čechách (např. činnost spolků sv. Vincence).

To byly ukázky vzácných vlastností srdce a ducha, které křesťané při pomoci druhým ukazovali. Autor přirovnal tyto osoby k velké české osobnosti, k Janu Valeriánu Jirsíkovi³⁶⁰ a mimo jiné o něm napsal: „A znali jste Jirsíkovo zlaté srdce pro chudinu? Kdo učinil pro ni v Čechách více? Dal z mála vše; co měl, a bylo toho mnoho.“³⁶¹

Dle autora by se každý Čech měl snažit být jako biskup Jirsík, být pravým vlastencem a lidumilem.

5.7 Josef Kreutzer: *Nauky encykliky „Rerum novarum“ (1891 – 1892)*³⁶²

Josef Kreutzer (1870 - ???) byl katolický kněz, katecheta v Břeclavi a redaktor.³⁶³

³⁵⁷ HUSAR, František. *Úvaha o sociální otázce..* In: *Museum. List bohoslovců českomoravských*. Ročník 24. 1889 – 1890. Str. 174 - 181. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_24_rocnik.pdf>.

³⁵⁸ Srov. Kalendárium neslyšících. In: *Ruce.cz. Informační portál o světě neslyšících*. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://ruce.cz/clanky/628/2-kalendarium-neslysicich>>.

³⁵⁹ HUSAR, František. *Úvaha o sociální otázce..* In: *Museum. List bohoslovců českomoravských*. Ročník 24. 1889 – 1890. Str. 175.

³⁶⁰ Jan Valerián Jirsík (1798 – 1883) – byl katolický kněz, českobudějovický biskup, teolog, vlastenec, redaktor ČKD a spisovatel.

Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Různé podoby české trinitární teologie a pneumatologie 1800-2010: tvářnosti české katolické trojiční teologie a pneumatologie 1800-1989: komentovaná bibliografie 1800-2010*. Str. 178.

³⁶¹ HUSAR, František. *Úvaha o sociální otázce..* In: *Museum. List bohoslovců českomoravských*. Ročník 24. 1889 – 1890. Str. 180 – 181.

³⁶² KREUTZER, Josef. *Nauky encykliky „Rerum novarum“.* In: *Museum. List bohoslovců českomoravských*. Ročník 26. 1891 – 1892. Str. 37 - 45, 98 - 102, 153 - 168. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_26_rocnik.pdf>.

Autor encykliku podrobně rozebral a široce okomentoval. Papež podle autora vydal encykliku v době, kdy společnost byla rozvrácena a bezradná. Lev XIII. ukázal lidstvu cestu záchranu a spásy. Autor tušil, že encyklika bude mít obrovský dosah a význam a vyjádřil svůj obdiv: „Pravdy v encyklice *Rerum novarum* vyslovené jsou tak vznešené, tak velkolepé, tak hluboké a zároveň eminentně praktické, že mohly skutečně jenom vyplynouti z pramene pravdy, z Pravdy samé, která církev katolickou oživuje, v ní a jí působí, jest činnou.“³⁶⁴

Josef Kreutzer byl přesvědčen, že pokud by se lidé dokázali řídit sociální naukou *RN*, velmi brzy by byla sociální otázka uspokojivě vyřešena. *RN* byla též ráznou odpovědí protikatolické propagandě tvrdící, že se církev stará jen o věci posmrtné.

Autor se přiznal, že text o *RN* napsal zejména proto, že se sám chtěl s encyklikou důkladně seznámit a text prostudovat. Přál si však vzbudit i zájem čtenářů a tvrdil, že každý člověk by se měl s *RN* pečlivě seznámit.

5.8 Josef Lukášek: *Mzda* (1895 – 1896)³⁶⁵

Josef Lukášek (1873 - ???), katolický kněz, vysvěcen 1895, polní kurát.³⁶⁶

Hospodin stvořil člověka, usadil ho rajské zahradě, aby ji obdělával a střežil (srov. *Gn 2:15*). Člověk byl od počátku určen k práci. Prvotním hříchem se stala práce obtížnou (srov. *Gn 3,19*). Bůh svěřil člověku do správy celou zemi, aby ji rozumně spravoval. Práce člověka posvěcuje, zušlechťuje a vzdělává. Práce má podíl na lidské důstojnosti. Práci se člověk podílí na Božím díle.

Sociální otázka v sobě nese otázku mzdy a otázku odměny za vykonanou práci.

Autor podrobně rozebral definici mzdy, existující druhy a formy výplaty mzdy, jakým způsobem se mzda určuje, výše minimální mzdy atd.

Stanovení spravedlivé mzdy by přispělo k řešení sociální otázky. Autor uvedl stanovisko na mzdu z pohledu liberalismu (nabídka a poptávka, svobodná konkurence),

³⁶³ Osobnost: Josef Kreutzer. In: *Příjmení.cz*. Cit. 2018. Dostupné z: <http://www.prijmeni.cz/osobnost/23073/josef_kreutzer>.

Další životopisné údaje se nám bohužel nepodařilo dohledat.

³⁶⁴ KREUTZER, Josef. Nauky encykliky „*Rerum novarum*“. In: *Museum. List bohoslovců českomoravských*. Ročník 26. 1891 – 1892. Str. 39.

³⁶⁵ LUKÁŠEK, Josef. *Mzda*. In: *Museum. Časopis bohoslovců českomoravských*. Ročník 30. 1895 – 1896. Str. 20 - 27, 69 - 79, 139 - 147. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_30_rocnik.pdf>.

³⁶⁶ Srov. PODLAHA, Antonín, ed. *Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913: vydáno v paměť osmdesátiletého jubilea "Časopisu katolického duchovenstva" a padesátiletého jubilea "Dědictví sv. Prokopa"*. Část pátá. Str. 2103.

Další životopisné údaje se nám bohužel nepodařilo dohledat.

z hlediska socialismu (regulace, společný majetek, přerozdělování) a nakonec zveřejnil křesťanské názory (umírněný střed s důrazem na křesťanské hodnoty).

„Věřu spravedlivý jest náрек dělnictva nad malou mzdou, veliké jest často bezpráví, jež se dělníku v této příčině děje, a proto – zasazujeme se vždy o spravedlivou, slušnou mzdu pro dělníky. Heslem nám buďtež moudrá, zlatá slova největšího genia našeho století, onoho „světla z nebe“, osvíceného Lva XIII.: „Každému dle práva a spravedlnosti!“³⁶⁷

5.9 Vladimír Běhal: *Duchovenstvo a sociální otázka (1897 – 1898)*³⁶⁸

Vladimír Běhal (1876 Brno - ???) byl katolický kněz, farář v Strachotíně na Moravě, publikoval odborné články v časopisech.³⁶⁹

Autor popsal svou dobu jako věk vzrůstu vědy, umění a průmyslu. Na druhé straně byla společnost rozdělena na chudý proletariát a bohaté kapitalisty. Sociální otázka zmítala celou společností, hrozil rozpad stávajících řádů³⁷⁰ a nikdo nedokázal odhadnout, jaká bude budoucnost. Položil si otázku: jakou zaujímá pozici k sociálním problémům doby duchovenstvo a má se vůbec církev ze své povahy touto úlohou zabývat?

Sociální otázka je otázkou, jak vyléčit společnost postiženou zlem, které jí způsobují hospodářské poměry. Příčinu špatného stavu společnosti spatřoval autor v sekularizaci, v opouštění Boha a křesťanských zásad. Člověk přestal vidět cíl svého života v Bohu a našel jej v touze po materiálním blahobytu. To ho vede k egoismu, individualismu, k zavrhování solidarity a k mravnímu úpadku.

Sociální problémy nemají řešení pouze v ekonomické nebo pouze v politické oblasti, podstata leží v nábožensko-mravní oblasti, kterou je nutné ve společnosti obnovit.

„V křesťanské lásce, v křesťanské svobodě, v křesťanské práci, v jednotě lásky, práce a svobody spočívá program reformy nynější společnosti, spočívá možnost nových pokroků civilisace a kultury.“³⁷¹

³⁶⁷ LUKÁŠEK, Josef. Mzda. In: *Museum. Časopis bohoslovců českomoravských*. Ročník 30. 1895 – 1896. Str. 145 – 146.

³⁶⁸ BĚHAL, Vladimír. *Duchovenstvo a sociální otázka*. In: *Museum. Časopis bohoslovců českomoravských*. Ročník 23. 1897 – 1898. Str. 215 – 223. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_32_rocnik.pdf>.

³⁶⁹ Osobnost: Vladimír Běhal. In: *Příjmení.cz*. Cit. 2018. Dostupné z: <http://www.prijmeni.cz/osobnost/189349/vladimir_behal>.

Další životopisné informace se nám bohužel nepodařilo dohledat.

³⁷⁰ „Jako široký, hluboký proud valí se chudoba, bída a stonásobný žal veškerým člověčenstvem. Duch nepokoje a vzpoury proti stávajícímu řádu, staviteli bezbožným stvořenému, razí si cestu světem celým.“ BĚHAL, Vladimír. *Duchovenstvo a sociální otázka*. In: *Museum. Časopis bohoslovců českomoravských*. Ročník 23. 1897 – 1898. Str. 217.

³⁷¹ Tamtéž. Str. 218.

Autor viděl velký úkol pro veškeré duchovenstvo: uzdravit společnost hlásáním evangelia. Hlásání slova Božího je přední povinnost kněžstva a při řešení sociální otázky je nutné začít právě zde. Dle nároků doby aktualizovat Boží slovo, všimnout si potřeb a starostí lidí a podávat chudým ochrannou ruku, léčit jejich srdce. Kněz by měl svými prostředky působit na zaměstnavatele i zaměstnance a snažit se je vést k vzájemné shodě. Kněz musí být vzdělaný v sociálních otázkách, aby dokázal lépe reagovat, neboť lidé jsou vystaveni silné socialistické a protináboženské propagandě.

Vladimír Běhal uvedl, že všude tam, kde duchovenstvo projevilo sociální porozumění a vyšlo mezi lidi, dostavily se velmi slušné výsledky. Ke zvýšené aktivitě duchovních vyzval i papež v encyklice *Rerum novarum*.³⁷²

5.10 Jan Kovář: *Jak řeší církev katolická otázku sociální? (1898 – 1899)*³⁷³

Jan Kovář (1876 - ???) byl katolický kněz, vysvěcen 1899, kaplan v Ivančicích, katecheta v Králově Poli.³⁷⁴

Autor definoval sociální otázku jako soubor pravidel a principů, které upravují vzájemný vztah člověka k člověku, buď jako k individu, nebo jako k morální jednotce. Sociální otázka je otázkou výchovy, otázkou reformy soukromého a společenského života.

Napsal o sociální otázce, že byla v lidských dějinách vždy přítomná, ale v jeho současnosti vyvstala s ohromnou silou. Počátek sociální otázky viděl už v ráji, v okamžiku, kdy Adamovi stanula po boku Eva a oba vytvořili první lidské společenství, první rodinu. Bůh sám upravil poměr Adama k Evě a dal jim vzájemná práva a povinnosti. „Muž jest hlava, ale žena není pouhou služkou, nýbrž jest srdcem v rodině i ve společnosti lidské.“³⁷⁵ Byl ustanoven princip nadřazenosti a podřazenosti a tato zásada je přítomna nejen v rodině, ale i v širším společenství. Forma nadřazenosti musí hrát roli i v řešení sociální otázky, ovšem podřazenost nemůže být otrocká, ale má mít přátelský vztah s určením práv a povinností.

Nutnost soukromého majetku vyplývá z přirozenosti, člověk ho má sebevědomě užívat (ne zneužívat) a pamatovat i na druhé.

³⁷² Srov. LEV XIII. *Rerum novarum*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 55. Čl. 45.

³⁷³ KOVÁŘ, Jan: *Jak řeší církev katolická otázku sociální?* In: *Museum. Časopis bohoslovců českomoravských*. Ročník 33. 1898 – 1899. Str. 127 - 131, 181 - 185. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_33_rocnik.pdf>.

³⁷⁴ Srov. PODLAHA, Antonín, ed. *Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913: vydáno v paměť osmdesátiletého jubilea "Časopisu katolického duchovenstva" a padesátiletého jubilea "Dědictví sv. Prokopa"*. Část pátá. Str. 2097.

K autorovi se nám nepodařilo dohledat další životopisné údaje.

³⁷⁵ KOVÁŘ, Jan: *Jak řeší církev katolická otázku sociální?* In: *Museum. Časopis bohoslovců českomoravských*. Ročník 33. 1898 – 1899. Str. 128.

Zdravá společnost musí také vyznávat spravedlnost, která je řízená křesťanskou láskou.

Celé dějiny katolické církve jsou vlastně neustálým bráněním chudých proti mocným a bohatým. Církev chce také dnes přispět k napravení poměrů a nabádá k životu podle křesťanské morálky, „ale hlas její zdá se hlasem volajícího na poušti“³⁷⁶. Církev se vždy snažila o křesťanskou výchovu mládeže, ukazovala i na důstojnost práce.

Papež Lev XIII. svou encyklikou *RN* usiloval o nápravu společnosti a přinesl praktické recepty, jak pomoci chudým. Katolická církev umí sociální otázku vyřešit.

„Zpět tedy ke kříži! Zpět ke Kristu, k onomu zdroji živému, kterýž jediný jest ta pravá cesta, pravda i život.“³⁷⁷

5.11 Josef Janíček: *Nábožensko-mravní živel v otázce sociální* (1900 – 1901)³⁷⁸

Josef Janíček (??? - ???) byl v letech 1903 – 1932 farářem v Nivnici.³⁷⁹

Autor text přednesl na sjezdu bohoslovců na Velehradě. Úvodem citoval Roberta Neuschla, že sociální otázka není čistě ekonomickou otázkou, ani čistě politickou, je v základě a svou podstatou nábožensko-mravní otázkou. Odvrat od náboženství způsobil anarchii ve společnosti, stvořil sociální problémy a jen návrat zpět k Bohu může špatný stav napravit. Josef Janíček připomněl a vyjmenoval křesťanské zásady, na kterých může stát zdravá společnost. Společnost potřebuje vzájemnou lásku a tu jí křesťanství může dát.

Lidstvo dospělo k hrozně krizi svým odvratem od Boha a příklonem k rozumu, ke hmotě. Křesťanská nauka je stále k dispozici a nabízí lidem pravý pokrok, cestu míru a klidu. Úkolem křesťanů je maximální snaha o obrácení společnosti, musí se neustále pokoušet přivádět lidi zpět k duchovnímu životu.

5.12 Václav Frait: *Kritický rozbor základů Marx-Engelsovy sociálně-demokratické soustavy* (1903 - 1904)³⁸⁰

Václav Frait (1882 Slavičín – 1954 Hukvaldy), katolický kněz, farář ve Staré Vsi nad Ondřejnicí.³⁸¹

³⁷⁶ KOVÁŘ, Jan: Jak řeší církev katolická otázku sociální? In: *Museum. Časopis bohoslovců českomoravských*. Ročník 33. 1898 – 1899. Str. 129.

³⁷⁷ Tamtéž. Str. 184.

³⁷⁸ JANÍČEK, Josef. *Nábožensko-mravní živel v otázce sociální*. In: *Museum. Časopis bohoslovců českomoravských*. Ročník 35. 1900 – 1901. Str. 14 – 19. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_35_rocnik.pdf>.

³⁷⁹ Srov. Seznam kněží. Nivnice. In: *Děkanát Uherský Brod*. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://uherskybrod.dekanat.cz/index.php/seznam-knezi-nivnice>>.

Další životopisné údaje se nám nepodařilo dohledat.

³⁸⁰ FRAIT, Václav. *Kritický rozbor základů Marx-Engelsovy sociálně-demokratické soustavy*. In: *Museum. Časopis bohoslovců československých*. Ročník 38. 1903- 1904. Str. 147 - 150, 249 – 252. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_38_rocnik.pdf>.

Dle Engelse Marx založil vědecký socialismus na dvou objevech: materialistické pojetí dějin a odhalení tajemství kapitalistické produkce pomocí nadhodnoty.

Materialistické pojetí dějin označil autor za konglomerát Feuerbachova materialismu s Hegelovou dialektikou, na němž postavil Marx své učení. Dále autor popsal, jak Marx postupuje a jeho myšlenky podrobně vyvrátil.

Marxovo učení dodalo socialistickým hnutím revoluční náboj směřující ke zničení kapitalismu, k odstranění soukromého majetku a k všeobecnému převratu. Druhou cestu nabízí křesťanský socialismus, který chce současnou společnost vyléčit za pomoci křesťanských zásad a učinit ji schopnou zdravého života.³⁸²

5.13 František Martínek: *Zásluhy katolické církve o stavy pracující vůbec a o dělnictvo zvláště* (1903 – 1904)³⁸³

František Martínek (1880 - ???) byl katolický kněz, vysvěcen 1904, působil v Kobyli a Hodoníně.³⁸⁴

Autor napsal, že neblahé společenské poměry jeho doby potřebovaly reformu. Bylo mnoho snah o vytvoření různých reformních systémů a vznikly i nové vědy, především sociologie.

Mnozí tvrdili o církvi, že je zásadně neschopná nabídnout nějaká sociální řešení. Opak je pravdou. Církev v dějinách se o sociální reformy vždy snažila a její zásady ovlivňovaly společnost pozitivním směrem. Autor uvedl příklady a principy od působení prvotní církve až po novou dobu. Nastínil také příčiny současného negativního vývoje společnosti.

Dle autora se církev snažila o nápravu sociálních vztahů i v jeho době: „Působení církve na zlepšení poměrů sociálních a hlavně dělnictva jest jednak přímé, jednak nepřímé. Přímou

³⁸¹ Srov. Historie farnosti. In: *Farnost Stará Ves nad Ondřejnicí*. Cit. 2018. Dostupné z: <http://farnoststaraves.php5.cz/?page_id=70>.

„Počátkem června 1931 založeno bylo ve Staré vsi konsumní družstvo „Dělnická svépomoc“, jednak aby chudému lidu byla dána možnost levného nákupu zboží, ale hlavně aby náš katolický lid se hospodářsky osamostatnil a nemusel chodit nakupovat do konzumů socialistických. V čele podniku stál p. Rudolf Tyleček, rolník a kostelní hospodář, místní farář **Václav Frait** ... Konsum se dobře osvědčil a měl za první rok denní tržby přes 200.000 Kč.“

Bývaly časy. In: *Staroveský zpravodaj*. Číslo 7/2011. Cit. 2018. Dostupné z: <http://www.staraves.cz/content/SV_07_2011.pdf>. Str. 2.

³⁸² „Aby sanace moderní společnosti provedena byla „evolucí“, ne revolucí, o to bojuje strana křesťansko-socialní, jejíž vůdčí hvězdou je nezapomenutelný Lev XIII.“

FRAIT, Václav. Kritický rozbor základů Marx-Engelsovy sociálně-demokratické soustavy. In: *Museum. Časopis bohoslovců československých*. Ročník 38. 1903- 1904. Str. 252.

³⁸³ MARTÍNEK, František. *Zásluhy katolické církve o stavy pracující vůbec a o dělnictvo zvláště*. In: *Museum. Časopis bohoslovců československých*. Ročník 38. 1903- 1904. Str. 25 - 29, 71 - 75, 155 - 159. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_38_rocnik.pdf>.

³⁸⁴ Srov. PODLAHA, Antonín, ed. *Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913: vydáno v paměť osmdesátiletého jubilea "Časopisu katolického duchovenstva" a padesátiletého jubilea "Dědictví sv. Prokopa"*. Část pátá. Str. 2104.

K autorovi se nám bohužel nepodařilo dohledat další životopisné údaje.

působí církev tím, že neunavně podporuje život spolkový a že uskutečňuje zásady křesťanské lásky. K nepřímému působení náleží neohroženost, s jakou církev slovem i písmem zastává se dělnictva a chudiny a boháče i stát neustále napomíná, by dbajícе spravedlnosti a lásky, dělnictvu ku pomoci přispěli.³⁸⁵ František Martínek uvedl konkrétní příklady této činnosti z celé Evropy. Vyzdvihl význam sociální encykliky *RN*.

V závěru autor předestřel své přesvědčení, že pokud se lidstvo dokáže znovu obrátit k Bohu, potom křesťanská spravedlnost a láska uzdraví společnost a zreformuje ji.

5.14 Karel Háňavka: *Od Luthera až po Marxe (1904 – 1905)*³⁸⁶

Karel Háňavka (1882 - ???), kněz, vysvěcen 1905, učitel náboženství na státním gymnáziu v Brně. V roce 1920 vstoupil do Církve československé.³⁸⁷

Autor podal stručný nástin dějin a počátek problémů své doby viděl u Luthera, který napadl autoritu Církve a otřásl zavedeným systémem. Protestantismus tvrdil, že člověk je v oblasti náboženského poznání odkázán především sám na sebe. Tím se začal dostávat do popředí subjektivismus a individualismus. Nastala hegemonie rozumu a absolutní svoboda svědomí a jednání. Lutherovi následníci byli důslednější, nepopřeli jen církevní autoritu, popřeli autoritu Boha. Reformace umožnila pozdější vznik liberalismu. Liberalismus, rozmach vědy a průmyslu přinesl kapitalismus. Kapitalismus bez solidarity přivedl do chudoby velké masy lidí. Liberalismus byl příčinou vzniku socialismu.³⁸⁸ Socialismus stojí na stejných základech s liberalismem: je ateistický a materialistický. Karel Marx a jeho vyznavači ovlivnili svými sliby masy lidí a společnost je ohrožena revolucí, která však nemůže přinést nic dobrého.

„Klíč k řešení sociální otázky, to jest zásady spravedlnosti a lásky mají jediné objektivní a neochvějný důvod v náboženství. Až tyto zásady se vlejí jako míza omlazující v organismus člověčenstva, jitřenka lepších dnů se zastkví nad těžkou, dusivou atmosférou.“³⁸⁹

³⁸⁵ MARTÍNEK, František. Zásluhy katolické církve o stavy pracující vůbec a o dělnictvo zvlášť. In: *Museum. Časopis bohoslovců československých*. Ročník 38. 1903- 1904. Str. 155.

³⁸⁶ HÁŇAVKA, Karel. *Od Luthera až po Marxe*. In: *Museum. Časopis bohoslovců československých*. Ročník 39. 1904 – 1905. Str. 230 – 237. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_39_rocnik.pdf>.

³⁸⁷ Srov. HOBZA, Radek. Haňavkův obrat. In: *Český zápas. Týdeník Církve československé husitské*. Číslo 32. 10. srpna 2014. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.ccsch.cz/dokumenty/1851-binder1.pdf>>. Str. 7.

³⁸⁸ „V lůně samého liberalismu se zrodil otcovrah, aby vražednou dýku stopil v ňadrech svého rodiče a ztrestal za to zlé, které přivodil na svět. Ať se rdí liberalismus, ať protestuje, vždy pravdou v dějinách zůstane, že zplozencem jeho jest – socialismus.“

HÁŇAVKA, Karel. *Od Luthera až po Marxe*. In: *Museum. Časopis bohoslovců československých*. Ročník 39. 1904 – 1905. Str. 235.

³⁸⁹ Tamtéž. Str. 237.

5.15 František Kunka: *Sociální otázka a společnost (1908 – 1909)*³⁹⁰

František Kunka (1884 Moravský Krumlov – 1965 Krasnice) byl katolický kněz, vysvěcen 1909, katecheta, od 1914 farář v Krasonicích, 1914 – 1915 polní kurát.³⁹¹

Dle autora byla v jeho současnosti hlavní charakteristikou třídních sociálních vztahů společnosti nespokojenost, podporovaná a šířená tiskem. Tisk měl v moderní době velký vliv na šíření různých názorů a na ovlivňování myšlení svých čtenářů.³⁹² Takto byly rozšířeny i sociální otázky. Nespokojenost byla v dělnické třídě, u malých živnostníků i u rolníků. Ženy se hlásily o svá práva. Sociální otázky se dotýkaly celé společnosti a ta je musela řešit.

Recepty na nápravu světa přinesl také papež Lev XIII. ve své „dělnické“ encyklice *RN*, která vzbudila všeobecnou pozornost. František Kunka výstižně vystihl podstatu encykliky: „Svatý otec s genialní prozíravostí postřehl duši veškeré nespokojenosti sociální, a proto také naznačil nejsprávnější úkol obrodného směru socialního, působiti především na obrod života, na pohnutky lidského jednání, aby bylo křesťansky mravné. Až bude nezbytný tento požadavek splněn, tehdy bude socialní otázka uvedena do správných kolejí, v nichž jedině spravedlivě a uspokojivě může býti rozřešena.“³⁹³

5.16 Josef Kružík: *Myšlenkový základ křesťanského socialismu (1910 – 1911)*³⁹⁴

Josef Kružík (1887 - ???) byl katolický kněz, vysvěcen 1910, kaplan v Obřanech.³⁹⁵

Autor začal svůj text citací R. Neuschla, že podstatou sociální otázky je zejména oblast nábožensko-mravní a její řešení spočívá v obrodě společnosti podle křesťanských zásad.

Autor konstatoval, že toto tvrzení je jednoduché a logické, ale je velmi složité uvést ho do všeobecné praxe. Ve společnosti zuřil třídní boj a každá vrstva společnosti měla jiný

³⁹⁰ KUNKA, František. Sociální otázka a společnost. In: *Museum. Časopis bohoslovců československých*. Ročník 43. 1908 – 1909. Str. 118 – 122. Cit 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_43_rocnik.pdf>.

³⁹¹ Srov. SEVERIN, Pavel. *František Norbert Hrachovský, O. Praem (1879 – 1943)*. Praha, 2016, diplomová práce (Mgr.). Vedoucí práce: Vojtěch Novotný. UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE. Katolická teologická fakulta. Str. 26.

³⁹² „Redaktor jest za dnešních dnů vládcem lidstva, pravým napovědou na divadle života.“ KUNKA, František. Sociální otázka a společnost. In: *Museum. Časopis bohoslovců československých*. Ročník 43. 1908 – 1909. Str. 119.

³⁹³ Tamtéž. Str. 122.

³⁹⁴ KRUŽÍK, Josef. Myšlenkový základ křesťanského socialismu. In: *Museum. Časopis bohoslovců československých*. Ročník 44. 1910 – 1911. Str. 205 – 212. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_44_rocnik.pdf>.

³⁹⁵ Srov. PODLAHA, Antonín, ed. *Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913: vydáno v paměť osmdesátiletého jubilea "Časopisu katolického duchovenstva" a padesátiletého jubilea "Dědictví sv. Prokopa"*. Část pátá. Str. 2099.

K autorovi se nám bohužel nepodařilo dohledat další životopisné údaje.

zájem. Ta však podle J. Kružíka neznamenal, že by se měli křesťané vzdát prosazování svých sociálních řešení.

Dále podrobně popsal hlavní křesťanské zásady, kterými chtěli uzdravovat společnost (hojně citoval encykliku *RN*). Objasnil roli rodiny a státu v tomto procesu. Uvedl řadu příkladů z praxe.

V závěru autor aplikaci sociální nauky církve shrnul: „... jenom náboženství a církve mají božskou moc, aby chorému tělu společnosti lidské udělily nové, zdravé šťávy, by vdechly jemu čilý, svěží život, který činí člověka schopným, aby jako užitečný člen společnosti působil a pracoval neoddávaje se rmutné, zádumčivé zoufalosti.“³⁹⁶

5.17 Josef Příkryl: *Vznik a vývoj křesťanského socialismu v zemích českých (1910 – 1911)*³⁹⁷

Josef Příkryl (1887 - ???) byl katolický kněz, vysvěcen 1912, kooperátor ve Francově Lhotě.³⁹⁸

Autor stručně, ale podrobně popsal vznik a vývoj křesťanského socialismu v Čechách a na Moravě.

Vznik křesťanského socialismu viděl v působení Františka Sušila a jeho spolupracovníků. V Čechách v r. 1852 založil Adolf Kolping „Jednotu katolických tovaryšů“. Zakládaly se spolky a vznikl křesťanskosociální tisk. Autor napsal: „Katolíci na Moravě i v Čechách pracovali opravdu sociálně a pokročile už v dobách, kdy o demokratickém socialismu u nás vůbec nikdo nevěděl.“³⁹⁹ Ale také konstatoval, že na Moravě bylo v šedesátých až osmdesátých letech mezi dělníky ponecháno volné pole liberalistům a socialistům.

Připomněl *Otázku dělnickou* Matěje Procházky, zveřejněnou v letech 1872 – 73 v *ČKD*, kde v textu Matěj Procházka vyzval duchovenstvo, aby se důsledně zabývalo sociální otázkou.

Rostlo také socialistické hnutí: „Leč všechna práce několika jednotlivců byla tehdy nedostatečnou. Radikální hesla socialistická razila si směle cestu k širším a širším řadám

³⁹⁶ KRUŽÍK, Josef. Myšlenkový základ křesťanského socialismu. In: *Museum. Časopis bohoslovců československých*. Ročník 44. 1910 – 1911. Str. 212.

³⁹⁷ PŘÍKRYL, Josef. Vznik a vývoj křesťanského socialismu v zemích českých. In: *Museum. Časopis bohoslovců československých*. Ročník 44. 1910 – 1911. Str. 23 – 29. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_44_rocnik.pdf>.

³⁹⁸ Srov. PODLAHA, Antonín, ed. *Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913: vydáno v paměť osmdesátiletého jubilea "Časopisu katolického duchovenstva" a padesátiletého jubilea "Dědictví sv. Prokopa"*. Část pátá. Str. 2117.

K autorovi se nám bohužel nepodařilo dohledat další životopisné údaje.

³⁹⁹ PŘÍKRYL, Josef. Vznik a vývoj křesťanského socialismu v zemích českých. In: *Museum. Časopis bohoslovců československých*. Ročník 44. 1910 – 1911. Str. 24

srdcí pracujícího lidu. Bylo to neporozumění ve vládních kruzích pro požadavky pracujícího lidu, které způsobilo persekuci jeho hnutí a tím zároveň nesmírné posílení sociální demokracie. Pronásledování u nás mělo týž neblahý a týž opačný účinek jako v Německu: posílení sociální demokracie.⁴⁰⁰

Zvýšenou aktivitu bylo možno zaznamenat po vydání sociální encykliky *RN*.⁴⁰¹ Autor také uvedl programové body křesťansko-sociálního programu, na kterých se v roce 1899 shodl společný křesťansko-sociální sjezd na Velehradě.⁴⁰² Autor dále popsal brzké štěpení stoupců křesťansko-sociálního hnutí jak v Čechách, tak i na Moravě, ale také další horlivou práci a výsledky a dodal: „... jeví se poctivá snaha po obrodě společnosti lidské dle zásad křesťanských, zmírňovat bídu lidu, povznášet hospodářsky, sociálně i kulturně příslušníky všech stavů, jichž se sociální otázka dotýká.“⁴⁰³

5.18 Vilém Klim: *Světové hospodářství a židé (1923 – 1924)*⁴⁰⁴

Autor⁴⁰⁵ hned na začátku napsal, že nechce jakkoliv povzbuzovat k projevům nespravedlivého antisemitismu. Poté krátce popsal dějiny židovského národa.

Dále se zamyslel: „Jest podivné, že tam, kde židé nabyli moci a vlivu, obyčejně vzmáhá se obchod a tím i zevnější kultura; odkud odejdou, tam provoz a zevní blahobyť přestává kvést.“⁴⁰⁶ Důvod našel v tom, že židovský obchodník láká zákazníky nabídkami a sliby všeho druhu, vychvaluje především levnost výrobku a snaží se člověku vsugerovat, že zboží nutně potřebuje – používá reklamu. Tak zvyšuje poptávku po zboží, roste obrát i kultura, roste však i požívačnost, která rodí nové potřeby. Židé toho dokázali dokonale využít a vše

⁴⁰⁰ PŘIKRYL, Josef. Vznik a vývoj křesťanského socialismu v zemích českých. In: *Museum. Časopis bohoslovců československých*. Ročník 44. 1910 – 1911. Str. 25.

⁴⁰¹ „Velikého vzpružení dostalo se tomuto ruchu encyklikou „papeže dělníků“ Lva XIII. ze dne 17. května 1891, která v radostné nadšení uvedla všechny křesťanské sociály. Encyklikou dán jim do rukou souhlas nejvyšší hlavy církve k práci sociální, dán jim program, dle něhož mají pracovati.“

Tamtéž. Str. 26.

⁴⁰² Křesťansko-sociální program byl shrnut v 10 bodech: „1. Pevné stanovisko katol. dělnictva k národu a vlasti. 2. uznává oprávněnost tříd ve společnosti lidské, pokud k pravému dobru a blahu společnosti přispívají; 3. žádá svěcení neděle a svátků; 4. žádá při hornictví 8hodinnou a při maloprůmyslu 10hodinovou maximální dobu pracovní; 5. žádá odstranění práce žen a dívek v mechanických závodech a omezení noční práce mužů; 6. žádá mzdu slušnou, kterou necht' určují zástupcové zaměstnavatelů s dělníky společně; 7. žádá bratrské pokladny hornické jednotné pro celou zemi, jakož i úrazové pojišťování hornictva a všeobecné pojišťování dělnictva v nemoci, v úrazu a ve stáří; 8. žádá všeobecné právo hlasovací zájmové; 9. ustanovuje zemskou organisaci strany; 10. každá země korunni se má organisovati samostatně pod společným programem, v každé zemi měl býti zvolen 7členný výkonný výbor.“

Tamtéž. Str. 26.

⁴⁰³ Tamtéž. Str. 28.

⁴⁰⁴ KLIM, Vilém. Světové hospodářství a židé. In: *Museum. Časopis katolických slovanských bohoslovců*. Ročník 55. 1923 – 1924. Str. 47 – 51, 98 – 103. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_55_rocnik.pdf>.

⁴⁰⁵ K autorovi se nám bohužel nepodařilo dohledat životopisné údaje.

⁴⁰⁶ KLIM, Vilém. Světové hospodářství a židé. In: *Museum. Časopis katolických slovanských bohoslovců*. Ročník 55. 1923 – 1924. Str. 47.

proměnili ve zlato, které směřovali do svých kapes. Nahromaděný kapitál vytvářel další peníze, Židé bohatli, drtili svou konkurenci a získávali vliv a moc. Ovládli banky, burzy, půjčky. Opanovali národní hospodářství. Jejich činnost měla negativní dopad na sociální a mravní poměry.

Charakteristikou Židů je dle autora jejich obratnost, výmluvnost a šetrnost. Na druhé straně je to hrabivost, lstivost, přetvářka a drzost.

Autor zdůraznil potřebu vzdělávat se v ekonomii, poučovat obyvatelstvo a čelit židovským obchodním praktikám, čelit liberalismu. Liberalismu kladl autor za vinu vyvolání světové války, miliony mrtvých, následný ekonomický a kulturně mravní propad, přivedení lidské společnosti na okraj záhuby.

5.19 Ježíš Kristus a sociální otázka (1932 – 1933)⁴⁰⁷

Odhalit všechny příčiny společenského zla, porozumět sociálním katastrofám a potom odstranit špatné a rozvíjet dobré – to byl dle autora problém sociální otázky a jeho řešení.

Lidská mravní rovnováha byla narušena prvotním hříchem a už tady můžeme nalézat počátky sociální otázky. A v lidských dějinách se sociální problémy neustále vracely, ať to bylo například otroctví nebo současná dělnická otázka, ženská otázka a další otázky zasahující do všech oblastí života.

Nad řešením si lámali hlavu filozofové od Platóna až po Kanta. Otázku nevyřešil ani individualismus a liberalismus, ani altruismus a komunismus.

Řešení přinesl Ježíš Kristus svou teologií. Nelze ovšem Kristu podsouvat, že řešil věci ve prospěch nějaké třídy, že se zastával bohatého kapitalisty nebo že žil jako proletář a socialista. On se neptal, jaké je člověk rasy, jestli je muž nebo žena, otrok či svobodný. Všichni jsou pro něj jedno a On je pro ně vším.

Nemůžeme od Ježíše čekat sociálně-politický program podle našich pojmů. Kristus má jediné měřítko hodnot: věčnost. Všechny jeho činy pozorujme pod úhlem věčnosti, ale nepropadejme extrémnímu eschatologismu. Ježíšovo učení musíme posuzovat v jeho celistvosti.

⁴⁰⁷ Ježíš Kristus a sociální otázka. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 63. 1932 – 1933. Str. 67 – 70. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_63_rocnik.pdf>.

Autorem je pravděpodobně bohoslovec z redemptoristického kláštera v Obořišti. Autor je uveden jako: „J.U.CSSR. Obořiště“. CSSR: zkratka Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele, latinsky *Congregatio Sanctissimi Redemptoris*.

Ježíš vyřešil sociální otázku tím, že položil pevné základy, ze kterých lze čerpat a nacházet recepty aktualizací jeho učení, aniž bychom některá jeho slova opomněli. Ježíš podává lidstvu pravdu a dobro v příhodný čas.

Ježíš zvěstoval lidem dokonalou teokracii: „Přiblížilo se království Boží. Je to svaz lidí na zemi, smířených s Bohem, kteří svým životem směřují k posmrtnému sjednocení s Bohem. Nejvyšším zákonem v této společnosti je vůle nebeského Otce. Středem jejím je milující Bůh-Otec. Vzájemným pojátkem, královským zákonem, je láska, láska osobní, praktikovaná.“⁴⁰⁸

Ježíš přinesl člověku věčně platné normy. Povznesl ženu k důstojnosti, prohlásil manželství za nerozlučný a posvátný svazek, miloval a chránil děti, očistil a posvětil práci – práce je užitečná a nutná, náleží za ni odměna. Nezavrhl bohatství ani chudobu, obojí správně pochopené, je cestou ke spáse. Zastával se chudých.

Zanechal nám událost Kříže. Neseme za Ježíšem jeho kříž a prožíváme mnohá utrpení. „V Kříži dokonává se třídění duchů. Poslední tajemství sociálního problému je „odevzanost, praktikovaná ve stínu Kříže“.“⁴⁰⁹

5.20 Method Klement: *Rozhovor o komunismu (1933 – 1934)*⁴¹⁰

Karel Method Klement (1889 Stod – 1979 Praha) byl katolický kněz, benediktin, kazatel, redaktor, spisovatel, překladatel, významně se podílel na obnově sázavského kláštera.⁴¹¹

Článek přinesl rozhovor s Metodem Klementem o komunismu a autorství textu bylo připísáno tomuto oblíbenému kazateli. M. Klement odpověděl bohoslovcům bez příkras na šest otázek.

Otázka č. 1: Které duchovní a sociální složky působily na nárůst komunismu u nás?

Kazatel namítl, že nelze odpovídat z hlediska „u nás“. Komunismus byl světovým jevem, který neznal státní hranice. Příčiny byly stejné jako jinde a byly pouze duchovního rázu. Škrtnutím Boha, odmítnutím nadpřirozeného duchovna, zredukováním člověka na inteligentní pudové zvíře byl zcela rozvrácen duchovní život. Sociální rozklad už byl jen následek.

⁴⁰⁸ Ježíš Kristus a sociální otázka. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 63. 1932 – 1933. Str. 69.

⁴⁰⁹ Tamtéž. Str. 70.

⁴¹⁰ KLEMENT, Method. Rozhovor o komunismu. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 64. 1933 – 1934. Str. 8 – 11. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_64_rocnik.pdf>.

⁴¹¹ Srov. Klement, Method Karel, 1889 – 1979. In: *Bibliografie dějin Českých zemí. Historický ústav AV ČR*. Cit. 2018. Dostupné z: <<https://biblio.hiu.cas.cz/authorities/58952?locale=cs>>.

Otázka č. 2: Působí komunismus na naši mládež?

Mládež propadá komunismu s idealistickým nadšením a domnívá se, že nachází Mesiáše a to zejména proto, že naprosto nezná křesťanské učení, nedokáže kriticky myslet a nemá nabízené sliby s čím srovnat.

Dodal, že praxe komunismu je po patnácti letech sovětského násilí přivedena *ad absurdum*. Drsnému kapitalismu je také odzvoněno, řádně umírněné komunistické myšlenky se budou dále v Evropě prosazovat. Skutečné řešení však leží dále v budoucnosti a to přinese katolická církev v duchu encyklik *RN* a *QA*.

Otázka č. 3: Který komunismus u nás je nebezpečnější, politický nebo kulturní?

M. Klement odpověděl, že všechny komunistické metody jsou nebezpečné a dokonale propracované. Uvedl příklad: „Jejich tisk je odborně a obratně veden. Je zajímavé, že redakce *Majáku* (z 1. 9. 1931) znala již lépe encykliku *Quadragesimo anno*, než katolické listy a časopisy. A kdo chce vědět, kde jsou nejpevnější a nejostřejší body této ohromné „charty“, může si to tam přečíst.“⁴¹²

Otázka č. 4: Jaké metody práce používá komunistická mládež u nás?

Komunistická mládež jedná s krajním sebeobětováním, nemá strach z perzekucí, je velmi uvědomělá⁴¹³ a sebevědomá. Navíc pracuje pozitivními metodami a k tomu jí kapitalisté a mnozí politici poskytují dostatečný materiál.

Otázka č. 5: Co má podnikat katolická mládež proti komunistickému hnutí? Jaká je úloha bohoslovců?

Katolický student má milovat Krista z celého srdce, oddat se poselství evangelia alespoň s takovým nadšením, jaké projevuje mladý komunist pro svůj ideál objektivního zla. Student by měl žít uvědomělým křesťanským životem a měl by být důkladně obeznámen se sociální naukou církve.

Pro bohoslovce platí to samé, ale stonásobně. Katolické kněžstvo musí přinést světlo do dnešní temné doby. „Ne-li – pak v děsu, za požárů pochodní vlastních těl bude odhozeno a ušlapáno. K čemu sůl zkažená ...?“⁴¹⁴

Otázka č. 6: Co nejdůležitějšího byste chtěl mládeži říct ohledně komunismu nakonec?

Nejdůležitější je postavit se této situaci čelem, beze strachu a dělat vše pro vítězství Pravdy.

⁴¹² KLEMENT, Method. Rozhovor o komunismu. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 64. 1933 – 1934. Str. 10.

⁴¹³ „Dvanáctiletý avantgardista, komsomolec pětiletky, vyzná se v abecedě stalinovského programu lépe než náš mnohý student v Desateru. Horlivost našeho studentstva komunistického v Praze je rovněž známa.“ Tamtéž. Str. 10.

⁴¹⁴ Tamtéž. Str. 11.

5.21 Alois Pekárek: *S palčivou starostí* (1936 – 1937)⁴¹⁵

Alois Pekárek (1915 Radešinská Svratka – 1999 Rajhrad) byl katolický kněz, vysvěcen 1938, katecheta, spisovatel, monsignore Jana Pavla II., vězeň nacismu a komunismu.⁴¹⁶

Text se zamýšlel nad německou reakcí na vydání encykliky *Mit brennender Sorge*.

Autor v úvodu shrnul stručně křesťanské dějiny Německa. Konstatoval, že v Německu po porážce ve světové válce vzniklo politické hnutí, které chce vášnivě navrátit státu právo a čest i za cenu války, chce duchovně sjednotit občany. Křesťanství se pro své zásady k takovému sjednocení nehodilo a mnozí z Němců ho označovali jako duševní nemoc. Proto Němci vytvořili unifikační mýtus ze starého pohanství.

Jejich ideje stojí na tvrzení, že lidské rasy se navzájem naprosto liší a nejušlechtlejší je nordická rasa. Tyto podivné názory byly podporované na nejvyšších státních místech a nové německé politické hnutí se stalo vážným nebezpečím pro německé křesťany.

Německá politika tvrdě napadla papežskou kritiku, kdy Svatý Otec odsoudil snahy o sterilizaci, stejně odmítavě se stavěla k encyklice o křesťanské výchově mládeže. Encyklika *Mit brennender Sorge* vyvolala otevřenou nenávist. Text encykliky musel být německým kněžím doručen tajně. Na Květnou neděli zazněla z kostelů papežova neohrožená řeč, ve které vynesl soud nad šílenstvím jednoho národa. Hlavním účelem encykliky je bránit a udržet čistou víru.

„Před slavností Zmrtvýchvstání je týden pašijový, týden utrpení. Církev v Německu prožívá teď pašije. I pro ni přijde den vzkříšení, kdy očištěna a posílena zapěje děkovně *Te Deum*.“⁴¹⁷

5.22 Ludvík Teplík: *20 let SSSR a bolševické vlivy v Evropě* (1937 – 1938)⁴¹⁸

Ludvík Teplík⁴¹⁹ napsal, že z hesel, která se objevila v tisku k 20. výročí ruského převratu, je vidět nejednotnost pohledů na povahu sovětského státu. Autor chtěl objasnit úhel katolického pohledu.

⁴¹⁵ PEKÁREK, Alois. *S palčivou starostí*. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 68. 1936 – 1937. Str. 140 – 143. Cit. 2018. Dostupné z : <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_68_rocnik.pdf>.

⁴¹⁶ Srov. Nejen skvělý kněz, ale i člověk. *Horácké noviny*. 11. 1999, ročník 10, číslo 92, str. 5.

⁴¹⁷ PEKÁREK, Alois. *S palčivou starostí*. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 68. 1936 – 1937. Str. 143.

⁴¹⁸ TEPLÍK, Ludvík. *20 let SSSR a bolševické vlivy v Evropě*. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 69. 1937 – 1938. Str. 37 – 45. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_69_rocnik.pdf>.

⁴¹⁹ K autorovi se nám podařilo dohledat pouze, že se narodil r. 1913, působil jako kněz v pražské arcidiecézi, je v seznamu kněží, kteří byli perzekuováni komunisty. V Archivu bezpečnostních složek jsou k jeho jménu vedena tato hesla: nepřátelské živly v ČSA, špionáž pro nezjištěnou rozvědku, kontakt s provokatérem StB, působení ve vojenské duchovní službě. Vojenští kaplani zahrnutí do kartotéky „48“ byli většinou zataženi

Shrnul původ a příčiny bolševických myšlenek (ateismus, materialismus, socialismus, anarchismus, nacionalismus). Popsal předrevoluční situaci v Rusku (bída, despotický carismus, velkostatkáři a mužici, Lenin). Mikuláš II. byl stávkou donucen ke konstituci, nová vláda se neměla k reformám. Přišel Lenin se svými sliby, získal podporu a proběhla revoluce. Car s rodinou byl zavražděn.

V letech 1917 – 1922 se podařilo upevnit bolševickou moc. V r. 1922 propukl hlad a Lenin byl donucen zavést reformu, která se poněkud vracela k dřívějším poměrům. Po Leninově smrti Stalin reformu zrušil a rozhodl se budovat socialismus v jedné zemi (pětiletka, kolektivizace, zestátnění hospodářství) s konečným cílem světové revoluce.

Leninovo heslo, že půda patří těm, kteří ji obdělávají, vedla k ničení šlechtických sídel a zabírání půdy – mužik ale neuměl plánovitě hospodařit, probíhala občanská válka a dostavil se hlad. Po zavedení reformy byla rolníkovi dána určitá samostatnost.

Nastoupil Stalin. První pětiletka (1929 – 1934) poněkud pozvedla průmysl i způsob hospodaření, ale za cenu teroru, zotročení obyvatelstva a hladu. Rolník byl zkolektivizován v kolchozech. Vše bylo zestátněno. Lidé, bez ohledu na stav, přišli o všechno. Carský despotismus byl nahrazen ještě horším despotizmem.

Ruský člověk bojoval v revoluci za ideál svobody, rovnosti a bratrství. Ideálu se nedočkal, sociální rovnost a spravedlnost nepřišly. V Rusku byla nastolena diktatura bolševické strany. Stalin násilně a za cenu velkých obětí buduje Rusko. Touží po ještě větší moci a neváhá k prosazení svých cílů použít jakékoli prostředky.⁴²⁰

Sovětská vláda chce maximálně ovlivnit každého člověka, snaží se vytvořit proletářskou kulturu a prosazuje ji ve všech oblastech umění (literatura, divadlo, malířství, ...). Ve školství komunisté určují, kdo může studovat a co se má vyučovat. Uplatňuje se kolektivní výchova dětí. Musí zmizet vše, co má nádech buržoazní kultury. Pravoslavná církev je pronásledována. Zabírá se církevní majetek a ničí se kostely.

Ruský rolník už zjistil, že bolševici nevytvoří ráj na zemi. Pokoušel se stavět na odpor a byl tvrdě umlčen, byl zabit nebo deportován. Ruská inteligence je likvidována. Prozření na ostatní ještě čeká.

do tzv. protistátní činnosti tím, že je kontaktoval provokatér StB, vystupující v roli agenta cizí rozvědné služby. Obvykle byli poté souzeni za velezradu a vyzvědačství.

Srov. Sborník Archivu bezpečnostních složek 9/2011. In: *Archív bezpečnostních složek*. Cit.2018. Dostupné z: <<https://www.abscr.cz/data/pdf/sbornik/sbornik9-2011/sbornik09.pdf>>. Str. 90.

⁴²⁰ „Kdo nemůže nebo nechce pochopit plán pro Stalina tak jasný, dává jej s velkomyslností perského satrapy poučít? Ne. Odstřelit, i když je to spolubudovatel Sovětu (Trocký ve vyhnanství, Zinověv a Kameněv zastřeleni).“

TEPLÍK, Ludvík. 20 let SSSR a bolševické vlivy v Evropě. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 69. 1937 – 1938. Str. 41.

Myšlenka světové revoluce nadále proniká do celé Evropy i k nám. Proti bolševickému vlivu se utvořil spolek nacionálního Německa a fašistické Itálie. Tyto státy se ale od bolševického Ruska příliš neliší: „Totéž omezování svobody, obdobné heslo a program. V Rusku Leninovo heslo: Mravné je to, co prospívá komunistické straně = státu; v Německu i Itálii: Je dovoleno použít všeho pro blaho státu.“⁴²¹

Proti bolševismu je možné postavit jen jednu pevnou hráz: dobře chápaný a žitý křesťanský katolicismus. „Místo bolševických kulometů uijíme zbraně světla, pravdy, oddanosti, spravedlnosti, nevinnosti; necht' naše zbraně jsou čisté. Budeme biti, rozumí se samo sebou, historikové a politikové na to upozorňují. Je však nemožné, abychom byli poraženi; v sázce ne již biologické, nýbrž duchovní, prohrátí nebo vyhrátí čistými zbraněmi, znamená vždy vítězství.“⁴²²

5.23 František Václav Holakovský: *Sociální obsah Otčenáše (1937 – 1938)*⁴²³

Autor⁴²⁴ napsal, že na každé cestě vedoucí k sociálnímu řádu stojí Bůh, ale moderní člověk se o něj nezajímá. Ale bez Boha a modlitby se do společnosti vždy dostane sobectví a surovost, třeba pod rouškou zdánlivé slušnosti. Modlitba je základní podmínkou zdravého života společnosti.

Ježíš Kristus do své modlitby *Otče náš* vložil nesmírně hluboký sociální obsah. Otčenáš je velkým sociálním zjevením, jediným a věčně platným zákoníkem lidské společnosti.

V období Ježíšova pozemského života existovaly také sociální problémy. V Otčenáši ale nelze hledat přímé odpovědi na sociální otázky té doby. Ježíš dává v modlitbě všeobecně platné směrnice pro všechny národy a všechny časy.

Podstatou sociálního řádu je harmonické sjednocení lidstva. Slova „Otče náš“ provádějí toto sjednocení, modlící se rázem stávají bratry, jsou spojení božským poutem.

„Chléb náš vezdejší dej nám dnes a odpusť nám naše viny, zbav nás od zlého.“ Jiný druh společenství, jsme spojeni lidskou slabostí, hříšností a smrtí. Všichni jsme hříšníky, musíme se obrátit a s hlubokou pokorou prosit i o skývu chleba. V moderní době pojem

⁴²¹ TEPLÍK, Ludvík. 20 let SSSR a bolševické vlivy v Evropě. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 69. 1937 – 1938. Str. 44.

⁴²² Tamtéž. Str. 45.

⁴²³ HOLAKOVSKÝ, František, Václav. Sociální obsah Otčenáše. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 69. 1937 – 1938. Str. 124 – 128. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_69_rocnik.pdf>.

⁴²⁴ K Václavu Holakovskému se nám podařilo dohledat pouze, že se narodil r. 1914, zemřel r. 1992, byl katolický kněz, vysvěcen r. 1946, redemptorista a v roce 1961 byl odsouzen Městským soudem v Praze na 12 let za vyzvědačství a podvracení republiky.

Srov. VLČEK, Vojtěch. Seznamy vězněných řeholníků podle jednotlivých řádů a kongregací. In: *Ústav pro studium totalitních režimů*. Cit. 2018. Dostupné z: <<https://www.ustrcr.cz/uvod/odboj-a-perzekuce-krestanu-v-dobe-nacismu-a-komunismu/rimskokatolicka-cirkev/statistiky-seznamy-rimskokatolicka-cirkev/>>.

hříchu ze společnosti vymizel, hříšnost zůstala. Ale i ti, kteří neuznávají hřích a nebijí se v prsa, jsou s ostatními spojeni v utrpení a ve smrti. Vzpomínka na hřích, vinu, utrpení a smrt je dalším účinným prostředkem k sociálnímu sjednocení.

„Otče náš, jenž jsi na nebesích, posvět' se jméno tvé, přijď království tvé!“ Vrcholná slova, která umísťují všechny časné hodnoty a zájmy do správného stupně hierarchie a ukazují nám konečný cíl lidského snažení. Kristus nám řekl, jak vejít do Království: „Zachovávej přikázání“.

Dále, otázka chleba a národohospodářství nesmí být oddělována od nadpřirozeného řádu. Chléb je Boží dar, člověk není neomezeným pánem svého majetku, obdržel jej od Boha a dle toho s ním musí hospodařit. Bohatství znamená nebezpečí na cestě spásy, stejné nebezpečí přináší drtivá chudoba. Ježíš připouští bohatství i chudobu, ale ve smyslu sociální spravedlnosti a křesťanského milosrdenství.

Spravedlnost a láska jsou dva sociální principy, kterým nás učí Otčenáš. Všichni lidé se mají cítit jako děti jednoho Otce, mají zasedat u jednoho stolu, který je prostřen pro všechny. Lev XIII. zdůrazňoval, že reforma společnosti musí začít reformou srdcí.

„Proto, abychom přispěli k obnově společnosti, rozjímajme a provádějme skutkem, co je obsaženo v Otčenáši. Ale především a zvláště dnes, kdy i hlavní nosné pilíře křesťanského sociálního řádu jsou podvráceny, sepněme co nejčastěji ruce a modlívejme se: „Otče náš, jenž jsi na nebesích...“⁴²⁵

5.24 Josef Hrbata: *Ozvěny z Říma (1945 – 1946)*⁴²⁶

Josef Hrbata (1924 Habrůvka u Brna – 2009 Silz, Rakousko) byl katolický kněz a spisovatel, od r. 1989 monsignor Jana Pavla II., v r. 1950 zatčen za špionáž pro Vatikán, po roce propuštěn, emigroval a působil v Rakousku, z emigrace podporoval naši církev a věřící.⁴²⁷

Autor se vyjádřil k sociální otázce. Nejprve výstižně popsal moderní dobu několika slovy: „Člověk, jak ho potkáváme na ulicích dnešního světa, žije v myšlenkové nejistotě, mravní bídě a v očích se mu zračí vnitřní bolest, jakoby smutek z bezútěšné osiřelosti, která

⁴²⁵ HOLAKOVSKÝ, František, Václav. Sociální obsah Otčenáše. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 69. 1937 – 1938. Str. 128.

⁴²⁶ HRBATA, Josef. *Ozvěny z Říma*. In: *Museum. Revue slovanských bohoslovců*. Ročník 73. 1945 – 1946. Str. 79 - 84, 100 – 103. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_73_rocnik.pdf>.

⁴²⁷ Srov. Mons. ThDr. Josef Hrbata. In: *Osobnosti. Internetová encyklopedie dějin Brna*. Cit. 2018. Dostupné z: <https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=15402>.

pochází z touhy po ztraceném nesmírném pokladu. A tím pokladem je Pravda, je jím sám Bůh.⁴²⁸

Dle autora bez pravdy nelze žít (natož bez Pravdy). K pravdě je člověk puzen. Kdo se pravdy zřekne, kdo pravdu nenávidí, ten ztrácí lidskou důstojnost a začne nenávidět sám sebe. Nežije už ve světle Pravdy, uvízl ve stínu lži, ztracen v temnotě Satana. Moderní člověk opakuje Adamův hřích, věří raději Našeptávači a jeho klamům, než Bohu a pravdě. Falešná hesla o svobodě a pokroku zavedou člověka opačným směrem – do otroctví.

Privést člověka a společnost zpátky ke světlu se jeví jako velmi složitý úkol. Je to velká výzva pro duchovní, které čeká práce pomalá a namáhavá a výsledky patrně spatří až další generace.

Sociální otázka je stále na pořadu dne a je ještě vystupňována tragickými důsledky války. A už sv. Pavel znal řešení: „Zbožnost je užitečná pro všechno“ (srov. *1 Tim 4,8*) a „člověk obdařený Duchem je schopen posoudit všecko“ (srov. *1 Kor 2,15*).

Mnoho dnešních lidí má zkreslený pohled na náboženství. Domnívají se, že se jedná pouze o soubor hezkých tvrzení a náboženských úkonů, které nemají žádný vliv na běžný život. Jenže náboženství je pravda, která musí být uváděna jako norma do praktického života „Křesťanství má základem víru, ale cílem Lásku, která je plností veškeré dokonalosti.“⁴²⁹ Proto má církev právo a dokonce povinnost zasahovat do otázek sociálních nebo politických, které mají vztah k mravnosti. Výsledky války ukázaly zcela jasně, že jediná správná cesta k záchraně světa, byla ta, kterou ukazovala katolická církev.

Autor se zastavil u marxistických názorů, nechtěl podrobně rozebírat nesmyslnost myšlenek beztřídní komunistické společnosti. Zmínil se o chybném socialistickém úsudku na práci. Socialisté zdůrazňují práci rukou, jako by jen ta byla poctivá, ale je také práce ducha. Ano, ruční práce je fyzicky namáhavá a je často špatně odměňována. Ale nepoctivce a lenochy, kteří chtějí žít na úkor druhých, nalezneme v obou skupinách. Oceňována by měla být každá poctivá práce, fyzická i duševní.

Socialismus požaduje rovnoměrné a spravedlivé rozdělení majetku. Jenže u jejich řešení převládají vášně, jsou potlačovány společenské třídy na úkor jedné, a proto nedosáhnou správného řešení. Žádná opravdová reforma nemůže být bez vnitřní (duchovní) reformy lidí.

Autor poznamenal, že žijeme v tragické době a ve všech národech je silná touha po lepší sociální spravedlnosti a po klidu. Vyzval křesťany k aktivitě: „Postavme se po bok práce Církve, přinášejme světlo ubohému lidu, klamanému fatamorganou pseudomesiánské

⁴²⁸ HRBATA, Josef. Ozvěny z Říma. In: *Museum. Revue slovanských bohoslovců*. Ročník 73. 1945 – 1946. Str. 79 – 80.

⁴²⁹ Tamtéž. Str. 101.

ateistické epochy a hlavně se modleme, aby Duch Boží se znovu vznesl nad tento chaos lidského utrpení a dal povstati novému řádu, upevněnému na Ježíši Kristu a Jeho Evangelii.⁴³⁰

5.25 Dílčí závěr

Museum byl časopis studentský (bohoslovecký) a neměl ve své době punc odbornosti. Rozhodli jsme se ho začlenit do této práce proto, že z těchto bohoslovců vyzrály později mnohé velké osobnosti a také z důvodu, že články v časopise nepředkládali jen úsudky studentů,⁴³¹ ale zrcadlili také mínění jejich pedagogů. Bohoslovci při svém psaní vycházeli a opírali se o nauku svých milovaných⁴³² učitelů, kteří na ně měli velký vliv (např. Robert Neuschl, Antonín Lenz, Josef Pospíšil, Antonín Skočdopole). Studenti ve svých textech přijímali názory těchto osobností a dalších odborníků.⁴³³ Názory, které nejprve kriticky přezkoumali, poté akceptovali a nechali se jimi dále formovat.

⁴³⁰ HRBATA, Josef. Ozvěny z Říma. In: *Museum. Revue slovanských bohoslovců*. Ročník 73. 1945 – 1946. Str. 103.

⁴³¹ Odborné články zveřejňovali většinou pokročilí studenti, kterým do svěcení zbýval maximálně rok.

⁴³² Srov. např., co píše bohoslovci o Robertu Neuschlovi: „Mimo to v poutavých přednáškách sociologických nabádá Dr. R. Neuschl posluchače své v alumnátě ku práci na tomto poli, u nás, bohužel, vždy ještě nedosti vzdělávanému, a vždy ochotně přispívá vzácnou radou.“

ŠALOMOUN, Antonín. Dr. Robert Neuschl. In: *Museum. Časopis bohoslovců českoslovanských*. Ročník 38. 1903 – 1904. Str. 245 – 248. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_38_rocnik.pdf>. Str. 247.

O Antonínu Lenzovi: „Mezi prvními jeho ctiteli jsou i řady českoslovanských bohoslovců, kteří vidí v něm následování hodný vzor horlivého kněze, upřímného vlastence a příklad neúporného pracovníka na vinici Páně i národa roli dědičné.“

ČUMPELÍK, Karel. Th. Dr. Antonín Lenz. In: *Museum. Časopis bohoslovců českomoravských*. Ročník 33. 1898 – 1899. Str. 105 – 108. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_33_rocnik.pdf>. Str. 106.

O Josefu Pospíšilovi: „Však pro nás bohoslovce má ještě zvláštní význam. Již jako pořadatel čtvrtého ročníku *Musea* byl ideálním snahám bohoslovců vůdcem, jako profesor nové vždy jim poskytoval látky, nové vléval nadšení, pokračuje zdárně v díle učitele svého Sušila, a jsa představeným byl jim pravým otcem.“

SEDLÁK, Jan. Dr. Josef Pospíšil. In: *Museum. List bohoslovců českomoravských*. Ročník 28. 1893 – 1894. Str. 114 – 117. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_28_rocnik.pdf>. Str. 117.

O Antonínu Skočdopole: „Učitelem jest Skočdopole výtečným. ... Pisatel sám ví, jak rád a s jakým nadšením ještě po letech kněží na jeho přednášky vzpomínají, a jak vroucně přávají si bohoslovci, by ho Bůh dlouho zachoval, aby ještě mnozí a mnozí jej slyšeti mohli.“

TUPÝ, Josef. Msgr. Dr. Antonín Skočdopole. In: *Museum. Časopis bohoslovců českomoravských*. Ročník 33. 1898 – 1899. Str. 1 – 6. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_33_rocnik.pdf>. Str. 3.

⁴³³ Například Josef Kružík využil ve svém článku tyto zdroje: „Ku práci použito: Dr. Fr. Reyl: Úkoly sociální politiky (Hradec Král. 1909). P. Jos. Biederlack T. J.: Otázka sociální (Vzd. kn. kat.). Dr. R. Neuschl: Křesť. sociologie I, II. Dr. Neuschl: O významu a důležitosti křesťanství pro společnost lidskou vůbec a učení jeho o autoritě, spravedlnosti a lásce zvláště. (Řeč na sjezdě kat. v Turnově 21. srpna 1899.) Dr. R. Neuschl: Že náboženství křesťanské věci soukromou není. (Řeč v Třebíči 11. února 1900.) Dr. R. Neuschl: Řeč slavnostní za příčinou 50letého biskupského jubilea sv. Otce Lva XIII. (Ve schůzi katol.-polit. jednoty v Brně 19. února 1893.) Die sociale Frage beleuchtet durch die „Stimmen aus Maria Laach“. Dr. W. Klopp: Die sociálen Lehren Vogelsang's (St. Pölten 1894). A. M. Weif O. Pr. Apologie des Christentums (IV. Band). V. Myslivec: O křesťanském socialismu (Řeč na IV. všeobecném sjezdu českoslov. katolíků v Praze 1908.) J. Dvořák: Rukověť křesťanského socialismu (vydáno čes. sekci dioc. komitétu v Čes. Budějovicích).“

Časopis vycházel více než 80 let (1867 – 1948). Lze konstatovat, že je sociální tematikou protkán⁴³⁴ nejen v zde uvedených člancích. O řešení sociálních témat informovaly také memoárové texty či články k jubileím, kdy byla připomínána činnost významných osobností.⁴³⁵ Rovněž ve zprávách o činnosti bohoslovců se setkáváme se zájmem o sociální nauku.⁴³⁶

U bohoslovců vidíme velký zápal k práci pro chudé, jejich chuť jít mezi zbídačené a pomáhat. Měli vroucí účast a pochopení s těžkou situací nemajetných.⁴³⁷ Vybízeli duchovní k větší aktivitě a řídce se objevovaly stesky, že církev poněkud zaspala při neblahém vývoji společnosti.⁴³⁸

Sociální encykliky byly přijaty velmi kladně a dodávaly energii, nadšení a naději.⁴³⁹ Autoři článků si byli vědomi nutnosti vzdělávat se v sociální nauce a v názorech oponentů.⁴⁴⁰

KRUŽÍK, Josef. Myšlenkový základ křesťanského socialismu. In: *Museum. Časopis bohoslovců československých*. Ročník 44. 1910 – 1911. Str. 205 – 212. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_44_rocnik.pdf>. Str. 205 - 206.

⁴³⁴ Srov. např.: „Po vydání slavné sociální encykliky *Rerum novarum*, rozproudil se čilý zájem bohoslovců o otázku sociální.“

ŠINDELÁŘ, K. 70 let Musea ve zkratce. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 70. 1938 – 1939. Str. 9 – 12. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_70_rocnik.pdf>. Str. 11.

⁴³⁵ Srov. např. text o R. Neuschlovi: „A že myslí to upřímně, dokazuje patrně veškerá jeho sociologická a spolková činnost. Kde je kraj uvědomělejší a politicky jen trochu probudilý, všude známo jest jméno Dra R. Neuschla jako velkého příznivce a podporovatele spolkového života; řídil po Dru J. Pospíšilovi několik let katol.-politickou jednotu v Brně a nyní je předsedou křesť.-sociálního spolku „Svornost“ a jednatelem „Dědictví sv. Cyrilla a Metoděje“.“

ŠALOMOUN, Antonín. Dr. Robert Neuschl. In: *Museum. Časopis bohoslovců československých*. Ročník 38. 1903 – 1904. Str. 246 – 248. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_38_rocnik.pdf>. Str. 247.

⁴³⁶ Srov. např.: „Roku 1893 vzniká totiž v alumnátě brněnském sociologický kroužek. Založil jej Jan Sedlák 5. listopadu na 3. schůzi Růže Sušilovy. „Účelem kroužku jest – praví současný záznam – vzájemná výměna myšlenek a zkušeností, jakož i tříbení pojmů a názorů.““

MUSIL, František. Sušilovská retrospektiva. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 68. 1937 – 1938. Str. 6.

⁴³⁷ Srov. např.: „Jest tedy svatou povinností kněžovou ukázati, že církev nikdy nezapomíná i na blaho pozemské pracující třídy, dobře uznávajíc, že není tak snadno povznést se k nebeským výšinám člověku, který hladem umírá.“

VÁGNER, Rainhold. O socialismu. In: *Museum. List bohoslovců česko-moravských*. Ročník 21. 1886 – 1887. Str. 59.

Nebo např.: „Pracovní lid musí býti hlavním předmětem naší péče; nesmíme ho ponechati sobě samému.“

LUJKA, Antonín. Socialismus v boji proti modernímu řádu společenskému. In: *Museum. List bohoslovců českomoravských*. Ročník 24. 1889 – 1890. Str. 173.

⁴³⁸ Srov. např.: „Od šedesátých až do let osmdesátých – více než 25 let – ponecháno liberalistickým a socialistickým proudům mezi moravským dělnictvem volné pole.“

PŘÍKRYL, Josef. Vznik a vývoj křesťanského socialismu v zemích českých. In: *Museum. Časopis bohoslovců československých*. Ročník 44. 1910 – 1911. Str. 24.

⁴³⁹ Srov. např.: „Zakládány dále katolické a křesťansko-sociální jednoty, jednoty sv. Josefa, jednoty katol. jinochů a mužů atd. Velikého vzpružení dostalo se tomuto ruchu encyklikou „papeže dělníků“ Lva XIII. ze dne 17. května 1891, která v radostné nadšení uvedla všechny křesťanské sociály. Encyklikou dán jim do rukou souhlas nejvyšší hlavy církve k práci sociální, dán jim program, dle něhož mají pracovati.“

Tamtéž. Str. 26.

Těžce a se smutkem vnímali postupující sekularizaci společnosti, neboť dobře věděli, že náprava společenských vztahů je možná jen, pokud se člověk navrátí k Bohu a k duchovním hodnotám.⁴⁴¹ Pochopili, že je čeká složitá práce, která bude patrně trvat několik generací.⁴⁴²

Bez pochyb odsoudili ideologie liberalismu, komunismu a fašismu. Postřehli, že liberalistické represe proti stoupcům socialismu, měly přesně opačný efekt a zvyšovaly nárůst tohoto hnutí.⁴⁴³ Později už bohoslovci a duchovní mohli vidět děsivé výsledky komunistického budování blahobytu v Sovětském svazu. Správně rozpoznali nebezpečí v nastupujícím fašismu v Itálii a Německu.⁴⁴⁴ Měli obavy z budoucího vývoje společnosti,⁴⁴⁵ ale byli pevně rozhodnutí pokračovat v práci svěřené jim Bohem za každých okolností.⁴⁴⁶

V článku o válce nalézáme stejné názory, které zastává církev dnes, i když ještě ne v tak důsledně propracované podobě.⁴⁴⁷ Setkali jsme se opět s kritikou státních chudinských zákonů⁴⁴⁸ a také s projevy antisemitismu.⁴⁴⁹

⁴⁴⁰ Srov. např.: „Chce-li tudíž duchovní důvěry lidí těch si získati, pak nezbytně jest mu zapotřebí, by snížil se k tomu, co mysl jich zaměstnává, totiž k otázkám národohospodářským, k otázce sociální, by dokonale je ovládal a rady a pomoci poskytnouti mohl lidu otázkami těmi se obírajícímu, aby z cesty práva a spravedlnosti nezbloudil v cestu násilí a revoluce všeobecný pořádek ohrožující.“

BĚHAL, Vladimír. Duchovenstvo a sociální otázka. In: *Museum. Časopis bohoslovců českomoravských*. Ročník 32. 1897 – 1898. Str. 220.

⁴⁴¹ Srov. např.: „Víry však, víry autoritativní je lidstvu nezbytně třeba – ano, víra božská stala se nezbytnou součástí lidské přirozenosti, bez níž je každá snaha a veškeré úsilí lidské rozřešiti záhady světové čirým snem.“ LANG, Alois. Filosofie a křesťanství! In: *Museum. List bohoslovců českomoravských*. Ročník 26. 1891 – 1892. Str. 146 – 151. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_26_rocnik.pdf>. Str. 150.

⁴⁴² Srov. HRBATA, Josef. Ozvěny z Říma. In: *Museum. Revue slovanských bohoslovců*. Ročník 73. 1945 – 1946. Str. 103.

⁴⁴³ Srov. PŘIKRYL, Josef. Vznik a vývoj křesťanského socialismu v zemích českých. In: *Museum. Časopis bohoslovců českoslovanských*. Ročník 44. 1910 – 1911. Str. 25.

⁴⁴⁴ Srov. TEPLÍK, Ludvík. 20 let SSSR a bolševické vlivy v Evropě. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 69. 1937 – 1938. Str. 44.

⁴⁴⁵ Srov. např.: VÁGNER, Rainhold. O socialismu. In: *Museum. List bohoslovců česko-moravských*. Ročník 21. 1886 – 1887. Str. 75.

Nebo také: TEPLÍK, Ludvík. 20 let SSSR a bolševické vlivy v Evropě. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 69. 1937 – 1938. Str. 45.

⁴⁴⁶ Srov. např.: KLEMENT, Method. Rozhovor o komunismu. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 64. 1933 – 1934. Str. 11.

⁴⁴⁷ Srov. STANĚK, Jan. Válka v právu mezinárodním a theorie věčného míru. In: *Museum. List bohoslovců českomoravských*. Ročník 29. 1894 – 1895. Str. 56 - 61, 92 - 103, 127 - 138, 185 - 194

⁴⁴⁸ Srov. KOTROUŠ, Karel, Th. Chudinství v církvi katolické. In: *Museum. List bohoslovců českomoravských*. Ročník 24. 1889 – 1890. Str. 8.

⁴⁴⁹ Srov. KLIM, Vilém. Světové hospodářství a židé. In: *Museum. Časopis katolických slovanských bohoslovců*. Ročník 55. 1923 – 1924. Str. 47 – 51, 98 – 103.

Od první světové války časopis pozvolna upadá.⁴⁵⁰ *Museum* už není onen časopis žhnoucí energií, nadšením, radostí z poznávání a touhou překonat sebe sama. Poválečný časopis neztratil zcela svou tvář a ještě se několikrát nadechnul k vyššímu výkonu, ale věnoval se opět více poezii a literárním pokusům, zařazoval krátké zprávy z různých oblastí a překlady, odborných statí se sociální tematikou rapidně ubylo.

⁴⁵⁰ „Na vysokou úroveň povznesl *Museum* Jan Sedlák (roč. XXVIII). *Museum* stává se skutečným vědeckým časopisem, ale svým svěžím rázem zůstává stále milým mluvčím a přítelem všech mladých bohoslovců. Tato vysoká úroveň *Musea* zůstává i za dalších redaktorů (J. Staňka, R. Tenory, Met. Marvana) a trvá až do války. Jest to skutečně „zlatý věk“ *Musea*.“
ŠINDELÁŘ, K. 70 let *Musea* ve zkratce. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 70. 1938 – 1939. Str. 10.

Závěr

Na začátku této práce jsme ve stručnosti připomněli sociální nauku katolické církve, jak je obsažena v *KSNC* a v sociálních encyklikách.

V dalším kroku jsme do historického kontextu zasadili období, které bylo předmětem našeho zájmu.

Představili jsme *Časopis katolického duchovenstva*. Články se sociální tematikou v něm obsažené byly pro větší přehlednost rozděleny do tří časových úseků: od vzniku časopisu do vydání první sociální encykliky (1828 – 1891), po vydání *Rerum novarum* do začátku první světové války (1892 – 1913) a dobu dvou světových válek, revoluce v Rusku, vzniku samostatného Československa až po komunistický převrat v roce 1948 a následný zánik časopisu (1914 – 1949). S články jsme se podrobně seznámili a vyhodnotili jednotlivá období. Texty v *ČKD* se detailně zabývala předchozí diplomová práce.⁴⁵¹ Rigorózní práce z ní čerpala, přinesla stručný přehled zkoumání a připomněla zjištěné závěry.

Předešlá diplomová práce dospěla k těmto hlavním závěrům:

Názory autorů publikujících v časopise *ČKD* plně odpovídají dnešní sociální nauce katolické církve. Sociální encykliky *RN* a *QA* přijali čeští duchovní s nadšením, byly pro ně vzpruhou a velkou oporou. Česká katolická církev nestála v dobách prudkých sociálních změn na straně bohatých, ale naopak se zastávala chudých vrstev a vyvíjela řadu aktivit dle křesťanských zásad pro zlepšení situace. Bez váhání byly odmítnuty systémy a postupy individuálního liberalismu, kolektivistického komunismu a militantního fašismu.

V rigorózní práci jsme chtěli tyto výroky potvrdit. Pokračovali jsme v pátrání v dobových člancích dalších dvou časopisů a v obou případech jsme postupovali chronologicky od nejstarších textů k novějším. Zvolili jsme časopisy, které vycházely v Brně, jako jakousi „moravskou protiváhu“ českého *ČKD*. Je ale nutné dodat, že všechna tři periodika se četla v Čechách i na Moravě a stejně tak do nich přispívali autoři z celé země.

Nejprve jsme představili časopis *Hlidka*, který vycházel v letech 1884 - 1941 a věnovali se sociálním textům v něm obsažených. Zjištěné poznatky jsme prezentovali v dílčím závěru. Poté jsme zkoumali relevantní články v časopise *Museum*, vycházejícím v období 1867 – 1948. Vyhodnocení jsme rovněž umístili do dílčího závěru.

⁴⁵¹ Srov. BLIŽŇÁK, Luboš. *Sociální a politická problematika očima katolických teologů v Časopise katolického duchovenstva*. Olomouc, 2016.

Můžeme konstatovat, že výsledky průzkumu textů v časopise *Hlídky* a *Museum* plně potvrzují závěry představené v předešlé diplomové práci.⁴⁵²

Čeští duchovní aktivně prosazovali principy katolické sociální nauky už před vydáním první sociální encykliky. *RN* potvrdilo a verifikovalo jejich postoje a snahy, dodalo jim potřebnou odbornou autoritu a povzbudilo je v další práci (stejně tak *QA*).

Autoři textů pochopili nutnost vzdělávat se v sociální oblasti a studovali principy křesťanské sociální nauky. Z jejich středu vyšla celá řada odborníků, kteří dále šířili osvětu nejen v řadách duchovenstva. Odborníci se důkladně seznámili se socialistickými, liberalistickými a dalšími idejemi. Katolická sociální nauka jim poskytla dostatek argumentů k přesvědčivému vyvrácení mylných myšlenek protivníků. Trpělivě předkládali křesťanská řešení sociálních problémů veřejnosti.

Duchovenstvo znalo nezměrnou hloubku materiálního a duchovního strádání chudých obyvatel. Kněží vyšli mezi lidi a s velkou energií pomáhali mnoha konkrétními způsoby zlepšovat jejich životy na fyzické i spirituální úrovni. V žádném případě nehájili bohaté, lpěli jen na zachování existence soukromého majetku jako přirozené potřeby člověka, rovněž kritizovali příliš nerovnoměrné rozdělení statků a vyzývali k nápravě.

Česká katolická církev odhalila hned v počátcích zvrácenost totalitních ideologií a svůj názor nezměnila. Duchovní byli odhodláni hájit člověka před následky těchto praktik i za cenu svého života. Následná historie nám ukázala, že ze svých postojů neustoupili.

V textech článků, které jsme pročetli, se nám představila řada osobností z řad katolického duchovenstva. Dovolujeme si tvrdit, že tyto naši předkové byli lidé s velkým srdcem, zcela naplnění Bohem a láskou k lidem, kteří prosazovali své ideály a nehledíce na překážky měnili svět k lepšímu. Byli pro druhé příkladem.

Stručně se ještě zmíníme o třech dalších zjištěních, které přinesly obě práce.

V první řadě musíme uvést antisemitismus českých duchovních, který přetrvával až do druhé světové války. V dílčích závěrech jsme uvedli několik důvodů (srov. kapitulu 4.12), které je vedly k tomuto mínění a také jsme označili protižidovské postoje kléru za dobově umírněné. Přesto nelze než označit jejich názory jako morálně chybné.

Další chybné stanovisko při obraně církve a křesťanských hodnot ojedinele zastávali kněží tvrzením, že doba před reformací byla bezproblémovým „zlatým věkem“ lidstva. To je také nutné odmítnout.

⁴⁵² Toto tvrzení jsme doložili relevantními odkazy v dílčích závěrech.

Mnozí kněží se zapojovali do politického života a působili v politických stranách, což tenkrát nebylo neobvyklé. Kněží – politici si uvědomovali rizika, která jejich angažovanost provázela. Postoj dnešní církve je jiný, doporučuje, aby se aktivní politice věnovali laici.

Rigorózní práce zdaleka nezmapovala celou oblast našeho zájmu, jak už ostatně vypovídá její název, spíše naznačila směry, kterými se lze dále ubírat. Nabízí se například možnost zpracovat a porovnat významné knihy, které se zabývaly sociální tematikou, z nichž většina byla recenzována v našich časopisech. Určitě by neměly chybět tituly, na které se autoři článků často odkazovali: od Roberta Neuschla *Křesťanská sociologie*,⁴⁵³ od Matěje Procházky *Otázka dělnická*,⁴⁵⁴ spis Františka Reyla *Jádro křesťanské sociologie*⁴⁵⁵ nebo kniha Antonína Lenze *Socialismus v dějinách lidstva a jeho povaha a církev katolická jedině schopná ku řešení sociální otázky*⁴⁵⁶ či studie Bedřicha Vaška.⁴⁵⁷

⁴⁵³ NEUSCHL, Robert. *Křesťanská sociologie*. V Brně: Tiskem a nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských, 1898-1900. 2 sv. (vi, 645; 662, [46] s.).

⁴⁵⁴ PROCHÁZKA, Matěj. *Otázka dělnická*. V Praze: Vzdělávací kroužek křesťansko-sociální, 1898. 257 s.

⁴⁵⁵ REYL, František. *Jádro křesťanské sociologie*. Hradec Králové: Polit. Družstvo tiskové, 1914. 1, 351, 12 s. Knihovna Obnovy; č. 22.

⁴⁵⁶ LENZ, Antonín. *Socialismus v dějinách lidstva a jeho povaha a církev katolická jedině schopná ku řešení sociální otázky*. V Praze: Nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví (G. Francel), 1893. 391 s.

⁴⁵⁷ VAŠEK, Bedřich. *Křesťanská sociologie. Díl I, Život sociální*. V Praze: Universum, 1933. 317 - [VII] s. Spisy Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci; Čís. 1.

VAŠEK, Bedřich. *Křesťanská sociologie. Díl II, Spravedlnost v životě hospodářském*. V Praze: Československá akciová tiskárna, 1931. 460, [IV] s.

VAŠEK, Bedřich. *Křesťanská sociologie: Se zvláštním zřetelem k sociální činnosti kněžské. Díl III, Sociální práce*. V Praze: Československá akc. tiskárna, 1929. 365, [V] s. Spisy Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci; č. 1.

Seznam zkratek

Cit.	Citováno
ČEP	Český ekumenický překlad <i>Písma svatého</i>
ČKD	<i>Časopis katolického duchovenstva</i>
DH	<i>Dignitatis humanae</i>
GS	<i>Gaudium et spes</i>
KSNC	<i>Kompendium sociální nauky církve</i>
Např.	Například
RN	<i>Rerum novarum</i>
QA	<i>Quadragesimo anno</i>
SNC	Sociální nauka církve
Srov.	Srovnej
Str.	Strana

Při používání biblických zkratek jsme vycházeli z českého překladu *Písma svatého* včetně deuterokanonických knih podle ekumenického vydání z roku 1985 (ČEP).

Použité zdroje

1. Prameny

Pro vyšší přehlednost a orientaci se v pramenech odchylujeme od tradičního abecedního řazení a řadíme tituly chronologicky.

1. 1. Časopis ČKD

SLÁMA, F. J.: Zásluhy křesťanského náboženství o prozřetelné zaopatření nuzných., *ČKD*, 1831/1, str. 33-72, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=8935> (2015).

ZAHRADNÍK, Vinc.: Obraz dokonalého kněze., *ČKD*, 1833/1, str. 28-46, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=9007> (2015).

PETER, Fr.: Co jest křesťanské vlastenectví?, *ČKD*, 1847/2, str. 266-275, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=11455> (2015).

JOSEF, František : Alojs Josef,... kníže arcibiskup pražský a t. d. pozdravuje všech věřících,...., *ČKD*, 1848/1, str. 10-21, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=11517> (2016).

J. B.: Svoboda, Rovnost, Bratrství!, *ČKD*, 1849/1, str. 51-63, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=11929> (2015).

Dlužno-li duchovnímu pastýři také o pozemské dobré jednotlivých lidí veškerého obecnstva pečovati? A kterak to lze jest duchovnímu pastýři?, *ČKD*, 1849/4, str. 59-73, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12036> (2015).

Hlasy reform se dovolávající., *ČKD*, 1849/4, str. 73-95, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12037> (2015).

Pauperismus - Proletariat - Socialismus - Kommunismus., *ČKD*, 1849/4, str. 38-51, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12034> (2015).

Vrchnost a poddanost., *ČKD*, 1850/1, str. 35-47, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13531> (2015).

Něco o kommunismu., *ČKD*, 1850/4, str. 67-90, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13629> (2015).

J. E. K.: O pauperismu či chudinství., *ČKD*, 1851/4, str. 60-68, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13753> (2015).

- VALERIAN, Jan: Jan Valerian z Božího milosrdenství a z milosti apoštolské stolice biskup Česko-Budějovický,..., *ČKD, 1852/1*, str. 3-24, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13779> (2015).
- LAMPA, Josef: Církev a pauperismus., *ČKD, 1861/3*, str. 161-181, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12122> (2015).
- J. H.: Slovo o svobodě., *ČKD, 1862/4*, str. 294-302, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12345> (2015).
- SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: O kterých předmětech má duchovní správce častěji jednati ve svých kázáních podle nynějších časových poměrův?, *ČKD, 1863/2*, str. 81-104, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12521> (2015).
- SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: O kterých předmětech má duchovní správce častěji jednati ve svých kázáních podle nynějších časových poměrův?, *ČKD, 1863/3*, str. 180-211, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12543> (2015).
- TURNER, Dr. Jan: Společnost statků v prvotní Církvi., *ČKD, 1867/5*, str. 387-394, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13212> (2015).
- BOROVÝ, Dr. Kl.: Před čtyřiceti lety., *ČKD, 1868/2*, str. 81-95, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13278> (2016).
- K. K.: Záhubná tendence moderního liberalismu., *ČKD, 1868/3*, str. 181-197, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13302> (2015).
- HLOŽEK, Karel: Náčrtky k otázce socialistické., *ČKD, 1869/2*, str. 122-143, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13427> (2015).
- SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: Katolictví a liberální žurnalistika v Čechách., *ČKD, 1869/4*, str. 241-274, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13448> (2016).
- SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: Snahy sociální revoluce a úloha církve., *ČKD, 1871/1*, str. 1-18, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6150> (2015).
- SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: Snahy sociální revoluce a úloha církve., *ČKD, 1871/2*, str. 111-137, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6177> (2015).
- PROCHÁZKA, Matěj: Otázka dělnická., *ČKD, 1872/1*, str. 37-56, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6357> (2015).
- PROCHÁZKA, Matěj: Otázka dělnická., *ČKD, 1872/2*, str. 130-151, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6368> (2015).

- PROCHÁZKA, Matěj: Otázka dělnická., *ČKD*, 1872/3, str. 179-209, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6376> (2015).
- PROCHÁZKA, Matěj: Otázka dělnická., *ČKD*, 1872/4, str. 253-254, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6389> (2015).
- PROCHÁZKA, Matěj: Otázka dělnická., *ČKD*, 1872/5, str. 359-370, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6406> (2015).
- PROCHÁZKA, Matěj: Otázka dělnická., *ČKD*, 1872/6, str. 445-464, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6421> (2015).
- PROCHÁZKA, Matěj: Otázka dělnická., *ČKD*, 1872/7, str. 497-520, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6426> (2015).
- PROCHÁZKA, Matěj: Otázka dělnická., *ČKD*, 1872/8, str. 561-578, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6441> (2015).
- PODLAHA, Dr. Ant.: Po osmdesáti letech ..., *ČKD*, 1909/3, str. 229-232, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3188> (2016).
- ŠAFRÁNEK, Jan: Karel Alois Vinařický, *ČKD*, 1922/3+4, str. 77-85, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=7935> (2016).
- HAUSMANN, Josef: Církevní péče o chudé., *ČKD*, 1872/8, str. 608-613, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6445> (2015).
- PAZDERKA, Josef: Ovoce státního chudobnictví., *ČKD*, 1882/7, str. 405-418, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=1648> (2015).
- KYSELKA, Jos.: Duchovenstvo a sociální otázka., *ČKD*, 1884/8, str. 506-510, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13970> (2015).
- HLAVATÝ, prof. dr. Václav: O sociální otázce., *ČKD*, 1886/4, str. 214-232, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=14273> (2016).
- VANĚČEK, Frant.: Pamětný list o sociální otázce adresovaný nejdůst. episkopátu západního Rakouska., *ČKD*, 1891/2, str. 65-76, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3918> (2015).
- SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: Skromný příspěvek ku porozumění otázce sociální a dělnické., *ČKD*, 1891/7, str. 385-399, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4037> (2015).
- VONDRUŠKA, Karel: Dělnictvo v boji za svá práva., *ČKD*, 1891/8, str. 508-509, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4113> (2015).
- KOUSAL, Josef: O sociální otázce., *ČKD*, 1891/9, str. 527-542, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4118> (2016).

- J. P-y.: Zařízení ku blahu dělnictva., *ČKD*, 1892/3, str. 180-181, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4204> (2015).
- Socialismus v dějinách lidstva, *ČKD*, 1893/1, str. 62-64, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5245> (2015).
- J. P.: Socialismus v dějinách lidstva... Antonín Lenz, *ČKD*, 1893/2, str. 122-123, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15917> (2015).
- SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: Katolická církev a sociální demokracie., *ČKD*, 1893/5, str. 307-309, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15968> (2015).
- PAULY, Jan: Sociální význam papeže Lva XIII., *ČKD*, 1894/1, str. 35-41, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=14936> (2015).
- PAULY, Jan: Sociální význam papeže Lva XIII., *ČKD*, 1894/2, str. 101-107, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=14949> (2015).
- KOUSAL, Josef: Mojžíš a sociální otázka., *ČKD*, 1894/7, str. 408-413, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15034> (2015).
- O sociálních úlohách duchovenstva v čase nynějším., *ČKD*, 1894/9, str. 536-550, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15073> (2015).
- VANĚČEK, Frant.: Abbé Garnier a sociální otázka., *ČKD*, 1894/10, str. 605-615, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15104> (2015).
- TUMPACH, Dr.: Pěstění věd sociálních., *ČKD*, 1895/2, str. 102-104, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15134> (2015).
- TUMPACH, Dr.: Der Socialismus... Victor Cathrein, *ČKD*, 1895/6, str. 380-381, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15218> (2015).
- TUMPACH, Dr.: Protokol prvního sjezdu katolického dělnictva..., *ČKD*, 1895/9, str. 565-567, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15262> (2015).
- TUMPACH, Dr.: Křesťanský dělník... P. Aug. Lehmkuhl, *ČKD*, 1897/6, str. 383-384, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15559> (2015).
- TUMPACH, Dr.: Liberalismus, Socialismus und christliche Gesellschaftsordnung., *ČKD*, 1897/8, str. 511-512, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15591> (2015).
- TUMPACH, Dr.: Sociologie křesťanská., *ČKD*, 1898/1, str. 62-63, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15666> (2015).
- TUMPACH, Dr.: Křesťanská sociologie... Robert Neuschl, *ČKD*, 1898/5, str. 318-320, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15802> (2015).

- NEUSCHL, Dr. Robert: Smlouva pracovní a spravedlivá mzda práce., *ČKD, 1899/1*, str. 1-11, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20666> (2015).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Smlouva pracovní a spravedlivá mzda práce., *ČKD, 1899/2*, str. 88-98, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20688> (2015).
- TUMPACH, Dr.: Otázka dělnická... Matěj Procházka, *ČKD, 1899/2*, str. 138-139, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20702> (2015).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Smlouva pracovní a spravedlivá mzda práce., *ČKD, 1899/3*, str. 174-181, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20712> (2015).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Smlouva pracovní a spravedlivá mzda práce., *ČKD, 1899/4*, str. 242-251, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20744> (2015).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Smlouva pracovní a spravedlivá mzda práce., *ČKD, 1899/5*, str. 279-283, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20763> (2015).
- BENEŠ, Dr. Ferdinand: Socialismus... P. V. Cathrein T. J., *ČKD, 1899/5*, str. 329-330, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20778> (2015).
- BENEŠ, Dr. Ferdinand: Některé katolické chudobince diecése královéhradecké., *ČKD, 1899/9*, str. 529-537, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20852> (2015).
- KOUSAL, Josef: Minulost' liberalismu budoucností křesťanského socialismu., *ČKD, 1899/10*, str. 595-602, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20881> (2015).
- KŘÍKAVA, Gilbert: Die sociale Frage... Joseph Biederlack S. J., *ČKD, 1899/10*, str. 630-635, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20894> (2015).
- BENEŠ, Dr. Ferdinand: Křesťanská sociologie. Sepsal Dr. Robert Neuschl, professor theologie v Brně. Díl II., *ČKD, 1900/7*, str. 530-533, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=197> (2016).
- VRBA, Rudolf: Ovoce zhoubného kapitalismu., *ČKD, 1902/1*, str. 14-20, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=504> (2015).
- VRBA, Rudolf: Ovoce zhoubného kapitalismu., *ČKD, 1902/2*, str. 129-136, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=555> (2015).
- VRBA, Rudolf: Ovoce zhoubného kapitalismu., *ČKD, 1902/3*, str. 193-200, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=578> (2015).

- VRBA, Rudolf: Ovoce zhoubného kapitalismu., *ČKD*, 1902/4, str. 261-265, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=607> (2015).
- VRBA, Rudolf: Ovoce zhoubného kapitalismu., *ČKD*, 1902/6, str. 378-383, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=655> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Bytová otázka dělnická... Dr. Alois Soldát., *ČKD*, 1905/7+8, str. 735-736, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=21161> (2015).
- SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: O působnosti duchovenstva v otázce sociální., *ČKD*, 1906/1, str. 7-13, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=21251> (2015).
- SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: O působnosti duchovenstva v otázce sociální., *ČKD*, 1906/2, str. 106-111, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=21289> (2015).
- SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: O působnosti duchovenstva v otázce sociální., *ČKD*, 1906/3, str. 165-168, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=21321> (2015).
- SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: O působnosti duchovenstva v otázce sociální., *ČKD*, 1906/4, str. 251-258, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=21349> (2015).
- SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: O působnosti duchovenstva v otázce sociální., *ČKD*, 1906/5, str. 354-360, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=21380> (2015).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1908/1, str. 59-65, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=2835> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1908/2, str. 131-137, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=2866> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1908/3, str. 205-212, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=2903> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1908/5, str. 334-341, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=2961> (2016).

- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1908/6, str. 430-436, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=2991> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1908/7+8, str. 510-522, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3004> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1908/9, str. 596-601, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3032> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1908/10, str. 662-668, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3065> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1909/1, str. 52-57, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3104> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1909/2, str. 129-135, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3136> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1909/3, str. 181-188, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3180> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1909/4, str. 284-290, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3232> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1909/5, str. 332-339, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3252> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1909/6, str. 396-402, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3270> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1909/7+8, str. 453-460, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3288> (2016).

- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1909/9, str. 572-577, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3331> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1909/10, str. 625-629, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3354> (2016).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1912/1, str. 6-17, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4215> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1912/2, str. 133-138, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4283> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1912/3, str. 212-219, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4972> (2015).
- SOLDÁT, Dr. A.: Socialismus a křesťanství., *ČKD*, 1912/3, str. 276-278, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4369> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1912/4, str. 306-312, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4381> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1912/5, str. 395-402, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4447> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1912/6+7, str. 483-494, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4487> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1912/8, str. 603-611, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4582> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1912/9, str. 663-670, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4642> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1912/10, str. 760-767, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4731> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1913/1, str. 14-23, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4791> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD*, 1913/1, str. 23-30, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4795> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1913/2, str. 115-122, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4877> (2015).

- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1913/2*, str. 131-139, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4879> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD, 1913/3*, str. 176-183, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4923> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1913/3*, str. 169-176, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4921> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD, 1913/4*, str. 297-304, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4994> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1913/4*, str. 263-267, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4989> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD, 1913/5*, str. 397-403, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5057> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1913/5*, str. 353-360, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5041> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD, 1913/6*, str. 485-493, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5097> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1913/6*, str. 439-445, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5090> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD, 1913/7+8*, str. 608-615, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5138> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1913/7+8*, str. 521-533, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5123> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1913/9*, str. 678-684, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5181> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1913/10*, str. 729-737, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5208> (2015).

- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1914/1*, str. 60-66, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5278> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1914/2+3*, str. 175-185, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5330> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1914/4*, str. 326-331, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5441> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1914/6+7*, str. 522-527, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5511> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1914/8*, str. 620-624, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5557> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1914/9*, str. 717-722, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5599> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1915/1*, str. 75-80, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4462> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1915/3*, str. 200-203, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4647> (2015).
- STEJSKAL, Fr.: Za války může každý kněz světiti škapulířové medailky pro vojíny., *ČKD, 1915/3*, str. 275, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4661> (2016).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1915/5*, str. 419-423, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4841> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1915/6+7*, str. 529-535, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4963> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1915/8*, str. 614-618, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5048> (2015).

- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD*, 1915/9, str. 653-658, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5170> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD*, 1915/10, str. 769-772, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5331> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla, *ČKD*, 1916/2, str. 118-125, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5686> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla, *ČKD*, 1916/3+4, str. 215-222, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5751> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla, *ČKD*, 1916/5+6, str. 359-372, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5789> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla, *ČKD*, 1916/7+8, str. 469-479, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5827> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla, *ČKD*, 1916/9, str. 529-539, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5874> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla, *ČKD*, 1916/10, str. 615-624, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5909> (2015).
- HANUŠ, J.: Sociální křesťanské hnutí ve Francii, *ČKD*, 1920/1+2, str. 12-22, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=7603> (2015).
- HANUŠ, J.: Sociální křesťanské hnutí ve Francii, *ČKD*, 1920/3+4, str. 99-103, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=7648> (2015).
- HANUŠ, J.: Sociální křesťanské hnutí ve Francii, *ČKD*, 1920/5+6, str. 150-154, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=7678> (2015).
- HANUŠ, J.: Sociální křesťanské hnutí ve Francii, *ČKD*, 1920/7+8, str. 193-199, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=7703> (2015).
- HANUŠ, J.: Sociální křesťanské hnutí ve Francii /Tělocvičné jednoty mládeže katolické - Fédération gymnastique et sportive des Patronages de France/ (F. G. S. P. F.), *ČKD*,

- 1920/9+10, str. 274-278, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=7720> (2015).
- SOUKUP, P. Em.: Sv. Tomáš Akvinský, sociolog, *ČKD*, 1924/4, str. 238-245, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=9727> (2015).
- STAŠEK, B.: Válka ve světle učení církve katolické, *ČKD*, 1924/6, str. 398-408, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=9980> (2015).
- STAŠEK, B.: Válka ve světle učení církve katolické, *ČKD*, 1924/7+8, str. 502-508, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=10092> (2015).
- STAŠEK, B.: Válka ve světle učení církve katolické, *ČKD*, 1924/9, str. 578-596, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=10226> (2015).
- STAŠEK, B.: Válka ve světle učení církve katolické, *ČKD*, 1924/10, str. 666-679, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=10393> (2015).
- KUDRNOVSKÝ, Prof. Mons. Dr. Alois: Dnešní vlastenecké úkoly duchovenstva, *ČKD*, 1924/Sursum 1, str. 2-4, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=10494> (2015).
- BUDAŘ, Dr. Jan: Kněz - politika - dělnictvo., *ČKD*, 1924/Sursum 2, str. 13-17, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23308> (2015).
- BUDAŘ, Dr. Jan: Kněz - politika - dělnictvo., *ČKD*, 1924/Sursum 3, str. 38-39, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23324> (2015).
- BUDAŘ, Dr. Jan: Kněz - politika - dělnictvo., *ČKD*, 1924/Sursum 4, str. 50-54, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23341> (2015).
- BUDAŘ, Dr. Jan: Kněz - politika - dělnictvo., *ČKD*, 1924/Sursum 5, str. 61-63, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23357> (2015).
- BUDAŘ, Dr. Jan: Kněz - politika - dělnictvo., *ČKD*, 1924/Sursum 6, str. 87-89, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23374> (2015).
- BUDAŘ, Dr. Jan: Kněz - politika - dělnictvo., *ČKD*, 1924/Sursum 7+8, str. 96-101, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23387> (2015).
- BUDAŘ, Dr. Jan: Kněz - politika - dělnictvo., *ČKD*, 1924/Sursum 9, str. 128-130, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23413> (2015).
- BUDAŘ, Dr. Jan: Kněz - politika - dělnictvo., *ČKD*, 1924/Sursum 10, str. 144-146, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23435> (2015).
- KAUCKÝ, Dr. J.: Kněz ve službě Charity., *ČKD*, 1925/Sursum 1, str. 12-14, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=16542> (2015).

- KAUCKÝ, Dr. J.: Kněz ve službě Charity., *ČKD, 1925/Sursum 3*, str. 36-37, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=16573> (2015).
- KAUCKÝ, Dr. J.: Kněz ve službě Charity., *ČKD, 1925/Sursum 4+5*, str. 67-69, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=16600> (2015).
- PRAŽÁK, JUDr. Jiří: Spravedlnost, láska a charita., *ČKD, 1927/3*, str. 129-138, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=16845> (2015).
- CHLUMSKÝ, V.: Pastorece a politika., *ČKD, 1928/2*, str. 210-215, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=17478> (2015).
- HANOUŠEK, dr. Felix: Bible a socialismus., *ČKD, 1931/1+2*, str. 145-156, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=19211> (2015).
- HANOUŠEK, dr. Felix: Bible a socialismus., *ČKD, 1931/3*, str. 261-267, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=19295> (2015).
- HANOUŠEK, dr. Felix: Bible a socialismus., *ČKD, 1931/4*, str. 368-373, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=19334> (2015).
- HANOUŠEK, dr. Felix: Bible a socialismus., *ČKD, 1931/7*, str. 686-696, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=19476> (2015).
- HANOUŠEK, dr. Felix: Bible a socialismus., *ČKD, 1932/1*, str. 146-154, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20070> (2015).
- HANOUŠEK, dr. Felix: Bible a socialismus., *ČKD, 1932/6*, str. 351-359, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20158> (2015).
- HANOUŠEK, dr. Felix: Bible a socialismus., *ČKD, 1932/8*, str. 504-513, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20218> (2015).
- HANOUŠEK, dr. Felix: Bible a socialismus., *ČKD, 1932/9*, str. 560-569, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20233> (2015).
- KRATOCHVÍL, Dr. Jos.: Základní směrnice křesťanské nauky sociální., *ČKD, 1931/4*, str. 353-368, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=19332> (2015).
- ČIHÁK, Dr.: Jubilejní stý ročník Časopisu katolického duchovenstva, *ČKD, 1934/1*, str. 1-4, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23614> (2015).
- VAŠEK, Dr. Bedřich: Totální stát a křesťanství., *ČKD, 1934/1*, str. 4-17, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23615> (2015).
- Encyklika sv. Otce Pia XI. o situaci katolické církve v Německu., *ČKD, 1937/2*, str. 182-184, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=24690> (2015).

Encyklika Divini Redemptoris de communismo atheo., *ČKD*, 1937/2, str. 184-187, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=24691> (2015).

KUTAL, Dr. Bartol.: Totalismus a nacionalismus u starozákonního národa israelského a v sousedních veleříších asyrskobabylonské a egyptské - a dnešní totalismus., *ČKD*, 1940/1, str. 1-13, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=19720> (2015).

Život církevní u nás za války a po převratu., *ČKD*, 1945/4, str. 187-192, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=22072> (2016).

Církev a dělnická otázka., *ČKD*, 1947/1, str. 19-22, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=22240> (2015).

1. 2. Časopis *Hlídká*

Posudky. In: *Hlídká* 1893/1, str. 65 – 87. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1904.pdf>>.

POSPÍŠIL, Josef. Křesťanský názor o přírodě. In: *Hlídká* 1896/1, str. 6 – 26. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1896.pdf>>.

NEUSCHL, Robert, Dr. Malthusova teorie čili zákon lidnatosti (populační). In: *Hlídká* 1896/3, str. 193 – 200. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1896.pdf>>.

NEUSCHL, Robert, Dr. Malthusova teorie čili zákon lidnatosti (populační). In: *Hlídká* 1896/4, str. 271 – 275. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1896.pdf>>.

NEUSCHL, Robert, Dr. Malthusova teorie čili zákon lidnatosti (populační). In: *Hlídká* 1896/5, str. 321 – 327. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1896.pdf>>.

NEUSCHL, Robert, Dr. Malthusova teorie čili zákon lidnatosti (populační). In: *Hlídká* 1896/6, str. 405 – 414. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1896.pdf>>.

JANOVSKÝ, Fr. S., Církev a socialismus. In: *Hlídká* 1897/5, str. 335 – 340. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1897.pdf>>.

JANOVSKÝ, Fr. S., Církev a socialismus. In: *Hlídká* 1897/6, str. 415 – 419. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1897.pdf>>.

- JANOVSKÝ, Fr. S., Církev a socialismus. In: *Hlídky 1897/7*, str. 492 – 502. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1897.pdf>>.
- JANOVSKÝ, Fr. S., Církev a socialismus. In: *Hlídky 1897/8*, str. 579 – 585. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1897.pdf>>.
- JANOVSKÝ, Fr. S., Církev a socialismus. In: *Hlídky 1897/9*, str. 662 – 667. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1897.pdf>>.
- JANOVSKÝ, Fr. S., Církev a socialismus. In: *Hlídky 1897/10*, str. 743 – 747. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1897.pdf>>.
- JANOVSKÝ, Fr. S., Církev a socialismus. In: *Hlídky 1897/11*, str. 826 – 830. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1897.pdf>>.
- JANOVSKÝ, Fr. S., Církev a socialismus. In: *Hlídky 1897/12*, str. 908 – 913. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1897.pdf>>.
- SEDLÁK, Jan, O smlouvě pracovní. In: *Hlídky 1898/7*, str. 501 – 506. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1898.pdf>>.
- SEDLÁK, Jan, O smlouvě pracovní. In: *Hlídky 1898/8*, str. 598 – 603. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1898.pdf>>.
- SEDLÁK, Jan, O smlouvě pracovní. In: *Hlídky 1898/9*, str. 669 – 674. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1898.pdf>>.
- SEDLÁK, Jan, O smlouvě pracovní. In: *Hlídky 1898/10*, str. 748 – 751. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1898.pdf>>.
- SEDLÁK, Jan, O smlouvě pracovní. In: *Hlídky 1898/11*, str. 824 – 827. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1898.pdf>>.
- SAMSOUR, Josef, Dr., Sociální význam svěcení neděle. In: *Hlídky 1900/8*, str. 501 – 505. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1900.pdf>>.
- SAMSOUR, Josef, Dr., Sociální význam svěcení neděle. In: *Hlídky 1900/9*, str. 561 – 566. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1900.pdf>>.
- SAMSOUR, Josef, Dr., Sociální význam svěcení neděle. In: *Hlídky 1900/10*, str. 625 – 530. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1900.pdf>>.
- SAMSOUR, Josef, Dr., Sociální význam svěcení neděle. In: *Hlídky 1900/11*, str. 712 – 716. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1900.pdf>>.

- SAMSOUR, Josef, Dr., Socialní význam svěcení neděle. In: *Hlídky 1900/12*, str. 784 – 787. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1900.pdf>>.
- VYCHODIL, Pavel, Julius. Antisemitismus. In: *Hlídky 1900/1*, str. 1 - 7. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1900.pdf>>.
- VYCHODIL, Pavel, Julius. Antisemitismus. In: *Hlídky 1900/2*, str. 73 - 78. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1900.pdf>>.
- VYCHODIL, Pavel, Julius. Antisemitismus. In: *Hlídky 1900/3*, str. 137 - 145. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1900.pdf>>.
- VYCHODIL, Pavel, Julius. Antisemitismus. In: *Hlídky 1900/4*, str. 234 - 239. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1900.pdf>>.
- KUNTE, Ladislav. České strany a křesťanská politika. In: *Hlídky 1901/10*, str. 673 - 684. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1901.pdf>>.
- KUNTE, Ladislav. České strany a křesťanská politika. In: *Hlídky 1901/11*, str. 753 - 765. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1901.pdf>>.
- KUNTE, Ladislav. České strany a křesťanská politika. In: *Hlídky 1902/2*, str. 104 - 109. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1902.pdf>>.
- KUNTE, Ladislav. České strany a křesťanská politika. In: *Hlídky 1902/3*, str. 166 - 169. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1902.pdf>>.
- Rozhled socialní. In: *Hlídky 1904/2*, str. 142 – 146. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1904.pdf>>.
- KUBÍČEK, Metoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlídky 1906/11*, str. 839 – 846. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1906.pdf>>.
- KUBÍČEK, Metoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlídky 1906/12*, str. 889 – 895. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1906.pdf>>.
- KUBÍČEK, Metoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlídky 1907/1*, str. 20 – 24. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1907.pdf>>.

- KUBÍČEK, Methoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlidka 1907/2*, str. 95 – 102. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1907.pdf>>.
- KUBÍČEK, Methoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlidka 1907/3*, str. 183 – 188. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1907.pdf>>.
- KUBÍČEK, Methoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlidka 1907/4*, str. 262 – 268. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1907.pdf>>.
- KUBÍČEK, Methoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlidka 1907/5*, str. 339 – 344. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1907.pdf>>.
- KUBÍČEK, Methoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlidka 1907/6*, str. 437 – 442. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1907.pdf>>.
- KUBÍČEK, Methoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlidka 1907/7*, str. 534 – 538. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1907.pdf>>.
- KUBÍČEK, Methoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlidka 1907/8*, str. 617 – 621. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1907.pdf>>.
- KUBÍČEK, Methoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlidka 1907/9*, str. 698 – 703. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1907.pdf>>.
- KUBÍČEK, Methoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlidka 1907/10*, str. 772 – 776. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1907.pdf>>.
- KUBÍČEK, Methoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlidka 1907/11*, str. 845 – 851. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1907.pdf>>.
- KUBÍČEK, Methoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlidka 1907/12*, str. 921 – 927. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1907.pdf>>.

- KUBÍČEK, Methoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlidka 1908/1*, str. 19 – 25. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1908.pdf>>.
- KUBÍČEK, Methoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlidka 1908/2*, str. 107 – 113. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1908.pdf>>.
- KUBÍČEK, Methoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlidka 1908/3*, str. 196 – 201. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1908.pdf>>.
- KUBÍČEK, Methoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlidka 1908/4*, str. 277 – 281. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1908.pdf>>.
- KUBÍČEK, Methoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlidka 1908/5*, str. 343 – 353. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1908.pdf>>.
- KUBÍČEK, Methoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlidka 1908/6*, str. 423 – 429. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1908.pdf>>.
- KUBÍČEK, Methoděj, Dr. Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost. In: *Hlidka 1908/7*, str. 499 – 507. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1908.pdf>>.
- KOUTNÝ, Jan, Dr. Úkoly sociálního pojištění. In: *Hlidka 1913/1*, str. 29 – 33. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1913.pdf>>.
- KOUTNÝ, Jan, Dr. Jak lze sociální pojištění doplnit pojištěním soukromým. In: *Hlidka 1913/4*, str. 278 – 284. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1913.pdf>>.
- Po pětadvaceti letech. In: *Hlidka 1920/12*, str. 710 - 713. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1920.pdf>>.
- BAŘINA, Fr. S., K řešení sociálního problému. In: *Hlidka 1927/8*, str. 305 – 311. Cit. 2017. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1927.pdf>>.
- BAŘINA, Fr. S., K řešení sociálního problému. In: *Hlidka 1927/9*, str. 349 – 353. Cit. 2017. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1927.pdf>>.
- JANČÍK, Josef. Katolické jednoty na Moravě. In: *Hlidka 1932/12*, str. 393 – 404. Cit. 2017. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1932.pdf>>.

JANČÍK, Josef, Sociální spravedlivost. In: *Hlídky 1936/1*, str. 1 – 5. Cit. 2017. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1936.pdf>>.

JANČÍK, Josef, Sociální spravedlivost. In: *Hlídky 1936/2*, str. 49 – 55. Cit. 2017. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1936.pdf>>.

1. 3. Časopis *Museum*

VÁGNER, Rainhold. O socialismu. In: *Museum. List bohoslovců česko-moravských*. Ročník 21. 1886 – 1887. Str. 58 – 76. Cit. 2018 Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_21_rocnik.pdf>.

LANG, Alois. Filosofie a křesťanství. In: *Museum. List bohoslovců českomoravských*. Ročník 26. 1891 – 1892. Str. 146 – 151. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_26_rocnik.pdf>.

STANĚK, Jan. Válka v právu mezinárodním a theorie věčného míru. In: *Museum. List bohoslovců českomoravských*. Ročník 29. 1894 – 1895. Str. 56 - 61, 92 - 103, 127 - 138, 185 - 194. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_29_rocnik.pdf>.

KOTROUŠ, Karel, Th. Chudinství v církvi katolické. In: *Museum. List bohoslovců českomoravských*. Ročník 24. 1889 – 1890. Str. 5 – 12. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_24_rocnik.pdf>.

LUJKA, Antonín. Socialismus v boji proti modernímu řádu společenskému. In: *Museum. List bohoslovců českomoravských*. Ročník 24. 1889 – 1890. Str. 168 – 174. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_24_rocnik.pdf>.

HUSAR, František. Úvaha o sociální otázce.. In: *Museum. List bohoslovců českomoravských*. Ročník 24. 1889 – 1890. Str. 174 - 181. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_24_rocnik.pdf>.

KREUTZER, Josef. Nauky encykliky „Rerum novarum“. In: *Museum. List bohoslovců českomoravských*. Ročník 26. 1891 – 1892. Str. 37 - 45, 98 - 102, 153 - 168. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_26_rocnik.pdf>.

LUKÁŠEK, Josef. Mzda. In: *Museum. Časopis bohoslovců českomoravských*. Ročník 30. 1895 – 1896. Str. 20 - 27, 69 - 79, 139 - 147. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_30_rocnik.pdf>.

- BĚHAL, Vladimír. Duchovenstvo a sociální otázka. In: *Museum. Časopis bohoslovců českomoravských*. Ročník 23. 1897 – 1898. Str. 215 – 223. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_32_rocnik.pdf>.
- SEDLÁK, Jan. Dr. Josef Pospíšil. In: *Museum. List bohoslovců českomoravských*. Ročník 28. 1893 – 1894. Str. 114 – 117. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_28_rocnik.pdf>.
- ČUMPELÍK, Karel. Th. Dr. Antonín Lenz. In: *Museum. Časopis bohoslovců českomoravských*. Ročník 33. 1898 – 1899. Str. 105 – 108. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_33_rocnik.pdf>.
- KOVÁŘ, Jan: Jak řeší církev katolická otázku sociální? In: *Museum. Časopis bohoslovců českomoravských*. Ročník 33. 1898 – 1899. Str. 127 - 131, 181 - 185. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_33_rocnik.pdf>.
- TUPÝ, Josef. Msgr. Dr. Antonín Skočdopole. In: *Museum. Časopis bohoslovců českomoravských*. Ročník 33. 1898 – 1899. Str. 1 – 6. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_33_rocnik.pdf>.
- JANÍČEK, Josef. *Nábožensko-mravní živel v otázce sociální*. In: *Museum. Časopis bohoslovců českomoravských*. Ročník 35. 1900 – 1901. Str. 14 – 19. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_35_rocnik.pdf>.
- FRAIT, Václav. Kritický rozbor základů Marx-Engelsovy sociálně-demokratické soustavy. In: *Museum. Časopis bohoslovců československých*. Ročník 38. 1903- 1904. Str. 147 - 150, 249 – 252. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_38_rocnik.pdf>.
- MARTÍNEK, František. Zásluhy katolické církve o stavy pracující vůbec a o dělnictvo zvlášť. In: *Museum. Časopis bohoslovců československých*. Ročník 38. 1903- 1904. Str. 25 - 29, 71 – 75, 155 - 159. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_38_rocnik.pdf>.
- ŠALOMOUN, Antonín. Dr. Robert Neuschl. In: *Museum. Časopis bohoslovců československých*. Ročník 38. 1903 – 1904. Str. 245 – 248. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_38_rocnik.pdf>.
- HÁŇAVKA, Karel. Od Luthera až po Marxe. In: *Museum. Časopis bohoslovců československých*. Ročník 39. 1904 – 1905. Str. 230 – 237. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_39_rocnik.pdf>.

- KUNKA, František. Sociální otázka a společnost. In: *Museum. Časopis bohoslovců československých*. Ročník 43. 1908 – 1909. Str. 118 – 122. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_43_rocnik.pdf>.
- KRUŽÍK, Josef. Myšlenkový základ křesťanského socialismu. In: *Museum. Časopis bohoslovců československých*. Ročník 44. 1910 – 1911. Str. 205 – 212. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_44_rocnik.pdf>.
- PŘIKRYL, Josef. Vznik a vývoj křesťanského socialismu v zemích českých. In: *Museum. Časopis bohoslovců československých*. Ročník 44. 1910 – 1911. Str. 23 – 29. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_44_rocnik.pdf>.
- KLIM, Vilém. Světové hospodářství a židé. In: *Museum. Časopis katolických slovanských bohoslovců*. Ročník 55. 1923 – 1924. Str. 47 – 51, 98 – 103. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_55_rocnik.pdf>.
- Ježíš Kristus a sociální otázka. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 63. 1932 – 1933. Str. 67 – 70. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_63_rocnik.pdf>.
- KLEMENT, Method. Rozhovor o komunismu. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 64. 1933 – 1934. Str. 8 – 11. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_64_rocnik.pdf>.
- MUSIL, František. Sušilovská retrospektiva. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 68. 1937 – 1938. Str. 1 – 10. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_68_rocnik.pdf>.
- PEKÁREK, Alois. S palčivou starostí. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 68. 1936 – 1937. Str. 140 – 143. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_68_rocnik.pdf>.
- HOLAKOVSKÝ, František, Václav. Sociální obsah Otčenáše. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 69. 1937 – 1938. Str. 124 – 128. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_69_rocnik.pdf>.
- Laudemus viros gloriosos. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 69. 1938 – 1939. Str. 117 – 118. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_69_rocnik.pdf>.

- TEPLÍK, Ludvík. 20 let SSSR a bolševické vlivy v Evropě. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 69. 1937 – 1938. Str. 37 – 45. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_69_rocnik.pdf>.
- ŠINDELÁŘ, K. 70 let Musea ve zkratce. In: *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*. Ročník 70. 1938 – 1939. Str. 9 – 12. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_70_rocnik.pdf>.
- HRBATA, Josef. Ozvěny z Říma. In: *Museum. Revue slovanských bohoslovců*. Ročník 73. 1945 – 1946. Str. 79 - 84, 100 – 103. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_73_rocnik.pdf>.
- BEZDÍČEK, Jiří. K 80letému jubileu „Musea“. In: *Museum. Revue slovanských bohoslovců*. Ročník 74, 1946 – 1947. Str. 10 – 14. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_74_rocnik.pdf>.

2. Další použitá literatura

- BAHOUNEK, Jiří. *Sociální učení církve*. 1. vyd. Brno: Petrov, 1991. 77 s. ISBN 80-85247-14-3.
- BAŘINA, František Saleský Jan. *Mosaikový obraz sociální soustavy: vybudované na podkladě a zásadách křesťansko-katolického náboženství v rámci hanáckém*. V Brně: Tiskem a nákladem Občanské tiskárny, 1929. 538 s.
- BENEDIKT XVI. *Caritas in veritate = Láska v pravdě: encyklika o integrálním lidském rozvoji v lásce a v pravdě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. 109 s. ISBN 978-80-7195-414-9.
- BENEDIKT XVI. *Deus caritas est: encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI. [biskupům, kněžím a jáhnům, Bohu zasvěceným osobám a všem věřícím laikům o křesťanské lásce]*. Překlad Ctirad Václav Pospíšil. 1. vyd. Praha: Paulínky, 2006. 63 s. ISBN 80-86949-03-6.
- BENEDIKT XVI. Kněží nemají osobně zasahovat do politiky. In: *Česká sekce Vatikánského rozhlasu*. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=11788>>.
- BLIŽŇÁK, Luboš. *Sociální a politická problematika očima katolických teologů v Časopise katolického duchovenstva*. Olomouc, 2016. Diplomová práce. Vedoucí práce: prof. Ctirad Václav Pospíšil, Th.D. UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Cyrilometodějská teologická fakulta.

- Codex iuris canonici = Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vydání s věcným rejstříkem.* Překlad Miroslav Zedníček. 1. vyd. Praha: Zvon, 1994. XXIII, 812 s. ISBN 80-7113-082-6.
- Dignitatis humanae. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu.* Překlad Oto Mádr. Vyd. 2., V KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 603 s. ISBN 80-7192-438-5.
- Gaudium et spes. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu.* Překlad Oto Mádr. Vyd. 2., V KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 603 s. ISBN 80-7192-438-5.
- HURT, Josef. Klerus a politika. In: *Signály.cz.* Cit. 2016. Dostupné z: <<https://inigo.signaly.cz/1005/-18>>.
- CHALUPA, Petr. Starozákonní východiska Kompendia sociální nauky církve. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve.* 1. vyd. Brno: L. Marek, 2009. ISBN 978-80-87127-16-2.
- JAN PAVEL II. Centesimus annus. In: *Sociální encykliky (1891-1991).* 1. vydání. Praha: Zvon, 1996. 505 s. ISBN 80-7113-154-7.
- JAN PAVEL II. Laborem exercens. In: *Sociální encykliky (1891-1991).* 1. vydání. Praha: Zvon, 1996. 505 s. ISBN 80-7113-154-7.
- JAN PAVEL II. Sollicitudo rei socialis. In: *Sociální encykliky (1891-1991).* 1. vydání. Praha: Zvon, 1996. 505 s. ISBN 80-7113-154-7.
- JAN XXIII. Mater et magistra. In: *Sociální encykliky (1891-1991).* 1. vydání. Praha: Zvon, 1996. 505 s. ISBN 80-7113-154-7.
- JAN XXIII. Pacem in terris. In: *Sociální encykliky (1891-1991).* 1. vydání. Praha: Zvon, 1996. 505 s. ISBN 80-7113-154-7.
- KELLER, Jan. *Soumrak sociálního státu.* 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ii, 158 s. Studie; sv. 40. ISBN 978-80-7419-017-9.
- Katechismus katolické církve.* Překlad Josef Koláček. Vyd. 2. [dopl. a opr.], V Karmelitánském nakl. 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 793 s. ISBN 80-7192-473-3.
- Kompendium sociální nauky církve.* Překlad: Ctirad Václav Pospíšil. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. 534 s. ISBN 978-80-7195-014-1.
- KRUMPOLC, Eduard. Kompendium sociální nauky církve z pohledu fundamentální teologie. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve.* 1. vyd. Brno: L. Marek, 2009. ISBN 978-80-87127-16-2.

- Laudato si' papeže Františka = Bud' pochválen: encyklika o péči o společný domov: 24. května 2015. První vydání. Praha: Paulínky, 2015. 159 stran. ISBN 978-80-7450-187-6.*
- LENZ, Antonín. *Socialismus v dějinách lidstva a jeho povaha a církev katolická jedinečně schopná ku řešení sociální otázky*. V Praze: Nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví (G. Francl), 1893. 391 s.
- LEV XIII. Rerum novarum. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. 1. vydání. Praha: Zvon, 1996. 505 s. ISBN 80-7113-154-7.
- MIČO, Milan. Morální aspekty kompendia sociální nauky církve. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2009. ISBN 978-80-87127-16-2.
- MOHELNÍK, Benedikt. Kompendium sociální nauky církve z hlediska teologické antropologie. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2009. ISBN 978-80-87127-16-2.
- NEUSCHL, Robert. *Křesťanská sociologie*. V Brně: Tiskem a nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských, 1898-1900. 2 sv. (vi, 645; 662, [46] s.).
- OCKENFELS, Wolfgang. *Katolická sociální nauka*. Překlad Ludmila Martinková. 1. vyd. Praha: Zvon, 1994. 125 s. ISBN 80-7113-081-8.
- OVEČKA, Libor. *"Člověče, bylo ti oznámeno, co je dobré--": česká katolická morální teologie 1884-1948*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2011. 383 s. ISBN 978-80-246-1957-6.
- PAVEL VI. Octogesima adveniens. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. 1. vydání. Praha: Zvon, 1996. 505 s. ISBN 80-7113-154-7.
- PAVEL VI. Populorum progressio. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. 1. vydání. Praha: Zvon, 1996. 505 s. ISBN 80-7113-154-7.
- PIUS XI. Quadragesimo anno. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. 1. vydání. Praha: Zvon, 1996. 505 s. ISBN 80-7113-154-7.
- PODLAHA, Antonín, ed. *Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913: vydáno v paměť osmdesátiletého jubilea "Časopisu katolického duchovenstva" a padesátiletého jubilea "Dědictví sv. Prokopa". Část pátá*. V Praze: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1923. s. 1921-2319. Dědictví sv. Prokopa. Podíl Údů na rok 1923 a 1924; č. 64.
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Hermeneutika mystéria: struktury myšlení v dogmatické teologii*. 2. vyd. Praha: Krystal OP, 2010. 294 s. Teologie. ISBN 978-80-87183-16-8.

- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Kompendium sociální nauky církve, trinitární teologie a soteriologie. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*.
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Různé podoby české trinitární teologie a pneumatologie 1800-2010: tvářnosti české katolické trojiční teologie a pneumatologie 1800-1989: komentovaná bibliografie 1800-2010*. 1. vyd. [Brno]: L. Marek, ©2011. 544 s. ISBN 978-80-87127-37-7. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2009. ISBN 978-80-87127-16-2.
- POSPÍŠIL, Ctirad, Václav. Víra a přírodní vědy (1850 – 1950): Časopis Národního muzea, Museum – list bohoslovců česko-moravských, další doplňky a upřesnění. In: *Studia Theologica 2014/4*. Cit. 2018. Dostupné z: <<https://studiatheologica.eu/pdfs/sth/2014/04/09.pdf>>.
- PROCHÁZKA, Matěj. *Otázka dělnická*. V Praze: Vzdělávací kroužek křesťansko-sociální, 1898. 257 s.
- PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918*. Vyd. 1. Praha: Torst, 1998. 801 s. ISBN 80-7215-059-6.
- PUTNA, Martin C. a BEDŘICH, Martin, ed. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918-1945*. Vyd. 1. Praha: Torst, 2010. 1390 s. ISBN 978-80-7215-391-6.
- REYL, František. *Jádro křesťanské sociologie*. Hradec Králové: Polit. Družstvo tiskové, 1914. 1, 351, 12 s. Knihovna Obnovy; č. 22.
- SMAHEL, Rudolf. Postavení a význam rodiny v současné společnosti dle kompendia sociální nauky církve. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2009. ISBN 978-80-87127-16-2.
- SVOBODA, Rudolf. Sociální a charitativní aktivity českobudějovických biskupů v letech 1785–1883. In: *Studia theologica č. 18*. 2016. ISSN 1212-8570.
- UMLAUF, Michal. Sociální nauka církve – integrální součást křesťanské nauky o člověku. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2009. ISBN 978-80-87127-16-2.
- VAŠEK, Bedřich. *Křesťanská sociologie. Díl I, Život sociální*. V Praze: Universum, 1933. 317 - [VII] s. Spisy Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci; Čís. 1.
- VAŠEK, Bedřich. *Křesťanská sociologie. Díl II, Spravedlnost v životě hospodářském*. V Praze: Československá akciová tiskárna, 1931. 460, [IV] s.
- VAŠEK, Bedřich. *Křesťanská sociologie: Se zvláštním zřetelem k sociální činnosti kněžské. Díl III, Sociální práce*. V Praze: Československá akc. tiskárna, 1929. 365, [V] s. Spisy Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci; č. 1.

3. Ostatní použité zdroje

- BĚLINA, Pavel et al. *Dějiny zemí Koruny české. II., Od nástupu osvícenství po naši dobu*. 1. vyd. Praha: Paseka, 1992. 308 s. ISBN 80-85192-28-4.
- Bývávaly časy. In: *Staroveský zpravodaj*. Číslo 7/2011. Cit 2018. Dostupné z: <http://www.staraves.cz/content/SV_07_2011.pdf>.
- Ctirad Václav Pospíšil. In: *Katedra systematické teologie Cyrilometodějské teologické fakulty*. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/menu/struktura-cmtf/katedry/katedra-systematicke-teologie/menu/o-katedre/ctirad-vaclav-pospasil/>>.
- ČAPEK, Vratislav, PÁTEK, Jaroslav a ZWETTLER, Otto. *Světové dějiny. [Díl] 2, Dějiny lidských civilizací od poloviny 17. století po současnost*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1993. 255 s. ISBN 80-7168-091-5.
- Digitalizace periodika „Hlídka“. In: *Depozitum CMTF*. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://old.cmtf.upol.cz/menu/struktura-cmtf/katedry/katedra-systematicke-teologie/menu/depositum-cmtf/hlidka/>>.
- Digitalizace periodika „Museum bohoslovců“. In: *Depozitum CMTF*. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://old.cmtf.upol.cz/menu/struktura-cmtf/katedry/katedra-systematicke-teologie/menu/depositum-cmtf/museum-bohoslovcu/>>.
- František Bařina. Národní shromáždění československé 1918 – 1920. In: *Poslanecká sněmovna PČR*. Online. Cit. 2017. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?org=296&id=553>>.
- FRANTIŠEK. Církev nemá politickou, ale bytostně duchovní povahu. In: *Česká sekce Vatikánského rozhlasu*. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=17968>>.
- GELMI, Josef. *Papežové: od svatého Petra po Jana Pavla II*. Překlad Marie Goldmannová. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1994. 326 s., 40 s. fotogr. ISBN 80-204-0457-0.
- GLOMBIK, Manfred. Biskup Ketteler – průkopník spravedlivé společnosti. In: *Teologické texty 2013/2*. Překlad: Miloš Voplakal. Cit. 2018. Dostupné z: <<https://www.teologicketexty.cz/casopis/2013-2/Biskup-Ketteler-prukopnik-spravedlive-spolecnosti.html>>.
- Henry Edward Manning. In: *Catholic Encyclopedia*. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.newadvent.org/cathen/09604b.htm>>.
- Historie farnosti. In: *Farnost Stará Ves nad Ondřejnicí*. Cit. 2018. Dostupné z: <http://farnoststaraves.php5.cz/?page_id=70>.

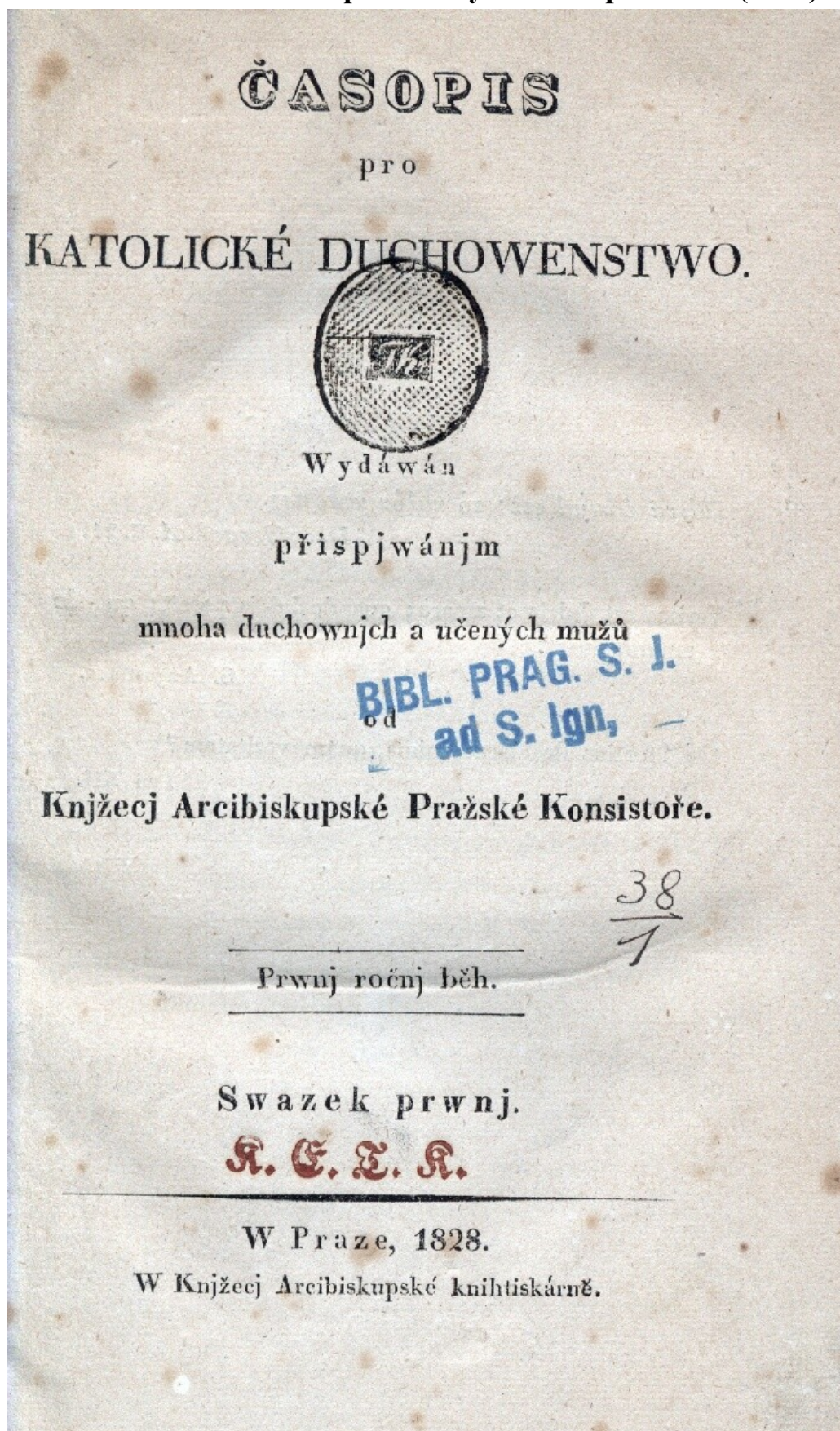
- Hlídka – všechna čísla. In: *Knihovna Libri nostri*. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://librinostri.catholica.cz/?id=1137>>.
- HOBZA, Radek. Haňávkův obrat. In: *Český zápas. Týdeník Církve československé husitské*. Číslo 32. 10. srpna 2014. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.ccsch.cz/dokumenty/1851-binder1.pdf>>.
- IHNÁT, Jan. Svatý Jan Bosco. In: *Církev.cz. Katolická církev v České republice*. Cit. 2018. Dostupné z: <<https://www.cirkev.cz/archiv/110125-svaty-jan-bosco>>.
- Jančík, Josef, 1900 – 1968. In: *Bibliografie dějin Českých zemí. Historický ústav AV ČR*. Cit. 2018. Dostupné z: <<https://biblio.hiu.cas.cz/authorities/224897?locale=cs>>.
- KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin. [Sv.] 2*. Praha: Zvon, 1991. 281 s. ISBN 80-7113-003-6.
- Kalendárium neslyšících. In: *Ruce.cz. Informační portál o světě neslyšících*. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://ruce.cz/clanky/628/2-kalendarium-neslysicich>>.
- Klement, Method Karel, 1889 – 1979. In: *Bibliografie dějin Českých zemí. Historický ústav AV ČR*. Cit. 2018. Dostupné z: <<https://biblio.hiu.cas.cz/authorities/58952?locale=cs>>.
- Kunte Ladislav. In: *Sociologická encyklopedie. Sociologický ústav AV ČR*. Cit. 2018. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kunte_Ladislav>.
- MALÝ, Radomír. *Církevní dějiny*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001. 283 s. ISBN 80-7266-083-7.
- Mons. ThDr. Josef Hrbata. In: *Osobnosti. Internetová encyklopedie dějin Brna*. Cit. 2018. Dostupné z: <https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=15402>.
- Msgr, ThDr. Josef Samsour. In: *Osobnosti. Internetová encyklopedie dějin Brna*. Cit. 2018. Dostupné z: <https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=3713>.
- Msgr. ThDr. Robert Neuschl. In: *Encyklopedie dějin města Brna*. Cit. 2016. Dostupné z: <http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=3743>.
- Museum – všechna čísla. In: *Knihovna Libri nostri*. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://librinostri.catholica.cz/?id=1497>>.
- Nejen skvělý kněz, ale i člověk. *Horácké noviny*. 11. 1999, ročník 10, číslo 92, str. 5.
- Osobnost: František Janovský. In: *Příjmení.cz*. Cit. 2018. Dostupné z: <http://www.prijmeni.cz/osobnost/16787/frantisek_janovsky>.
- Osobnost: Josef Kreutzer. In: *Příjmení.cz*. Cit. 2018. Dostupné z: <http://www.prijmeni.cz/osobnost/23073/josef_kreutzer>.

- Osobnost: Metoděj Cyril Kubíček. In: *Příjmení.cz*. Cit. 2018. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kunte_Ladislav>.
- Osobnost: Vladimír Běhal. In: *Příjmení.cz*. Cit. 2018. Dostupné z: <http://www.prijmeni.cz/osobnost/189349/vladimir_behal>.
- Pojem subsidiarita. In: *Slovník cizích slov*. Cit. 2015. Dostupné z: <<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/subsidiarita>>.
- První generální audience Benedikta XVI. In: *Česká sekce Vatikánského rozhlasu*. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=3703>>.
- P. Vladimír Šťastný. In: *Osobnosti. Internetová encyklopedie dějin Brna*. Cit. 2018. Dostupné z: <https://encyklopedie.brna.cz/home-mmj/?acc=profil_osobnosti&load=15601>.
- Sborník Archivu bezpečnostních složek 9/2011. In: *Archiv bezpečnostních složek*. Cit. 2018. Dostupné z: <<https://www.abscr.cz/data/pdf/sbornik/sbornik9-2011/sbornik09.pdf>>.
- SEVERIN, Pavel. *František Norbert Hrachovský, O. Praem (1879 – 1943)*. Praha, 2016, diplomová práce (Mgr.). Vedoucí práce: Vojtěch Novotný. UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE. Katolická teologická fakulta.
- Seznam kněží. Nivnice. In: *Děkanát Uherský Brod*. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://uherskybrod.dekanat.cz/index.php/seznam-knezi-nivnice>>.
- SLUKA, Jakub. Historik Jan Sedlák a věčný boj o objektivitu. In: *Studentský spolek Agora – post septem*. Cit. 2018. Dostupné z: <<https://spolekagora.wordpress.com/2014/04/07/historik-jan-sedlak-a-vecny-boj-o-objektivitu/>>.
- ŠEBEK, Jaroslav. Jan Šrámek – politik a státník, katolický kněz. In: *Katolický týdeník 2006/16*. Cit. 2018. Dostupné z: <<http://www.katyd.cz/clanky/jan-sramek---politik-a-statnik-katolicky-knez.html>>.
- ThDr. Pavel Julius Vychodil. In: *Osobnosti. Internetová encyklopedie dějin Brna*. Cit. 2018. Dostupné z: <https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=444>.
- TROCHTA, Štěpán. *Štěpán Kardinál Trochta: životopisná črta a výběr z proslovů a pastýřských listů: (k 10. výročí smrti vydali čeští salesiáni)*. Řím: [Čeští salesiáni], 1984. 436 s., [32] s. obr. příl.]. Str. 420.
- VLČEK, Vojtěch. Seznamy vězněných řeholníků podle jednotlivých řádů a kongregací. In: *Ústav pro studium totalitních režimů*. Cit. 2018. Dostupné z: <<https://www.ustrcr.cz/uvod/odboj-a-perzekuce-krestanu-v-dobe-nacismu-a-komunismu/rimskokatolicka-cirkev/statistiky-seznamy-rimskokatolicka-cirkev/>>.

Z farní kroniky. In: *Společnou cestou. Římskokatolická farnost Olešnice na Moravě. Č. 2005/6.* Str. 6. Cit. 2018. Dostupné z: <http://olesnice.katolik.cz/casopis/2005/2005_06.pdf>.

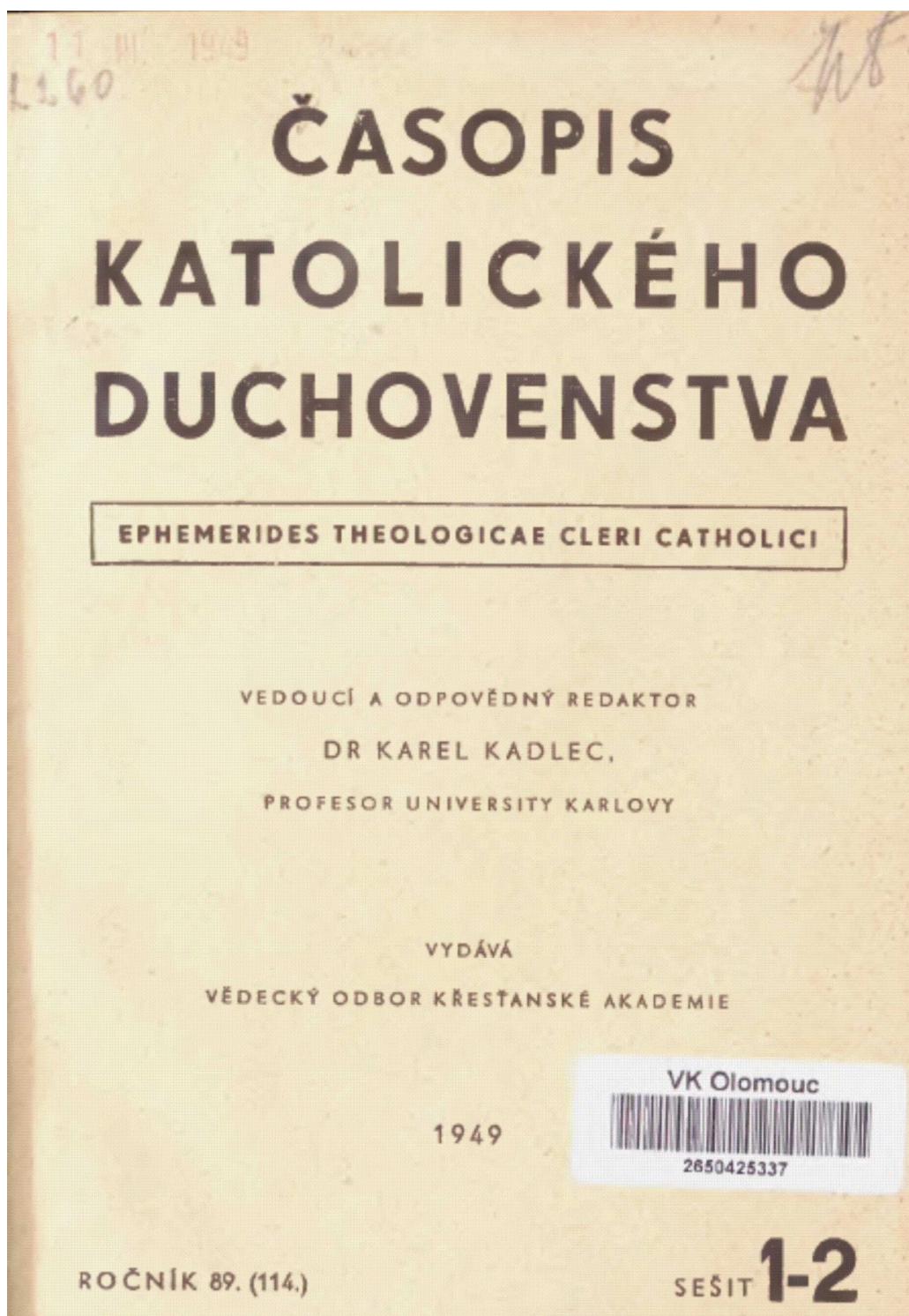
Z promluv papeže Benedikta XVI. k mládeži. [Online]. In: *Víra.cz.* Cit. 2015. Dostupné z: <<http://www.vira.cz/Texty/Knihovna/Z-promluv-papeze-Benedikta-XVI.html>>.

Příloha č. 1: Titulní strana prvního vydání časopisu ČKD (1828)⁴⁵⁸

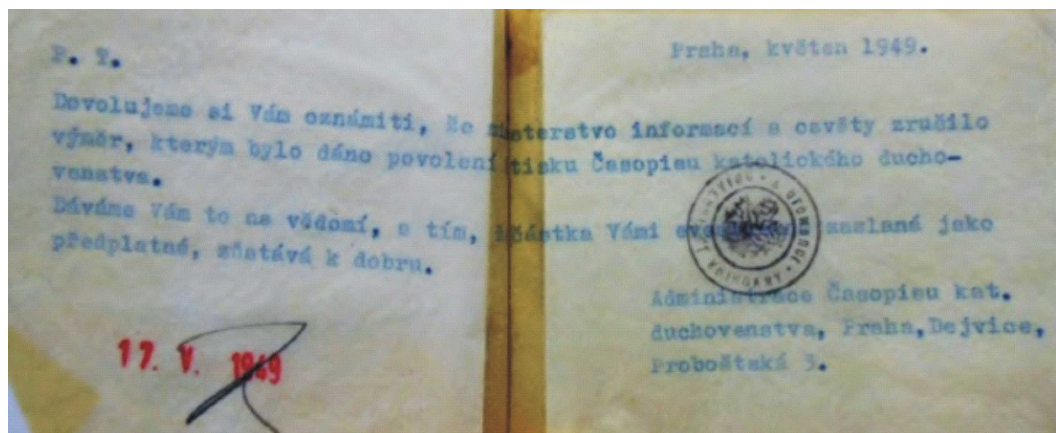
⁴⁵⁸ Titulní strana, ČKD, 1828/1, str. 1, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=8574> (2016).

Příloha č. 2: Titulní strana posledního vydání časopisu *ČKD* (1949)⁴⁵⁹

⁴⁵⁹ Titulní strana časopisu. *ČKD*, 1949/1-2. In: *Česká christologická a mariologická akademie*. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://cchma.cz/ckd.php>>.

Příloha č. 3: Oznámení o zákazu vydávání časopisu *ČKD* (1949)⁴⁶⁰

⁴⁶⁰ Oznámení o zákazu vydávání časopisu. *ČKD*, 1949/1-2. In: *Česká christologická a mariologická akademie*. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://cchma.cz/ckd.php>>.

Příloha časopisu „Škola B. S. P.“

Číslo 1. Na ukázkou.

Zprávy apoštolátu tisku.

Listy věnované zájmům křesť. písemnictví.

Vydává papežská knihtiskárna benediktinů rajhradských v Brně.

Vychází prozatím měsíčně jako příloha, zasílá se důvěrníkům zdarma, jiným osobám číslo po 10 kr. a předplácí se vždy na 10 čísel.

Veškeré dopisy tiskárně zasílány na jméno P. Placida Mathosa, ředitele knihtiskárny v Brně.

Benediktské diecési byla při posledních konferencích dekanátních probírána otázka katolického tisku, a všude uznána jeho nutnost a svažovaná potřeba jej podporovati. Takováto svornost ve smýšlení dodává naději ku svornosti i v díle. Povzbuzeni bývali i z ostatních krajů českomoravských, vyloužíme zde svůj rozum o „apoštolátě tisku.“

Co chceme apoštolátem tisku? Naši snahou jest zjednati zásadám křesťanským v životě obecném patřící platnost, a sice vzhledem ku písemnictví a knihtiskařským výrobkům. Po právu má každé umění lidské, každý vynález sloužit slávě Boží, k uslechtní a dobru bližního. To platí zajisté též o umění knihtiskařském, jemuž již v kolébkce přivolaávali a za ně slibovali, že bude tlumočnickem pravdy a práva, pěstitelem a zastancem uslechtilosti ducha a mravů.

Poněvadž však na úkor vznešenému tomu účelu zneužívá se umění tiskařského směrem opačným, poněvadž idey podvrtné a zhoubné, tiskem šířené i v naší vlasti téměř převládají a hrozí strhnouti národ náš na takové bezcestí, kde daleko mocnější národové zahynuli,

přirozená povinnost sebezachování a sebeobranu velí nám, abychom vidouce nebezpečí, v čas se proti němu postavili a seč jsme je odvraceli.

Proto chceme v lidu šířiti spisy uslechťující, poučné i zábavné, spisy sloužící jen pravdě a právu, nikdy lži, spisy, které věrným přítelem a upřímným rádcem mohou býti zejména sklíčeným, v beznadějnost a zoufalství pušeným.

Takto chceme napravit co pokazeného, na pravou cestu přivést co zbloudilého a upevniti co dosud vřikavo.

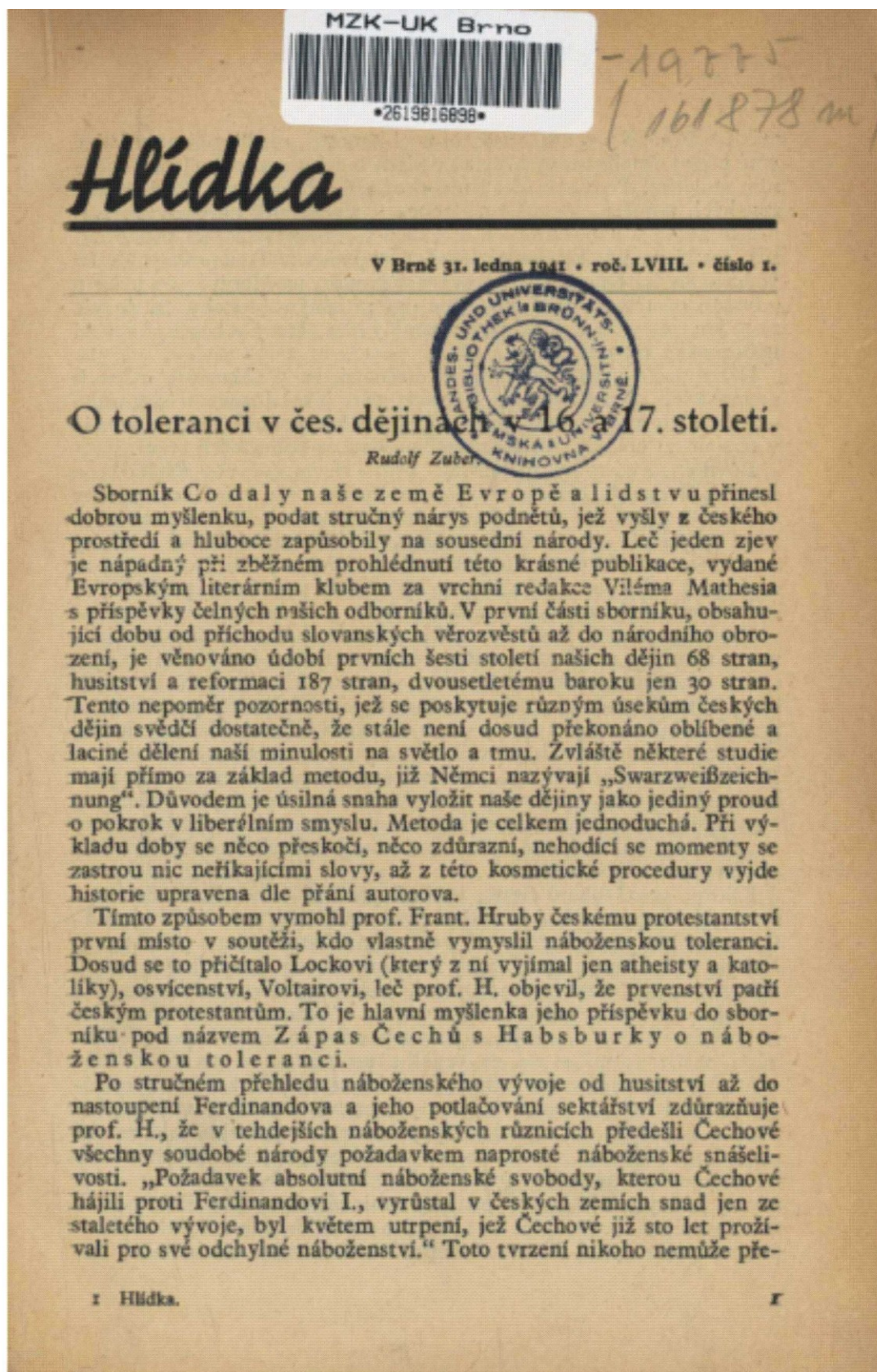
Budeme podporovati každou literární práci zminěného směru pravdy a slasti, každý dobrý spis od kohokoliv a kdekoliv vydaný, tím více pak, je-li i formou dokonalý, draží-li se ku zdravému jádru příjemný způsob a zevnějšek.

K tomu cíli povedeme seznam knih a časopisů v pravdě chvály a rozšíření hodných a vynasnažíme se zjednati je od nakladatelů za cenu sníženou. Orgánem pak naší činnosti bude tento list, který bude vycházeti podle potřeby prozatím jednou měsíčně za celoroční předplatné 1 zl.

Po mnoha poradách a všestranném uvažování ustanoven apoštolát tisku ná-

⁴⁶¹ Titulní strana časopisu *Hlídku* 1/1884. In: *Depozitum CMTF*. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka1884.pdf>.

Příloha č. 5: Titulní strana posledního vydání časopisu *Hlídky* (1941)⁴⁶²

⁴⁶² Titulní strana časopisu *Hlídky* 1/1941. In: *Depozitum CMTF*. Cit. 2018. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/hlidka/hlidka-1941.pdf>.

MUSEUM.

*Buď váš zápal jedna Boží chvilka,
Slasti Kristus, tužbou cnosti krása
Choti církve a meďdou lidí spása
H. Šušil.*

Číslo 1.

V listopadu 1866.

1. ročník.

Museum v Museum.

Opět započal nový rok studijní, opět osle-
pome se na mnohých strastech z pragerin do
našeho života, abychom dorozumeli a ne-
pohrávali se vstati věcech, těch, které k na-
šemu povolání jsou nevyhnutelně potřebny.
Jaké však je naše povolání? Lidské jímá,
nej lid křesťanský vstati k opravě věcí
nás. Uložte si tato slova by byla, kdyby se
jijímu uskutečnění a naše nastavitel pře-
chýbí takové, které zlevně jen s pomocí
nadpřirozenou přehonali máje. Hlavní věc
přinájeke jiné knihy a jeho působení Pa-
bel svítom tímto sledování, jehož úmysl
vždy ten jest, proti učení církevní samospo-
sitelně podvyžádání a provedení
ním v lidu nenávisť vzbuzovat, pod-
tínaje takhle pravý život křesťanský.
Některé svět vždyť tenký jest, pře však
a rozličných dobách rozličnou přijíma-
tvořnost, kterou Duchem svatým ma-
gýváme, a právě tento duch časový to
jest, který knihy a jeho působení má

více odporuje. Jakké rozdíly fortis in
fide pravi Apostol (I. Petr. 5. g) a jeho
slova, ai plati všem křesťanům, nej-
více pře se týkají nás. Uprostřed
vichřice bezpečnější pravi Šušil v
světě k vzhledu sv. Matouš, národ
nás zachová a k nevíme náležitě-
mu životu povolán jest. V povinnosti
jest rukou k dílu přitínati a na po-
pluji Páně práce se silně podjma-
ti, abich zajisti jak jádrem člověku
zahlele nedává, tak ani národu ja-
dného nenachá by slahy. Osvědčí se
ka Boží nás chránit, ale pamatuj-
me, že Bich zachování národu, kte-
ří se svobod svých ku podpore náruží-
vosti dovolávají, a že svoboda a náruží-
nost jen ten se zachová, kteří s objoim tom
pohledu nalijují povinnost k jivnij-
šim konání vůle Boží. Totý jest
tedy hlavní účel našeho národu, aby
svobod i skuthem takmal se povýdy

⁴⁶³ Titulní strana časopisu *Museum* 1866. In: *Depozitum CMTF*. Cit. 2018. Dostupné z: https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_1_rocnik.pdf.

Příloha č. 7: Titulní strana posledního vydání časopisu *Museum* (1947 - 1948)⁴⁶⁴

ČASOPIS
KATOLICKÝCH
BOHOSLOVCŮ
MUSEUM

Řídili:

ThDr VLADIMÍR NOVÁČEK
LADISLAV SIMAJCHL *
MILOŠ V. DOČEKAL

ROČNÍK

75

BRNO - 1947-1948

⁴⁶⁴ Titulní strana časopisu *Museum* 1866. In: *Depozitum CMTF*. Cit. 2018. Dostupné z: https://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/storage/museum/Museum_75_rocnik.pdf.

Resumé

Jméno a příjmení autora:	Luboš Bližňák
Instituce:	Univerzita Palackého v Olomouci Cyrilometodějská teologická fakulta
Název práce:	Sonda do dějin sociální nauky české katolické teologie
Podtitul:	<i>Časopis katolického duchovenstva</i> , časopis <i>Hlídky</i> , časopis <i>Museum</i>
Počet stran:	142
Rok obhajoby:	2018
Klíčová slova:	Sociální nauka katolické církve, <i>Časopis katolického duchovenstva</i> , <i>Hlídky</i> , <i>Museum</i> , <i>Rerum novarum</i> , sociální encykliky

Cílem rigorózní práce bylo potvrdit závěry, ke kterým dospěla předchozí diplomová práce *Sociální a politická problematika očima katolických teologů v Časopise katolického duchovenstva*.

Diplomová práce zjišťovala, jakým způsobem se projevovala sociální nauka katolické církve v *Časopise katolického duchovenstva* (1828 – 1949), jestli byl o sociální problematiku v té době zájem a nakolik se jí časopis věnoval a jaké byly postoje tehdejších teologů k těmto otázkám. Závěry diplomové práce prokázaly, že sociální tematika rozhodně nebyla v časopise *ČKD* okrajovou záležitostí, čeští duchovní se o sociální problémy aktivně zajímali, důkladně se seznamovali se sociální naukou církve a v praxi postupovali podle jejích zásad, kladně přijali sociální encykliky *Rerum novarum* a *Quadragesimo anno*. Česká církev nestála na straně bohatých a snažila se zlepšit situaci chudých. Kněží nekompromisně odmítli ideologie komunismu a fašismu.

Práce je rozdělena do pěti kapitol. První dvě kapitoly představují širší teoretický úvod celé práce. V první kapitole nejprve připomínáme základní linie sociální nauky katolické církve a zaobíráme se také sociálními encyklikami. Druhá kapitola zasazuje námi zkoumané období do historického kontextu. Třetí kapitola se věnuje článkům vztahujícím se k sociálním otázkám v *Časopise katolického duchovenstva* (1828 – 1949). Ve čtvrté kapitole zpracováváme články o sociálních tématech vydaných v časopise *Hlídky* (1884 – 1941). Pátá kapitola pátrala v sociálních textech časopisu *Museum* (1867 – 1948).

V závěru předkládáme získané poznatky.

Summary

Name and surname:	Luboš Bližňák
Institution:	Palacký University Olomouc Sts. Cyril and Methodius Faculty of Theology
Title of the Thesis:	Probe in the History of the Social Science of Czech Catholic Theology
Numer of pages:	142
Year of exam:	2018
Key words:	Social doctrine of the Catholic Church, <i>Magazine of the Catholic clergy</i> , <i>Museum</i> , <i>Observer</i> , <i>Rerum novarum</i> , social encyclics

The rigorous thesis is focused at confirming conclusions presented in previous diploma thesis *Social and political issues in point of view of catholic theologians in Catholic clergy magazine*.

Diploma thesis was focused at findings regarding methods of how the social study of catholic church was demonstrated in *Catholic clergy magazine* (1828 – 1949). It finds out if the public was interested in social and political issues at that time, to what extent the magazine was engaged in this problem, and what was the attitude of the theologians to the above issues at that time.

The conclusions of the thesis confirmed, that social issues was not marginal theme in *Catholic clergy magazine*. Czech clergy were actively interested in social issues and well acquainted with church social study in detail. Its conclusions used in practice and accepted positively social encyclics *Rerum novarum* a *Quadragesimo anno*. Czech church do not side with upper classes, try to improve situation of needy people. Clergy refused fascistic and communistic ideology without any compromise.

The thesis is split in five chapters. Two introductory chapters represents theoretical introduction of the whole thesis. The first Chapter came back to basic line of social study of catholic church and is also concerned at social encyclics. Chapter 2 put examined period into historical context. Chapter 3 present articles focused on social issues in Catholic clergy magazine (1828 – 1949). In Chapter 4, the articles about social topics in magazine *Observer* (1884 – 1941) are processed. The Chapter 5 is focused on social texts in magazine *Museum* (1867 – 1948).

At the end of the thesis we present the acquired findings.